Riksdagens protokoll

1994/95:64

Onsdagen den 22 februari

Kl. 9.00 – 21.03

Protokoll
1994/95:64

1 § Utrikespolitisk debatt

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Allmän utrikespolitik

Anf. 1 TALMANNEN

Den utrikespolitiska debatten inleds av utrikesministern, som redovisar regeringens utrikespolitik. Därefter följer inlägg från företrädare för partierna i storleksordning om vardera 15 minuter och ytterligare två omgångar anföranden. Inga repliker i denna del av utrikesdebatten.

Därefter följer utrikesdebatt beträffande dels EU-politiken, dels biståndspolitiken, dels övriga utrikespolitiska frågor. Debattreglerna framgår av den utdelade talarlistan.

Anf. 2 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Fru talman! Det är i år 50 år sedan andra världskrigets slut. Det är också 50 år sedan Förenta nationerna bildades, som en frukt av krigsslutet, som ett löfte om fred.

Vi har nu bakom oss några år av frihetens och demokratins segrar i östra Europa. De blockgränser som drogs upp av kriget är borta. Fria val har hållits i land efter land.

Samtidigt tvingas vi konstatera att Europa inte förmått förvalta sina nya möjligheter. Det pågår ett regelrätt krig mitt i Europa. Bosnien upplever sin fjärde krigsvinter. I vårt grannland Ryssland har de senaste två månaderna tusentals människor dödats i militära aktioner i Tjetjenien.

Liknande och värre trauman har drabbat människor i andra delar av världen. I Rwanda har ett folkmord begåtts.

Den slutsats vi måste dra av dessa och andra konflikter, som i de flesta fall varit inomstatliga, är att världssamfundet måste inse förebyggandets nödvändighet och ingripa tidigare.

Antalet fredsbevarande operationer och humanitära krisprogram ökar i dag kraftigt. Men de tar sig an symtom snarare än orsaker. Konflikter bottnar djupast sett i fattigdom och social misär, kränkningar av mänskliga rättigheter samt etniska och religiösa motsättningar. Om vi inte kan komma till rätta med dessa grundproblem kommer allas vår säkerhet att förbli hotad.

Det krävs därför att tillämpningen av folkrätten fortsätter att utvecklas mot att inte bara skydda stater utan också individer. Vi behöver också gå vidare på det praktiska planet. FN, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet måste få de reella möjligheterna att engagera sig tidigt och kraftfullt när en konflikt hotar.

Förebyggande är sällan glamoröst. Det är den som räddar barnet ur det brinnande huset som blir hjälte – inte den som hindrar elden att bryta ut. Det krävs därför en gränsöverskridande politisk kraftsamling för att utveckla och realisera det förebyggande arbetet.

I regeringskansliet utarbetas nu ett program för gemensam säkerhet. Avsikten är att stärka våra egna möjligheter till förebyggande arbete och preventiv diplomati genom att bättre koordinera politiska och ekonomiska insatser samt att samordna nationella resurser för att förebygga och hantera konflikter.

Fru talman! Målet för den svenska säkerhetspolitiken förblir att alltid och på sätt som vi själva väljer kunna utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, kulturellt och annat hänseeende.

Efter det kalla kriget börjar vi nu skönja konturerna av en europeisk säkerhetsgemenskap. Målet måste vara att göra krig mellan stater i denna gemenskap lika otänkbart som krig mellan de nordiska länderna. Visionen är en alleuropeisk fredsordning där militära lösningar på politiska problem är uteslutna. De tankar om gemensam säkerhet som Palmekommissionen lanserade i ett frostigt internationellt klimat i början av 1980-talet har i dag nya förutsättningar att förverkligas.

Sverige skall ge sitt aktiva bidrag till en sådan utveckling. Regeringen välkomnar en öppen diskussion om denna angelägna framtidsfråga.

I de överläggningar som nu pågår om säkerhetspolitiken eftersträvar regeringen samförstånd kring uttolkningen av riksdagens beslut om denna politik.

Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består. För att vi skall kunna bidra till säkerhetspolitisk stabilitet krävs emellertid att vårt handlande är förutsägbart. Vår beslutsamhet att söka hålla vårt land utanför krig tar sig uttryck i att Sverige står utanför alla militära allianser och att vi har ett betryggande totalförsvar. Vi får inte heller inge andra stater förväntningar om ett svenskt militärt engagemang i händelse av väpnad konflikt. Sverige behöver eller önskar inte i något annat avseende ålägga sig restriktioner vad gäller deltagandet i det framväxande europeiska samarbetet.

Det är vår övertygelse att det är som militärt alliansfritt land som Sverige har bäst möjligheter att bidra till säkerhet i vårt närområde och till fredsbygget i hela Europa.

I vårt närområde vill vi bidra till utveckling och stabilitet i de stater som nyligen återvunnit sin suveränitet. Vi har klargjort att hot mot de baltiska staternas frihet och säkerhet inte kan lämna Sverige likgiltigt.

Sveriges säkerhet främjas genom aktivt deltagande i arbetet för de mål som delas av Europas stater. Vårt medlemskap i Europeiska unionen ger oss möjlighet att konstruktivt delta i utvecklingen av dess ge-

mensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige eftersträvar inte medlemskap i vare sig NATO eller Västeuropeiska unionen, VEU. Vi deltar i Partnerskap för fred och bygger vår relation till VEU på ett aktivt observatörskap. Detta samarbete är – tillsammans med vårt arbete i OSSE och Europarådet, vårt stöd för ett starkt FN och vårt värnande av folkrätten – uttryck för vår strävan att delta i skapandet av en ny säkerhetsgemenskap. Det är också vårt omfattande deltagande i FN:s fredsbevarande arbete.

Fru talman! Med medlemskapet i Europeiska unionen (EU) får Sverige nya möjligheter att påverka utformningen av Europas politik. Regeringen kommer att verka för ett Europa som präglas av demokrati, solidaritet och öppenhet. En stark folklig och parlamentarisk förankring är nödvändig för att göra detta arbete framgångsrikt. Allmänhetens insyn i EU:s arbete måste öka.

Sverige har ett starkt intresse av de öst- och centraleuropeiska ländernas framtida EU-anslutning. Vi är övertygade om att detta skulle leda till ökad politisk och ekonomisk stabilitet i Europa. Breddning och fördjupning i EU-samarbetet kan upplevas som motstridiga, men bör snarare inspirera varandra. Förväntningarna om EU-medlemskap har en stabiliserande inverkan, men effekten är naturligtvis beroende av att samarbetet leder framåt.

Den regeringskonferens som EU skall starta 1996 skall behandla EU:s framtidsfrågor. Regeringen anser det väsentligt att svenska ställningstaganden kan grunda sig på en bred offentlig debatt. Huvudfrågan är hur EU:s institutioner behöver reformeras för att bättre kunna uppfylla medborgarnas krav, samtidigt som man definierar vilka frågor som länderna bäst hanterar på nationell nivå. Medlemsländerna måste tillsammans effektivare ta sig an frågor som arbetslöshet, miljökris, ojämlikhet mellan såväl individer som regioner och därmed utveckla demokrati och stabilitet i Europa.

Sverige är en frihandelsnation. I stora drag överensstämmer EU:s handelspolitik med den traditionellt svenska politiken. På de områden där EU:s handelspolitik är mer restriktiv, främst på textil- och jordbruksområdet, skall Sverige verka för liberalisering. Detta är viktigt, inte minst för länderna i tredje världen.

Sverige kommer att aktivt verka för att höja kvaliteten och effektiviteten i EU:s bistånd, samt att främja en ökad inriktning på fattigdomsbekämpning, social rättvisa, jämställdhet, större engagemang i FN samt en satsning på Central- och Östeuropa.

Den nya världshandelsorganisationen, WTO, är en milstolpe i frigörelsen av den internationella handeln. Nya viktiga förhandlingsfrågor står nu på dagordningen. Miljö- och arbetsvillkor bör integreras i handelsreglerna. I dag skapas allt fler frihandelsregioner i världen. Det är nödvändigt att dessa blir steg på vägen mot en global frihandel. Sverige kommer att verka för en sammanhållen EU-strategi i dessa viktiga framtidsfrågor. Ett aktivt exportfrämjande skall dessutom bedrivas för att ge svensk industri dragkraft på viktiga marknader utanför EU-länderna.

Fru talman! Det nordiska samarbetet är viktigt inte bara för Nordens länder utan för hela närområdet. Att Norge och Island står utanför EU snarast ökar betydelsen av det nordiska samarbetet. En översyn görs nu av formerna för samarbetet.

Östersjöstaterna ökar i dag sitt samarbete till gagn för handel, kulturutbyte, vänorter och folkrörelsekontakter. Denna positiva utveckling måste stärkas. Det nyligen presenterade treårsprogrammet för samarbete med Central- och Östeuropa syftar till att främja säkerheten, demokratin och en ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling.

Relationerna mellan Sverige å ena sidan och Estland, Lettland och Litauen å den andra bestäms av faktorer som den geografiska närheten, en delvis gemensam historia och den stora grupp flyktingar som efter kriget tog sin tillflykt till vårt land. De tre länderna återvann sin självständighet i en process som har ett betydande svenskt stöd. Det är ett centralt svenskt intresse att stödja deras utveckling och oberoende. Det är angeläget att de baltiska länderna integreras i det europeiska samarbetet, inte minst genom ett närmande till, och ytterst fullt medlemskap i, EU.

Den demokratiska utvecklingen i Ryssland har visat sig bräcklig och behöver fortsatt stöd. Det är därför viktigt att strävan fortsätter att integrera Ryssland i det europeiska samarbetet. Som part i ett sådant samarbete får ett land både rättigheter och skyldigheter. Inga särskilda regler kan anses gälla för Ryssland.

Det ryska agerandet i Tjetjenien är oacceptabelt. Militärt våld får aldrig vara en lösning på politiska problem. Den ryska ledningen har inte följt de normer som länderna i OSSE och FN åtagit sig att följa. Av välgrundade skäl har Europarådets parlamentariska församling skjutit upp behandlingen av Rysslands medlemskapsansökan. Ryssland måste nu till fullo samarbeta med OSSE. Striderna i Tjetjenien måste omedelbart upphöra och förhandlingar inledas.

Kriget i f.d. Jugoslavien går nu in på sitt fjärde år. Någon förhandlingslösning är svår att skönja. Trots att krigsdrabbade människor inget hellre önskar än slut på det militära våldet tycks de politiska ledarna inte vara beredda till en uppgörelse. Fredsansträngningarna får dock inte upphöra. På kort sikt gäller det att säkra vapenvilan och Unprofors fortsatta närvaro. För att försoning och varaktig fred i regionen skall kunna bli möjlig måste en förhandlingslösning nås där Bosnien-Hercegovina garanteras att bestå som stat och där flyktingarna får rätt att återvända.

Sverige är en av de största bidragsgivarna till f.d. Jugoslavien. Omkring 1 300 svenskar gör en viktig och uppskattad insats i området. Vi har anslagit 900 miljoner kronor i katastrofbistånd och tagit emot 118 000 asylsökande. Biståndet till f.d. Jugoslavien inriktas på att stödja fredsansträngningarna och på att främja demokrati och mänskliga rättigheter med syfte att stärka det civila samhället och oberoende medier. Regeringen har också börjat förbereda återuppbyggnadsinsatser efter kriget. Hoppet om försoning och fred får inte släckas.

Fru talman! I den världsordning som växer fram har Förenta nationerna en central roll för internationell fred och säkerhet, liksom för

mänskliga rättigheter och rättvisa. Det är det enda internationella forum där alla kan komma till tals, oavsett ekonomisk och politisk styrka.

Stödet till FN är en hörnsten i svensk utrikespolitik. Alternativet till ett starkt FN är att internationell politik domineras av några få ekonomiskt och politiskt starka stater. Ett väl fungerande FN förutsätter att stormakterna, inte minst USA, tar arbetet på stort allvar.

Det har gått 50 år sedan länderna samlades kring visionen att "rädda kommande släktled undan krigets gissel". Vi kan konstatera att FN-visionen mer än någonsin förtjänar att lyftas fram, samtidigt som redskapen måste användas och metoderna utvecklas. I allt detta måste förebyggandet sättas i centrum.

Kommissionen för globalt samarbete och ledarskap, där Ingvar Carlsson tillsammans med Sir Shridath Ramphal delat ordförandeskapet, har lagt fram ett stort antal förslag om ett reformerat FN. Rapporten kommer att vara en inspirationskälla för regeringens aktiva FN-politik. Ambitionen skall vara att ge FN den politiska handlingskraft och effektivitet som både dagen och framtiden kräver.

Det är utifrån viljan att stärka och reformera FN som Sverige kandiderar till en plats i FN:s säkerhetsråd 1997/98. Det är av liknande skäl som Sverige upprättar en internationell fredsstyrka, som snabbt skall kunna sättas in på FN:s eller OSSE:s uppdrag.

Nedrustning är en central del i svensk utrikespolitik. Genom att det kalla kriget upphört har mänskligheten fått ett historiskt tillfälle att avskaffa kärnvapen och andra massförstörelsevapen.

Det hittills viktigaste nedrustningsavtalet är icke-spridningsavtalet, NPT, som inom kort skall förlängas. Sverige förespråkar en förlängning på obestämd tid. Vi vill undvika att avtalet efter en begränsad tid löper ut, med risk för en okontrollerad spridning. NPT är dessutom det enda avtal där kärnvapenstaterna förbinder sig att verka för nedrustning.

För att upprätthålla balansen och trovärdigheten i NPT-avtalet krävs framsteg i kärnvapennedrustningen. Syftet måste vara att fullständigt avskaffa dessa vapen, om möjligt inom 10–15 år. Kärnvapenmakterna måste uppfylla sina åtaganden i avtalet. Som ett steg i denna riktning verkar Sverige för att snarast få ett avtal om ett fullständigt stopp för kärnvapenprov. Det är också viktigt att snarast inleda förhandlingar om totalförbud av produktion av uran och plutonium för vapenändamål.

Landminor slår obeskrivligt hårt mot civila i moderna krig. Långt efter det att striderna upphört ligger minor kvar och orsakar urskillningslöst lidande. Omkring 80 miljoner sådana minor beräknas vara utlagda i världen, främst i fattiga länder. Sverige har presenterat ett förslag om ett internationellt förbud mot truppminor. Samtidigt lämnar vi bistånd på omkring 70 miljoner kronor till minröjning i bl.a. Angola, Afghanistan, Kambodja och Moçambique. Vi söker också få till stånd en samlad EU-insats för minröjning. Minornas farsot måste hejdas.

Fru talman! Vår kunskap om hur människor drabbas av krig och plötsliga katastrofer är stor, inte minst tack vare god mediebevakning. Men det finns orättvisor och lidande som passerar mer obemärkt. Under tre fyra dagar dör lika många barn av svält och fattigdomsrelaterade

sjukdomar som det antal människor som dog av atombomben i Hiroshima.

Den rikaste femtedelen av världens befolkning är i dag 60 gånger så rik som den fattigaste. Klyftan har blivit dubbelt så stor de senaste 30 åren. Med en sådan skillnad i livsbetingelser kan mänskligheten aldrig känna verklig trygghet.

Framtiden bär på en "social bomb". Under kommande år skall viktiga globala rådslag hållas om de bakomliggande sambanden, t.ex. det sociala toppmötet i Köpenhamn om två veckor och FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking i september. Dessa möten ingår i raden av FN-konferenser från Rio 1992 till Habitat i Istanbul 1996, som alla behandlar olika aspekter av mänskliga överlevnadsfrågor.

Också det fortsatta arbetet för demokrati runt om i världen behöver ny näring. På svenskt initiativ kommer ett internationellt institut för demokrati och valstöd att bildas i Stockholm nästa vecka. Demokrati kan inte påtvingas underifrån. Den växer fram genom politiska processer som bygger på individens rätt att påverka och uttrycka sin vilja. Respekten för varje människas fri- och rättigheter är grundläggande i ett demokratiskt samhälle.

Fru talman! Sydostasien befinner sig i snabb ekonomisk utveckling. Det är ett svenskt intresse att stärka banden med världens ekonomiskt mest dynamiska region. Vi strävar efter att bredda och fördjupa förbindelserna såväl genom EU-samarbetet som bilateralt. Kontakterna med Japan bör intensifieras. Utvecklingen i Kina, den andra stormakten i Östasien, bör följas nära vad gäller både ekonomin och respekten för mänskliga rättigheter.

Under senare år har betydande framsteg gjorts för fred, demokrati och ekonomiska reformer i Latinamerika. Detta öppnar nya möjligheter för samarbete på alla områden. Men stora delar av befolkningen får inte del av den ekonomiska tillväxtens fördelar. Skuldbördan innebär också en orimlig belastning för särskilt utsatta länder. Inkomstklyftorna och sociala orättvisor riskerar därmed att bli hot mot freden och demokratin och en hållbar ekonomisk och social utveckling.

Fredsprocessen i Centralamerika går vidare, inte minst genom betydande insatser av FN. Det är regeringens avsikt att konstruktivt bidra till att denna process fortsätter. Bl.a. genom EU:s s.k. San José-konferens, som äger rum denna vecka, kan vi öka Europas stöd till regionens utveckling.

Afrika är en plågad kontinent. Folkmordet i Rwanda och svältkatastrofen i Somalia, liksom inbördeskrigen i Sudan och Liberia är tragedier av enorma mått. I Afrikas största land, Nigeria, tar militären ett allt hårdare grepp om makten med påföljd att respekten för de mänskliga rättigheterna urholkas. I Algeriet pågår en terror under religiös täckmantel som lamslår samhället och drabbar oskyldiga.

Samtidigt vore det orätt att låta katastrofer och problem helt dominera beskrivningen av Afrika. Det senaste året har de demokratiska framstegen varit stora i södra Afrika. Apartheid befinner sig nu i historiens skräpkammare och demokratin styr i Sydafrika. Sveriges samarbete med Sydafrika och andra länder i regionen går nu in i ett nytt skede,

där huvuduppgiften blir att trygga demokratin och ta vara på förutsättningarna för social och ekonomisk utveckling.

Det finns i Afrika också en växande insikt om det egna ansvaret för de egna problemen. I södra Afrika tar det mångåriga regionala samarbetet sikte på konflikthantering och konfliktlösning. Den afrikanska enhetsorganisationen OAU har fått uppgifter även på konflikthanteringens område. Detta är en utveckling som Sverige vill uppmuntra och stödja.

Att bekämpa fattigdomen och medverka till att höja de fattiga folkens levnadsnivå är huvudmålet för det svenska biståndet. Afrika förblir den viktigaste kontinenten i det svenska utvecklingssamarbetet.

De nordafrikanska staterna omfattas av EU:s plan att etablera en samlad Medelhavspolitik. Den syftar till demokratisk och social utveckling, respekt för mänskliga rättigheter och därmed ökad säkerhet i hela regionen. Handelspolitiska lättnader skulle i hög grad gynna dessa länders utveckling. Därför verkar Sverige inom EU för att underlätta importen av produkter från Medelhavsområdet.

I Mellanöstern är fredsprocessen i fara, samtidigt som det finns en stark vilja till fred. Fredsavtalet mellan Israel och Jordanien i somras illustrerar detta, liksom att israeliska och palestinska ledare är beslutna att driva fredsprocessen vidare. Målet för denna process är att uppnå en rättvis, varaktig och allomfattande fred som kommer alla folk i regionen till del. Det förutsätter självbestämmande för palestinierna och säkerhet för israelerna.

Sveriges engagemang för fred i Mellanöstern ökar nu både politiskt och ekonomiskt. Det krävs snabba och konkreta förbättringar i palestiniernas levnadsvillkor för att ge stadga och stöd åt processen. Regeringen har därför ökat biståndet och inrättat en särskild Mellanösterngrupp för att bättre samordna de politiska och ekonomiska insatserna.

I Mellanöstern möts de muslimska, judiska och kristna kulturerna. Också Sverige är i dag ett mångkulturellt samhälle. Europa är en invandrarkontinent och invandrarna är en viktig tillgång för mötet med framtiden. Det kräver att vi överbryggar misstro mellan etniska grupper, kulturer och religioner. Inte minst i relationen till islam är i dag det svenska och västerländska samhället fullt av fördomar och okunskap. Det extrema inom islam tas av många för allmängiltigt.

Europas politiska ledare har ett stort ansvar för att fördomar inte utvecklas till intolerans och konfrontation. I den andan initierar regeringen under året möten för att skapa större förståelse för muslimsk kultur och islam i Europa samt för en europeisk och kristen kultur i den muslimska världen. Att övervinna fördomar och okunskap är ett mål i sig. Att stärka muslimers delaktighet i det svenska samhället är ett annat mål, liksom att öka kontakter med länder och människor i den muslimska världen.

Fru talman! Varje tid har sina ödesfrågor. Under åren av avkolonialisering konstaterade vi: "Utan rättvisa, ingen fred." Under senare år har vi lyft fram respekten för mänskliga rättigheter som en förutsättning för demokrati. I tider av interna konflikter blir fokus: "Utan fred, ingen utveckling."

Prioritering av olika frågor i olika historiska ögonblick måste göras och ger nödvändig kraftsamling. Samtidigt finns en fara att vi tappar i balans. Mänskligt liv är en helhet, som för att bli fullödigt kräver fred, god miljö, social rättvisa, mänskliga rättigheter, demokratisk delaktighet, utveckling och framtidstro.

Uppgiften för Sveriges utrikespolitik, handelspolitik och biståndspolitik är att utifrån denna helhetssyn söka förverkliga ett värdigt liv i frihet och oberoende för människor i vårt eget land, men också i vårt grannskap, i Europa och i världen.

Anf. 3 CARL BILDT (m)

Fru talman! Att skriva utrikesdeklarationer är en svår konst. Det finns alltid risk att behovet av att säga någonting om allting leder till intrycket av en utrikespolitik utan fokus och utan prioritering. Konsten är svår. Jag vill inte påstå att någon har lyckats till fulländning med den. Men låt mig, fru talman, i alla fall fokusera och prioritera, inte på alla de frågor som finns utan på den fråga som är den avgörande, nämligen halten i Sveriges europeiska engagemang.

Sveriges förhållande till europeisk integration är historien om en lång rad felbedömningar, om okunnighet, ointresse och inte minst om en seglivad oförmåga till omvärdering och nytänkande. I dag, efter 40 års betänketid, är motståndet brutet och det otänkbara har blivit verklighet. Sverige har efter en lång och perspektivlös motståndskamp slutgiltigen blivit medlem av den europeiska gemenskapen.

Med dessa ord summerade historikern Håkan Arvidsson, i en recension häromdagen av en nyutkommen avhandling om Sverige som den ståndaktige nationalisten, utvecklingen av vår inställning till det europeiska samarbetet.

Visst har Arvidsson rätt. Även om det är lätt att se de historiska skäl som ledde till att det blev så, kom Sverige under efterkrigsdecenniernas samarbetssträvanden bland Europas fria samhällen att spela rollen just av den ståndaktige nationalisten.

Men det var då. Nu ställs kraven på Sverige annorlunda, och det kommer att bli allt tydligare under kommande år. Åren sedan Berlinmuren bröts igenom i november 1989 har varit omvälvande. Det sovjetiska imperiet bröts upp och det sovjetiska väldet föll samman. På andra sidan Östersjön återfick äntligen Estland, Lettland och Litauen sin frihet. Den europeiska integrationen tog stora steg framåt. Sverige gav upp sitt motstånd, ansökte om och vann medlemskap i den europeiska unionen.

Dagens utrikesdebatt är ju inte bara den första efter ett regeringsskifte som inneburit att den socialdemokrati som under det senaste decenniet haft så stora svårigheter med alla dessa förändringar har kommit till makten, utan också – vilket är än viktigare – den första efter det att vi helt och fullt blivit medlemmar i den europeiska unionen.

Få saker är viktigare i dag än att vi har förmågan att formulera våra visioner om vart vi vill medverka till att föra Europa och det europeiska samarbetet. Vi har inte längre råd att bara vara den ståndaktige natio-

nalisten. Vi måste främst inrikta vår politik på att bli den engagerade européen.

Under ett halvt århundrade av ideologisk och militär konfrontation frystes Europas strukturer och mönster. Nationers handlingsfrihet kringskars av såväl blockpolitikens som neutralitetspolitikens begränsningar. Vi frystes fast i skräcken för den kärnvapenkonfrontation som hade hotat hela vår kontinents överlevnad.

I dag finns inte längre dessa begränsningar och dessa bindningar. Att detta innebär väldiga framtidsmöjligheter inser var och en. Men lika fattigt som det vore att försumma dessa, lika farligt vore det att inte se de risker som också finns. Utrikes- och säkerhetspolitiken i Europa kan nämligen under de närmaste decennierna gå antingen mot en successiv avnationalisering genom alltmer av samarbete eller mot en successiv åternationalisering med alltmer av söndring och strid. I bildlig bemärkelse står Europas framtidsval mellan Bryssel och Bosnien, mellan avnationalisering och åternationalisering, mellan samarbete och söndring och i det längre perspektivet därmed också mellan fred och krig. Det är ett val som för oss borde vara en självklarhet.

När konfrontationens bindningar och begränsningar har släppt har Sverige all anledning att sälla sig till de av Europas nationer som inser betydelsen av detta vägval och är beredda att fullt ut gå denna väg. När riksdagen våren 1992 nyformulerade avgörande delar av vår säkerhetspolitiska doktrin skedde det mot bakgrunden av just dessa revolutionerande förändringar.

Att den militära alliansfriheten med dess förutsättning i form av en betryggande försvarsförmåga alltjämt upprätthölls var självklart. Men det slogs samtidigt fast att bevarandet av den militära alliansfriheten inte förutsätter att Sverige i något annat avseende behöver ålägga sig restriktioner vad gäller deltagande i det framväxande mångfasetterade europeiska samarbetet.

Det ströks under att vilka medel som bäst lämpar sig för att nå säkerhetspolitikens mål betingas av den långsiktiga utvecklingen i världen runt om oss och att det på samma sätt som tidigare finns anledning att avvisa en permanent bindning av svensk utrikespolitik för varje tänkbart läge i en oförutsebar framtid.

Att blockuppdelningsdecenniernas neutralitetsautomatik försvann var en självklarhet. Sverige är inte neutralt inför det som händer i Bosnien. Och dess värre kan ingen av oss garantera att Europa ännu sett sitt sista Vukovar, sitt sista Sarajevo eller sitt sista Groznyj. Men samtidigt var det naturligt att en neutralitetsoption bibehölls som ett medel att i ett yttersta läge förhindra att vårt land drabbades av ett krigs fasor.

Politik handlar ju som bekant om att vilja, att ha en vision och att våga gå vägen mot denna visions successiva förverkligande. För mig är det en självklarhet att Europavalets konsekvens för vår utrikes- och säkerhetspolitik är att vi inom den europeiska unionen och i samarbete med det övriga Europa skall bygga en gemensam säkerhet nu grundad på gemensamma värderingar. Det gäller för Europa i dess helhet, och Sverige kan självfallet inte vara ett undantag.

Det innebär att vårt första alternativ i säkerhetspolitiken alltid måste vara att i samarbete och solidaritet med främst det övriga EU lösa upp motsättningar, dämpa kriser, möta konflikter och i det yttersta fallet också fredsbevarande militärt, på det sätt vi ser i det f.d. Jugoslavien, vara beredda att ta vår del av ansvaret för fred, stabilitet och säkerhet i Europa.

Säkerhet i morgondagens Europa handlar allt mindre om militär säkerhet i den mening vi lärde oss under avskräckningsbalansens decennier. I allt större utsträckning handlar det om att bygga de allt tätare nätverken av samarbete och sammanhållning på samhällslivets alla områden. Det har vi gjort under sekler i ett Norden där vi tidigare tog livet av varandra. Det har under de senaste decennierna skett i ett västra Europa som också i vår tid sargats svårt av skyttegravar och stridsvagnar. Det måste dagens och morgondagens generationer ha kraften att göra i Europa i dess helhet.

Men att säkerheten i allt högre grad inte är militär får inte innebära att vi underskattar de rent militära bidrag som vi, förhoppningsvis i samarbete med det övriga Norden, kan ge till den europeiska säkerheten. Samarbetet i Bosnien och nordisk sammanhållning för europeisk säkerhet har visat en väg som vi har all anledning att gå vidare på. Det är bidrag som bygger på den dubbla frivilligheten av ett nationellt beslut och ett individuellt beslut, men det är icke desto mindre viktigt.

Detta innebär som förändrad politik – låt oss vara fullständigt klara över det – ett europeiskt fredsengagemang bortom den neutralitetspolitik vi oåterkalleligen lämnat i och med steget in i den europeiska unionen. Vi har ingen anledning att i dag söka oss bort från den militära alliansfriheten. Så länge vi har kraften att upprätthålla en betryggande försvarsförmåga är detta det bästa alternativet.

Men vi har heller ingen anledning att ställa upp någon annan begränsning vad gäller vårt engagemang för och vårt deltagande i det europeiska utrikes-, säkerhets- och försvarssamarbetet. Det är kring dessa frågor det har rått och kommer att råda en icke alldeles oviktig debatt. När regeringen välkomnar den i deklarationen hoppas jag att det innebär mer än att man tvingats göra en dygd av nödvändigheten.

Formuleringarna i dagens regeringsdeklaration innebär om jag skall vara vänlig – och det skall jag – framsteg i förhållande till det papper som presenterades för oss vid den misslyckade partiledaröverläggningen i torsdags. Vissa viktiga formuleringar från 1992 har man nu accepterat och tagit med. Det är bra. Observatörskapet i Västunionen har blivit aktivt på ett sätt som det inte var då. Det är också bra.

Men samtidigt får vi motstridiga signaler. Utrikesministern gav en radiointervju i måndags där hon lanserade en säkerhetspolitisk tes som kanske kan beskrivas som den neutralitetspolitiska misslyckandedoktrinen och som jag tyckte ställde en del viktiga begrepp på huvudet.

För mig är det en självklarhet att det är det europeiska engagemanget och samarbetet som är huvudlinjen i vår säkerhetspolitik när det gäller kriser och konflikter i Europas alla delar. Neutralitetsoptionens roll är att som yttersta möjlighet i ett yttersta läge förhindra att vårt land blir indraget i krig. Men det lät som om det var precis tvärtom

för utrikesministern, att strävan efter den folkrättsliga neutraliteten alltid är politikens första huvudlinje och att den bara kan förändras i ett läge där den på ett eller annat sätt misslyckas. Det är en linje som jag tror riskerar att kastrera Sveriges roll i den europeiska fredspolitiken.

Det var inte ett misslyckande som ledde Per Albin Hansson till det aktiva engagemanget för ett kämpande Finland under vinterkriget 1939–1940. Och det är sannerligen inget misslyckande som fört oss till ett aktivt politiskt, humanitärt och militärt engagemang i den brutala bosniska konflikten. Misslyckandet kan aldrig bli ett utrikespolitiskt program. Det är alltid engagemanget som måste vara det utrikes- och säkerhetspolitiska programmet.

Det var naturligt med en strävan efter folkrättslig neutralitet i varje tänkbar konflikt i ett europeiskt och globalt läge där alla konflikter mer eller mindre direkt kunde föras tillbaka till blockkonfrontationen och därmed genom snabb, ibland t.o.m. omedelbar, s.k. horisontell eskalation skulle komma att beröra vårt eget land direkt. Men så är det inte längre. Vi har en möjlighet att förena ett aktivt engagemang väl bortom de snäva gränser som den folkrättsliga neutraliteten ställer med en politik som stärker våra möjligheter att bespara även vårt land ett krigs fasor.

I dag – och än mer i morgon – är det det fulla europeiska engagemanget som är den viktigaste freds- och säkerhetsfaktorn också för vårt land vid sidan av vårt nationella försvar. Det är med detta vi också har de bästa möjligheterna att bidra till den våra grannländers och den europeiska unionens säkerhet som också är avgörande för vår säkerhet. Det gäller inte minst de tre baltiska staternas självständighet och säkerhet. Det kan aldrig vara vår främsta politik att likgiltigt sträva efter folkrättens neutralitet om de skulle hotas.

Fru talman! Vi måste som nation kunna ta steget från gårdagens ståndaktige nationalist till morgondagens engagerade europé. Det ställer krav på öppenhet i vår debatt och i vår politik. Det kräver att vi har litet mer av ugglan och litet mindre av strutsen som ideal när vi skall ta ställning till dessa frågor. Det fordrar att vi fördomsfritt och framtidsinriktat är beredda till den successiva nyprövning som kommer att krävas. Icke heller utrikes- och säkerhetspolitik kan föras med blicken endast i backspegeln.

(Applåder)

Anf. 4 OLOF JOHANSSON (c)

Fru talman! I mitt nästa inlägg tänker jag mera direkt kommentera en del av den upplästa regeringsdeklarationen. Men jag kan i huvudsak ställa mig bakom dess formuleringar. Jag anser också att det är viktigt att i en krympande värld kräva av oss själva inte bara en fokuseringspunkt utan flera. Annars är risken betydande för etnocentrism eller t.o.m. eurocentrism.

De senaste fyra åren har fler människor dödats, invalidiserats, våldtagits, misshandlats och drivits i landsflykt på grund av krig i vår världsdel, vårt Europa, än under något enskilt år sedan andra världskriget. Detta trots den förnyelse som vi alla har sett i vår del av världen.

För drygt fem år sedan föll Berlinmuren – den främsta symbolen för den delning av Europa som för flera hundra miljoner människor innebar en lång tid av ofrihet och hänsynslös exploatering. Murens fall skapade förhoppningar och nya möjligheter.

Stabilitet, demokratiska strukturer och demokratisk mognad är alltfort ständiga bristvaror i Öst- och Centraleuropa. Krigshandlingar och meningslöst våld tillhör vardagen i Bosnien och Tjetjenien. Mer än 24 000 civilpersoner har enligt de senaste uppgifterna fått sätta livet till bara i Groznyj med närområden. Krigszoner innebär livsfara för alla, inte minst för civila, främst kvinnor och barn.

Denna utveckling skapar risker för oss alla – även för oss i Sverige, som snart kan fira 200 års oavbruten fred i vårt land. Tilltron till det internationella samarbetssystemet, rättsordningen och internationella institutioner kan allvarligt skadas av det som händer i Bosnien och i Ryssland. Vi lovar intensifierade insatser för att skapa fred och frihet i enlighet med de avtal som undertecknats av Europas stater. Vi omfattar självfallet Europarådets beslut att avbryta behandlingen av Rysslands medlemsansökan till organisationen. Det är inte acceptabelt för civiliserade stater att man behandlar sina egna medborgare på det sätt som Ryssland gör i Tjetjenien.

Även utanför Europas gränser ser vi bestialiskt våld från en annan fokuseringspunkt. Sveriges vilja till solidaritet och medverkan till konfliktlösning med fredliga medel kan aldrig göra halt vid vår världsdels gränser. Vi lever i globaliseringens tidevarv. Vi berörs och vi har skyldighet att ingripa efter vår förmåga när människor lemlästas och utsätts för systematisk förföljelse, oavsett var det är i världen. Centerpartiet ger därför sitt stöd till ett svenskt arbete för att bygga ett starkare FN – det behövs –, ett starkare OSSE, för det behövs också, och ett väl fungerande Europaråd för att värna de mänskliga fri- och rättigheterna, något som även det behövs.

I de allvarliga konflikter som vi kan se på olika håll i världen kan vi oftast finna etniska oförrätter och övergrepp. Regelmässigt ser vi frånvaro av respekt för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Orsakerna till sådana konflikter ligger ofta långt tillbaka i tiden, och de kan heller inte överbryggas under korta tidsperioder. Det är därför viktigt att vi rustar både oss själva och det internationella samfundet för en bättre fungerande konfliktförebyggande politik. De nordiska länderna har ett särskilt stort ansvar för att så sker. Vi har ett idealiskt samarbetsförhållande i vår del av världen, och jag tror att vi inte alltid fullt ut uppskattar vilken tillgång det är. Det är viktigt att vi vidareutvecklar detta samarbete och inte ger motstridiga signaler. Det är också viktigt att vi visar upp detta som ett föredöme för grannsamarbete och grannsämja för andra delar av vår värld – att visa hur vi genom decennierna och seklerna har klarat att lösa våra konflikter utan blodspillan och utan våld.

Den konfliktförebyggande politiken – att komma in tidigt när en konflikt är under upptrappning – kommer i framtiden att vara en huvuduppgift för FN-systemet och många andra internationella organ.

Det gäller naturligtvis också hur vi hanterar biståndspolitiken, som skall diskuteras senare i dag, miljöpolitiken men också i hög grad diplomatin. Vi här i Sverige och Norden bör på ett naturligt sätt kunna skapa de mötesplatser som är nödvändiga för att människor som har svårt att nå varandra med sina argument på hemmaplan skall kunna tala med varandra.

Det är inte minst viktigt att vi försöker utveckla folkrätten, så att den ger bättre skydd också för enskilda människors fri- och rättigheter. Bödlarna i dagens Bosnien, i Somalias flyktingläger och i folkmordets Rwanda får inte slippa undan den rättvisa som vi gemensamt kan bygga in i det internationella rättssystemet.

Dagens situation är naturligtvis ingalunda entydigt negativ. I många stater gör tvärtom demokratin och även marknadsekonomin något av ett segertåg. Vi kan också se exempel på framgångar i det politiska samarbetet och i samtalen mellan stater, t.ex. i de förhandlingar som bl.a. gav oss WTO – World Trade Organization – i stället för GATT och ett nytt globalt handelsavtal, i EU:s utvidgning till allt fler stater, där det positiva ligger i just öppenheten mot omvärlden, i apartheidsystemets fall och Nelson Mandelas ledarskap och i de samtal som ändå förs i Mellanöstern, där extremisterna på båda sidor i konflikten förhoppningsvis kan isoleras och inte tillåtas att hindra de fortsatta samtalen och freden. Exemplen är många.

Sverige måste fortsätta ansträngningarna att ersätta krig med förhandlingar som politisk arbetsmetod. Vi ser inte Sveriges militära alliansfrihet som en hämsko för våra möjligheter att delta i bygget av ett säkrare Europa och en tryggare värld. Det är ingen hämsko för ett engagemang. Tvärtom har vi möjligheter att med alliansfriheten som grund gå i spetsen för fredsarbetet utan att svikta i våra förpliktelser mot stater som vi samarbetar med.

Fru talman! Sveriges säkerhetspolitik avser att värna vårt lands mest centrala intressen. Den syftar ytterst till att hålla vårt land utanför krig. Därmed kan vi på bästa sätt trygga fred, frihet och välfärd för svenska folket i en föränderlig och ibland hotfull omvärld.

För Centerpartiet har det genom åren varit självklart att eftersträva bredaste möjliga partipolitiska förankring av utrikes- och säkerhetspolitiken. Det var väl ingen tillfällighet att Centerpartiet var det enda parti som utan reservationer ställde upp för den deklaration som statsminister Ingvar Carlsson gjorde i riksdagen i juni 1991 före ansökan om medlemskap i EU. Att man eftersträvar en bred politisk förankring får inte innebära att den politiska debatten stryps. Det är således en självklarhet att snabba omvärldsförändringar måste innebära en intensifierad debatt. Det är en del av den folkliga och demokratiska förankringsprocessen, och den är nödvändig.

Denna förankringsprocess har i vårt land varit så framgångsrik att allmänheten med överväldigande majoritet står fast vid den klassiska formuleringen "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig" – trots att riksdagen ändrade den 1992. Det finns ingen opinion i folkdjupet för utrikes- och säkerhetspolitiska äventyrligheter. Det är en styrka för Sverige, inte en svaghet. Det är en väsentlig uppgift för riksdagen att

hålla ögonen på de klyftor som kan uppstå mellan folket och dess valda representanter, särskilt i tider av snabb förändring i vår omvärld. Säkerhetspolitiken har som bekant sin livsavgörande betydelse i tider av ofred. Då behövs verkligen folklig uppslutning. Stabiliteten *inåt* – inom vårt eget land – är en omistlig del av säkerhetspolitikens trovärdighet och legitimitet.

Stabiliteten *utåt* är minst lika grundläggande. Som regeringens deklaration betonar är vårt bidrag till stabiliteten i vår omvärld beroende av att vårt handlande är förutsägbart. Om vi själva är otydliga i våra deklarationer eller uttolkningar sprider vi osäkerhet i stället för säkerhet. Än svårare blir förståelsen om olika partier har olika uttolkningar av beslutad politik.

När detta inträffar är det viktigt att snabbt eliminera missförstånd, att eftersträva största möjliga samstämmighet men också att redovisa eventuella skillnader. Ingen vinner på oklarhet – i varje fall inte stabiliteten.

Några år efter riksdagens beslut 1992 om säkerhetspoliken är det uppenbart att formuleringen "att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde" medger för stort tolkningsutrymme för att vara entydigt. Från Centerns sida har vi markerat att formuleringen före 1992 – "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig"– också den ryms inom ramen för den nya formuleringen efter 1992, en formulering som är så vid att den kan rymma allting. Det är lätt att konstatera att handlingsfrihet kan tolkas på långt fler sätt än en klar viljeinriktning, ett syfte.

Mot denna bakgrund av tolkningsspridning, den kommande regeringskonferensen inom EU 1996 och vår egen säkerhetspolitiska analys inom försvarsberedningen bör partiöverläggningarna fullföljas i syfte att ge ökad klarhet. Därför är jag till freds med att Ingvar Carlsson omedelbart bejakade mitt förslag i Utrikesnämnden i december förra året att kalla till partiöverläggningar.

Fru talman! Många av dagens globala problem har sin grund i bristen på hållbar utveckling i världen. En ny säkerhetsagenda avtecknar sig. Detta beskrivs bl.a. i en departementsskrivelse, Ds 1994:132. Miljöhot, befolkningsexplosion, knapphet på naturresurser, fattigdomsproblem – detta är problem som inte kan lösas med enkla maktmedel. Det krävs kunskap, och det krävs solidaritet.

För att möta denna nya hotbild krävs att ett FN:s säkerhetsråd för hållbar utveckling etableras, som vi har föreslagit, med samma befogenheter som det redan befintliga. En regional struktur bör eftersträvas med Ecosoc, CSD, UNEP, EEC osv. som bas. Över huvud taget är det nödvändigt att FN-systemet mer prioriterar "mjuka värden".

FN:s världskonferenser på det sociala området, miljöområdet eller utvecklingsområdet får inte bli forum för vackra deklarationer. De måste vara forum för handling. Att etablera ett FN:s säkerhetsråd för hållbar utveckling bör bli en handlingslinje för Sverige, förhoppningsvis Norden och Europa, vid reformeringen av FN-systemet.

Det är också angeläget att de nordiska insatserna för att främja utvecklingen i det gemensamma närområdet kan förstärkas, inte minst på

miljöområdet. Detta tänker jag återkomma till i ett kommande anförande.

Anf. 5 LARS LEIJONBORG (fp)

Fru talman! En och en halv månad efter Sveriges inträde i den europeiska unionen är ledarna för de två största partierna i vårt land inblandade i en destruktiv och delvis obegriplig batalj om utrikespolitiken. När omvärlden – och inte minst de länder vi gått i union med – intresserat vänder sig mot Sverige för att ta del av våra synpunkter på hur en ny europeisk säkerhetsordning kan byggas, ser de bara sand som yr från det sandlådebråk den förre och den nuvarande statsministern har om säkerhetspolitik och minkjakt.

I det läget hade det varit bra med en regeringsdeklaration som dels kunnat redovisa enighet om säkerhetspolitiken, dels varit så kraftfull att intresset fokuserats på viktigare och akutare frågor. Tyvärr uppfyller inte deklarationen något av de båda önskemålen.

Europa står i dag inför helt andra säkerhetspolitiska problem än för tio år sedan. Risken för ett stormaktskrig, av det slag som var huvudscenariot i alla krigsspel under tre årtionden, anses vara borta för lång tid framåt. I stället är det problem av en helt annan karaktär som måste hanteras.

Det mest akuta är Bosnien och de övriga konflikthärdarna i det forna Jugoslavien. Ett annat är utvecklingen i Ryssland: regionala konflikter, alarmerande miljöproblem, hemvändande officersfamiljer som bor i tältläger. För närvarande går utvecklingen i Ryssland inte alls i de demokratiska och stabila banor som vi så intensivt hoppats på.

Ett tredje handlar om hur de tidigare Warszawapaktsländerna i Centraleuropa skall fogas in i en stabil säkerhetsordning. Ett fjärde handlar om hur vi skall bekämpa en växande organiserad brottslighet i Östeuropa, där det bedrivs smuggling av narkotika och vapen, i värsta fall också material som kan användas i kärnvapen. Ett femte är de flyktingströmmar som berör vår del av världen.

Jag kan nämna fler exempel, men dessa är tillräckliga för att visa att det finns en rad viktiga frågor som borde stå i centrum för svensk utrikesdebatt. Kontrasten mot de senaste veckornas verkliga debatt är slående.

Svensk utrikesdebatt får inte fastna i minkfällan eller neutralitetsfällan. Jag tänkte därför bara helt kort ange Folkpartiets positioner i de aktuella diskussionerna.

Folkpartiet anser inte att minkar skall jagas med sjunkbomber. Det strider såväl mot djurskyddsaspekter som mot kravet på sparsamhet inom försvarsmakten.

Att den svenska staten har jagat minkar med sjunkbomber är naturligtvis oerhört pinsamt. Det skadar tilltron till professionalismen inom vårt försvar.

Jag tycker att varje kommentar i frågan måste inledas med detta självklara konstaterande. Men i stället har Ingvar Carlsson omedelbart försökt komma åt Carl Bildt, och Carl Bildt har haft märkvärdigt svårt

att uttala detta, som är så självklart för alla andra svenskar – att vi som nation har gjort bort oss och att världen skrattar åt oss.

Men när detta är sagt måste det också sägas att ingen rimligen kan begära av oss politiker, inte ens av den som sagt sig leda Sveriges mest kompetenta regering, att vi skall kunna skilja kavitationsljud från en ubåt från liknande ljud från en mink. Carl Bildt må anse sig duktig på det mesta, men jag har aldrig hört honom hävda att han är hydrofonoperatör. I det politiska systemet har vi under de senaste åren satsat miljarder på ett förbättrat ubåtsskydd. Om de besked som marinen lämnar till oss politiker inte är korrekta är det knappast vårt fel. Den planerade ubåtskommissionen får utreda om det finns anledning att i något avseende klandra försvarsmakten för dess hantering av ubåtsjakten.

Från Folkpartiets sida har vi inte haft någon invändning emot att Carl Bildt reagerat på grundval av det som uppfattats som fakta. Man kan inte säga att en brandkår som ryckt ut på ett falsklarm gjort bort sig. Det är falsklarmet som är fel, inte utryckningen. Vi har ingen kritik mot innehållet i Bildts brev till president Jeltsin. Om några formella fel begåtts i samband med avsändandet av brevet får det i första hand diskuteras i KU.

Vår uppfattning när det gäller neutralitetsfrågan är att utrikesutskottet 1992 väl formulerade den säkerhetspolitiska linje som kan gälla i ett skede då mycket förändras. Även om säkerhetspolitik skall bygga på långsiktighet och förutsebarhet är handlingsfrihet i dagens läge också ett viktigt begrepp.

I regeringsdeklarationen upprepas nyckelmeningen från 1992 års betänkande. Formuleringen "vårt land skall kunna vara neutralt" lämnar ett visst handlingsutrymme. Det är själva poängen med den. I oträngt mål väljer regeringen i ett par av de följande meningarna i dagens deklaration att gå onödigt långt i preciseringar. Vi tror inte att det som sagts från svensk sida de senaste åren skapat några förväntningar på militärt svenskt engagemang i en konflikt i vårt närområde, varför exempelvis det resonemanget enligt vår mening är överflödigt.

Ändå skall det sägas att exegetiken kring dessa formuleringar inte skall överdrivas. Det var mycket synd att trätan mellan Socialdemokraterna och Moderaterna omöjliggjorde en samskrivning mellan ett antal partier som rimligen borde ha kunnat enas på denna punkt.

Fru talman! Det jag mest saknar i regeringsdeklarationen är ett kraftfullt ställningstagande i Bosnienfrågan. För mig och mitt parti känns omvärldens hittillsvarande behandling av denna muslimskt dominerade del av det forna Jugoslavien som ett svårartat moraliskt svek.

Låt oss aldrig glömma bort själva grundproblemet: Bosnien är en suverän stat, medlem av FN och medlem av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, och hotas av utplåning genom väpnad aggression. De bosniska muslimerna håller på att utrotas eller fördrivas från sina hemtrakter i etniska rensningsaktioner.

Jag har ibland tänkt så här: Nu hålls seminarier runt om i Europa om en ny säkerhetsordning. Det läggs fram rapporter, bl.a. den av Ingvar Carlsson, om att stärka FN. Många i vår del av världen, bl.a.

NATO:s generalsekreterare, talar om att det stora problemet framöver är västvärldens förhållande till den muslimska världen.

Men tänk tanken att västvärldens länder i stället för att teoretisera, såg till att FN lyckades med sin uppgift i Bosnien. Då skulle många av dessa problem vara lösta. Då hade något av en ny säkerhetsordning etablerats. Då hade FN bevisat sin omistlighet. Då hade ett viktigt steg tagits för att skapa större förtroende mellan västerlandet och den islamska delen av världen.

Fredsplanerna har kommit och gått i det forna Jugoslavien. Den senaste från den s.k. kontaktgruppen har den avgjorda förtjänsten att den fokuserar på Belgrads roll för händelseutvecklingen i Bosnien.

I den nya värld vi lever i måste det finnas en beredskap för att med alla tillgängliga medel hindra extremister av den typ som nu under tre fyra års tid fört det forna Jugoslavien till randen av den definitiva katastrofen.

För mig är det uppenbart att en orsak till att FN hittills misslyckats i Bosnien är att medlemsländerna, trots att de nu under jubileumsåret excellerar i proklamationer om organisationens förträfflighet och omistlighet, vägrat ställa upp med tillräckliga resurser för att operationen skall lyckas. De gånger FN, ibland med NATO:s hjälp, satt hårt mot hårt har angriparna tagit sitt förnuft till fånga. När tvehågsenheten eller oenigheten på nytt tagit överhanden på FN-sidan har striderna blossat upp igen.

FN har nyligen frågat truppbidragarländerna om ytterligare personal. Sveriges regering har låtit förstå att utökade svenska insatser är uteslutna. Jag har sagt, både här i riksdagen och i Utrikesnämnden, att Folkpartiet tycker att det är ett orimligt ställningstagande. De budgetrestriktioner som har anförts som argument är naturligtvis helt otillräckliga. Om man i den ena vågskålen har en europeisk tragedi som hotar att sprida sig till ett storkrig på Balkan och därtill hela FN-systemets framtida auktoritet, och i den andra vågskålen har antingen någon besparing här hemma eller ett marginellt ökat svenskt budgetunderskott, måste naturligtvis den första vågskålen väga över.

Min förhoppning är att Sverige skall ta täten i en internationell opinionsbildning mot kriget i Bosnien och för Bosnien-Hercegovinas rätt att fortleva som en multietnisk stat inom de från 1992 folkrättsligt erkända gränserna.

Jag saknar engagemang från regeringens sida i Bosnienfrågan. I regeringsdeklarationen i höstas nämndes inte frågan med ett ord. I dagens deklaration är Bosnienavsnittet kortfattat och utan riktig moralisk kraft.

Sverige skall föra en utrikespolitik med tydlig profil. Vårt inträde i den europeiska unionen minskar varken behovet av eller möjligheterna för det – tvärtom.

Vi borde ha protesterat tidigare och tydligare mot det ryska uppträdandet i Tjetjenien.

Vi bör solidarisera oss med Norges internationella kritik mot regimen i Iran för dess övergrepp mot mänskliga rättigheter, med dödsdomen mot Salman Rushdie som det mest välkända exemplet.

Vi skall ställa tydliga krav på Turkiet vad gäller behandlingen av den kurdiska befolkningen som villkor för ett närmande till EU.

Vi skall engagera oss för en utveckling av det europeiska samarbetet, där den absolut viktigaste frågan, enligt vår mening, är en utvidgning österut.

Vi skall fortsätta att ge ett generöst och effektivt bistånd till utvecklingsländer med en tydlig inriktning mot demokrati och mänskliga rättigheter. Det är ett stort svek att Socialdemokraterna har föreslagit stora nedskärningar i den svenska biståndsbudgeten.

Andra talare från Folkpartiet återkommer till dessa frågor.

Fru talman! I avslutningen av utrikesdeklarationen görs, möjligen oavsiktligt, ett intressant erkännande. Där sägs att "varje tid har sina ödesfrågor". Därefter exemplifierar regeringen med några attityder från skilda epoker. Ordet "vi" används. Andemeningen är att under 60-talet låg fokus på rättvisefrågorna och under Vietnamkriget framför allt på fredsfrågan, medan "vi" på senare år fokuserat på demokrati och mänskliga rättigheter.

Låt mig säga att jag som liberal inte godtar den historieskrivningen. Om "vi" står för Socialdemokraterna och socialdemokratiskt dominerad utrikespolitik, är denna skildring av efterkrigstiden med några snabba penseldrag möjligen mera korrekt.

Vi liberaler har under hela denna tid engagerat oss emot diktaturer och kränkningar av medborgerliga rättigheter. Vi har reagerat lika starkt, oavsett regimernas ideologiska hemvist. När jag var ung FPU:are arbetade vi emot apartheid i Sydafrika, den portugisiska Salazarregimens medlemskap i EFTA och kommunistiska diktaturer, t.ex. på Kuba eller i Baltikum. Men vi gick också med rockslagsmärken som det stod "1 %" på i vår kamp för ett generöst svenskt u-landsbistånd.

Vi liberaler har under den tid som beskrivs med dessa penseldrag, och som en tidigare folkpartiledare kallat "det galna kvartsseklet", saknat just den allsidighet i socialdemokratisk utrikespolitik som i dag förordas i regeringsdeklarationen. Vi har aldrig, som Pierre Schori, sett Castro som en "av de största i samtidshistorien – – – med en renässansfurstes drag". Vi har aldrig, som Olof Palme, påstått att Khomeiniregimen "med pedantisk noggrannhet försöker bygga upp sina demokratiska institutioner". Vi har aldrig, som Sten Andersson, svävat på målet om huruvida Baltikum varit utsatt för sovjetisk ockupation eller ej.

För vår del är engagemanget för demokrati inte en modenyck, utan ett självklart och långvarigt utflöde av vår politiska ideologi. Vi har bekämpat diktaturer varhelst de har dykt upp, men vi har också varit starkt engagerade för fred och utveckling. Det är en sådan profilerad svensk utrikespolitik som nu behövs.

(Applåder)

Anf. 6 EVA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Står Sverige inför krigshot? Finns det en befogad rädsla för att vår säkerhet står på spel? Vad handlar den utrikespolitiska och säkerhetspolitiska debatten om? Ja, för många svenskar är det obegrip-

ligt vad vi politiker, framför allt ledande företrädare i svenskt partiliv, håller på med.

Man kan lätt få ett intryck av att Sverige skulle utsättas för allvarliga hot. Sanningen är den att Sverige är ett av de länder i världen som är minst utsatta för hot. Det bekräftas från flera håll att vi är helt eniga om det över partigränserna.

Sverige har ett mycket gott rykte internationellt, som delvis har blivit skamfilat just i den här situationen. Men huvudsakligen är det välförtjänt, och det beror på att vi har stått utanför koloniala intressen. Vår viktigaste säkerhetsuppgift i dag är kampen mot förtryck och fattigdom, för utveckling och demokrati. Där kan aldrig engagemanget stanna vid Europas gränser, som Carl Bildt tycks anse.

Jag ämnar inte diskutera marinzoologiska företeelser – det hör inte hemma här. För övrigt saknar jag totalt kompetens på området. Men jag måste säga att jag tycker synd om Carl Bildt. Moderatledaren har uppenbarligen blivit vilseförd av uppgifter från försvarsmakten. Jag förstår det; det är mycket lätt att bli det, och det har hänt förr. Vi har exemplet med flygplan och bedömningar av flygfärdighet i fråga om JAS, där uppenbarligen fler än Carl Bildt har blivit vilseledda. Men det vore lätt att tillstå det här misstaget.

Utrikesministern bekräftar i sitt anförande att den nya definitionen av neutralitetspolitiken ligger fast, nämligen neutralitet i händelse av krig i vårt närområde.

Vänsterpartiet menar att det förändrade begreppet från 1992 rymmer en rad problem. Det är en insnävning, och frågan inställer sig genast om vi bara skall vara neutrala i närområdet. Var går gränsen för närområdet? Är det Norden och Baltikum? Men vad skall vi säga om konflikter i Afrika? Skall vi lägga oss i dem?

Svenska folkets inställning i den här frågan är mycket tydlig. Enligt en nyligen genomförd undersökning, som redovisades i DN i förra veckan, anser 70 % av svenska folket att det gamla begreppet, dvs. att "Sverige bör i fredstid föra en alliansfri politik, syftande till neutralitet i krig", bör ligga fast. Dessutom är det bara 15 % som vill att Sverige skall söka medlemskap i NATO.

Vänsterpartiet delar Centerpartiets uppfattning på den här punkten. Det gamla begreppet duger, och det är det som en överväldigande majoritet av svenska folket vill se.

Regeringen framhåller att Sverige inte eftersträvar medlemskap i vare sig NATO eller VEU. Men vad innebär "aktivt observatörskap" i VEU, Lena Hjelm-Wallén? Nog blir det motsägelsefullt när man säger att "Sverige står utanför alla militära allianser".

Det är bra att utrikesministern klargör att neutralitet inte innebär likgiltighet. På den punkten finns det en klar missuppfattning från Moderaternas och Carl Bildts sida, tycker jag. För Vänsterpartiet står det fullt klart att svensk neutralitet inte innebär vare sig likgiltighet eller passivitet.

Regeringens vidgade säkerhetsbegrepp är bra. Vi tror att det är klokt att konstatera att säkerhet är något mer och kvalitativt annorlunda än militär säkerhet. Men även här finns en dubbelhet hos regeringen.

Betydelsen av förebyggande insatser har betonats vid flera tillfällen tidigare, liksom här i dag. Alla de insatser vi gör runt om i världen kan leda till utveckling och rättvisa, och de bör samtidigt ses som en investering i säkerhet. Men hur är det i verkligheten?

Vi gör en viktig insats genom de fredsbevarande trupperna i f.d. Jugoslavien. Det finns i och för sig mycket kritik mot FN och en hel del av truppernas insatser, men just de svenska och nordiska truppernas beteende har enligt vad alla omvittnat varit gott. I mina ögon är detta den viktigaste insats som det svenska försvaret gör över huvud taget för säkerheten i Sverige och i världen. Desto märkligare är det att den insatsen inte betalas av det militära anslaget utan bekostas av UD. Över 40 miljarder i anslag går till försvaret och mindre än en tredjedel till bistånd. Det är den omvända fördelningen som borde gälla, om vi vill skapa säkerhet i världen.

För Vänsterpartiet är det självklart att vi måste stå fast vid enprocentsmålet. Vi har svårt att förstå att regeringen kan försvara att biståndsanslagen har utsatts för en frysning. Det innebär ju besparingar i jämförelse med anslagen till just försvaret. Det finns många exempel på hur den nedskärningen drabbar.

Man kan också peka på det absurda i att frivilliga försvarsorganisationer inte får vidkännas någon som helst frysning av sina anslag samtidigt som fredsorganisationer däremot får det.

Just biståndsfrågorna uppfattar jag som de centrala i vår utrikespolitik. Det anslag med kvinnoperspektiv som har förts in i biståndet som ett sjätte biståndsmål välkomnar Vänsterpartiet. Men problemet med de minskade anslagen kvarstår – jag måste understryka det. Jag tycker också att barnperspektivet fattas i biståndspolitiken. Hur ungdomar kan spela en viktigare roll har Vänsterpartiet lyft fram i flera motioner. Där menar jag att det brister hos regeringen. Detsamma gäller en satsning på funktionshindrade. Som Lena Hjelm-Wallén sade behöver vi bygga upp länder som Angola och Moçambique efter kriget, men inte heller där har regeringen kunnat satsa ordentligt med pengar på grund av nedskärningen.

För Vänsterpartiet är det helt klart att biståndet kan effektiviseras. Vi har inga invändningar mot att myndigheterna slås ihop till en, och vi tycker att det är mycket lämpligt att SIDA flyttar till Rinkeby.

Vi är många som minns löftena om svenskt agerande i EU inför folkomröstningskampanjen. Lena Hjelm-Wallén tog nu upp frågan om regeringskonferensen 1996 och sade att det svenska ställningstagandet måste grundas på en bred offentlig debatt. Det är bra, men Sverige är väldigt sent ute. Det var först häromveckan som regeringens ansvarige utsågs, och arbetet har alltså inte alls kommit i gång.

Det finns naturligtvis positiva exempel på hur Sverige agerar i EU. Jag tänker t.ex. på jordbruksministerns envisa kamp för bättre och humanare fraktvillkor för slaktdjur. Jag hoppas att hon kommer att vinna den kampen i EU.

Ett annat exempel är att EU-parlamentet har vägrat Turkiet att komma med i en tullunion med hänvisning till problemen där med mänskliga rättigheter. Varför intog inte Lena Hjelm-Wallén samma

ståndpunkt? Hur kan Lena Hjelm-Wallén undgå att stå på EU:s sida på det området?

På många andra områden finns det anledning att konstatera att farhågorna har förverkligats i mycket större utsträckning än vad vi på nejsidan kunde förutse. Det gäller t.ex. biståndet inom EU, som är långt mer byråkratiskt och svårt att påverka än vad våra egna biståndsbyråkrater kunde föreställa sig. Vi har livsmedelsbiståndet som är 20 % och som snarast gynnar jordbruksnäringen i EU-länderna. Vi har Loméavtalet, som bygger på koloniala relationer. Vi i Vänsterpartiet menar att det finns oerhört mycket som måste ändras inom EU.

Ett förslag gäller EU-parlamentets enorma kostnader för byråkratin på grund av att den är uppdelad på två platser i Europa. Varför inte ha det antingen i Bryssel eller i Strasbourg?

Ett annat EU-problem som vi först nu har riktigt förstått gäller den nya klassen – nomenklaturan, skulle man väl kunna kalla den – som har enorma löner och förmåner; det gäller både tjänstemän och politiker. Inte var det väl det som ja-sidan eftersträvade, och hur tänker regeringen agera för att ändra på det förhållandet?

Jag vill också gärna veta hur det blir med de dubbla vetona i försvarsfrågorna. Anslutningen som observatör till VEU ger fel signal. Och så har vi utspelet från Maj-Lis Lööw och Margaretha af Ugglas, som vill avskaffa vetorätten när det gäller utrikespolitiken. Är regeringen med på de noterna?

EU finns, och Sverige är med där. Som medlem måste Sverige agera mycket aktivt mot centralism och överstatlighet. Drottning Kristina jämförde i en postum intervju i DN den 14 januari 1995 EU:s makt med påvedömets under hennes sekel. Inte heller där var öppenhet eller demokrati några framträdande inslag. Däremot kanske beslutsprocessen var litet kortare. Inför regeringskonferensen 1996 måste Sverige driva på i EU för ökad demokrati och öppenhet.

Reformeringen av FN är nödvändig. Ingvar Carlsson och Shridath Ramphal har kommit med en mycket intressant rapport. Där finns ett flertal förslag, exempelvis om minskade militärutgifter, om en permanent domstol för att döma krigsförbrytare och inte minst om att inordna Världsbanken och övriga Bretton Woods-institutioner i FN-systemet. Jag hoppas att alla de här förslagen blir föremål för en ordentlig diskussion på ett brett plan i Sverige och att många av dem kan genomföras.

När det gäller FN och Sveriges agerande vill jag konstatera att vi nu inför konferenserna i Köpenhamn och i Peking kan se problem med att Sveriges uppfattning skall inordnas under EU:s. Våra möjligheter att driva en självständig politik är mycket begränsade.

Lena Hjelm-Wallén tog upp kränkningar av de mänskliga rättigheterna på flera ställen på jorden. Det är välkommet med tanke på regeringsförklaringen från oktober 1994, där frågan om mänskliga rättigheter över huvud taget inte behandlas. Andra har varit inne på frågan om Bosnien. På den punkten efterlyser jag för Vänsterpartiets räkning ett mycket klarare ställningstagande. Vi måste klargöra att Bosnien-

Hercegovina skall överleva som nation och att vi inte accepterar en uppdelning i etniska nationer.

Men det finns många flera platser på jorden där Sverige måste agera tydligare. Det gäller Turkiet, som jag tidigare var inne på. Det gäller Colombia, där Sveriges intresse huvudsakligen har begränsat sig till de svenska medborgare som är fängslade av gerillan. Det är alldeles riktigt – det är Sveriges uppgift att agera för att de skall bli frigivna, men vi borde i mycket större utsträckning rikta intresset mot de colombianer som i dag lever i ett samhälle präglat av våld och politiskt våld.

Jag undrar vad Sverige gör i fallet Mexico. Jag har inte hört något fördömande från Sveriges sida av att regeringen i flera omgångar har tillgripit vapen för att kväsa indianerna i Chiapasregionen. Det är bara förhandlingar som kan lösa problemen, och på den punkten måste vår regering vara mycket tydlig.

Jag efterlyser svenska initiativ på en rad områden. Det finns här ett tydligt samband med svensk vapenexport, som inte borde förekomma till länder som kränker mänskliga rättigheter men som fortsätter med hänvisning till gamla avtal.

I fråga om Östeuropa har vi väl alla känt glädje över att muren har fallit och att gamla, antidemokratiska strukturer har upphört. Men vår glädje har också ersatts av en oro över att ett dåligt system är på väg att ersättas av ett annat, med en extrem rovdrift på människor och miljö. Här kan Sverige göra mycket viktiga insatser, och utrikesministern tog upp en del av dem; de återfinns också i den proposition som kom häromdagen. Men jag tycker att det fattas en del saker. Man talar om insatser för handikappade och insatser inom folkhälsoarbetet, men det skall inte kosta så mycket pengar. Det skall inte heller insatserna mot barnprostitution och barnpornografi, där faktiskt Sverige och svenska medborgare är inblandade.

Jag har också undringar över de stora problem som gäller forskningen och dräneringen från de östeuropeiska staterna av betydelsefulla forskare till västvärlden. Vad gör Sverige i det avseendet? Vi bör också mer i detalj diskutera hur det partistöd som regeringen har aviserat från svensk sida skall fungera.

Världsbilden är dubbel, vilket flera talare har varit inne. Det finns många positiva tecken på förändringar i världen. Händelseutvecklingen i Sydafrika har kanske uppmärksammats mest. Men jag tror att det är viktigt att framhålla fredsprocessen i Centralamerika och Mellanöstern. Vi bör liksom regeringen ta upp kampen mot fördomar mot islam. Jag välkomnar detta initiativ. Man visar att hotet från islam kommer från de extrema fundamentalisterna och inte från islam i sig.

Fru talman! Vi har ett nytt säkerhetsbegrepp. Låt oss visa vad det innebär i praktiken. Vänsterpartiet hävdar att det finns solidaritet i Sverige och att den behövs. Vi har faktiskt råd, så länge vi kan satsa över 40 miljarder på ett militärt försvar. Från Unicef har man framhållit att krig en gång i tiden utkämpades mellan arméer, men att i krigen under de senaste decennierna har betydligt fler barn än soldater dött eller blivit handikappade.

Klyftorna i världen har ökat. Vi har dock möjligheter. Unicef har i en vision visat att det är möjligt att barnadödligheten har upphört år 2050 och att vi då har en värld i fred. Jag vill framhålla att Sverige inte står inför några säkerhetspolitiska hot. Men världens fattiga står inför hotet att inte överleva. Det är på det området våra krafter skall sättas in.

Anf. 7 MARIANNE SAMUELSSON (mp)

Fru talman! Riksdagskolleger! Kära åhörare! Regeringens utrikesdeklaration innehåller mycket litet av framtidens stora, omvälvande frågor. Det gäller såväl de viktiga frågor som togs upp på Riokonferensen som de alltmer intensivt nära och viktiga frågorna om EU:s säkerhetspolitik.

Statsminister Ingvar Carlsson har försökt samla partierna till en gemensam hållning i säkerhetspolitiken. Men hur skall Ingvar Carlsson få till stånd en samsyn om alliansfrihet och neutralitet när svenska EU-parlamentariker går ut och deklarerar att de vill ta bort vetorätten för medlemsländerna när det gäller utrikes- och säkerhetspolitiken? Hur skall Ingvar Carlsson uppnå en samsyn när svenska EU-parlamentariker vill ha en gemensam säkerhetspolitik inom EU?

Konflikten om den svenska säkerhetspolitiken har blivit tydlig de senaste veckorna. Den kommer inte att minska. I och med Sveriges EU-medlemskap kommer konflikten tvärtom att skärpas. Förutsättningarna för en samsyn i säkerhetspolitiken har till synes minskat drastiskt. Eller är det en synvilla?

Är det så att även socialdemokraterna vill ha en gemensam försvars- och säkerhetspolitik i EU, men att de just nu diskuterar något annat – dvs. ubåtar och brev – för att slippa redovisa sin åsikt? Misstanken infinner sig lätt när utrikesministern i sitt tal inte redovisar något konkret om regeringens linje inför EU:s regeringskonferens 1996. Den konferensen skall lägga fast den framtida politiken på just de här områdena. Och varför redogör inte regeringen för den debatt som pågår i EU om 1996? Den debatten måste också Sverige delta i.

I sitt tal pekar utrikesministern ut en vision – att inom EU åstadkomma en "alleuropeisk fredsordning". Men vad, Lena Hjelm-Wallén, innebär detta i konkret politik?

I går sammanträdde EU-parlamentets utrikes- och försvarsutskott. Där beslutade en majoritet att inrätta en EU-krigsmakt, att avskaffa vetorätten i utrikes- och säkerhetspolitiken och att säga nej till neutralitetspolitik inom EU.

Den franska ordföranden betecknade under mötet ett yrkande av Maj Britt Theorin om respekt för neutrala länder som "bisarrt" och ville först inte ens ta upp det till omröstning. En tysk socialdemokrat ansåg att yrkanden som innehåller begreppet "neutral stat" strider mot EU:s stadga och inte alls borde få lov att ställas.

Dessutom tog utskottsmajoriteten ställning *för* att EU skall ha en gemensam försvarspolitik, genom att militärpakten VEU inkorporeras i EU och att en europeisk interventionsstyrka och en europeisk vapenbyrå upprättas.

Utrikesmajoriteten sade också nej till undantag inom utrikes- och försvarspolitiken.

Det blev också nej till att behålla vetorätten för enskilda stater på det här området.

Det är alltså uppenbart att en kraftig majoritet i EU-parlamentets utrikes- och försvarsutskott står för en linje som på flera grundläggande punkter strider mot den svenska regeringens deklarationer om vår utrikes- och säkerhetspolitik.

EU-parlamentet har visserligen inte det avgörande inflytandet över EU:s framtida politik, men EU-parlamentet kommer att ha företrädare med i den grupp som skall förbereda regeringskonferensen 1996. Det kan också vara så att parlamentets uppfattning delas av regeringen i många EU-länder. Förmodligen är många av ledamöterna företrädare för regeringspartierna.

Den svenska regeringen måste därför vara beredd på att liknande förslag som det man i går fattade beslut om läggs fram på konferensen. Är regeringen beredd att använda vetot för att stoppa ett sådant beslut 1996? Hur ställer sig regeringen i dag till den här utvecklingen?

I Dagens Nyheter redovisades en opinionsundersökning om hur svenska folket ser på säkerhetspolitiken. Hela 70 % ansåg att det var viktigt att Sverige i fredstid för en alliansfri politik syftande till neutralitet i krig. Här fanns inte "skall kunna vara", utan beskedet var rakt. Svenska folket vill ha en tydlig neutralitetspolitik.

Det saknas mandat i folkopinionen för ett svenskt deltagande i en försvarsallians eller i ett bindande försvarssamarbete. Det borde ha varit en självklarhet att den borgerliga regeringen redan vid EU-förhandlingarna hade deklarerat att man inte tänkte delta i den s.k. tredje pelaren med det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet. Så gjorde man från dansk sida.

Den del som berör det kommande utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet måste komma upp till debatt omedelbart. I stället tycks förespråkarna för ett medlemskap i unionen undvika att debattera de säkerhetspolitiska frågorna. Jag anser att vi har en demokratisk skyldighet att ta upp den här debatten och se till att den kommer i gång. Det är dags att regeringen redogör för sitt agerande. Under de senaste dagarna har vi fått höra att Maj-Lis Lööw, socialdemokrat, och Margaretha af Ugglas, moderat, uttryckt att de anser att vetorätten skall bort. Är det både Carl Bildts och Ingvar Carlssons uppfattning i dessa frågor?

Fru talman! Gäller borttagandet av vetorätten också de områden som berör det kommande beslutet inom utrikes- och säkerhetspolitiken?

Frågan inställer sig också när såväl Margaretha af Ugglas från Moderaterna som Hadar Cars från Folkpartiet i utrikes- och försvarsutskottet i går fann sig föranlåtna att markera att de inte anslöt sig till Maj Britt Theorins röstförklaring i enlighet med den svenska regeringens officiella neutralitetspolitiska linje. Står Lars Leijonborg och Carl Bildt bakom sina partikamraters ställningstagande? Om Moderaternas och Folkpartiets linje är att vi skall lämna neutralitetspolitiken bakom oss är

det lätt att förstå svårigheterna med att få en samsyn. Då kan vi kanske lika gärna lägga ner de pågående partiledaröverläggningarna.

Precis som Lars Leijonborg påpekade ger 1992 års skrivning öppningar för stora förändringar.

Miljöpartiet de gröna anser att Sverige även i fortsättningen skall vara neutralt i händelse av krig. Formuleringen "skall kunna vara" ger upphov till tolkningsproblem när vi redan i och med EU-medlemskapet kan se att partierna agerar olika. Svenska folket har med en knapp majoritet röstat för ett EU-medlemskap. Nu är vi medlemmar. Nu måste regeringen tydliggöra vad medlemskapet får för konsekvenser.

Tydlighet och öppenhet måste vara grundläggande i utrikespolitiken. Inte minst krävs det av oss politiker att vi för medborgarna redovisar var vi står och på vilket underlag vi fattar beslut. På så sätt kan vi få både förtroende för och uppslutning kring utrikes- och försvarspolitiken.

Miljöpartiet menar att Sverige inte än en gång får föra medborgarna bakom ljuset. Misstagen från 50-talet skall inte upprepas. Vi skall inte ha en officiell linje och en realpolitisk. Trätan mellan Ingvar Carlsson och Carl Bildt är ett bra exempel på hur det inte får gå till. Säkerhetspolitiken framställs som personliga angelägenheter för Carl Bildt och Ingvar Carlsson. Detta är inte deras ensak. Det är inte ens vi politiker som ensamma skall ta ställning och debattera dessa frågor. Den svenska allmänheten måste få tillgång till så mycket information som möjligt om det som grabbarna diskuterar. Det kräver demokratin. Det krävs för vår fortsatta säkerhet.

Därför, fru talman, bör hemligstämpeln på Emil Svenssons rapport om ubåtssamtalen med Ryssland hävas. Det vore en bra början på ett nytt klimat i utrikespolitiken i Sverige.

Fru talman! Regeringen konstaterar att den rika femtedelen av världens befolkning i dag är 60 gånger så rik som den fattigaste. Detta är visserligen ett insiktsfullt konstaterande, men det borde också ha fått konsekvenser i årets budget – konsekvenser som hade sett annorlunda ut än de neddragningar som har blivit fallet i årets biståndsbudget.

Utrikesministern konstaterade också att det förebyggande arbetet inte var särskilt glamouröst men att det ändå var det viktigaste. Vi i Miljöpartiet anser inte att det är rimligt att låta de fattiga i tredje världen betala för vårt budgetunderskott, vår utlandsskuld. De har faktiskt nog med sina egna skulder. Det är omoraliskt att lägga dubbla bördor på dem. Det är fel att jämföra våra lån med deras misär.

Bland svenskarna finns det i dag en stark biståndsvilja. Enprocentsmålet har en stark folklig förankring. Trots detta föreslår regeringen en frysning av biståndet. Det innebär ytterligare en procentuell försämring av biståndet om det låses vid nominellt värde och BNI samtidigt ökar. En stor mängd människor som hade kunnat få del av vårt stöd drabbas.

Fru talman! Sakta kommer Sverige att driva allt längre bort från enprocentsmålet. Sverige är på väg att förlora sitt anseende som föregångare. Andra länder, t.ex. Holland, hänvisar till Sverige när de nu också skär i biståndet. Klyftorna i världen kommer att öka ytterligare.

Den så viktiga förebyggande verksamheten minskar samtidigt som regeringen väljer att inte ens nedrusta i samma utsträckning.

Från biståndsbudgeten har den del av EU-avgiften tagits som skall gå till EU:s biståndsbudget. I praktiken försämrar detta biståndet till de fattiga ytterligare. I budgeten låter det som om vi bara kanaliserar en del av vårt bistånd via EU:s biståndsverksamhet. När man tittar litet närmare på detta upptäcker man att EU:s biståndsbudget inte utökas. Vi har alltså ytterligare försämrat för de allra fattigaste eller – som det numera heter – dragit åt svångremmen för dem som inte har råd att ha en svångrem.

Fru talman! Det känns djupt beklämmande att den svenska solidariteten har fått ge vika. Upprätthållandet av enprocentsmålet borde ha varit en självklarhet. Det är aldrig lönsamt att spara på förebyggande åtgärder.

Anf. 8 ALF SVENSSON (kds)

Fru talman! Ibland blir utrikespolitik inrikespolitik. Det finns bevis för det. Så har det varit i ett par tre veckor. I tidningar, radio och TV har utrikespolitiken nyttjats som ett slags partipolitikens kroppsbyggande. Vi kristdemokrater kan inte tycka att det är annat än dystert med utrikespolitiska trätor som dessutom sitter fast i det historiskt förgångna. Dagens utrikespolitiska debatt borde självfallet sträcka sig framåt, sikta mot sekelskiftet och syssla med morgondagens många internationella utmaningar i stället för att i så hög grad vara en storm i ett redan sprucket vattenglas.

Berlinmuren har hackats ner. De baltiska staterna är fria. Warszawapakten har fallit sönder och samman. NATO är inte längre sig likt. Europa andas med båda lungorna. Väst- och Österuropa bjuder varandra armen. Det kalla krigets debattklimat har inte fog för sig. Demokratin har äntligen fått en rejäl chans. Det kan då inte vara något annat än den stabila svenska demokratins uppgift att gå före med det goda exemplets makt och visa mental och åsiktsmässig mognad i utrikes- och säkerhetspolitiska spörsmål. De gångna veckorna har inte visat upp den kvaliteten. Jag anser dessutom att svenska folket har rätt att ha de anspråken på sina politiker.

Fru talman! Enligt vår åsikt behöver vi egentligen inte ägna ett enda meningsutbyte åt att stryka under svensk militär alliansfrihet. Det torde inte finnas många frågor här i kammaren om vilka det råder en så kompakt enighet som just den om svensk militär alliansfrihet.

Vi vet från tidigare decennier alltför väl att vårt geografiska läge och vår neutrala position mellan NATO och Warszawapakten gjorde vårt territorium synnerligen intressant. I dag kan vi, och det gör vi, småle åt minkhistorier, men vi bör för den sakens skull inte skriva om hela vår säkerhetspolitiska historia. Vi vet ju att spionverksamhet och infiltration i flera sammanhang har varit omfattande under tidigare år.

Men säkerhetspolitiken kan inte behöva vara nattståndén, när det nu gryr en ny dag över Europa. Svensk neutralitetspolitik kan inte enbart se sig i backspegeln. Det kommer aldrig, tror jag, dagens unga och morgondagens medborgare att tolerera. Jo då, vi vet allihop att det

finns orosmoln på flera håll i Europa, i Mellanöstern, i forna Sovjetunionen, i Afrika och Asien. Fred och frihet måste ständigt vinnas. Just därför måste vi syssla med framtiden och se vad länder tillsammans kan åstadkomma.

Sannolikt var vi alldeles för oförberedda på att det kalla kriget skulle ta slut. Vi hoppades och önskade hett att det skulle förpassas till en förgången tid, men när detta väl skedde visste Europa inte riktigt hur situationen skulle hanteras. Det är för att vi skall slippa hamna i en framtida villrådighet som säkerhetspolitiken måste anpassas efter det faktum att vi lever i ett nytt Europa och efter det faktum att historien inte går i repris.

Vi har olika uppfattningar om EU, men vi kan omöjligt ha olika uppfattningar om EU-fädernas intentioner. De *var* att riva gränsbommar för att människor skulle komma närmare varandra. EU *var* och *måste* få vara en fredsidé.

En av Europas absolut största framtida säkerhetspolitiska utmaningar är att lyfta de forna kommunistiska staterna upp ur ekonomisk, social och miljömässig förslumning. Det säger sig självt att pendeln slår ut minst sagt kraftfullt åt höger efter att ha varit uppbunden i kommunismen och planekonomin under så många år. Men det ligger, tror jag, en stor säkerhetspolitisk risk i att nyliberalism och otyglad marknadsekonomi får breda ut sig i det vakuum som havererade kommunistiska ekonomier skapat. Sådant leder lätt till att reaktionära krafter får luft under vingarna.

Vi vet att EU:s avsikter är att utvidga österut, och vi ser det självfallet som synnerligen viktigt att också Baltikum snarast möjligt inryms i den europeiska gemenskapen. Blotta möjligheten för central- och östeuropeiska stater att komma med i en europeisk gränslös gemenskap utgör i sig ett säkerhetspolitiskt plusvärde.

Fru talman! Jag har mycket svårt att tro att det skulle ha funnits en tillräckligt stark och samlad kraft att ta sig an de gigantiska uppgifter som det forna Sovjetunionen lämnat efter sig om inte EU funnits. Att Ryssland och Ukraina är i färd med att bygga upp ett frihandelsavtal med EU är självfallet fredsskapande för vår vida omgivning.

Naturligtvis spelar Sveriges medlemskap i EU en säkerhetspolitisk roll. Gemenskap kan aldrig vara detsamma som likgiltighet. Sveriges alliansfrihet kan aldrig innebära att vi förpliktar oss att sitta med armarna i kors om Europa brinner. Och den som älskar att tolka skillnaderna mellan Carl Bildts Baltikumtal och påstående att Sverige inte skall kunna vara neutralt om Baltikum anfalls och Lena Hjelm-Walléns tal om att Sverige inte skulle förhålla sig likgiltigt om Baltikum anfalls, hon eller han kan knappast gå till historien som säkerhetspolitikens mest betydelsefulla uttolkare eller exeget.

Låt mig också slå fast, fru talman, att Europagemenskapen skall vara en gemenskap och ett samarbete mellan fria och självständiga stater. Självständigheten skall inte säljas ut vare sig nu eller 1996, vare sig det gäller säkerhetspolitik eller annan politik. Att samarbeta är inte att uppge sin självständighet. Ingen skulle få för sig att hävda att Sverige förlorade sin självständighet när Sverige gick med som medlem i FN.

Och likväl känner vi alla till att FN:s säkerhetsråd har åtskilliga möjligheter att ställa krav på FN:s medlemmar. Ingen skulle heller få för sig att påstå att Sverige förlorat sin självständighet för att vi deltagit och deltar i samordnade fredsskapande, humanitära och militära aktioner runt om på jordklotet. Det må sedan gälla insatser i Somalia eller det forna Jugoslavien eller i samband med det s.k. Gulfkriget.

Att vi i Europa är beroende av varandra och att fri rörlighet över gränserna innebär att detta beroende känns än mer naturligt, det kan väl ingen förneka. I själva demokratibegreppet, och absolut i den människosyn som vi kristdemokrater vill omfatta, ligger dessutom ett ansvarstagande, ett engagemang för medmänniskor, och detta upphör inte vid nationsgränser.

Fru talman! I detta sammanhang kan jag inte låta bli att uttala besvikelse över att Sverige så länge visade sig tafatt när ryssarna brutalt gav sig in i Tjetjenien och terroriserade civilbefolkningen där. Jag tror att den filttoffelmetodik som utrikesministern då använde är helt felaktig. Vi borde för övrigt ha lärt oss av händelseutvecklingen i det forna Jugoslavien att det inte duger att vara åskådare i första ronden och tro att det går att spela en roll i den andra. Åtskilliga bedömare har ju ångrat att man inte gav Belgrad resoluta besked omedelbart, när vapenskramlet började och krigsmaskineriet satte sig i rörelse där. Skall en våldslavin förhindras, sker det inte genom att man ställer sig mitt i backen; det sker om bollen som startar de våldsamma krafterna vrids ur handen på den som visar sig benägen att kasta, att starta våldet.

Det är sant att Sverige inte var ensamt om att tveka och humma i stället för att ge herrarna i Kreml raka och rena besked. Men det är ju i sig ingen ursäkt. Och det hade, menar jag, varit på sin plats att driva på övriga medlemsländer i EU och i världssamfundet, något som nu inte skulle ha räknats som annat än klokt säkerhetspolitiskt internationellt arbete.

Fru talman! En folkomröstning om EU-medlemskap och vilka omställningar som medlemskapet krävt leder lätt till att Europapolitiken blir helt dominerande och att övriga globala frågeställningar hamnar i skymundan. Det är verkligen att beklaga att Sverige nu ytterligare drar ner sin utrikesrepresentation ute i världen och att detta sker parallellt med att biståndsrelationerna med de fattiga länderna mattas. Jag förstår faktiskt inte att regeringens representanter fortsätter att hävda att enprocentsmålet ligger fast, då ju sanningen är att biståndet skall urholkas steg för steg de närmaste fyra åren.

Europa är inte världen, och vi får aldrig ett tryggt Europa om vi inte får tryggare relationer mellan norra och södra halvklotet, och det får vi inte med mindre än att man i fråga om bistånd och handel ser större global rättvisa som mål. Aldrig har vi haft bättre och större insikt om att vi är beroende av varandra var på jordklotet vi än bor, aldrig har de internationella avstånden varit mindre än i våra dagar. Därför känns det så fel att nu snäva in våra internationella perspektiv, så fel att kapa angelägna internationella relationer.

Herr talman! Befolkningstillväxt och miljöförstöring är sannolikt de största globala säkerhetspolitiska hoten. Lika väl som vi fått lära oss att

inte enbart tala om statsskuld utan också om miljöskuld, behöver vi lära oss att säkerhetspolitik inte enbart har med militära strukturer att göra. Häromdagen rapporterades att kineserna nu blivit 1,2 miljarder. Skulle denna enorma folkmängd tillägna sig hälften av vår livsstil skulle den säkerhetspolitiska debatten knappast handla om militärallianser utan om miljöföroreningar, och naturligtvis om de spänningar som miljöföroreningarna skapar rent militärt. Det är heller inte svårt att förstå att brist på mat och dricksvatten kan sätta folk i rörelse, kan uppamma aggressioner och hat och kan komma att skapa helt andra säkerhetspolitiska konflikter än de som historien möjligtvis rymmer. Om 40–50 år – det måste vi kalkylera med – är jordens befolkning fördubblad, och ingen tror väl annat än att detta får säkerhetspolitiska konsekvenser.

Herr talman! Under flera år har Sverige mycket aktivt tillsammans med övriga nordiska länder arbetat för att FN-systemet skall bli mer effektivt till organisation och arbetsformer. För bara något år sedan nådde det s.k. nordiska FN-projektet en bra bit på väg. Det var inte en nordisk internationell framgång som rönte särskilt stor uppmärksamhet i medierna, men den var inte desto mindre ytterligt väsentlig och betydelsefull för framtiden.

Vi kristdemokrater anser inte att någon möda får sparas när det gäller att stärka FN:s roll i det internationella säkerhetspolitiska arbetet. Men när nu den bipolära världssituationen inte längre existerar, behövs en korrigerande kraft gentemot nationalistiska och hegemonistiska tilltag. FN måste därför mer bli en fredsskapande kraft. Det räcker inte att rycka ut när eldsvådan är ett faktum. FN måste se som sin absolut primära uppgift att vara på plats för att förhindra själva utbrottet. Vi vet att FN därvidlag inte har varit lyckosamt i alla sammanhang på sistone, men FN är och blir självfallet vad vi gör det till. Och det är, menar jag, ett oavvisligt faktum att FN inte gavs den styrka och auktorisation som borde ha varit naturligt när det kalla krigets dagar var till ända.

Anf. 9 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Utrikespolitiken famnar mycket, både vad avser länder, svårigheter i världen, händelser och liknande. Man kan konstatera att det finns stor samstämmighet om analysen av problemen i världen och också om vad Sverige bör göra för att komma till rätta med de problemen. Därutöver finns det också nyanser i debatten, och så skall det vara.

På ett område är det i dag särskilt mycket inrikespolitisk debatt i utrikespolitiken, och det är vad gäller säkerhetspolitiken. Det verkar som om Carl Bildt tror att en aktiv svensk utrikespolitik skulle ha börjat i och med honom själv. Detta tycks mig något historielöst. Han har härvidlag i hög grad nytta av en mångårig mycket aktiv socialdemokratisk politik, där internationalismens fana verkligen hölls högt, vilket dock ofta kritiserades av Moderaterna och, för att gå litet längre tillbaka i tiden, det forna Högerpartiet.

Att Carl Bildt i dag avslutade sitt tal med att säga att vi bör ”ta steget från gårdagens ståndaktiga nationalism till morgondagens engagerade europé” var ett utslag av denna historielöshet. Sverige har under

socialdemokratisk ledning alltid i hög grad varit internationalistiskt, och vi är i hög grad engagerade européer.

Därför tycker vi också att vårt medlemskap i EU är en ny och viktig plattform. Vi kommer att göra vad som på oss ankommer för att göra EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik så effektiv som möjligt. Vi skall därvidlag vara öppna för förändringar och studera olika förslag som nu kommer fram om hur detta skall kunna gå till. Men utgångspunkten bör vara att utrikes- och säkerhetspolitiken till sin karaktär skall vara i huvudsak ett mellanstatligt samarbete.

Marianne Samuelsson tar i det här sammanhanget upp frågor om en framtida gemensam försvarspolitik. Hittills tyder inget på att EU-länderna är beredda att ta några steg i riktning mot överstatlighet på försvarsområdet. Vi vet att ingen medlem kan tvingas in i en försvarsgemenskap. Sverige har också för länge sedan klargjort sin politik att stå utanför eventuellt försvarssamarbete. Vad vi vill göra är att delta i t.ex. fredsbevarande och liknande samarbete, och i det avseendet har vi stora möjligheter.

Låt oss se något på visionen om gemensam säkerhet, Olof Palmes vision från början av 80-talet. Det pågår en bred och mångfasetterad debatt om just detta, och det är viktigt att Sverige konstruktivt är med i denna debatt. Men då får man inte göra så som Carl Bildt gör, misstänkliggöra vårt Europaengagemang och vår aktiva Europapolitik med hänvisning till att vi vill hålla fast vid den militära alliansfriheten och neutraliteten. Det är tvärtom så att Sverige har stora möjligheter att på den militära alliansfrihetens grund bidra till den alleuropeiska fredsordning som vi alla har som vision och eftersträvar.

Vår långa erfarenhet av fredsbevarande och konfliktförebyggande insatser investerar vi nu i det europeiska samarbetet. Europas institutioner och organisationer bidrar på olika sätt till det här arbetet. Jag ser t.ex. OSSE som en viktig organisation med unika fördelar. Bl.a. är både Ryssland och USA med i den organisationen. Den organisationen har också möjlighet att hantera interna angelägenheter. Det är därför som vi har pekat på och framhållit OSSE i samband med Tjetjenienkrisen och varit mycket aktiva när det gällt att framhålla OSSE:s viktiga roll. Dess begränsning är naturligtvis att besluten skall fattas i samförstånd, men denna begränsning är också dess styrka, eftersom samtliga medlemsstater enigt ställt sig bakom ett normsystem och gjort långtgående politiska åtaganden.

Jag nämnde att vår relation till VEU är ett observatörskap. Jag menar att vi där skall vara aktiva, och med sådan aktivitet menar jag det som definieras inom den s.k. Petersbergdeklarationen om fredsbevarande insatser, krishantering och humanitära aktioner. Också när vi deltar i ett visst NATO-samarbete genom PFF är det fredsbevarande uppgifter som är aktuellt för oss och ingenting annat.

Debatten om säkerhetspolitiken har en framtidsdimension där vi i våra bidrag bör vara aktiva och konstruktiva, men det gäller också att vara tydlig i den nu gällande säkerhetspolitiken.

Vi kan i dag konstatera att alla partier önskar att vi skall ha en visionär framtoning vad gäller den alleuropeiska säkerhetsgemenskapen,

att vi skall arbeta konfliktförebyggande osv. Jag tycker att detta rymmer mängder av positiv dynamik, men vi står också mitt i nuet, och där är Sverige ett militärt alliansfritt land.

Jag hoppas att Alf Svensson har rätt i att det är att slå in öppna dörrar att ordentligt och stadigt markera att vi alla är överens om denna formulering. Vad vi inte tycks vara överens om är uttolkningen av begreppet neutralitet. Om den har det stått en debatt sedan 1993, då Carl Bildt uttalade att han inte kunde se neutraliteten som ett sannolikt val i det konfliktfall i vårt närområde som vi skulle kunna föreställa oss. Han uttalade också att vi inte skulle kunna stå likgiltiga eller neutrala, om någon annan medlemsstat i EU hotades. Detta har skapat oklarhet, och det är olyckligt.

Carl Bildt fortsätter i dag med att framställa neutraliteten som en reträttposition.

Jag beklagar verkligen det här, och jag hoppas att exempelvis Alf Svensson faktiskt försöker förstå att ett uttalande om att inte vara neutral är något helt annat än att uttala att man inte är likgiltig. Om vi säger att vi inte tror att vi kan vara neutrala, förespeglar vi ju länder att vi är beredda att gå in i ett militärt engagemang. Det skapar en oklarhet som leder fel, och på det sättet undergräver vi också förtroendet för vår säkerhetspolitik.

Även om Lars Leijonborg försökte vara lustig med minkar och annat och försökte ställa sig vid sidan av debatten, går det inte att göra det. Här måste vi alla ta ställning till hur vi ser på neutraliteten.

Det skulle finnas mycket att säga om andra frågor. Jag delar Lars Leijonborgs frustration vad gäller Bosnien. Vi har inga delade meningar i sak. Det är en fruktansvärd utveckling. Lars Leijonborg och även Eva Zetterberg, tror jag, efterlyste klara ord om att Bosnien-Hercegovina skall bestå som nation, men det finns faktiskt i deklarationen.

Jag tror inte att man skall göra politik av lösryckta citat, Lars Leijonborg, som ger en snedvriden andemening åt uttalanden av politiker, särskilt inte när man accepterar vad jag sade, att vi måste se en helhet i utrikespolitiken, och man instämmer i att regeringen eftersträvar just den helheten.

Anf. 10 CARL BILDT (m)

Herr talman! Jag vet inte om det som fru utrikesministern sade på slutet var ägnat som ett försök att försvara Pierre Schoris hyllning av Fidel Castro genom att sätta in det i ett helhetssammanhang. Låt mig bara säga att ju mera av helhetsbilden vi tecknar av socialdemokratins 80-tal, desto värre blir det.

Fru utrikesministern säger att det var engagemang. Ja, det var det, men det var enögt och det var haltande. När vi hyllade Sacharov och Solsjenitsyn, hyllade ni Fidel Castro och fördömde från denna talarstol dem som vågade tala om demokrati i Sovjetunionen. Det var oneutralt. Vi sysslar inte med antisovjetism, sade socialdemokratin på den tiden. Jag är glad att tillhöra dem som sysslade med antisovjetism, och jag

tycker synd om dem som aldrig gjorde det, för de står där med vanhedern inför historien.

Så till strävan efter samförstånd, om den nu finns, och den skall väl finnas. Jag skall ärligt säga att jag efter regeringsskiftet strävade efter kontinuitet och samförstånd i utrikes- och säkerhetspolitiken, för jag tycker att det ligger ett värde i det. Det skall inte dölja debatten, utan den skall finnas i alla fall, men jag gjorde det.

Det som därefter inträffade är att socialdemokratin sökte striden. Låt mig säga från denna talarstol att det som skedde i samband med utrikesnämndens sammanträde förra fredagen eller när det nu var – alla utgår ifrån att regeringskansliet medvetet planterade selekterad information ur hemliga handlingar hos journalister, i avsikt att ta inrikespolitiska poäng – det var, fru utrikesminister, en smutsig hantering, som varje regering som menar allvar med utrikes- och säkerhetspolitiken bör hålla sig borta från. Denna smutsiga hantering påverkar också bilden av den från denna debatt dess värre frånvarande statsministern.

Så till sakfrågorna om neutraliteten och Sveriges roll. Det är min uppfattning att vi genom medlemskapet i Europeiska unionen har gått in i en annan tid. Vi har lämnat den gamla neutralitetspolitiken bakom oss. Det gäller nu det europeiska engagemanget, och där föreligger en skillnad.

Jag säger att i varje konflikt eller krisläge i detta nya Europa är det engagemanget, genom framför allt Europeiska unionen, också Europeiska säkerhets- och samarbetsorganisationen och också FN, som är huvudlinjen i Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Vi har en option att i ett yttersta läge, för att värna vårt land från kriget, också välja den folkrättsliga neutraliteten.

Men den som säger att den folkrättsliga neutraliteten är vår huvudlinje har att förklara: Vad betyder det i Bosnien? Jag vägrar acceptera att vi skall vara neutrala i Bosnien. Och skulle ett hot uppkomma mot de baltiska staternas självständighet, så vill jag gärna säga från denna talarstol: Aldrig mera 1940! Aldrig mera i tysthet acceptera att grannstater och grannfolk ockuperas, att vi är tysta och neutrala i decennier och därefter vägrar att ens erkänna att de var ockuperade.

Sänd inte signalen, vare sig till de baltiska länder som behöver vårt stöd eller till de rödbruna revanschister som alltid kommer att pröva sina möjligheter i Ryssland, att Sverige i ett sådant läge endast och framför allt och i första linjen strävar efter den folkrättsliga neutraliteten!

Det är möjligt att det på denna punkt, som utrikesministern säger, finns missförstånd om Sveriges linje. Klara då ut dem, men se till att inte hela Sveriges utrikespolitik förvandlas till ett stort missförstånd av våra möjligheter och våra uppgifter i det nya Europa.

Jag menar att vi har viktiga uppgifter och viktiga möjligheter. Utrikespolitiken är ju inte ett cocktailparty av allmänna åsikter om allting, utan vi måste ha ett antal saker som vi försöker göra. Jag sade inledningsvis att det inte är lätt att skriva utrikesdeklarationer, för de blir lätt något av ett smörgåsbord, men jag saknar i alla fall en fokusering. Jag saknar en uppgift, jag saknar en vision och en mission för Sverige.

En viktig sådan, som jag gärna skulle vilja att vi kunde vara ense om, är utvidgningen av Europeiska unionen till de centraleuropeiska och de baltiska staterna. Det är en amärkningsvärt svag formulering i utrikesdeklarationen på den punkten.

Låt mig ställa en konkret och tydlig fråga till utrikesministern: Kan vi vara överens om att det är en central uppgift för svensk utrikespolitik, en av de allra viktigaste under de närmaste åren, att arbeta för att de baltiska staterna ges möjligheter till medlemskap i den europeiska unionen inom samma tidsramar och på samma villkor som de centraleuropeiska länderna? Är vi överens om det, finns det ett fokus, en mission och en uppgift, och den tror jag nog kommer att uppfylla åtskilligt av fru utrikesministerns tid.

Sedan vill jag bara ge utrikesministern rådet: Håll er borta från smutsig hantering med läckta hemliga handlingar! Det återverkar i grunden ytterst på er egen inte bara in- utan också utrikespolitiska trovärdighet. Och tänk efter vad som är Sveriges uppgifter. Det förgångna kan vi diskutera i andra sammanhang, och det är inte alldeles hedervärt för er det heller. I framtiden har vi en uppgift. Frånsäg er inte den, för då är det ju en kastrering av våra möjligheter i det nya Europa.

Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c)

Herr talman! Det är nästan så att man känner behov av att begära tillåtelse att delta i grälet som har en tendens att komma upp, inte med lika stora bokstäver som det har varit de senaste veckorna, men ändå. Det ligger där latent under ytan och pyr.

Låt mig bara deklarera att jag är anhängare av biologisk mångfald även i havet, för att avfärda den delen av debatten. Jag tycker att vi kan lämna det.

Jag tycker att det finns andra saker som är betydligt allvarligare, nämligen att vi talar om våra relationer och våra möjligheter att göra en insats, att engagera oss, som om vårt engagemang i Bosnien skulle vara beroende av att vi lämnar vår militära alliansfrihet. Det handlar ju om att vi skulle ställa oss som part i en konflikt – på vilken sida då? Jag tycker att det är en obegriplig och förenklad debatt som vi för. Vi har stora möjligheter, och stora skyldigheter, att göra en insats i det forna Jugoslavien. Vi gör det också. Vår militära alliansfrihet är inget hinder därvidlag och kommer aldrig att vara det, i varje fall inte med den politik vi står för.

Partiledaröverläggningarna om säkerhetspolitiken tillkom, som jag sade i min inledning, för att vi skulle diskutera inför den europeiska unionens utveckling 1996 och framåt. Men den fråga som kom att diskuteras vid de första mötena var uttolkningen av det säkerhetspolitiska beslutet 1992. Det är bara att konstatera att det i utgångsläget inte fanns någon enighet om uttolkningen. Om det kommer att finnas det återstår att se. Det gäller naturligtvis också de frågor som har bäring på den europeiska unionen och Sveriges roll i det sammanhanget efter 1996. Det är en självklarhet.

Låt mig säga att jag uppfattar hänvisningen i regeringsdeklarationen på denna punkt till 1992 års formulering som en självklarhet, av det

skälet att det är riksdagen som har beslutat. Innan man har gjort någon ändring är det det gamla som gäller. Däremot kvarstår uttolkningsdebatten. Det är helt klart efter denna diskussion och efter de partiledaröverläggningar vi har haft.

Jag tror att det är viktigt, som ett generellt synsätt på säkerhetspolitiken, att man inte lämnar något innan det finns något handfast att gå till i stället. Det är ett av problemen, att vi befinner oss i ett transiteringsskede historiskt sett i Europa, som vi inte har sett maken till på decennier. Detta är en självklarhet. Alla längtar vi efter gemensam säkerhet. Men den gemensamma säkerheten finns ju inte. Nåväl, då har vi anledning att besinna oss och hålla fast vid det som ger oss möjlighet till en aktiv insats men samtidigt tryggheten, säkerheten. Det är ingen annan som skapar den åt oss, om vi inte själva är beredda att göra en insats.

Lyckas vi inte skapa en bred enighet får vi konstatera det. Det är ingenting som Centern eftersträvar, att vi skall hamna på olika meningar om detta. Men i så fall kommer rimligen EU-valet, den 17 september eller när det nu blir, att bli en fråga om svensk säkerhetspolitik. Vi är beredda att ta den diskussionen, men det är ingenting att eftersträva. Det vore bra om vi kunde hantera den här på det traditionella svenska sättet. Låt mig uttrycka den förhoppningen.

Jag sade i mitt förra inlägg att det finns en del saker som man borde ha lyft fram mera i regeringsdeklarationen. Norden tillhör dem. Varför är det då så viktigt? Hur påverkar egentligen Sverige och andra mindre länder bäst sin omgivning, det internationella sammanhanget? Jo, naturligtvis genom att försöka uppamma en gemensam hållning här hemma, en nationell hållning, i första hand ett förhållningssätt till olika frågor. Men därutöver gör vi det genom att komma överens med likasinnade. Vi har stora möjligheter att vara överens med i första hand de övriga nordiska länderna. Från den basen har vi möjlighet att gå vidare till att finna likasinnade inom EU. De är inte lika många. Urvalet är större, men möjligheterna att finna likasinnade i alla lägen är inte alltid lika uttalade. Vi kunde se det på TV i går, när det gäller en fråga som är självklar i Sverige, djurskyddet. Fyra eller fem länder ställer upp. Det borde vara en självklarhet för alla länder att ställa upp på att hantera djur på ett, jag höll på att säga mänskligt sätt. Men det är det inte. Det är bara ett exempel.

Därför tycker jag att det är viktigt att vi ständigt lyfter fram den enhet som Norden är, betonar dess positiva möjligheter och tar vara på dem. Då tycker jag att det är fel signaler som har getts från olika håll. Å ena sidan har det sagts att man skall lägga ner Nordiska rådet. Å andra sidan har det sagts att man skall dra in pengarna innan man har bestämt sig för hur man skall omorganisera det nordiska samarbetet. Jag skulle vilja ha en positiv deklaration från utrikesministern på den punkten.

Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp)

Herr talman! Jag kände att det var viktigt att reagera mot ett par av de något oskuldsfulla formuleringarna i slutet på regeringsdeklarationen, där regeringen skriver: "Under senare år har vi lyft fram respekten

för mänskliga rättigheter som en förutsättning för demokrati." Det är viktigt hur man bedömer historien. Det som hände under detta skede får inte hända igen. Under detta skede hade vi från liberalt håll bl.a. en uttalad kritik mot socialdemokratisk utrikespolitik, att den i för liten utsträckning stod upp för demokrati och mänskliga rättigheter. Denna skillnad är för närvarande i huvudsak undanröjd. Nästa vecka invigs exempelvis det valövervakningsinstitut som skall ligga i Stockholm. Jag tror att det kommer att ha en mycket viktig funktion för att säkra en demokratisk utveckling i länder som nyligen har gått över till demokrati. Jag är glad över att den nya regeringen har fortsatt arbetet med att bygga upp detta institut. Initiativet tror jag ursprungligen kom från liberalt håll. Men, som sagt, den antydan som finns i avslutningen, att engagemanget för demokrati och mänskliga rättigheter är en epok som kommer att avlösas av en annan epok där vi engagerar oss för någonting annat, är farlig.

Jag har funderat en del på hur jag skulle ta upp Bosnienfrågan. Utrikesministern säger att man inte skall göra politik av Bosnienfrågan, för vi tycker likadant. Jag är övertygad om att vi båda känner samma avsky för det som nu händer och gärna vill åstadkomma fred och att Bosnien får överleva som självständig stat. Det vill jag gärna säga till Lena Hjelm-Wallén. Ändå är detta en samvetsfråga för mig som politiker. När man gör politik av något bör det vara sådant som gör att man vinner röster osv. Jag har svårt att tro att denna fråga i den meningen är populistisk. För mig är det en samvetsfråga. Jag tycker att de historiska parallellerna är så avskräckande, fast de ligger ganska nära.

På 30-talet började en diktatur i Europa, nämligen Hitlers, utrota ett helt folk. Då var det inte muslimer utan judar som var utsatta för etnisk rensning. Omvärlden orkade inte engagera sig förrän ett krig i hela Europa var oundvikligt.

Ungefär i samma skede som Hitler började med sin utrotning överföll en annan diktator i Europa, Mussolini, en självständig nation, medlem av Nationernas förbund. Då var det inte Bosnien utan Abessinien vars existens skulle upphöra. Omvärlden orkade inte engagera sig. För NF innebar oförmågan att försvara Abessiniens integritet att hela organisationens auktoritet ohjälpligt undergrävdes.

Jag tror att det finns mycket att lära av dessa historiska paralleller. Spridningsriskerna är mycket stora om inte kriget i Bosnien bringas till ett slut. Som Folkpartiets nyvalda ordförande Maria Leissner har sagt: Lika självklart som det har varit för oss liberaler att ställa upp för det judiskt dominerade Israels rätt att leva är det att försvara det muslimskt dominerade Bosniens rätt att leva inom säkra och erkända gränser. Jag vill återigen vädja till den svenska utrikesministern att på allt sätt – genom EU, FN och alla sina kontakter med kolleger runt om i världen – verka för att omvärlden på effektivast möjliga sätt åstadkommer en lösning på situationen i Bosnien och att Sverige också är berett att gå före och göra de insatser som FN önskar av oss.

Ett ord som förekom på den gamla tiden i den säkerhetspolitiska debatten var "finlandisering". Det stod för att länder i västvärlden kunde bli alltmer beroende av den kommunistiska sfären. I dag står det

ordet för det rakt motsatta. I Finland förs en mycket mera öppen debatt om säkerhetspolitik än vad som sker i Sverige. Jag tycker att det är en oerhört tydlig illustration till att vi måste tillåta att denna diskussion också i Sverige förs utan en massa fördomar och tyngande krav på att man på varje kommatecken måste svära på magisterns ord.

Någon kanske blev uppskrämd över Marianne Samuelssons skildring över det som har hänt i Europaparlamentet. Man skall ha klart för sig att Europaparlamentets roll i det europeiska samarbetssystemet är att vara pådrivande och opinionsbildande vad gäller nya samarbetslösningar. Men till sist är ändå inte Europaparlamentet beslutande i sådana frågor.

Anf. 13 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Vi ställde alla många frågor till utrikesministern, och jag har förståelse för att det är svårt att svara på alla. Men det hade varit intressant att få svar på några frågor, Lena Hjelm-Wallén. Jag tänker t.ex. på vad regeringen faktiskt innefattar i begreppet "närområdet". Var slutar närområdet? Jag tänker på frågan om aktivt observatörsskap. Vad är det? Det finns en rad ytterligare frågor som jag tycker att det hade varit välkommet att Lena Hjelm-Wallén hade kommenterat.

Det utrikesministern i stället gjorde var att ytterligare kommentera frågan om Tjetjenien och hur den har varit uppe inom ramen för OSSE. Det är naturligtvis väldigt bra. Men jag måste instämma i den kritik som har lyfts fram om att Sverige har varit väldigt sen i kritiken mot Ryssland. Man kan fråga sig hur synen på Jeltsin är. Är han ett hot eller en garanti för demokrati? När nu Sverige äntligen har insett att det handlar om mycket grova övergrepp mot mänskliga rättigheter och sätt att lösa konflikter som är helt oacceptabla är det dags att handla med besked.

Carl Bildt uppehåller sig återigen vid vad som har sagts i Utrikesnämnden och i partiledardebatter som har varit interna. Jag måste igen fråga: Är det verkligen av den betydelsen att det skall diskuteras där? Jag menar att Carl Bildt själv gör sig skyldig till precis samma misstag som han anklagar regeringen för, nämligen att föra debatten på en låg nivå.

De frågor jag ställde och tog upp om att neutralitet skulle vara detsamma som likgiltighet, passivitet eller t.o.m. tystnad förbigår Carl Bildt själv med tystnad. För så är det naturligtvis inte. Vi som vill stå för ett neutralitetsbegrepp är naturligtvis inte inne på att det skulle handla om likgiltighet, passivitet eller tystnad. Där har vi kanske frågan om aktiv neutralitet, Lena Hjelm-Wallén.

Jag måste också konstatera att min kritik mot Carl Bildt vad gäller fokuseringen på Europa och att det bara är Europa det handlar om när vi talar utrikes- och säkerhetspolitik tyvärr blev bekräftad i det andra inlägget från Carl Bildt. Där framgick det med all tydlighet att den önskade fokuseringen enbart skulle handla om europeiska förhållanden. Det är bara att konstatera att det är Europa som gäller för Moderaterna. Övriga världen får klara sig bäst den vill.

Jag vill göra en liten randanmärkning: Från Vänsterpartiet har vi drivit frågan om köns- och klassperspektiv på olika frågor. Även regeringen har ställt sig villig till att tala om jämställdhetsperspektiv. Var det en slump att Carl Bildt valde att tala om "kastrering" av nya möjligheter? Det finns ju andra ord att beskriva detta med.

Herr talman! Jag vill återvända till några av de frågor som tas upp i regeringsdeklarationen. Det gäller de ökande klyftorna i världen, som Lena Hjelm-Wallén mycket riktigt har tagit upp. Men jag vill understryka att insikten inte har gällt praktiken. Vi var inne på just detta tidigare. Biståndet har minskat, och vårt engagemang har rent praktiskt och mätt i summor minskat. Det går inte att komma ifrån detta. Jag tycker att det är en skam, och det motsäger regeringens nya säkerhetsbegrepp.

Jag vill också hinna in på någon ytterligare fråga. Lena Hjelm-Wallén tar i regeringsdeklarationen upp frågan om vidgad tolerans och flyktingfrågan. Jag vill kort beröra dem. Det är inte så länge sedan vi här i riksdagen, den 17 januari, samfällt hyllade Raoul Wallenberg. Det gjorde vi rätt i, eftersom det finns all anledning att hylla Raoul Wallenberg och hans insatser för flyktingar under andra världskriget. Men vi måste dra slutsatser av det han stod för och av det som händer i vår värld i dag, där miljoner människor tvingas på flykt och där Sverige inte alls spelar den progressiva roll som man skulle önska. Det avvisas ju dagligen människor från vårt land som har befogade skäl att stanna. Nyligen har regeringen fattat beslut om att avvisa bosnien-kroater till en mycket oviss framtid. Löftena om garantier tycks vara mycket ihåliga. Vi har också visumtvång för bosnier, vilket motsäger vår inställning till att stödja Bosnien-Hercegovina som stat. Vi har frågan om peruaner, där det görs mycket anmärkningsvärda utvisningar.

Detta, och det förhållande att Sverige fortsätter med krigsmaterielexport till länder som uppenbarligen bryter mot mänskliga rättigheter, står i mycket stark kontrast till det man själv säger sig vilja värna om i utrikesdeklarationen.

Jag vill också till slut beröra frågor om svenska minor. Lena Hjelm-Wallén lyfte fram hur Sverige kraftfullt agerar i världen. Det tycker jag är väldigt bra, och det skall vi fortsätta med trots att stödet från andra stater hittills inte varit så stort. Men jag menar att även detta blir något ihåligt när man från svensk sida inte har accepterat ett ensidigt svenskt upphörande med att förvara minor när man inom försvarsmaktens värld ändå anser att svenska minor måste finnas kvar utifrån risken för ett anfallskrig mot Sverige. Detta går inte ihop, Lena Hjelm-Wallén. Jag hoppas att ni från den utrikespolitiska sidan skall kunna förmå den försvarspolitiska sidan att inse att vårt budskap i världen vad gäller minor måste hänga ihop.

Anf. 14 MARIANNE SAMUELSSON (mp)

Herr talman! Lars Leijonborg avslutade med ett konstaterande som jag tycker var värt att spinna vidare på, nämligen att Europaparlamentets roll är att vara pådrivande men inte beslutande. Visst är det så. Men är det då inte särskilt angeläget att vi här hemma vet var våra partirepre-

sentanter som sitter med i dessa icke-beslutande men just pådrivande församlingar står? Det är mycket intressant att konstatera att Folkpartiets, Moderaternas och Socialdemokraternas representanter inte var ense om den svenska säkerhetspolitiken vid Europaparlamentets utrikes- och säkerhetspolitiska sammanträde. Man gjorde en röstförklaring där man talade om något annat. Men här, i den utrikespolitiska debatten, får vi inte reda på ett enda ord om var partierna står utrikespolitiskt eller snarare inrikespolitiskt i EU-unionen när det gäller det kommande försvarssamarbetet. Det kan gå mycket snabbt. Man är ju inte politiker bara för att driva debatt. Man vill faktiskt också ha litet makt. Det är en anledning för mig att tro att den här parlamentariska fördelningen, att en klar majoritet i Utrikes- och säkerhetspolitiska kommittén är för en gemensam försvarsmakt också innebär att man har en klar majoritet med sig även i de kommande regeringsförhandlingarna. Det skulle vara mycket märkligt annars, faktiskt.

Men det är möjligt att Folkpartiet om det företräder Sverige som regeringsrepresentant står för en helt annan linje än man gör som parlamentariker där nere. Jag vet inte. Men jag tycker att det vore klädsamt om vi kunde få någon form av svar på var de svenska parlamentarikerna i dag står i dessa för oss och för vår framtid så stora och avgörande frågor.

Vår utrikesminister säger att det är för tidigt och att det inte är aktuellt just nu. Men det är faktiskt 1995. År 1996 skall regeringsförhandlingarna sättas i gång. Om man inte är tidigt ute vet jag som miljöpartist att det hinner hända förfärligt mycket innan man får i gång debatten, opinionen och påtryckningar på de frågor som man tycker är viktiga.

Jag minns hur ja-sidans politiker under EU-debatten just sade att det var för att kunna påverka som man ville bli medlem i den europeiska unionen. Då tycker jag att det vore klädsamt om vi i den här kammaren fick reda på vad det är man tänker påverka när det gäller utrikes- och säkerhetspolitiken inom EU och vad politiker i framtiden avser att trycka på.

Jag fick t.ex. inget svar på om man tänkte använda sig av vetorätten för att förhindra att vi tvingas vara med i ett försvar. Än så länge finns den kvar, såvitt jag vet. Men det är klart, ligger man inte på, är man inte vaksam och inte driver debatten kan det hända mycket. Plötsligt finns bara inte saker längre.

I regeringens utrikespolitiska redovisning finns en formulering som jag har reagerat på: "Sverige eftersträvar inte medlemskap i vare sig NATO eller Västeuropeiska unionen, VEU." Vad står ordet eftersträvar för? För mig är det precis lika otydligt som "skulle kunna" beträffande neutralitetspolitiken.

Det finns mycket här i livet som man inte har eftersträvat, men plötsligt har man varit där ändå. Det händer faktiskt att man måste motarbeta vissa saker för att inte hamna där man inte vill hamna.

Jag skulle gärna se en liten förklaring till vad just "eftersträvar" står för egentligen. Är den socialdemokratiska neutralitets- och allianspolitiken på glid? Står inte regeringspartiet längre för detta som 70 % av

svenska folket står för? Man kanske i likhet med Moderaterna, Folkpartiet och mig tyckte att kds ganska tydligt talade om detta och anser att det där väl inte var så viktigt. Vi kanske inte hade så stor betydelse. Ja, ja, så småningom händer det väl någonting som vi inte bestämmer över i dag, vi kommer väl att vara med ändå.

Jag tycker att den här debatten måste komma i gång. Vi måste ta aktivt ansvar för att inte svenska folket skall stå inför ett beslut som det inte har någon som helst möjlighet att aktivt vara med och påverka.

Jag skulle också ha velat hinna med litet grand kring det som jag tycker är de viktiga internationella frågorna: biståndsfrågorna, vår internationella solidaritet och vårt samarbete inom FN, där Sverige fortsättningsvis måste vara pådrivande.

Anf. 15 ALF SVENSSON (kds)

Herr talman! Jag tycker att det är mycket positivt att regeringens utrikesdeklaration tar upp en del resonemang om att respekten för mänskliga fri- och rättigheter måste stärkas. Jag skulle vilja uppehålla mig några minuter vid just synpunkter runt detta.

Vi vet att runt om på jordklotet råder snarare förakt för människans fri- och rättigheter än respekt. Barn terroriseras, drivs till att vara soldater i de blodigaste bataljer. Barn tvingas att som livegna, som slavar utföra arbetsuppgifter av sådant slag och i sådana miljöer att deras hälsa knäcks och livet berövas dem. Barn säljs till prostitution och nyttjas som slit-och-släng-vara. Barn får utgöra reservdelslager. De får organ bortopererade för att man skall erhålla friska transplantat till välbärgade och betalningsstarka figurer.

Kvinnor förtrampas och hunsas på många håll i världen. Kvinnor berövas brutalt sin integritet. De får sämre mat, sämre utbildning och de betraktas som egendom som man hanterar på det mest vedervärdiga sätt.

Människovärdet är relativiserat på många håll i världen. Minoriteter drivs från gård och grund, förtrycks och mördas på många håll, också i Europa.

Antisemitism och religionsförföljelser är vanliga.

Herr talman! Är det något som det är rimligt att lyfta fram så är det krav på omutlig respekt för mänskliga fri- och rättigheter, på varje individs rätt till ett värdigt liv.

Jag gissar att en hel del av oss såg bildsviten i Expressen häromdagen. Det var bilder som visade hur en ung pojke fick högerhanden avskuren och vänsterfoten avhuggen för att han stulit en schal för några kronor. Lagen som beslutsfattarna följde påbjöd det straffet.

Herr talman! I samband med Nürnbergrättegångarna fanns det de som gjorde gällande att de som fullföljt det nazistiska vanvettet enbart hade följt lagarna. Det var sant. Men det godtogs som bekant självfallet inte som försvar.

Respekten för mänskliga fri- och rättigheter, respekten för individens integritet, rätt till liv och hälsa får ingen, absolut ingen nation eller religion eller tradition eller vad det vara månde kränka eller sätta sig

över. Detta är en etisk regel som följer människan oberoende av ras, kön, ålder, religion, kultur, m.m.

Men vi skall inte tro att denna etiska regel lever i lufttomma rum. Vi skall inte inbilla oss att dess rötter får sin näring i vilken jordmån som helst. Respekten för mänskliga fri- och rättigheter måste ständigt vinnas och det är i det arbetet, i den kampen vi skapar de motkrafter mot rasism, antisemitism, förnedring och förakt för medmänniskor som måste skapas.

För oss kristdemokrater är det mångkulturella samhället en självklarhet. Pluralism och demokrati är oskiljaktiga. Men det behöver faktiskt understrykas att respekten för oliktänkande aldrig kan leda till att vi tolererar att de mänskliga fri- och rättigheterna kränks vare sig i vårt eget Sverige, på skolväsendets område eller i andra sammanhang, utrikespolitiskt eller i biståndspolitiska sammanhang.

Herr talman! För att klara av att verka för dessa för oss alla, hoppas jag, så självklara etiska ställningstaganden krävs att vi känner vår egen identitet. Här handlar det inte om neutralitet. Det gäller vår egen demokratiska tradition, vår egen etiska förankring, att vi tillstår vår egen påverkan från kristendom och västerländsk humanism. Det är först då vi har kraft nog att finnas på de internationella barrikaderna i kampen för medmänniskors fri- och rättigheter.

Herr talman! Jag ville så gärna få understryka detta. Var det någonting jag fick med mig under de tre åren som biståndS- och människorättsminister var det just ständiga upplevelser av hur mänskliga fri- och rättigheter kränks, inte minst så att barnen och kvinnorna kommer i kläm.

Herr talman! Kampen för mänskliga fri- och rättigheter måste vara en av de viktigaste visionerna för vår utrikespolitik, att stärka respekten för dessa etiska värden.

Anf. 16 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Låt mig först säga att socialdemokratin alltid har haft ett mycket starkt internationellt engagemang för en rättvis och demokratisk värld. Det har gällt alltifrån Hjalmar Branting, Tage Erlander, Olof Palme till Ingvar Carlsson. Kampen för dessa värden har gällt såväl i u-länder som i östblocket.

Jag accepterar inte anklagelser mot socialdemokratin i det avseendet. Här har vi en historia som vi kan vara stolta över. Om man skulle börja vrida och vända på en del uttalanden från andra partiföreträdare i historien tror jag att det finns mycket att ta fram i det gamla Högerpartiet och också i övriga borgerliga partier, för att inte tala om Vänsterpartiet.

Carl Bildts höga tonläge gör det svårt med konstruktiva samtal. Det talas här om läckage från regeringskansliet som skall vara smutsigt. Jag vill här klargöra att varken statsministern, jag eller våra medarbetare har deltagit i något sådant. Man erinrar sig talesättet om att när argumenten är svaga så höjs rösten. Carl Bildt lever på sitt sätt upp till detta.

Det som diskuterats är att Carl Bildt som statsminister skrev ett brev till president Jeltsin i maj 1994. Det brevet hemlighölls för andra partier och naturligtvis för oppositionen. Det handlade om ubåtskränkningar och misstankar mot Ryssland i de avseendena.

Det här brevet tyckte vi när vi kom i regeringsställning och fick se det att det var naturligt att Utrikesnämnden fick reda på. Ett sådant brev hör faktiskt hemma i Utrikesnämnden. Det var naturligt att det skedde i samband med att ÖB:s rapport om u-båtsincidenter redovisades för nämnden. Detta är statsministerns och min del i denna fråga.

Så till neutraliteten. Där håller jag helt med vad Olof Johansson sade om Carl Bildts konstiga analys av vad vi skulle kunna göra i Bosnien. Vi gör stora insatser i Bosnien i dag, samtidigt som neutralitetspolitiken gäller. Den sätter inga begränsningar för oss i det avseendet.

Jag vet inte om jag missuppfattade vad Carl Bildt sade. Jag hoppas inte det. Han menade att det möjligen hade uppstått missförstånd i Baltikum om hans uttalande och att det i så fall borde rättas till. Det skulle vara väldigt bra om det var det han avsåg.

Just det att han ifrågasatte neutraliteten i förhållande till Baltikum har uppfattats som förespeglingar för ett svenskt militärt engagemang. Det är olyckligt att sådana missuppfattningar kan komma till stånd, eftersom det inte stämmer överens med svensk politik. Det finns ingen grund för detta.

Jag hoppas att vi här skulle kunna vara överens om att det inte är fråga om att förespegla någon annan stat ett svenskt militärt engagemang i händelse av konflikt där vi går in på ett annat lands sida. Det är det som är neutralitetens kärna.

Vi skall vara mycket utrikespolitiskt aktiva under neutralitetens mantel, och det kan vi också vara. Vi skall tillsammans med organisationer som FN eller OSSE gå in också i fredsbevarande verksamhet. Det är heller inga problem. Men det är just militära förpliktelser gentemot andra stater som frågan gäller, och där måste det bli klarhet.

När det gäller utvidningen av EU med öststaterna kan jag ge ett klart svar till Carl Bildt. Det är en central fråga för svensk utrikespolitik att aktivt medverka till att de öst- och centraleuropeiska staterna också blir medlemmar i EU, och till den kretsen räknar jag också självfallet de baltiska staterna.

Sedan till en annan fråga, nämligen utvidgningen av NATO, som ju också har diskuterats. Det är viktigt att man är klar över att varje land måste göra sitt eget säkerhetspolitiska val. Den här frågan angår inte direkt Sverige. Vi är indirekt berörda av den.

Vi är inte – och det vill jag gärna säga till Marianne Samuelsson – medlemmar i NATO. Vi har inte ansökt, vi har inga planer på att ansöka och vi eftersträvar det inte. Man kan använda olika uttryck, men det är glasklart var vi står i förhållande till NATO.

Likväl vill vi gärna delta i debatten om säkerhetspolitiken och NATO-utvidgningen eftersom den påverkar också oss. Man bör slå fast även som utanförstående NATO att organisationen har utgjort och alltjämt kommer att utgöra ett viktigt bidrag till stabiliteten i Europa.

Det är också en manifestation av den transatlantiska länken som alltid har varit viktig för den europeiska säkerheten.

Anf. 17 CARL BILDT (m)

Herr talman! Vad fru utrikesministern ville säga på slutet vad gäller NATO-utvidgningen blev jag inte alldeles klar över. Biståndsminstern och kanske t.o.m. statsministern har uttalat sig mot den vilja som uttalats av bl.a. de baltiska länderna att komma med i NATO. Det tycker jag icke är en svensk utrikespolitisk uppgift.

Var utrikesministern på väg att säga detta då tiden tog slut är det bra. Var hon på väg att säga det som biståndsministern har sagt var det dåligt. Men tiden tillät inte det.

Så till diskussion om vårt handlingsutrymme i den europeiska politiken. Under blockuppdelningsdecennierna fanns det inget handlingsutrymme alls egentligen mellan en strävan efter den formella neutraliteten och krigsdeltagande. Det var ett krig, en möjlighet och en väg, om uttrycket tillåts.

I dag är det helt annorlunda. I dag har vi en situation där den formella folkrättsliga neutraliteten å den ena sidan och krigsdeltagande å den andra sidan representerar ytterlighetsståndpunkter. Mellan dessa finns ett brett spektra av utrikes- och säkerhetspolitiska handlingsmöjligheter. Det visar situationen i Bosnien, och det kommer nästan varje annan konfliktsituation att göra.

Inriktas politiken på att vi skall vara formellt folkrättsligt neutrala – och neutraliteten är ett folkrättsligt begrepp och ingenting annat – kan vi inte ens delta i ekonomiska sanktioner mot aggressionsländer. Då kan vi inte ta emot exilregeringar. Då binder vi oss inom ramar som jag är alldeles övertygad om att en stark folkmajoritet i detta land i det givna läget inte kommer att acceptera. Det såg vi 1939–1940. Det engagemanget finns också för Baltikums sak, och då skall man inte i dag sända andra signaler.

Om den signal som utrikesministern nu sänder är att regeringen eftersträvar en formell folkrättslig neutralitet vid hot som berör den europeiska unionen – och vi hoppas att de baltiska staterna skall inkluderas i denna så snart som möjligt – är detta inte en politik som är möjlig att föra. Den är möjligen bra för inrikespolitisk konsumtion ett tag. Men den kommer inte att duga som realistisk utrikes- och säkerhetspolitik i Europa.

Det gavs ett bra besked om Baltikum. Den typen av besked skall finnas i utrikesdeklarationen.

Det vi ser i dagens debatt är egentligen att det finns tre partier som vill gå framåt också när det gäller moderniseringen och europeiseringen av vår utrikes- och säkerhetspolitik, tre partier som helst blickar bakåt och däremellan en socialdemokrati vars svårighet att hantera omvälvningarna i Europa under den senaste decenniet och dess splittring i Europafrågan nu leder till att man inte riktigt vill, inte riktigt vågar eller inte riktigt kan.

Jag uppger inte hoppet. Jag hoppas att det rör sig åt rätt håll och att man håller sig borta från en del dumheter och smutsigheter.

Anf. 18 OLOF JOHANSSON (c)

Herr talman! Jag noterar att jag är ganska ensam om att över huvud taget ta upp det nordiska perspektivet. Det är precis som om det vore för litet för kammarens debattörer. Men det hela börjar faktiskt där. Kan man samarbeta där, skapar man en kraft för sitt vidare internationella engagemang. Jag hoppas att det var tidsbrist som gjorde att Lena Hjelm-Wallén inte kommenterade det.

Det handlar både om hur vi i vårt närområde satsar på att försöka komma till rätta med mer än de gigantiska miljöproblemen och om det som nu är aktuellt i fråga om Nordiska rådet: Schengenavtalet, dvs. rörligheten för personer utan interna gränskontroller. Vad kommer statsministern att säga där? Den frågan har över huvud taget inte berörts?

Kommer den nordiska passunionen att försvinna?

Skall vi ha nya gränskontroller över kölen? Den senare frågan är en bra fråga – återstår att se om det finns några svar så här dags.

Det är viktigt att vi små länder i Norden försöker skapa en gemensam hållning för att därefter kunna fortsätta i ett vidare internationellt sammanhang.

Oavsett om vi är medlemmar i EU eller inte, så är vi alla medlemmar i FN. Där har vi stora uppgifter gemensamt.

Sedan en kort kommentar till den debatt som har utspunnit sig om säkerhetspolitiken.

Självklart eftersträvar vi i Centerpartiet enighet. Vi försöker göra det, men inte till vilket pris som helst. Skall det bara handla om täckande formuleringar, så glöm det!

Målet är självklart: att hålla Sverige utanför krig. Vi måste själva bestämma över vårt eget säkerhetspolitiska handlande och vårt militära handlande. Vi måste ha en förutsägbar politik, som måste vara förankrad hos svenska folket. Det här är krav som måste uppfyllas.

Vi kan resonera egentligen hur länge som helst om vad ord innebär. Vad innebär t.ex. att stå likgiltig? För en del är det en emotionell upplevelse. För andra är det fråga om att sända militär trupp. Det är ganska viktigt var mellan dessa ytterligheter man lägger sig. Man skall inte koppla loss från grunder på ett sådant sätt att oklarhet skapas utanför vårt lands gränser. Men det blir väl fler möten på detta område. Vi har hoppet kvar, kan jag säga.

Till sist: Jag tror att en av de viktiga frågorna framöver är att FN-systemet får andra prioriteringar. Det behövs högre prioriteringar om mjuka värden. Därför har vi lagt vårt förslag om ett säkerhetsråd på samma nivåer som dagens och som handlar om en hållbar utveckling.

I övrigt hänvisar jag på övriga områden till de anföranden som kommer att hållas av Helena Nilsson och Ingbritt Irhammar om Europafrågorna och biståndspolitiken.

Anf. 19 LARS LEIJONBORG (fp)

Herr talman! Det säger väl en del om den här debatten att Lena Hjelm-Wallén, när hon räknar upp ett antal socialdemokrater i historien som har gjort stora utrikespolitiska insatser, hoppar över Per Albin

Hansson. Å andra sidan nämns han i Carl Bildts anförande för att illustrera Carl Bildts ståndpunkt i säkerhetspolitiken: att en regering i dag i en trängd konflikt bör kunna agera väl så fritt som Per Albin Hanssons regering gjorde under finska vinterkriget.

Det ligger väl något i det som Carl Bildt gör när han för samman bl.a. Folkpartiet i en gruppering i just denna säkerhetspolitiska fråga. Jag kan dock inte godta att han också etiketterar denna grupp som Folkpartiet tillhör såsom moderniserad och europeiserad. Båda uttrycken är i och för sig utmärkta, men de är otillräckliga.

Ett tema i denna debatt har varit – vid några tillfällen har nämligen ett par talare snuddat vid detta: Hur mycket orkar man engagera sig – skall man ha fokus på ett speciellt problem eller skall man se till att väldigt mycket täcks?

Det finns argument för båda hållningssätten. Jag personligen och även mitt parti anser att Bosnienkonflikten nu är ett sådant blödande sår i världssamhället att oerhört mycket koncentration skall ägnas åt just den konflikten. Av de stora uppgifter som nu förestår inom Europeiska unionen anser vi att utvidgningen österut är den allra viktigaste. Den typen av prioriteringar måste man naturligtvis kunna göra.

Samtidigt tycker jag att det är oerhört viktigt att slå fast att vi inte får ange *europé* som den sista beskrivningen av vår hemvist. Halländning är utmärkt. Svensk är utmärkt. Europé är utmärkt. Men vi är också världsmedborgare, och vi måste orka med att se världen utanför Europa.

Jag var hösten 1992 något inblandad i den krisförhandling där en nedskärning av biståndet första gången genomfördes. Mitt parti medverkade till den, så jag skall inte kritisera den. Men jag vill säga att det var deprimerande att se hur lätt det gick för alla partier att ena sig om just den besparingen. Det var egentligen det första som man kunde ena sig om att skära i.

Nu går den socialdemokratiska regeringen vidare och skär ännu mer i biståndet. Vi fjärmar oss alltmer från det enprocentsmål som jag nämnt att jag kämpade för redan i tonåren. Jag tycker att det är tragiskt, och det är en felaktig svensk utrikespolitik.

Anf. 20 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag gläder mig åt Lars Leijonborgs sista anförande här. Det gäller alltså det nödvändiga i att våga se utanför Europa. Jag beklagar att Carl Bildt och Moderaterna inte tycks vilja ha den insikten.

Jag vill så vända mig till Lena Hjelm-Wallén och fråga litet mera om det internationella socialdemokratiska engagemanget. Vad utrikesministern gör är ju att hon hävdar att Moderaterna liksom alla de andra borgerliga partierna har gjort misstag. *Inte minst* gäller det – eller kanske *framför allt*, jag minns inte den exakta formuleringen – vänstern. Ja, jag är den första att för Vänsterpartiets räkning konstatera att vi har gjort många misstag. Men vi har redovisat dem i en vitbok om våra internationella relationer och har på olika sätt tagit upp vårt förflutna.

Jag är mycket klar över att alla partier har synder och brister med sig i sitt bagage. Det var därför för mig en överraskning att det beträffande Lena Hjelm-Wallén inte skulle finnas några misstag med i bagaget. Där tror jag att det är nödvändigt med omtänkande, förnyelse, inom det socialdemokratiska partiet. Det är omöjligt att agera utan att begå misstag.

Olof Johansson efterlyser de nordiska frågorna. Det är riktigt. Själv har jag i förbifarten här konstaterat vilken viktig insats vi gör tillsammans med trupper från andra nordiska länder i Bosnien och f.d. Jugoslavien. Jag menar att det är ett betydelsefullt exempel på nordiskt samarbete.

Maggi Mikaelsson kommer dock att mera i detalj ta upp frågorna om samarbetet inom Norden liksom övriga områden – EU, bistånd, FN osv.

Återigen beklagar jag, Lena Hjelm-Wallén, att vi inte har fått svar på en rad frågor, att utrikesministern i stort sett inte har ansett det vara värt att svara på någon av de frågor som jag inledningsvis ställde.

Det gäller då begreppet närområde. Det är luddigt. Jag tar det som ett tyst medgivande från utrikesministern om att vi har samma uppfattning där och att det här därför inte förtjänar någon kommentar.

Väldigt allvarligt är detta med klyftorna i världen. Där konstaterar jag – vi är väl överens där också – att det inte finns något praktiskt ansvar för hur klyftorna skall minskas.

Vi var också inne på frågan om Sveriges flyktingpolitik. Den hör ihop med vårt internationella engagemang. Många misstag har begåtts där från den förra regeringens sida, men också från den nuvarande regeringens sida.

Sedan gäller det frågan om mänskliga rättigheter. Utrikesministern har berört några exempel, men jag hade ytterligare exempel. Hur ställer man sig i fallet med Mexico, med Östtimor eller med Turkiet, vars utrikesminister ändå förra veckan togs emot av UD här i Stockholm?

Avslutningsvis, herr talman! Frågorna om säkerhetspolitiken är för viktiga för att handskas med som militärpolitiska frågor. Det har vi varit överens om. Jag är glad över att begreppet har fått en vidgad betydelse i regeringens politik. Men detta förtjänar också att genomföras i praktiken.

Anf. 21 MARIANNE SAMUELSSON (mp)

Herr talman! Vi fick litet historia över socialdemokraternas politik när det gäller internationell solidaritet. Jag har följt den historien under min livstid, och jag har många gånger faktiskt känt mig stolt över att vi har haft en regering som vågat agera för de små och svaga grupperna i världen. Men, Lena Hjelm-Wallén, låt det inte bli bara historia. Låt det bli verklighet här och nu, i dag. Det behöver världen, det behöver vi. Det är någonting som vi alla måste hjälpas åt med. Förutan ett aktivt internationellt engagemang vet jag inte riktigt vad vi skall ha vår utrikes- och säkerhetspolitik till. Den är inte till bara för att vi skall kunna sitta tryggt, utan den är också till för att vi utifrån de möjligheter som vi har skall hjälpa dem som behöver vår hjälp.

Jag är faktiskt litet förvånad när det gäller frågan om Turkiet. Regeringen har framhållit att EU är en bra påtryckningsgrupp. Det var anledningen till att Turkiet skulle komma med i EU. Nu hade man möjlighet att trycka på ytterligare när det gäller de mänskliga rättigheterna i Turkiet. Men då svänger regeringen och tar tydligen en annan ställning än majoriteten i frågan.

Fred kräver också nedrustning och goda livsbetingelser. Jag tror inte på ett starkt och effektivt försvar, jag tror på nedrustning, för att vi skall få fred i världen.

Med tanke på den diskussion som vi haft de senaste veckorna om Carl Bildts förhastade brev om ubåtar skulle jag vilja skicka med en liten önskan till regeringen, nämligen att man stoppar ubåt 2000, som kommer att innebära en ny miljardrullning och som – så kan man tolka det – har sitt upphov i ubåtsincidenterna, som gav vid handen att det kanske behövde satsas på ubåtar. Nu kanske det skall vara minkfällor i stället. Det ger förmodligen inte så stora vare sig utvecklingskostnader eller miljardrullningar på sikt.

Den viktigaste fråga som vi har framför oss är miljöfrågan. Den har vi bara snuddat vid i den här debatten. Vårt uppdrag efter Riokonferensen, som lyfte miljöfrågorna internationellt och som visade på vikten av att vi alla engagerade oss i miljöfrågorna, kommer vi att beröra ytterligare under dagen. Jag hoppas att dessa frågor inte blir bortglömda i säkerhets- och fredsperspektivet.

Anf. 22 ALF SVENSSON (kds)

Herr talman! Jag skulle vilja komplettera den bild som Lars Leijonborg gav om krisförhandlingarna 1992. Faktum var att det första förslag som lades fram var på 3 miljarder. Vi lyckades ju trots allt stoppa det och få enighet om att det enbart skulle vara 1,5 miljarder. Jag tycker att det också hör till bilden att den budget som vi senast lade fram från fyrpartiregeringen innehöll ett påplussande med 400 miljoner till biståndet när så gott som allting annat reducerades, eller som det brukar heta, utsattes för nedskärningar eller besparingar. Vi kan inte alldeles för mycket behöva ta tagelskjortan på.

Jag håller fast vid att jag tror att det är väldigt svårt för folk i allmänhet – det är inte dumt om folk i allmänhet begriper den utrikespolitiska debatten – att skilja på detta med neutrala relationer till Baltikum och likgiltiga. Det är möjligt att man i den högre skolan kan debattera detta dag ut och dag in, men folk i allmänhet, som torde ha ett visst intresse av den här typen av debatter, har ganska svårt med det.

Får jag drista mig att komma med ett gott råd till utrikesförvaltningen. Jag kan förstå att det kan verka övermaga, men jag gör det i alla fall.

Jag tror att det skulle vara väldigt hälsosamt om vi fasade in i debatten vad FN:s säkerhetsråd kan ålägga oss som nation. Jag tror inte att svensken i allmänhet vet det. Jag tror att stormakterna under väldigt många år i FN blockerade varandra, det var no eller njet det handlade om. Men vi vet ju att FN kan ålägga oss åtskilligt. Jag tror nämligen att

det skulle hyfsa till en hel del av den debatt som vårt medlemskap i EU numera drar över oss.

EU

Anf. 23 GÖRAN LENNMARKER (m)

Herr talman! I drygt 50 dagar har Sverige varit med i den europeiska unionen. Äntligen får vi vara med i det europeiska samarbetets kärna, det samarbete som har betytt så mycket för att ge Västeuropa ett historiskt unikt skede av frihet, fred och välstånd.

Jag tycker att vi i det här sammanhanget har anledning att minnas de personer som för ett knappt halvsekel sedan faktiskt förmådde omvandla den europeiska visionen till ett praktiskt och mycket framgångsrikt samarbete. Nu skall vi med entusiasm och kraft bidra till den europeiska unionen både för att ge vårt bidrag till vår världsdels utveckling och för att vi svenskar och Sverige skall kunna dra nytta av medlemskapet.

Den allra viktigaste uppgiften för den europeiska unionen är att bidra till Europas enande, att se till att de sår som under ett halvsekel har funnits tvärs igenom hela Europa helas. Att till sig knyta, associera och som medlemmar uppta länderna i Central- och Östeuropa är en uppgift som helt enkelt inte får misslyckas. Historiens dom kommer att bli hård mot denna generations europeiska politiker om vi inte tar till vara det här tillfället, om vi inte genomför den uppgiften.

Perspektivet utvidgning innebär också att samarbetet inom unionen måste fördjupas och utvecklas. Inför konferensen 1996 debatteras nu olika saker, koncentriska cirklar och hårda kärnor, à la carte, olika hastigheter, federalism osv. Det är väl bra att göra det. Med all repsekt för det viktiga som debatten om institutioner och stadgar innebär är det ännu viktigare att starta i det som den europeiska unionen faktiskt har att uträtta. Det är det som måste sätta perspektivet på det som också regeringskonferensen och debatten om stadgefrågorna skall resultera i. Vi har gått med i den europeiska unionen för det den skall leverera till de svenska medborgarna på samma sätt som till medborgarna i andra medlemsländer. Det måste stå i fokus.

En sådan första prioritet är att fullborda den inre marknaden, att se till att vi verkligen etablerar det som varit ryggraden i det europeiska samarbetet från början. Det finns en hel del som återstår att göra. Det finns en hel del också att se till för att frihandeln skall bli mer omfattande, att Europa skall bidra till den globala frihandeln. Fortfarande hämmas den inre marknaden av monopol och olika former av hinder. Det är angeläget att de tas bort.

Det behövs också gemensamma spelregler för att garantera den inre marknaden. Jag tycker att det är väsentligt att komma ihåg att dessa gemensamma spelregler behövs just för att förhindra att protektionism och nationalism urgröper samarbetets styrka och kvalitet. I dessa dagar kan man också erinra om att gemensamma spelregler behövs också för det gränsöverskridande samarbetets skull. Jag tycker t.ex. att det är helt

naturligt att det finns gemensamma spelregler för att garantera en rimlig behandling av djur, något som inte minst debatterats de senaste dagarna.

En andra viktig uppgift är att åstadkomma en gemensam europeisk valuta av hög kvalitet. Sverige mer än de flesta länder har upplevt bekymren med såväl fasta som flytande växelkurser. I båda fallen har det blivit problem. Vi har dessutom ett kvarts sekel av dåliga erfarenheter när det gäller hanteringen av den egna valutan. Det var först fram mot 1992 som Sverige kom ned till en rimlig inflationsnivå.

Det finns många fördelar i det här, men jag skall inte gå in på dem. Jag tycker att man dock skall betona att den gemensamma valutan måste vara av högsta kvalitet. Uppfylls inte det kravet kommer inte valutasamarbetet att bli till fördel för Europa. Det är också viktigt med två saker för Sverige när vi skall ansluta oss. Det ena är att vi uppfyller konvergenskraven på vår egen ekonomi. Vi kan inte gå in i ett samarbete om vi inte uppfyller de höga kraven. Annars blir det kontraproduktivt. Det andra är att vi måste vara på rätt nivå. Är det något som vi lärt oss under ett antal år är att det kan ge mycket betydande bekymmer att knyta sig fast på felaktig paritet – för att formulera sig försiktigt.

Den inre marknaden och den gemensamma valutan skall bidra till framväxten av ett dynamiskt Europa, vilket är den tredje viktiga uppgiften. Arbetslösheten i Europa är hög. Det beror i väsentlig utsträckning på att Europa har stela arbetsmarknader. Fungerar inte arbetsmarknaden väl, räcker det inte med kraftig tillväxt. Arbetslösheten kan bestå trots en god tillväxt.

Det finns två förhållningssätt till den europeiska arbetslösheten. Det ena är viljan att förändra, att försöka skapa en dynamisk arbetsmarknad. Det andra är oviljan att förändra, att försöka behålla status quo. Problemet är att starka krafter vill behålla status quo. En del fackliga organisationer, protektionistiska krafter och många i den europeiska vänstern vill ogärna förändra. Det blir ofta en läpparnas bekännelse till förändringskraven. I den praktiska verkligheten motarbetas de. På den punkten finns det anledning att känna oro för den svenska socialdemokratiska regeringen. De handlingar som den genomfört i Sverige har inte i alla avseenden gått i den riktning som Vitboken anger, tvärtom. Status quo ante, dvs. förhållandet före regeringen Bildt, är den princip som gäller för arbetsmarknaden, som så många andra områden. Jag känner betydande oro för att Sveriges regering tillsammans med betydande delar av den socialistiska gruppen kommer att ställa sig på status quo-linjen. Erfarenheten från de spanska och franska socialisternas långvariga regeringsinnehav pekar inte precis i riktning mot låg arbetslöshet. Det gör för övrigt inte heller erfarenheterna från arbetslöshetens stålbad, den tredje vägens politik. Det är knappast någon merit i sammanhanget. Skall Sverige och Europa få ned sin höga arbetslöshet och skall Sverige också få upp sina låga reallöner, krävs en fungerande och flexibel arbetsmarknad. EU har en viktig uppgift i att underlätta det. Men huvudansvaret ligger på länderna själva.

En fjärde uppgift är miljöpolitiken. Om detta råder en ganska stor enighet. Jag tycker att det är viktigt att EU nu ser till att få stopp på de

gränsöverskridande föroreningarna. Man slänger inte soporna på grannens tomt. Gör man det, får man plocka upp dem eller betala någon annan som gör det. Precis så enkel, eller kanske så svår, tycker jag att utgångspunkten skall vara när man agerar i miljöpolitiken. De gränsöverskridande föroreningarna i luft och vatten måste bringas att upphöra.

En femte väldigt viktig uppgift är brottsbekämpningen. Vi plågas alla av en hög brottslighet, narkotika och annan organiserad brottslighet. Här är det viktigt att EU nu snabbt växer fram när det gäller kompetens och bidrar till denna kamp. Samtidigt skall vi vara observanta på en sak som lätt glöms bort i debatten, att om man får en effektiv brottsbekämpning på europeisk nivå, så krävs också effektiva, balanserande krafter. Rättsstaten kräver alltid att makt balanseras.

Detta var mycket av det som måste uträttas under de kommande åren. Den viktigaste uppgiften är naturligtvis att säkra friheten och freden och till detta till sig knyta andra länder i Central- och Östeuropa, så att de ges möjligheter att komma in i det europeiska samarbetet. Här ligger också det nödvändiga i att aktivt delta i framväxten av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Hade en sådan funnits när de jugoslaviska krigen påbörjades 1991, eller snarare i perioder innan dess, kunde kanske historien ha sett litet annorlunda ut på detta område.

Skall vi ha en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, måste den dock bygga på en noggrann gemensam analys. Då är det viktigt att det växer fram någon form av gemensamt organ som kan bidra till denna analys. Det är särskilt viktigt, inte minst för småstater, att finnas med i detta sammanhang. Man kan också överväga, vilket har diskuterats i bl.a. Europaparlamentet, att använda offrets princip, konsensus minus ett. Det är en sak som tål att noggrant övervägas. Det är klart att det ju är litet bekymmersamt när man ser att vissa viktiga saker förhindras i den europeiska säkerhetspolitiken, därför att en part kan blockera och bromsa. Jag tänker naturligtvis framför allt på fallet Makedonien.

Inför den gemensamma regeringskonferensen är det angeläget att se till att EU har styrkan och kraften att fatta beslut och föra samarbetet vidare. Stannar samarbetet upp, faller nämligen projketet sönder. Det var för övrigt mycket av det som skedde under 30-talets samarbetssträvanden. Man kom aldrig någon vart och fick aldrig styrfart. Kraften i samarbetet är mycket central.

Samtidigt gäller det naturligtvis att behålla en mycket viktig princip, nämligen detta med maktbalans, dvs. att makt skall balanseras. I EU:s fall handlar det ju om två typer av balanser, dels balansen mellan det gemensamma och det nationella, dels den institutionella balansen i det gemensamma. Här är det väldigt centralt att se till att resonera kring maktbalansen, så att man behåller kraften och styrkan i samarbetet. Men samtidigt måste man se till att institutionerna byggs upp, så att de kan balansera dynamon, öppenheten, kontrollen och insynen, som framför allt är en uppgift för Europaparlamentet, men också balansen gentemot det nationella, vilket huvudsakligen är en uppgift för rådet. Vi skall ju alla minnas att denna riksdags inflytande i den gemensamma europeiska unionen faktiskt går via det europeiska rådet. Därför har vi

anledning att se till att maktbalansen mellan det nationella och det gemensamma, inom det gemensamma och mellan de olika institutionerna fortsätter och vidareutvecklas. Då kan vi få en union som har kraften och styrkan men också den kontrollerande makten.

Anf. 24 HELENA NILSSON (c)

Herr talman! Det svenska EU-medlemskapet har medfört att Sverige fått nya möjligheter att samarbeta med andra europeiska länder för att lösa problem och nå mål som vi inte ensamma klarar av. EU är ett instrument – en samarbetsstruktur – som vi kan använda för att nå viktiga nationella och internationella mål.

För Centern är ett av de grundläggande målen att fortsätta att säkra freden i hela Europa. EU kan utgöra en plattform till ett fördjupat alleuropeiskt samarbete som kan verka för fred och säkerhet.

EU:s arbete på detta område präglas av medlemsstaternas olika karaktär och intressen. För att tillgodose de olika utgångspunkter som kan förekomma sägs det i Maastrichtfördraget bl.a. att EU:s bestämmelser på detta område inte får påverka den särskilda karaktären hos vissa medlemsstaters säkerhets- och försvarspolitik. Sverige måste även i fortsättningen slå vakt om den delen i EU-traktatet, vilket bl.a. medför att kravet på enhällighet mellan medlemsländerna i det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet måste kvarstå.

Därför är det förvånansvärt att det tre månader efter den svenska folkomröstningen, då detta debatterades, görs uttalanden av både socialdemokratiska och moderata EU-parlamentariker om att vetorätten kan upphävas.

Göran Lennmarker har tagit upp att den moderata ståndpunkten är att man kan tänka sig konsensusprincipen minus ett. Därigenom har jag fått beskedet att moderaterna är beredda att frångå det man tidigare stod fast vid. Men jag vill också ha ett besked från socialdemokraterna om detta också är deras linje. I så fall riskerar vi att tre månader efter att vi har drivit en linje tala med kluvna tungor, beroende på vilket parlament vi uppträder i.

Ett annat grundläggande mål för Centerns arbete i EU är att säkra och fördjupa demokratin i Europa. EU:s fördjupade samarbete på det säkerhets- och utrikespolitiska området ger en god grund för att underlätta för samarbete för både fred och demokrati i hela Europa. EU bildades ju för att säkra freden och har spelat en viktig roll, inte minst för att fortsätta skapa fred mellan Frankrike och Tyskland. Men EU har också bidragit till att säkra demokratin i Spanien, Grekland och Portugal genom att erbjuda medlemskap långt innan den ekonomiska utvecklingen i dessa länder var på en nivå som skulle gett dem tillträde.

EU får inte låta sig nöjas med vad som uppnåtts eller avstå från att agera för att situationerna kan vara svåra och krävande att lösa. Stödet för att åstadkomma fred i Jugoslavien måste fortsätta, liksom stödet till demokratiseringen i Ryssland och den demokratiska och ekonomiska utvecklingen i övriga Öst- och Centraleuropa.

Om EU i längden skall vara ett projekt som motverkar och förebygger konflikter i hela Europa, måste medlemskretsen vidgas. Tidtabellen för det alleuropeiska samarbetet får inte bli alltför utdragen.

För att lösa de ekonomiska och ekologiska problemen samt befästa demokratin i de centraleuropeiska länderna måste dessa länder på ett mer påtagligt sätt komma med i EU-samarbetet.

En av de framgångar som uppnåddes i samband med de svenska medlemskapsförhandlingarna var att EU slöt frihandelsavtal med de baltiska staterna. Att de baltiska staterna även i fortsättningen kan bevara sin frihet och sitt oberoende är av stor betydelse för Sverige och hela Östersjöområdet. Sverige måste, både nationellt och genom EU, ge de tre baltiska staterna ökat stöd så att de kan fortsätta stärka sina politiska, ekonomiska och kulturella kontakter med Västeuropa.

Herr talman! Sverige har även ett särskilt ansvar att inom EU:s ram utveckla samarbetet och stödet till Barentsregionen. För många av oss som kommer söderifrån känns avståndet till Barentsregionen och Kolahalvön stort, vilket det inte gör för dem som kommer från norra Sverige. Där har man redan satt i gång ett intressant samarbete.

I den region som jag talar om finns det inte bara stora naturresurser och stora framtidsmöjligheter utan också stora problem. Där finns en av världens största koncentrationer av militära resurser. Inte någon annanstans finns det så många kärnreaktorer och så mycket radioaktivt avfall som har dumpats. Utsläppen av miljöfarliga ämnen är mycket stora. Detta i kombination med kriminalitet, bl.a. smuggling och människohandel etc. som också kan påverka Sverige och övriga stater runt Östersjön, gör att utvecklingen i Barentsregionen är viktig. De insatser som krävs är av den storleken att det inte räcker med ett nordiskt engagemang i denna fråga.

Sverige måste även inom ramen för EU-samarbetet fortsätta att satsa på det nordiska samarbetet. Ja, kanske det nordiska samarbetet blir ännu viktigare nu när Sverige har blivit EU-medlem.

Situationen att inte alla nordiska länder är EU-medlemmar får inte innebära att vi sätter upp hinder och barriärer för det nordiska samarbetet. Det är klart att den nordiska rösten hade varit starkare om Norge hade blivit medlem. Men det är viktigt att poängtera att det nordiska samarbetet även i fortsättningen skall omfatta både de länder som är med i EU och de som står utanför.

Utvecklingen mot ett alleuropeiskt samarbete inom EU är även ett led i att undvika att EU blir en rikemansklubb eller någon form av "fästning Europa", där medlemsstaterna isolerar sig bakom politiska och ekonomiska murar. EU får inte avskärma sig mot omvärlden. Kontakterna med Afrika, Asien och Latinamerika måste utvecklas.

Tullar bör sänkas och kvoter för import tas bort. Sverige har en viktig uppgift att motarbeta protektionism och förbättra handelsvillkoren för de fattiga länderna.

Sveriges målsättning måste vara att EU skall spela en progressiv roll i olika internationella organ när det gäller frågor som frihandel, global ekonomisk rättvisa, globala miljöhänsyn. En gemensam EU-röst har betydligt större inflytande än enskilda svenska ställningstaganden.

Men de gemensamma EU-ställningstagandena bygger på, och skall bygga på, enhällighet.

Går det inte att nå enhällighet, får varje land agera för sig. Sverige skall givetvis inte tveka när det gäller att handla självständigt, om det inte går att komma fram till en gemensam ståndpunkt. Vi ser alltså medlemskapet som en hävstång, och inte som en bromskloss, för ett brett internationellt samarbete.

EU-avtalet innebär inte förpliktelser vad avser allianser. Sverige har full handlingsfrihet att fortsätta att driva en alliansfri politik.

Här är det mycket viktigt att vara tydlig. Sverige är sedan några veckor observatör i Västeuropeiska unionen. Observatörskapet i VEU är inte ett steg på vägen till ett medlemskap, eftersom ett medlemskap i VEU förutsätter ömsesidiga försvarsförpliktelser. Därmed är ett medlemskap uteslutet för Sveriges del. Vi kan inte, och skall inte heller, delta i något eventuellt framtida försvarssamarbete som kan ses som en militär alliansbildning.

EU är i huvudsak ett mellanstatligt samarbete där vissa frågor delegerats från nationalstaterna till ett gemensamt beslutsfattande i EU:s organ. Makten ligger dock till största delen kvar hos medlemsstaternas regeringar och de nationella parlamenten.

Enligt den svenska grundlagen, som ändrades före jul, kan riksdagen besluta att överlåta beslutanderätt till EU. Det finns inget krav i lagändringen om att detta skall föregås av en folkomröstning. Men beslutet om en överlåtelse av beslutanderätt är av stor betydelse för landet och bör enligt vårt sätt att se det i Centern föregås av en bred debatt. Man bör också kunna använda folkomröstningsinstrumentet och ha en rådgivande folkomröstning när man skall göra sådana här förändringar.

Vi har tidigare i debatterna inför folkomröstningarna, och även i denna kammare, drivit kravet på att använda folkomröstningsinstrumentet för att ta till vara det stora engagemang som det svenska folket visade inför folkomröstningen i höstas.

Redan nästa år kommer alla EU-ländernas regeringar att samlas för att diskutera förändringar i de nuvarande fördragen. Då är det helt avgörande att diskussionen här hemma i Sverige kommer i gång om vilka justeringar som vi som nation vill genomföra vid regeringskonferensen. Därför välkomnar vi den parlamentariska kommitté som regeringen tagit initiativ till och tillsatt. Den skall förbereda arbetet inför 1996 års konferens.

Även om detta är en utrikesdebatt tycker jag att en av de viktigaste frågorna på EU-agendan är frågan om arbetslösheten. Det är viktigt att visa att vi politiker är beredda att ta initiativ för att lösa arbetslösheten, inte minst för den unga generationen. Om vi inte kan visa att de får jobb är det en grogrund för extremistiska rörelser, och då ser jag arbetslösheten som ett hot mot demokratin.

Känslan av att hamna utanför samhället kan ta sig uttryck i att man organiserar hat och våld mot olika grupper i samhället. Då kan också utländsk härkomst eller religiös tillhörighet vara nog för att bli utsatt

för trakasserier och våld. Vi har sett hur detta redan har börjat ute i Europa, och även här hemma.

I dag diskuterar vi EU under ett särskilt avsnitt. Då hade jag kanske i utrikesdeklarationen förväntat mig en särskild deklaration från regeringen om riktlinjer i regeringens EU-politik. Det har det finska parlamentet fått av sitt statsråd i förra veckan. Därför vill jag fråga: Varför får inte vi i dag se vilka riktlinjer som regeringen har?

Anf. 25 BO KÖNBERG (fp)

Herr talman! Sverige är äntligen medlem av den europeiska unionen. Det är en gemenskap eller union som redan spelat stor roll för Europas fred och frihet. Gemenskapen spelar stor roll för många andra viktiga ting, men inga så viktiga som just friheten och freden i vår världsdel.

Den första viktiga insatsen var att efter segern över nazismen knyta de forna arvfienderna Tyskland och Frankrike så nära varandra att krig dem emellan skulle bli lika osannolikt som det länge varit mellan de forna arvfienderna Sverige och Danmark.

Den andra viktiga insatsen var att genom sina demokratikrav stimulera avskaffandet av diktaturerna på Medelhavets norra strand och därefter bidra till att säkra de nya demokratierna där.

Den tredje viktiga uppgiften har just nu påbörjats, nämligen integrationen av ett tiotal länder som i flera decennier levat under kommunistiskt förtryck. Denna uppgift är nu den utan konkurrens viktigaste för den europeiska unionen. Inom tio år bör våra baltiska grannar, de centraleuropeiska länderna samt Rumänien, Bulgarien och Slovenien bli medlemmar av EU. Ytterligare några stater, som Cypern och Malta, bör kunna bli medlemmar under samma tid.

Den uppgift som EU nu tar på sig är oerhört stor. Ett tiotal stater som i nästan två generationer bara känt krig, ockupation och diktatur skall integreras med stater som sedan nazismens krossande haft förmånen att vara demokratier och marknadsekonomier.

Det tog nästan 40 år för gemenskapen att öka från 6 till 15 medlemmar. Nu skall vi på 10 år klara en ökning från 15 till kanske 30 stater. Nästan alla är överens om målet. Frågan är om alla inser vilka krav det kommer att ställa på oss som nu är medlemmar. Det finns säkert många krav som vi i dag inte inser eller förstår vidden av, men några är uppenbara.

Det första kravet är förändringen i EU:s institutioner. Dessa institutioner, deras ansvarsområden, voteringsregler etc. tillskapades i sina huvuddrag för en gemenskap med sex medlemmar och borde kanske setts över redan innan den senaste utvidgningen. För svensk del är det naturligtvis bra att det inte skedde, eftersom det innebär att vi sitter med vid bordet när dessa viktiga beslut nu skall fattas.

Under den stora konferensen nästa år och i det förberedelsearbete som påbörjas redan i år skall vi från svensk sida naturligtvis slå vakt om svenska intressen av inflytande i den framtida utvidgade unionen – men inte bara det. Vi måste se till huvudfrågan, nämligen hur denna utvidgning bäst underlättas.

Den svenska debatten om institutionella förändringar har ännu inte börjat. Det är hög tid att den gör det. Vi i Folkpartiet liberalerna kommer aktivt att delta i den. Denna vecka påbörjar vi vårt interna samråd om den fortsatta europeiska integrationen.

Ett annat viktigt krav för att klara utvidgningen är att EU:s jordbruks- och regionalpolitik görs om. Alternativen till en omfattande förändring av jordbrukspolitiken är drastiskt höjda avgifter för bl.a. vårt land eller att framtida medlemmar som Polen och Ungern får mycket mindre subventioner än vad som gäller för dagens medlemsländer. Mera brutalt uttryckt skulle den senare lösningen innebära att relativt välmående bönder i Frankrike och Sverige skulle få mycket mer i stöd än deras långt fattigare yrkesbröder i Polen och Ungern. Inget av dessa två alternativ är acceptabelt.

Därför måste vi klara besluten om en stor omläggning av stödsystemen innan Baltikum, Central- och Östeuropa blir medlemmar. En sådan ändring skulle också ha den fördelen att den ökar chansen till mer frihandel och mindre protektionism.

Herr talman! I den folkomröstning som vi höll i höstas hade inget parti så stor uppslutning kring ett ja som Folkpartiet. Fem av sex av våra väljare röstade som partiet rekommenderade, dvs. ja.

Ett skäl för oss liberaler att vara så positiva var övertygelsen om att vi i Sverige skulle kunna påverka EU:s utveckling. Det gäller bl.a. att stärka de krafter inom EU som arbetar för mer frihandel och mer konkurrens.

Sverige måste inom EU vara en kraft för sänkta tullar mot länder utanför EU, såväl fattiga som rika. Den största insatsen som de rika länderna kan göra för att stimulera utvecklingen i de fattiga länderna är som alltid att öppna sina marknader.

Men även vad det gäller relationen till mer välmående länder, som de i Nordamerika och delar av Asien, är det mycket angeläget att allehanda protektionistiska inslag kan minskas. Om så inte blir fallet kan utvecklingen mot regionala handelsblock innebära en uppbromsning av utvecklingen mot mer frihandel.

Herr talman! I den europeiska debatten har den s.k. subsidiaritetsprincipen alltmer kommit i fokus. Denna svåruttalade och svårstavade princip har ofta översatts till det mer svenskklingande närhetsprincipen. Denna översättning för inte med sig det ursprungliga ordets historia och bakgrund i den katolska socialläran. Jag tänker i det här sammanhanget hålla mig till det svenska ordet.

För oss svenska liberaler är det självklart att beslut inte skall fattas högre upp eller längre bort än nödvändigt. De beslut som kan fattas i kommunerna bör fattas där. De beslut som kan fattas av landstingen bör fattas av dem. Och de beslut som rör problem som vuxit nationalstaterna över huvudet bör fattas i internationellt samarbete.

EU bör engagera sig mer i frågor och problem som rör sig över gränserna i Europa. Flyktingströmmar och gränsöverskridande miljöstörningar är två av de viktigaste exemplen på detta.

Däremot är det svårt att se de sakliga och demokratiska fördelarna med europeiska bidrag till inköp av fet mjölk på svenska daghem eller

med europeiska krav på färdskrivare på lokalbusslinjen mellan Norrtälje och Stockholms innerstad.

Det är kanske inte ens självklart att vi skall ha europeiska regler mot tobaksreklam i tunnelbanorna i Stockholm och London. Vi skall kanske låta den frågan få klaras av, mer eller mindre bra, i varje medlemsland för sig.

Herr talman! I inledningen lyfte jag fram freden och friheten. I dagarna diskuteras om Turkiet skall anslutas till EU:s tullunion. En majoritet i EU-parlamentet beslöt häromdagen att så inte skall ske förrän framsteg sker i Turkiet vad gäller respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna.

Det är enligt min mening mycket angeläget att Turkiet på sikt blir medlem av den europeiska unionen. Det är angeläget att EU tydligt och klart sänder det budskapet till Turkiet. Dock bör inte ett så viktigt steg som den nu aktuella tullunionen tas utan att Turkiet klart visar att utvecklingen på rättighetsområdet går år rätt håll.

Under den gångna veckan har utrikesministern, som jag tror just nu har lämnat kammaren, gjort flera uttalanden som visar att hon inte delar EU-parlamentets uppfattning om att inlemmandet av Turkiet i tullunionen kräver en bättre tingens ordning vad gäller de mänskliga fri- och rättigheterna. Det är beklagligt. Jag har i EU-nämnden framfört önskemål om att utrikesministern i nämnden redovisar regeringens syn på denna fråga så att vi får en möjlighet att diskutera den där. Jag hoppas att så också sker.

I avvaktan på detta, och i utrikesministerns frånvaro, tror jag att det vore värdefullt om utrikeshandelsministern nu ville ge riksdagen besked i denna fråga. Varför vill inte regeringen använda den möjlighet som tullunionsfrågan ger för att söka förbättra situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna i Turkiet?

Herr talman! Det dröjde länge, mycket länge, innan Sverige blev medlem i den europeiska gemenskapen. Huvudansvaret för att det dröjde så länge vilar på den svenska socialdemokratin. Vi var många som blev glada över den socialdemokratiska omsvängningen som ledde fram till den svenska medlemsansökan och därefter till medlemskapet. Vi är några som undrar över var socialdemokratin står i frågorna om den fortsatta integrationen.

Häromveckan hade Sverige besök av den brittiska utrikesministern. Under det besöket spekulerades även i socialdemokratisk press om att det i Europafrågan fanns en del gemensamt mellan de brittiska konservativa och de svenska socialdemokraterna – således mellan det mest Europaskeptiska av EU:s alla stora partier och svensk socialdemokrati.

Min andra fråga till utrikeshandelsministern är om han har någon kommentar till dessa märkliga spekulationer. Finns en risk för att Sverige lett av en socialdemokratisk regering tillsammans med Toryregeringen kommer att utgöra bromsklossarna i det europeiska samarbetet?

Jag kan för Folkpartiets del klart deklarera att vi inte kommer att biträda en sådan brist på utveckling. Jag hoppas att vi skall slippa ta strid med regeringen om den svenska inställningen till det fortsatta Europasamarbetet.

Anf. 26 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Herr talman! Bo Könberg riktade en direkt fråga till mig när det gäller associationsförhandlingarna med Turkiet. Bo Könberg tycks ha fått mycket om bakfoten. Det är just i samband med associationsförhandlingarna som vi har möjlighet att kritisera Turkiet för de brott mot mänskliga rättigheter som där begås, och det gör vi också mycket kraftigt. Om vi av politiska skäl blockerade alla förhandlingar, skulle vi också förlora den möjlighet som Bo Könberg, Lena Hjelm-Wallén och jag så starkt eftersträvar, dvs. en reell diskussion med Turkiet om den svenska synen. Sådana diskussioner har vi haft, och vi redovisade vår uppfattning på ministerrådsmöten och direkt till Turkiets utrikesminister när frågan förra året var aktuell.

Vi kommer också i framtiden att använda möjligheterna att vid dessa förhandlingar framföra vår kritik mot Turkiet för dess brott mot mänskliga rättigheter. Det är i detta forum den debatten kan drivas. Om vi blockerade förhandlingarna, skulle vi också förlora detta forum.

På Bo Könbergs andra fråga vill jag svara att jag inte känner igen hans referat av den diskussion som Lena Hjelm-Wallén och Hurt har haft.

Anf. 27 BO KÖNBERG (fp) replik

Herr talman! Utrikeshandelsministern tyckte att jag hade fått frågan om den turkiska anslutningen till tullunionen om bakfoten. Jag tyckte inte att han i fortsättningen av sitt inlägg kunde belägga det påståendet. Han säger att man kan tala med turkarna bara om de är garanterade att komma in i tullunionen. Min ståndpunkt, som överensstämmer med den som en stor majoritet i EU-parlamentet och inte minst Mats Hellströms partigrupp har, var att man i samband med tullunionsförhandlingarna skulle göra klart för Turkiet att en anslutning till tullunionen inte skulle vara möjlig, om det inte skedde förbättringar. Vad utrikeshandelsministern nu säger är närmast bara att man skall föra dessa samtal. Det kan man förstås göra, men frågan är vilka metoder som är mest lämpade för att åstadkomma att Turkiet förbättrar de mänskliga rättigheterna och på sikt, enligt min mening, också kan bli medlem av den europeiska unionen.

En majoritet av EU-parlamentet delar min uppfattning och inte hans.

Det gläder mig om Mats Hellström på regeringens vägnar kan försäkra att svensk socialdemokrati kommer att vara pådrivande för en fortsatt europeisk integration och inte sällar sig till de engelska konservativa. Jag är glad om så är fallet.

Anf. 28 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Olika EU-länder, EU:s skilda organ och partigrupperna i EU-parlamentet presenterar nu sina olika uppfattningar om hur de anser att EU bör förändras. De här synpunkterna skall sedan ligga till grund för toppmötet i Cannes i juni och för 1996 års revidering av EU.

Men Sverige utgör tyvärr ett av undantagen. Den svenska regeringen tycks medvetet ha valt att hålla en låg profil – att passa till dess att

EU-parlamentsvalet i september är avklarat. Det är bra att man avser att tillsätta en parlamentarisk kommitté, men det ursäktar ändå inte denna något passiva hållning.

I vårt östra grannland Finland har man, som Helena Nilsson påpekade, presenterat en hållning. Man vänder sig emot att unionen utvecklas i federal riktning. Sverige borde uttryckligen ansluta sig till en sådan hållning.

Före folkomröstningen var det många företrädare för ja-sidan som påstod att EU skulle vara ett samarbete mellan självständiga stater. Man bestred att det fanns risker att EU skulle utvecklas i riktning mot en förbundsstat. Man sade sig också på utrikespolitikens område vara för vetorätt och vår möjlighet till en egen självständig utrikespolitik. Men företrädare för de stora partierna verkar uppenbart vackla i den frågan när de är nere i Europa.

När det franska ordförandeskapet vill, som det brukar heta på EU-terminologi, forcera fram det s.k. tredje steget till en ekonomisk och monetär union med gemensam valuta och ekonomisk politik, väljer Sverige att inte ens markera att vi egentligen inte har tagit ställning till detta. Enligt ja-sidan i folkomröstningskampanjen och därefter regeringen skall riksdagen pröva om det tredje steget skall bli aktuellt för Sveriges del eller inte. I avtalet med EU har vi dock inget undantag, och vi markerar heller inte i EU någon tveksamhet.

Skall Sverige kunna påverka EMU – den ekonomisk-monetära unionen – borde vi faktiskt markera att vi har en tveksamhet mot gemensam valuta och mot att vi inte skall kunna föra en nationellt bestämd ekonomisk politik. Då borde vi lägga fram förslag för att demokratisera EU och utformningen av EMU. Men icke så – vi väljer att passa! Kanske är det bra för hemmaopinionen och kanske mildrar det motsättningar i vissa ja-partier, men det har ett drag av dubbel bokföring över sig, en servilitet gentemot EU när man är i Bryssel och sken av att vi förbehåller oss handlingsfrihet när man pratar inför hemmaopinionen.

Härigenom riskerar Sverige att bli betraktat som EU:s största fegis, och det är ju inte en bra stämpel om man på ett aktivt sätt vill påverka inför framtiden.

När det gäller det tredje steget är det många ekonomer som, oavsett deras inställning till EU i övrigt, med tanke på den ekonomiska utvecklingen uttalar stora betänkligheter mot detta. Det är förvisso så, att en gemensam valuta, en överriksbank med stark bestämmanderätt över den ekonomiska politiken inte bara innebär grundläggande angrepp på den nationella suveräniteten utan det skadar också möjligheten till en rationell ekonomisk politik, avpassad för våra konkreta nationella förhållanden och institutioner. Enligt vår mening bör Sverige för sin del avvisa det tredje steget, EMU.

1996 kommer översynskonferensen att handla om hur EU skall utvecklas. Till grund ligger Maastrichfördragets artiklar A och B, och syftet är att gå vidare och etablera ett slags Europas förenta stater. Sverige borde agera tydligt mot en sådan utveckling och redan nu mar-

kera att vi inte önskar övergå från unionsstadiet till en mer renodlad förbundsstat. Unionsstadiet är i sig illa nog.

Sverige borde därför redan nu tydligt markera sitt motstånd mot en utveckling mot en mångnationell superstat i Europa. Vi vet att den typen av konstruerade imperier icke kommer att kunna bestå. Det går varken att tvinga fram eller att administrera fram statsbildningar, allra minst av supermaktskaraktär. I historien finns förskräckande exempel på att sådana projekt har fallit sönder.

Sverige borde i stället föra fram en rad förslag inom EU som motverkar en superstatsutveckling men som också bidrar till att öppna och demokratisera EU.

Jag skall nämna nio sådana punkter som jag tycker att Sverige borde aktivt verka för.

1. EU är i dag en västeuropeisk sammanslutning som utesluter ett verkligt alleuropeiskt samarbete och som också reser handelsmurar genom Europa. Sverige borde arbeta för att EU skall ha en öppen attityd till Europa och för att underlätta att de demokratiska stater som vill bli medlemmar också skall kunna bli det. Jag hoppas att det är en punkt som kanske är mindre kontroversiell.

2. EU:s biståndspolitik bör på sikt ersättas av en frivillig samordning. De biståndS- och handelsrelationer som EU har präglas fortfarande gentemot utvecklingsländerna av tidigare koloniala relationer, där bl.a. höga tullar på bearbetade produkter låser fast de fattiga länderna i ett råvaruexportberoende. EU:s särbehandling av sina forna kolonier bör upphöra. Sverige bör verka för detta och för en stor öppenhet mot hela den tredje världen.

3. Alla förslag, diskussioner, omröstningsresultat och protokoll i EU:s ministerråd bör vara offentliga.

4. När förslag läggs fram för ministerrådets mäktiga ambassadörskommitté Coreper, skall det gå en tidsperiod på minst två månader innan beslut fattas i rådet. De s.k. A-punkterna, som i praktiken behandlas med ett enda klubbslag och beslutas av Coreper, bör avskaffas och ersättas med riktiga diskussioner.

5. De nationella parlamentens makt bör öka inom EU. Det sker bl.a. med hjälp av de tidigare nämnda förslagen, men också genom att en viss initiativ- och förslagsrätt flyttas över till de nationella parlamenten.

6. Vi bör verka för att en offentlighetsprincip av svenskt slag införs i EU:s förvaltning.

7. Alla lobbyister bör registreras, och kommissionens kontakter med olika lobbygrupper skall öppet redovisas.

8. Vi bör verka för att EU:s beslutanderätt avgränsas och inskränks och att den otydliga subsidiaritetsprincipen ersätts av tydliga begränsningar på liknande sätt som artiklarna 222 och 223 i nuvarande Romfördrag.

9. Vi bör också se till att en utträdesrätt för medlemsländer som vill lämna unionen införs i Romfördraget.

Detta är några förslag som vi menar är nödvändiga för att vi skall få ett öppnare och mera demokratiskt EU. Jag undrar om de övriga partierna är för eller emot dessa förslag.

Anf. 29 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Fru talman! Jag begärde replik på Kenneth Kvists anförande inte i huvudsak för att polemisera mot hans anförande, vilket jag i och för sig i grunden gör på grund av mina skiljaktiga ståndpunkter i synen på den europeiska unionen. Det var mera för att korrigera ett intryck, inte en faktauppgift, som Kenneth Kvist gav när han diskuterade relationen mellan Europeiska unionen och de fattiga länderna.

Jag tycker att vi skall säga tydligt och klart, Kenneth Kvist, att Europeiska unionen har ett betydligt större handelsutbyte med de fattiga länderna än vad Sverige har. Om vi ser på tiden innan svenskt medlemskap hade Sverige praktiskt taget ingen import från Afrika – betydligt mindre än den europeiska unionen. Vi får inte ge intrycket av att Sverige därmed skulle vara bättre skickat att vara ett föredöme i dessa avseenden. Tvärtom har väl många av oss sett medlemskapet i den europeiska unionen som ett sätt att på ett globalt plan verka för generösare handelsvillkor även med tredje världens länder, särskilt med de s.k. ACP-länderna.

Anf. 30 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Jag sade inte att EU hade färre handelsförbindelser med tredje världens länder. Men däremot hävdar jag att de har sämre relationer än vad Sverige har haft. EU:s tullregler gentemot tredje världen, EU:s regler mot de s.k. Loméstaterna underbygger och understödjer ett sorts nykoloniala relationer som får länderna att vara fast i den struktur som är orsak till deras fattigdom.

Anf. 31 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Fru talman! Det finns förvisso bekymmer med att en del u-länder har ett litet handelsflöde. Där är det viktigt för oss i den industrialiserade världen att ta bort våra handelshinder.

Jag ser EU:s försök i denna del som viktiga steg på vägen. Jag beklagar att det inte finns mer. Jag tror att vi samtliga beklagar hur det är på textilområdet. Vi skulle gärna se en snabbare utveckling. I grunden är detta ändå rätt steg på vägen.

Medelhavspolitiken syftar till att i Medelhavsområdet bygga upp ett frihandelssamarbete. Det är av utomordentlig betydelse för att försöka hjälpa de länder som har betydande bekymmer på traven – med en försiktig formulering – när det gäller fattigdom och brist på utveckling. Jag ser EU som en kraft för en liberalisering av världsekonomin. Ja, det finns fläckar. Men vi får inte ge intrycket av att vi i Sverige står på en högre plattform eller har tappat något. Sverige är faktiskt ett av de länder i i-världen som har haft minst handel med u-världen.

Anf. 32 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Även om man kan diskutera den s.k. frihandeln i en världsekonomi som är så dominerad av stora transnationella koncerner och monopolföretag, som den värld vi lever i, kan man i varje fall inte säga att EU är en kraft för en liberalare världshandel. Snarare visar

förhandlingarna inom GATT och WTO att EU har varit en egoistiskt, protektionistisk kraft.

Anf. 33 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Min överskrift på mitt anförande är EU – en säkerhetsrisk.

Sverige är inte längre ett litet neutralt land mellan två starka militära block. Efter det kalla krigets slut var Sverige i stället ett litet neutralt block i ett kaotiskt Europa. Så börjar boken EU – en säkerhetsrisk, av Helena Fernandez och Caroline Runesdotter.

Sedan boken trycktes för knappt ett år sedan har vi haft en folkomröstning, och Sverige har blivit medlem i EU. Vi är medlemmar i en union där flera länder redan har börjat bygga upp ett gemensamt försvar.

År 1987 började en tysk-fransk brigad på blygsamma 4 200 man att byggas upp på förbundskansler Kohls förslag. 1991 beslutar NATO att upprätta brandkårsstyrkor i Europa. Frankrike och Tyskland tar initiativ till EUROCORPS, samma år som Maastrichtfördraget träder i kraft och VEU samordnar uppbyggnaden av en eventuell gemensam västeuropeisk försvarspolitisk plattform. 1993 beslutar VEU:s medlemsländer att anvisa nationella arméer till VEU, och Frankrike, Spanien och Italien beslutar om militärt samarbete – sydliga EUROCORPS.

Svenska folket har en stor tilltro till vikten av Sveriges neutralitet, och 70 % vill ha en bibehållen neutralitet, vilket naturligtvis är så gott som otänkbart i en union. Ett handelssamarbete, som var EG:s huvudsakliga syfte, var en annan sak.

Men helt tydligt deklarerade Ulf Dinkelspiel i sitt tal i februari 1993 att Sverige ställer upp på ett gemensamt försvar:

"Vårt politiska åtagande att fullt ut och aktivt medverka i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken har ett brett parlamentariskt stöd. Sverige har inga rättsliga hinder mot ett sådant deltagande. Vi är beredda att ikläda oss samma fördragsmässiga rättigheter och skyldigheter som Gemenskapens nuvarande medlemmar. Som den svenska riksdagen nyligen deklarerade består Sveriges alliansfrihet alltjämt. Samtidigt inser vi att utformningen på långt sikt av en gemensam säkerhets- och utrikespolitik, som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar, är ett mål för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Detta kommer att diskuteras vidare inom ramen för 1996 års översynskonferens. Vi avser inte att hindra EU:s utveckling på vägen mot detta mål."

Uppbyggandet av EUROCORPS i två varianter, en syd- och en mellaneuropeisk, är oroande för framtiden, och det är knappast troligt att något EU-land kommer att kunna hålla sig utanför.

Efter Berlinmurens fall var det första man började tala om hot om upprustning och det fösta man började bygga en armé. Då, som alltid, hade det varit viktigare med samarbete, fredssamtal och att satsa på konfliktlösning.

Ny byter EG namn till EU, från ett forum för civilt samarbete till en militarisering av det samarbetet, och det är oroväckande. Likaså är det med de numera siamesiska tvillingarna NATO och VEU.

I NATO skall man bistå varandra om en av parterna angrips. Men landet bestämmer självt om det skall vara i form av militär hjälp eller någon form av annat bistånd.

I VEU skall man bistå varandra militärt, och parlamenten behöver inte tillfrågas.

Ett militariserat EU – oavsett om Sverige nu lyckas stå utanför VEU eller inte – är hotande och provocerande både mot öst och syd. De muslimska länderna känner sig hotade, speciellt efter Gulfkriget.

Johan Galtung, norsk fredsforskare, anser att det finns en risk att andra unioner bildas, just för att länder utanför EU känner sig hotade. Vapenskrammel och uppbyggande av ett gemensamt försvar är alltid hotande.

Maastrichtfördraget, som trädde i kraft 1993, innebär att unionen skall utveckla en försvarspolitik, som med tiden kan leda till ett gemensamt försvar för alla länder.

Produktion av försvarsmaterial är undantaget från EG:s ansvarsområde enligt Romtraktaten 223 §. I Maastrichtfördraget finns angivet att man avser att ytterligare undersöka ökat samarbete på vapenområdet i syfte att upprätta en europeisk vapenagentur.

Inom EU håller redan i dag en gemensam marknad för vapenindustrin på att växa fram. Sverige har i flera år aktivt verkat för att komma med i detta samarbete. Sverige har nämligen ansökt om samarbete med de europeiska NATO-staternas programgrupp för forskning, utveckling och tillverkning av krigsmateriel. Ansökan, som gjordes till dåvarande IEPG, Independent European Programme Group, stöddes enhälligt av Utrikesnämndens ledamöter. Den avslogs dock av IEPG.

IEPG bytte 1993 namn till WEAG, Western European Armament Group, men uppgifterna är desamma. Däremot har gruppen inlemmats i VEU och flyttat sitt högkvarter till Bryssel. VEU är enligt Maastrichtfördraget, artikel J 4, "en integrerad del av unionens utveckling, att utarbeta och genomföra unionsbeslut och unionsakter som berör försvaret". Inlemmandet av WEAG förstärker denna ambition och måste ses som ett led i den framtida säkerhetspolitiken.

Sverige är genom Försvarets materielverk, FMV, representerat i det råd som planerar kursverksamhet för WEAG:s medlemmar. Syftet med denna verksamhet, benämnd Session Européenne des Responsables d'Armement, SERA, är enligt uppgift från f.d. försvarsminister Anders Björck "att bidra till ett europeiskt synsätt inom försvarsmaterielområdet, att utbyta information och att skapa förståelse för skilda synsätt och arbetsformer. Bland områden som behandlas kan nämnas former för materielanskaffning och försvarsindustrins inriktning i olika länder samt möjligheter till och erfarenheter av mellanstatligt samarbete om försvarsmateriel."

Personer från FMV, Försvarets forskningsanstalt, FOA, och försvarsindustrin har redan deltagit i detta samarbete. För övrigt skickade

Sverige officiella observatörer till VEU:s sessionsmöte i Paris redan den 29 november 1993. Numera är vi observatörer.

IEPG skapade också för några år sedan ett för de deltagande länderna gemensamt program för forskning och teknikutveckling, European Cooperation for the Long-Term in Defence, Euclid. Det finansieras av medlemsländerna samt deltagarna i respektive projekt. Sverige har genom FOA haft visst informationsutbyte med Euclid.

Riksdagen har uttalat att svensk säkerhetspolitik skall vara alliansfri, syftande till neutralitet i händelse av krig i vårt närområde. Men hur skall vi kunna vara neutrala när vår försvarsindustri är beroende av NATO-ländernas vapenindustrier?

Det är allvarligt att Sverige utan offentlig debatt agerat för att ingå ett säkerhetspolitiskt samarbete med allierade stater, och nu inom EU. Hur många känner till alla dessa programgrupper – IEPG, WEAG, SERA, Euclid – som Sverige nu alltmer engagerar sig i och för?

I en demokrati är det viktigt att säkerhetspolitiken har en bred förankring och omfattas av folket. Därför får inte en ny säkerhetspolitik smygas in, utan den måste föregås av en öppen debatt.

Är ett land med i EU kan det inte spela ett neutralt lands roll. USA erkände hösten 1993 VEU som den europeiska pelaren i NATO, och den 10 januari vid toppmötet beslutades detta i EU. EU är i och med detta direkt kopplat till NATO. Både VEU och NATO är uppbyggda i det kalla krigets anda, med upprustning och kärnvapen som hot. Ingen utveckling har skett mot konfliktlösning eller andra möjligheter.

Ju fler länder som går med i EU, desto starkare blir unionen. Små länder hotar inte freden. Det är alltid stormakter som startar krig, men egentligen är det en sanning med modifikation. De flesta krig i världen är ju inbördeskrig. Om man definierar ett krig med att det betyder att mer än 1 000 människor dödas per år, kan man säga att det pågår ungefär 40 krig i världen. Ett enda av dem är en väpnad konflikt mellan stater, nämligen Pakistan och Indien.

Vi är en liten, rik minoritet, som använder vilka medel som helst för att skydda våra orättvisa privilegier. Europa jublar i dag över att vi lyckades sätta så mycket press på Sydafrika att apartheid avskaffades. Vi har också ett liknande apartheidsystem, men vi gör inget fel.

Om de som plockar bomull, som får 10 kr i månaden, och de som syr T-tröjor i Taiwan skulle ha en levnadsstandard i stil med vår, skulle en T-tröja kosta 3 000 kr. Vi tar för givet att vi skall fortsätta att köpa bomullströjor för 150 kr även i fortsättningen.

Det behövs höga murar för att den lilla vita rika minoriteten skall kunna fortsätta sitt kalas. Man kan till nöds acceptera att marknader utanför får avsättning för sina produkter. VEU kan också få möjlighet att använda kärnvapen för att se till att vi får tillgång till det som vi behöver innanför murarna. VEU:s roll är verkligen skrämmande.

Anf. 34 MATS ODELL (kds)

Fru talman! Sedan snart två månader är Sverige fullvärdig medlem av EU. Det har svenska folket i demokratiska former beslutat. Men vi vet att det finns en mycket stor minoritet, som på valdagen i varierande

grad var mot detta medlemskap. Detta faktum lägger ett stort ansvar på regering, riksdag och de politiska partierna att agera så att vi på bästa sätt kan länka samman svenska folket i Europafrågan inför framtiden. Nu gäller det att gå vidare och utnyttja den nya och viktiga plattform som Sverige har fått för att påverka den allt större del av vår vardag som bestäms utanför vårt lands gränser.

Vi kristdemokrater har under lång tid verkat för ett svenskt medlemskap i EU. Bakgrunden är både ideologisk och realpolitisk. Den är ideologisk, därför att EU representerar samförstånd, broderskap, demokratiska värderingar och en aktiv fredssträvan. Den är realpolitisk, därför att Sverige mer än någonsin behöver ett redskap för att hantera stora samhällsproblem i gemenskap. Därför välkomnar vi det positiva resultatet i folkomröstningen.

Men vårt medlemskap i EU löser ju inte automatiskt Sveriges problem. Men det ger oss kraftfullt ökade möjligheter att skapa ett bättre samhälle för kommande generationer. För att detta skall bli möjligt krävs det att Sverige kan presentera en tydlig och strukturerad plan för sitt agerande inom EU, inte minst inför den viktiga översynskonferensen nästa år.

Vi kristdemokrater delar de europeiska grundfädernas vision om ett enat, demokratiskt Europa, där den politiska makten fördelas efter subsidiaritetsprincipen mellan de olika nivåerna. Det gäller nu bara att aktivt kämpa för att den kommer att tillämpas på alla nivåer, även i den nationella politiken. Inom parentes sagt, fru talman, verkar det vara svårare än att få det att fungera inom EU, med regeringens återställarpolitik. Vi är övertygade om att subsidiaritetsprincipen hjälper oss att bevara det typiskt nationella och den regionala och lokala kompetensen. EU kan bara vara en djup och stark gemenskap, bestående av självständiga och suveräna nationer, men aldrig som någon enhets- eller superstat.

Fru talman! Det är oroande att den svenska regeringen, som flera talare redan har varit inne på, ligger så sent i arbetet inför översynskonferensen 1996. Om man verkligen vill vara med och påverka detta för Sverige mycket viktiga skeende borde man redan i praktiken ha genomfört sin strategiska analys. Det är nu möjligheterna finns att ta initiativ och få genomslag för Sveriges syn. Vet regeringen nu vad Sverige egentligen skall prioritera att uppnå, och inte minst viktigt, vilken utveckling vi vill förhindra inom EU? Har man funderat på vilka strategiska allianser – utöver kontakterna med Douglas Hurd – som bör ingås för att man skall nå framgång? Men man kanske inte har kommit fram till vad som är framgång utifrån Sveriges perspektiv. Av allt att döma är svaren i de flesta fall nej på dessa frågor.

Regeringen har inte ens tillsatt den parlamentariska kommitté som skall medverka i utformandet av den svenska positionen. Vilka instruktioner har Sveriges EU-ambassadör inför den mycket snara s.k. biktprocess som ordförandeskapet redan har dragit i gång, där de olika medlemsländerna skall ge sin syn på den framtida strukturen? Och hur har de instruktionerna förankrats demokratiskt? Vi hoppas här i dag få

svar på några av dessa frågor, därför att de står inte att finna i den utrikesdeklaration som utrikesministern har läst upp här i dag.

Nu är det oerhört viktigt att EU får en enhetlig konstitution och ett mer överblickbart gemensamt regelverk samtidigt som en mycket tydlig kompetensfördelning mellan EU:s olika nivåer fastställs. Här måste respekten för de små länderna bekräftas. När det kommer in flera medlemmar måste röstreglerna självfallet justeras, men den nuvarande principen för röstfördelning mellan nationerna, som faktiskt gynnar små länder, måste få finnas kvar.

Öppenheten inom EU måste också öka och vidareutvecklas. Fler öppna diskussioner och öppna omröstningar i rådet är ett steg på vägen. Men medlemsländerna måste själva få avgöra om och när deras förberedelser och ståndpunkter skall bli offentliga.

I princip skall rådet enligt vår uppfattning inte ensamt kunna fatta beslut utan parlamentets samtycke. På sikt bör parlamentet få full initiativrätt och en ökad lagstiftningsrätt.

Allt EU-arbete måste alltså präglas av öppenhet och offentlighet. Lagförslag, domstolsprotokoll, osv. måste bli tillgängliga för allmänheten.

EU-medlemskapet har också stor betydelse i kampen mot arbetslöshet, i arbetet för nya jobb och en stark ekonomisk utveckling i Sverige. Men det gäller att kombinera våra nationella åtgärder med de gemensamma åtgärderna. Mycket talar för att om Sverige skulle komma att stå utanför en zon av europeisk valutastabilitet skulle detta leda till ett högre ränteläge och en uppenbar risk för valutasvängningar som skulle öka arbetslöshet och budgetproblem.

Kds anser att Sverige skall behålla sin militära alliansfrihet, som framgått av debatten tidigare. Men att aktivt delta i EU ger Sverige en ökad nationell säkerhet och nya möjligheter att verka för global säkerhet utan att Sverige tvingas ge upp sin militära alliansfrihet.

Vi ser det som en självklar uppgift att inom EU verka för att pionjärernas idé om en allt djupare gemenskap i hela Europa skall förverkligas. För att säkra demokrati och bättre livsvillkor är ett medlemskap i EU för många av länderna i centrala och östra Europa ett av de absolut viktigaste målen. Här står Sverige inför en stor utmaning som ambassadör och fadder, inte minst för de baltiska staterna. I denna utvidgningsprocess österut, för att stabilisera demokratin, för att hantera de monumentala miljöproblem som kommunismen och socialismen lämnade efter sig borde Sverige lägga tyngdpunkten av sitt engagemang inför och på översynskonferensen nästa år.

Det är bra att den svenska regeringen går i spetsen i kampen för ett bättre djurskydd inom EU. Kds har motionerat här i riksdagen om just åttatimmarsregeln vid djurtransporter och flera andra djurskyddskrav. I går fick Sverige också aktivt bidra till att åstadkomma en blockerande minoritet av likasinnade länder mot ordförandeskapets förslag. Det visar verkligen att EU-medlemskapet är den enda möjligheten för oss i Sverige att påverka den ofta bestialiska behandling som många slaktdjur utsätts för utanför vårt eget lands gränser.

Problemet med djurskyddet hänger intimt samman med att livsmedelsproduktionen sedan många år går mot en allt högre intensitet vad gäller både växt- och animalieproduktion. I Sverige pågår sedan några år ett miljöarbete bland Sveriges bönder som kallas "på väg mot världens renaste jordbruk". Det medlemsavtal som svenska folket gick till val på skulle ha inneburit en stark framgång för detta arbete, men socialdemokraterna har valt att tacka nej till stora delar av det framförhandlade miljöstödet till det svenska jordbruket. Detta skapar den lätt absurda situationen att bönder i andra EU-länder får full kostnadskompensation för miljöåtgärder ur EU:s miljöfond, utan egenkostnad, medan svenska bönder åker på att betala miljöavgifter utan att få del av fondens möjligheter till miljöförbättrande åtgärder.

Fru talman! Romtraktaten ger ingen formell möjlighet att stifta lagar över medlemsländernas sociala politik utom vad gäller arbetsmarknaden. Men vi tror att den sociala dimensionen behöver utvecklas.

Jag menar också att EU aldrig får bli en rikemansklubb. Det är bra att regeringen är inriktad på att höja kvaliteten och effektiviteten i EU:s bistånd.

Också situationen när det gäller migrationsfrågor kräver gemensamma lösningar. Vi kristdemokrater är angelägna om att ett effektivt och praktiskt arbete leder till en gemensam asyldefinition och en gemensam policy för likabehandling och integrering av flyktingar och invandrare.

Anf. 35 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Den första januari i år blev Sverige medlem av EU. Den första januari i år hände också någonting annat utomordentligt betydelsefullt för oss alla här i Sverige. Det var att den nya världshandelsorganisationen, WTO, bildades och att den stora handelsförhandlingen i GATT, GATT-rundan, faktiskt kunde avslutas – och det med en väsentligt kraftfullare frigörelse av handeln än vad de flesta hade vågat förutsäga när rundan en gång påbörjades i Punta del Este i Uruguay 1986. Det handlar om delvis 40-procentiga tullsänkningar, och det handlar om att jordbrukets subventioner för första gången kommer att minska ordentligt runt om i världen, även om övergångstiderna kanske är längre än vad vi skulle ha önskat oss. Det är i varje fall en rejäl och utomordentligt välkommen frihandelsuppgörelse som har träffats.

Samtidigt skaffar sig såväl USA som EU redskap som kan komma att användas protektionistiskt, och det är ett varningstecken som det är viktigt för oss i Sverige att lägga märke till. USA har skärpt sin praxis i negativ riktning när det gäller antidumpningstullar, och EU är på väg i liknande riktning. Skyddsåtgärder bullas upp, och nya instrument tas fram. Det är mycket viktigt att Sverige som nybliven medlem i EU ordentligt bevakar och tillsammans med andra frihandelskrafter i EU begränsar och kringskär de nya handelsinstrumenten, så att de inte kommer att användas i protektionistisk riktning. Det började vi med redan som observatörer förra hösten, och det har vi även haft framgång med, naturligtvis inte ensamma utan tillsammans med andra krafter i EU. Det är alltså en viktig uppgift för oss att tillsammans med andra

verka för att den stärkta frihandel som har åstadkommits i WTO nu inte urholkas genom olika bilaterala eller andra aktioner.

Det är också viktigt att WTO kommer i gång effektivt och snabbt. Det finns många frågor, som kommer från Uruguay-rundan, för den nya organisationen att ta ställning till. Det handlar om viktiga delar av tjänstehandelsförhandlingarna. Tjänstehandeln är den mest expanderande delen av handeln i världen – den omfattar kanske 20 % av världshandeln. Där har man varit överens om ett ramverk, men det återstår viktiga förhandlingar också på för Sverige väsentliga områden som t.ex. telekommunikationer. Det handlar om frågor om handel och miljö, handel och arbetsvillkor, det handlar om investerings- och konkurrensregler i en globaliserad ekonomi, där det ekonomiska utbytet alltmer sker genom lokal produktion, lokala investeringar, snarare än genom den traditionella handeln över gränserna. Då blir naturligtvis också exempelvis konkurrensvillkor av vikt på ett sätt som de kanske inte var i en värld där det ekonomiska utbytet i första hand skedde med traditionell handel med varor.

Inom WTO kommer man nu tidigt att diskutera den egna organisationens relation till Världsbanken, IMF, de s.k. Bretton Woods-institutionerna, kanske inte minst i ljuset av de misslyckanden som man har ansett sig kunna påtala när det gäller hur de tidigare Bretton Woods-institutionerna har hanterat de kriser som har uppstått i länder som har försökt att frigöra sin handel. Mexico är ett sådant fall, där debatten nu är mycket intensiv.

Bretton Woods-institutionerna står så att säga för ett makroekonomiskt perspektiv och WTO för ett mikroekonomiskt. Måste inte dessa giftas ihop på något sätt? Måste det inte bli ett bättre samarbete mellan de ekonomiska institutionerna på multilateral nivå för att utvecklingen skall stödjas, inte minst i de u-länder som nu frigör sig och sin ekonomi?

Detta är frågor som jag hoppas kommer att spela en stor roll på OECD:s ministermöte i maj och sannolikt också vid toppmötet inom G7-gruppen som kommer att hållas i Halifax i juni. Från svensk utgångspunkt är det väsentligt att samordningen och samarbetet mellan de organ som kan ge ett stöd till länder som försöker frigöra sin ekonomi blir starkare.

Vi bör också redan nu tänka igenom en strategi för den framtida frihandeln så att den kan leda till ett djupare ekonomiskt utbyte och en tillväxt och spridning av sysselsättningen, så att framstegen även kommer u-länderna till del och får en bredd i de länder som deltar i handelsutbytet.

Här handlar det kanske framför allt om den ökande regionaliseringen i världen, där regionala handelsorganisationer utvecklas alltmer. I Europa har vi EES-avtal och EU, och vi förbereder oss nu för den frihandel med Östeuropa som jag skall återkomma till. I Nordamerika finns Nafta. Det pågår en diskussion med Sydamerikas länder. Det förekommer också diskussioner mellan USA och de ostasiatiska länderna, APEC, om en eventuell frihandel. Frågan är om denna typ av regionala organisationer är till förfång för en ökad frihandel och ett

multilateralt samarbete eller inte. Det blir naturligtvis så om det byggs upp protektionistiska block.

Frågan är dock om erfarenheten hittills har inneburit en sådan effekt. Det är frågor som analyseras. I Sverige arbetar vi med dessa frågor t.ex. i Kommerskollegium för att ha en bas för vad som kan bli dagordningen för världshandelsorganisationen om några år, när de frågor som den har att hantera först har lösts.

Om ett regionalt samarbete innebär att man fördjupar frihandeln och integrationen på områden där det inte är politiskt möjligt att åstadkomma förhandlingar på en global bas, kan man åstadkomma något regionalt som andra länder sedermera kan ansluta sig till. Det blir en dynamik och en fördjupning.

Regionalt samarbete och regional integration kan också gälla att man går in på nya områden som ännu är oprövade i ett multilateralt sammanhang. Då kan den regionala förhandlingen bli en experimentverkstad för multilaterala förhandlingar som kan göras sedan. En del menar att Australiens och Nya Zeelands regionala samarbete kring tjänstehandel har utgjort en typ av experimentverkstad, som har varit viktig att dra erfarenheter av när det skedde förhandlingar om tjänstehandel på multilateral basis inom GATT.

Den här typen av frågeställningar, om en EES-inriktad integrationsaktion mellan större grupper än de europeiska länderna vore av värde inför framtiden, arbetar vi intensivt med i Sverige. Det gör även andra länder. Jag menar att det är viktigt att dessa frågor kommer upp på dagordningen när världshandelsorganisationens första ministermöte kommer att hållas i Singapore i slutet av 1996.

Vi har nu också en akut handelspolitisk fråga i Sverige som berör såväl EU som WTO. Det gäller att vi som nyblivna medlemmar kommer att höja våra tullar på vissa områden. Effekten av att ett land går in i en tullunion får inte för omvärlden bli att tullarna höjs. Således måste EG kompensera omvärlden för de tullhöjningar som skulle bli av. De förhandlingarna har kommit i gång. Vi har lyckats få ett halvårs förlängning av våra låga tullar på de områden som är viktiga för oss, t.ex. halvledare, datorer och elektronik.

Nu gäller det för Sverige att övertyga Kommissionen tillsammans med de andra länder som har samma intresse som vi – det gäller importörer i andra delar av världen och de nya länder som ofta har samma tullstruktur som vi – om att de tullsänkningar som EG permanent skall förhandla fram just skall gälla de länder som är viktiga för oss och för importörerna utomlands. Det gäller, som sagt, t.ex. halvledare.

Det här är ingen enkel förhandling. Det finns givetvis ett skäl till att EG har högre tullar. Man har inte sänkt dem lika mycket som vi under Uruguayrundan eftersom det fanns skyddsintressen hos vissa länder. Detta är en för oss och för svenska intressen väsentlig förhandling som kommer att pågå under våren. Det kommer att handla om vår utvidgning.

En annan utvidgning, som vi ser som nästa stora steg för EG, är också mycket väsentlig ur handelspolitiska utgångspunkter. Skall det vara möjligt att integrera Öst- och Centraleuropas länder snabbt på den

europeiska marknaden krävs också handelspolitiska åtgärder. Det är många villkor som måste uppfyllas av de nya förhandlingsstaterna, de som förväntas bli medlemmar senare.

Vid toppmötet i Köpenhamn angavs villkoren. Det handlar om demokratiska institutioner, en fungerande marknadsekonomi och möjligheter att åta sig medlemskapets förpliktelser när det gäller en politisk, ekonomisk och monetär union. Det handlar också om EU:s egen förmåga att ta emot nya medlemmar. Det är en viktig aspekt av den regeringskonferens som kommer att påbörjas nästa år, 1996.

För att påbörja det här arbetet har EG vid toppmötet i Essen antagit en strategi för att förbereda de central- och östeuropeiska länderna för inträdet i EU. Förhoppningsvis kommer den strategin snart också att omfatta de baltiska staterna och Slovenien. Från svensk sida har vi drivit på för att de baltiska staterna snarast möjligt skall kunna sluta associationsavtal, s.k. Europaavtal, för att få samma status som de sex länderna i Central- och Östeuropa inför de förhandlingar som vi hoppas skall påbörjas om medlemskap i EU.

EU:s öststrategi är en färdplan och en hjälp vid ett närmande till EU. Den har både kortfristiga och medelfristiga element. Från svensk sida har vi all anledning att understödja denna process och ordentligt främja att målen förverkligas. Det handlar om ett ökat handelsutbyte. Det är ett mycket väsentligt bidrag till Östeuropas utveckling. Det handlar också om att öppningen skall kunna ske så att vi kan skapa ett europeiskt frihandelsområde, som inkluderar central- och östeuropeiska stater, det nuvarande EU samt EES-staterna.

Samtidigt måste de länder som förbereder sig för förhandlingar med oss själva genomföra förändringar i sitt samhälle så att de orkar med konkurrensen på den stora och svåra gemensamma marknaden. Kommissionen förbereder nu en vitbok som kommer att läggas fram vid toppmötet i Cannes i juni med förslag till hur de central- och östeuropeiska länderna skall anpassa sin lagstiftning och sina ekonomiska system till EU. Det gäller lagar, förordningar, standarder, certifieringsmetoder, regler gällande konkurrens, statsstöd m.m.

Jag tror att vi i Sverige skall tänka på att vi i mitten av 80-talet påbörjade en liknande förändring av vår ekonomi i EES-processen. Det tog tid för oss. Det är självklart att det kommer att ta tid – kanske än mer tid – för de öst- och centraleuropeiska staterna. De utgår inte från moderna marknadsekonomier, vilket Sverige, Finland och Österrike har gjort och gör. De har en väsentligt svårare situation när de skall genomföra sina förändringar för att kunna delta i den stora gemensamma marknaden.

De östeuropeiska länderna har i många fall redan påbörjat motsvarande självständiga förändring. Det är viktigt och glädjande att de gör det. Man har också frågat oss om vi kan hjälpa till med att dela med oss av våra erfarenheter från EES-tiden. Det gör vi självfallet mycket gärna.

EU som organisation kommer också att erbjuda tekniska hjälpprogram för att underlätta den här processen för de östeuropeiska och cent-

raleuropeiska länderna. Men som sagt, vi själva som medlemsländer kan bidra, inte minst vi som har EES-processen bakom oss.

Enligt svensk uppfattning måste EU anstränga sig för att tidigarelägga sina sänkningar av tullskyddet, öka importen när det gäller textil-, stål- och verkstadsprodukter, vilket är viktigt. Det gäller många av de produkter som det är realistiskt för Östeuropas länder att exportera till oss. Det gäller inte minst jordbruksprodukter, där EU måste ta ett ordentligt tag för att förändra den gemensamma jordbrukspolitiken om det skall vara möjligt att motta de nya länderna som medlemmar.

Om den nuvarande jordbrukspolitiken i EU skulle kvarstå oförändrad skulle det handla om inemot en fördubbling av jordbrukets kostnader som andel av BNP. Det är naturligtvis en orimlighet. Om man menar allvar med ett medlemskap för Östeuropas länder måste man förändra EU:s jordbrukspolitik.

Fru talman! Såväl EU som Östeuropas, Centraleuropas och Baltikums länder måste reformera sin ekonomiska verklighet. Det handlar om att reformera hemma i Tjeckien, i Estland, i Sverige, i Belgien och i Tyskland. Det handlar om stål- och tekoindustrin och om jordbruket för EU:s del. Det handlar om en modernisering och om möjligheter för Östeuropas länder att konkurrera.

Vi måste reformera i den verkliga ekonomin, och det reformarbetet måste vi starta nu. Det är minst lika viktigt att vi arbetar med detta för att Östeuropas länder i realiteten skall bli medlemmar som med de i och för sig viktiga institutionella reformer som handlar om beslutsfattande, nya organisationsformer och annat. De reformerna diskuteras mycket, kanske betydligt mer, i den allmänna debatten i olika medlemsländer. Debatten om den verkliga ekonomin är svårare. Därför kanske den finns med så litet på debattsidorna i olika länders tidningar, men den är minst lika viktig för oss som vill att Östeuropas länder skall bli medlemmar i den europeiska unionen.

Anf. 36 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Fru talman! Det var värdefullt att Mats Hellström i slutet av sitt anförande så tydligt påpekade det viktiga i att vi också i väst, i EU:s medlemsländer, påbörjar det nödvändiga reformarbetet. Det är ett mycket viktigt och riktigt påpekande. Dessutom kan detta reformarbete påbörjas nu. Det hänger inte samman med de institutionella förändringar som regeringskonferensen har att ta upp. Detta är saker som faktiskt redan i dag ligger i EU:s egen beslutsmakt. Det handlar mer om politiska och andra saker som måste förändras än att just stadgan behöver förändras.

Det finns en sak som jag tycker är viktig när man ser i perspektivet med en utvidgning i fråga om Central- och Östeuropa. Jag räknar in Baltikum i begreppet Central- och Östeuropa. Jag tror att det är av svenskt intresse att alltid ha den definitionen. När EFTA-staterna alltmer växte samman med EU skedde det på det ekonomiska området. Vi kom att trycka oss intill, och så småningom integrera oss med, EU – eller dess föregångare – medan vi höll viss distans på det politiska området.

I det här fallet har vi ett problem av delvis motsatt karaktär. Det kommer att ta lång tid för åtskilliga av dessa länder att fullt ut kunna medverka i den ekonomiska integrationen, frihandeln och den inre marknaden. Men på det politiska området är man oerhört intresserad av att komma in snabbt. Därför bör man nog fundera en del över strategin.

En möjlig sådan kan vara att tillåta medlemskap på ett relativt tidigt stadium men att det skall vara långa övergångstider på det ekonomiska området. På så sätt skulle just dessa länder ges möjlighet att redan på ett tidigt stadium finnas med i samarbetet vad gäller det politiska området, den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, framväxten av den gemensamma brottsbekämpningen, som ju är en central fråga, miljöpolitiken och många andra områden. Sedan får de lösa en del av sina problem under långa övergångstider.

Jag tror att det efter förhandlingarna kan vara möjligt med ett snart medlemskap för dessa länder även om det, precis som Mats Hellström utförligt beskrev, finns svårigheter som kanske kan ta upp till ett decennium att komma till rätta med.

Anf. 37 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! De problem som Göran Lennmarker tar upp är verkliga och måste lösas. Inom EU har man redan nu startat det som man kallar en politisk dialog. Sedan i höstas bjuder man in utrikesministrarna från de länder som har Europaavtal, dvs. Öst- och Centraleuropas länder, till politiska överläggningar. Vi hoppas att detta så snart som möjligt också skall gälla Baltikums länder. Man berör bl.a. just de frågor som Göran Lennmarker tog upp. Frågan om internationell brottslighet var t.ex. en viktig fråga när ett sådant här möte mellan utrikesministrarna hölls i november förra året.

Den politiska dialogen har man alltså redan satt i gång. Den måste intensifieras. Den förekommer ju av och till. Vid toppmötena i Essen hade man ett särskilt möte tillsammans med statsministrarna från Öst- och Centraleuropa som både handlade om ekonomi och om säkerhetspolitik. Detta gäller också på fackministernivå. Jag håller med Göran Lennmarker om att den politiska dialogen är utomordentligt viktig.

En del grupper i de östeuropeiska länderna föreställer sig att det på ett enkelt sätt går att få ett medlemskap och att de sedan kan göra den svåra ekonomiska anpassningen efteråt. Så får det inte bli. Det kan låta attraktivt. Jag är rädd att man i dessa länder kommer att bedra sig, att det inte kommer att bli så här. Då kan man hamna i en besvärligare situation längre fram. Men, som sagt, det är glädjande att många östeuropeiska länder redan har påbörjat vad de förstår att man måste göra, nämligen en ekonomisk förändring i deras egna samhällen och en EU-anpassning. Då måste vi också svara med att sänka våra tullar.

Anf. 38 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Fru talman! Jag är nog den förste att hålla med Mats Hellström just i fråga om allvaret med att man påbörjar en EU-anpassning. Det är viktigt att det finns en bestämd viljeinriktning och kanske också en bestämd tidtabell för detta. Nu talar jag alltså om EU-anpassningen i de

central- och östeuropeiska länder som önskar bli medlemmar i den europeiska unionen.

Förhandlingarna om Europaavtal, associationsavtal, är förhoppningsvis färdiga ganska snart. Vi kan tänka oss en situation i sommar då tio länder i Central- och Östeuropa, från Estland i norr till Bulgarien i söder, är associerade medlemmar. Då kan man ganska snabbt föra in perspektivet med ett tidigt medlemskap där man just beaktar nödvändigheten av att den interna ekonomiska omstruktureringen påbörjas, som Mats Hellström mycket förtjänstfullt höll fram.

Vissa länder har som sagt gjort detta. Så det handlar inte om någon motsatsställning. Jag tror att det vore klokt av den svenska regeringen att överväga detta i det skede när man har uppnått det första steget, nämligen Europaavtal. Det vore naturligtvis kontraproduktivt att ta upp det nu. Den uppfattningen delar jag helt.

Anf. 39 HELENA NILSSON (c) replik

Fru talman! I mitt anförande ställde jag två frågor till utrikeshandelsministern. Jag upprepar dem, eftersom jag inte har fått något svar i själva anförandet.

Den första frågan var: Står socialdemokraterna bakom det förslag som har framförts i EU-parlamentet av en socialdemokratisk parlamentariker om upphävandet av vetorätten i det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU?

Den andra frågan var: Varför har den svenska riksdagen i dag inte fått någon redogörelse för den svenska regeringens riktlinjer för EU-politiken? Det som har framkommit i statsrådets anförande gäller just utvidgningen i fråga om Central- och Östeuropa. Det är bra, men det finns många andra områden som vi skulle behöva riktlinjer för, så att det inte uppstår en villrådighet inför regeringskonferensen 1996.

Anf. 40 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Vad gäller den första frågan finns det inget skäl att frångå den uppfattning som vi har haft tidigare, nämligen att man beträffande den andra pelaren samarbetar mellanstatligt och alltså grundar sig på vetorätten. Jag har ingen annan uppfattning om detta än den som jag har haft tidigare.

När det gäller den andra frågan kan jag säga att vi har en något annan organisation än vad det finska parlamentet har. Det är riksdagen själv som bestämmer hur man organiserar sitt arbete. Den 14 december hade vi t.ex. en diskussion då jag redovisade den svenska regeringens prioriteringar inför EU-arbetet. Jag presenterade dem ganska utförligt då och har också gjort det vid andra tillfällen.

Såvitt jag vet för den finska riksdagen en debatt om detta nu. Av riksdagens uppläggning har jag förstått att man i dag önskar en utrikes- och handelspolitisk debatt. Därför har jag i mitt inlägg anmält att jag vill tala om svensk handelspolitik. Jag tycker faktiskt att det är väsentligt att vi diskuterar den frågan mer än vad vi brukar göra.

Vi har också talat med talmannen. Det vore bra om vi fick till stånd en renodlad EU-diskussion i riksdagen, men i det här fallet är vi ganska mycket i riksdagens händer.

När det gäller 1996 års regeringskonferens bör vi från regeringens sida och från oppositionens sida ha en fortlöpande diskussion och utbyta uppfattningar och värderingar med varandra. Sedan hoppas jag att den parlamentariska kommitté som nu skall börja sitt arbete kommer att ge ett underlag för en fyllig debatt i hela Sverige när vi närmar oss de tidpunkter då det är aktuellt att lägga fram våra positioner.

Till dem som har sagt att det är bråttom vill jag säga att det inte är det. Regeringarna kommer att lägga fram sina positioner rimligt sent i den här processen. Det är en helt annan sak att man i Europaparlamentet, i kommissionen, gör sina utspel.

Vi har all anledning att inte göra om det misstag som gjordes i Maastrichtprocessen. Regeringen bör inte hastigt binda upp sig för en linje som sedan, oförankrat, drivs igenom, så att förhandlingsresultatet senare blir ifrågasatt. Detta blev fallet för många länder som berördes av Maastrichtavtalet. Vi har all anledning att föra en diskussion kring detta och att ta den tid på oss som behövs för att vi i Sverige skall kunna föra en öppen och demokratisk debatt.

Man kan inte både äta upp kakan och ha den kvar. Man kan inte både säga att det är fel av regeringen att inte nu lägga fram på bordet hur det skall vara och sedan instämma i att det är bra med en parlamentarisk debatt, att det är bra att vi i Sverige kan få tid för en fyllig diskussion i vilken många människor kan delta, innan regeringen tillsammans med riksdagens EU-nämnd låser den svenska positionen. Min bedömning är att vi har god tid på oss för att föra en sådan debatt.

Anf. 41 HELENA NILSSON (c) replik

Fru talman! Jag tillhör inte dem som säger att den parlamentariska kommittén kommer för sent. Jag välkomnar den. Jag tycker att det är ett viktigt initiativ från regeringens sida, inte minst för att stimulera till ett fortsatt intresse hos svenska folket för att vara med och påverka och ge sina synpunkter på hur det fortsatta arbetet skall se ut.

Statsrådet har emotsett en utrikes- och handelspolitisk debatt i kammaren, och det är bra, men det har i EU-debatten förekommit inlägg som har berört också andra områden än bara handelspolitiken. Detta gäller inte minst önskemål om nationella hållningar på olika områden som ligger inom EU:s ansvarsområde. Enligt mitt sätt att se hade det varit önskvärt med riktlinjer från regeringen också i det arbetet.

Anf. 42 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Liksom Helena Nilsson önskar jag att Mats Hellström i sitt anförande hade diskuterat en strategi för Sverige i EU i framtiden. Om detta fick vi inte höra något, och utrikeshandelsministern har också förklarat att han ansåg att vi i dag skulle diskutera handelspolitik. Så då får vi kanske nöja oss med det, tyvärr.

Jag vill ta upp två saker.

Den ena är att handelspolitiken på ett väldigt uppenbart sätt visar hur EU inskränker vår suveränitet. Nu skall EU-kommissionen sköta förhandlingarna som avgör hur det blir med våra tullar gentemot andra länder, och vi får då snällt försöka påverka kommissionen så att den agerar så att det går någorlunda i den riktning som vi vill. Jag tycker att detta är ett slående och tydligt exempel på hur suveräniteten inskränks, och det är bra att detta blir klargjort, vilket det också blev genom Mats Hellströms inlägg.

Det andra jag vill ta upp är en fråga som rör handelspolitiken mer i allmänhet. I långa stycken kan jag dela Mats Hellströms uppfattningar om bl.a. frihandel mellan stater. Men det finns en aspekt som för något årtionde sedan diskuterades mycket men som nu inte diskuteras alls och som jag efterlyser i de här sammanhangen, nämligen frågan om de stora transnationella bolagens makt över världshandeln.

En tredjedel av världshandeln är internhandel i stora monopol och koncerner, och dessa kan påverka väldigt mycket av bytesrelationer och prisrelationer. Men det finns ett moment som ofta glöms bort, nämligen hur man skall bekämpa de här storföretagens makt över den internationella handeln för att vi i verklig mening skall kunna få en fri handel.

Anf. 43 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Kenneth Kvist efterlyser synpunkter på regeringens EU-politik. Han har uppenbarligen då inte lyssnat till utrikesministerns utrikesdeklaration, som ju är huvudpunkten i dagens debatt. Där tas förvisso viktiga principer för regeringens EU-politik fram. Jag får därför hänvisa Kenneth Kvist till att ta del av vad utrikesministern har sagt.

Det Kenneth Kvist säger om de multinationella företagen är alldeles riktigt. När de multinationella företagen först diskuterades på 60- och 70-talet talade man, som Kenneth Kvist också gör, om att en tredjedel av världshandeln är internhandel.

Sedan dess har, därutöver så att säga, produktionssystemet genom den tekniska utvecklingen förändrats dramatiskt. Både multinationella företag och andra företag lägger nu ut delar av sin produktion i många länder, och de har sedan möjlighet att sammanfoga produktionen till ett system, en produkt, i något land. Det kan t.o.m. vara så att man tror att produktionen har försvunnit från något land men att i själva verket viktiga delar av produkten tillverkas där medan sammanfogningen sker någon annanstans.

Det är alltså fråga om ett globalt produktionssystem, vilket skapar ytterligare problem utöver de problem som Kenneth Kvist nämner och som jag håller med om är betydande problem inte bara för världshandeln utan också för sysselsättningen, för staters möjligheter att påverka, osv. Som jag sade i mitt anförande är det just därför väsentligt att frågor om investeringsregler och konkurrensregler ingår bland det som vi kommer att diskutera i den nya världshandelsorganisationen.

Anf. 44 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Det utrikeshandelsministern säger i den senare delen av sitt inlägg låter ju lovvärt.

Jag har naturligtvis tagit del av vad utrikesministern har sagt om EU. Är dessa ytterst allmänna och knapphändiga positionsmarkeringar regeringens ståndpunkt så lämnas för närvarande mycket öppet, eftersom de synpunkter som framfördes var ganska obestämda och magra.

Anf. 45 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag hävdar bestämt att dessa ståndpunkter varken är magra eller obestämda. Det är mycket tydligt uttryckta värderingar som framförs i regeringens utrikesdeklaration.

Kenneth Kvist menar uppenbarligen att regeringen i detalj skall precisera ett antal punkter som skall vara den svenska positionen inför 1996. Det är uppenbarligen det han menar. Då kan han inte samtidigt eftersträva en demokratisk debatt i landet. Man måste bestämma sig för om det är viktigt att vi i Sverige tar tid på oss för att låta partier, opinionsgrupper, såväl de som har varit kritiska mot EU-medlemskap som de som har varit positiva, och intresseorganisationer ge synpunkter till Kenneth Kvist i EU-nämnden och till hans parti och till mig som regeringsrepresentant innan vi, regeringen och riksdagens EU-nämnd, tillsammans bestämmer oss för vilken som skall bli den svenska positionen i den förhandlingen.

Anf. 46 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Fru talman! Jag talade i mitt anförande om hotet från EU i dag. Hur skulle det då bli för de länder i syd och öst som fortfarande står utanför om ytterligare åtta eller tio länder går med i EU? Funderar man kanske på att också ta med hela Ryssland, ända bort till Vladivostok? Genom historien har alla alltför stora unioner sönderfallit. Man kan tänka på Djingis khan, romarväldet, Storbritannien och nu senast öststaterna.

Med samma vältalighet som vissa – ja, inte jag förstås – tidigare använde för att få med Sverige i EU talar man nu för att öststaterna skall komma in i EU. EU har fått hybris. Högmod går ju före fall. Det går knappast att ha ett sådant nära samarbete med många länder. Samarbete och handelsavtal och sådant kan man ju ha med hela världen. Men att föra in så stora områden i en union blir ett hot mot både Japan och USA. Det är väl bättre med ett samarbete mellan likvärdiga stater.

Jag vill också ställa en fråga. Ungefär 50 % av EU:s sopor dumpas i u-länderna, samtidigt som vi utarmar dem på råvaror genom ganska dåliga handelsavtal med Loméländerna. Finns det några tankar om vad vi skall göra åt det?

EU är ju egentligen betydligt mer protektionistiskt än vad Sverige var. När man tar in råvaror från u-länderna har man mycket låga tullar, men tullarna på färdiga industrivaror är på upp till 25 %. Det är väl inte ett handelsutbyte på lika villkor?

Vi har ingen egen röst längre. Vi har t.ex. ingen egen röst vid det stora toppmötet i Köpenhamn. Det har alltså blivit som vi trodde innan.

Anf. 47 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag har förvisso synpunkter på protektionismen. Jag tillhör också dem som är kritiska mot delar av EU:s handelspolitik. Men jag tycker inte att de exempel Ragnhild Pohanka tog upp var så väl valda ur hennes egen synpunkt. Miljöpartiet i Sverige är ju i så fall mer protektionistiskt än både EU och den svenska regeringen på just de områden där u-länderna vill få tillträde till våra marknader, nämligen i fråga om jordbruksvarorna.

Det är vidare just inom EU som man har tagit de första internationella iniativen, i varje fall som jag känner till, för att förhindra dumpning av sopor i u-länderna. Man har i EU fått i gång en reglering som ur vår synpunkt är positiv.

Jag tror i motsats till Ragnhild Pohanka att det bästa sättet att medverka till att det som Östeuropas befolkningar demokratiskt har uttryckt att de vill, nämligen få sin demokrati stabiliserad och få delta i en modern ekonomi, är vad också just de önskar, nämligen förberedelser för ett medlemskap i EU. Jag tror att det är en bättre väg än att vi skärmar av oss från Östeuropas länder.

Då kommer självfallet den, som jag tycker, fullt legitima fråga som Ragnhild Pohanka ställer: Kan ett samarbete mellan så många stater utvecklas utan att spricka? Jag tror att det har möjlighet att göra det just därför att EU till skillnad från de flesta imperier, som Ragnhild Pohanka sade, har haft förmågan att kombinera nödvändig gemensam politik med respekt för minoriteter och för uttryck från olika kulturer, olika regioner och olika länder. Det är i den balansgången mellan gemensamma centrala beslut och en respekt för det lokala som EU:s politik alltid har funnits. När den tippar över åt det ena hållet är det farligt. Då kan det bli en centralisering som gör att projektet spricker. Också om den tippar över åt det andra hållet kan det bli farligt, en sådan anarki att politiken förlorar mot marknaden. Därför är den här balansgången alltid mycket viktig. Jag tror att EU är en av de mest mogna samarbetsformer som har funnits i historien när det gäller att klara denna balansgång.

Anf. 48 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Fru talman! Vad gäller minoriteter vill jag säga att det t.ex. inte i någon av EU:s alla grundlagar finns ett ord om urbefolkningar. Det är ganska allvarligt. Det kan därför bli problem om man tar in flera länder med olika urbefolkningar. Det finns inte många sådana inom EU, möjligen bara samer och basker.

Jag tycker inte heller att Miljöpartiet är mer protektionistiskt än EU. Det skulle vara en stor nyhet för mig.

Jag vill också fråga om principen om konsensus -1. Vad är det som har föranlett Maj-Lis Lööys uttalande om att ta bort vetot och Göran Lennmarkers uttalande om att detta skulle vara lämpligt? Finns det stora krafter som arbetar för detta? Man har befarat att när vi kommer fram till 1996 kommer ett veto från ett litet land inte längre att gälla, t.ex. i försvarspolitiken eller beträffande en monetär union.

Anf. 49 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag vet inte om Ragnhild Pohanka har lyssnat på den debatt som Lena Hjelm-Wallén här i dag har fört med Carl Bildt. Den borde ha givit ett tydligt svar på denna fråga.

När det gäller minoritetsspråk och minoritetskulturer tror jag – jag kan ha fel – att det är i få delar av världen som minoritetsspråk har en så stark ställning som i EU, där man faktiskt också uppmuntrar minoritetskulturer. Det är ofta nationalstater som är hotet mot minoritetskulturer.

Se på debatten i Sverige om samerna kontra den svenska regeringen historiskt sett, t.ex. om lappfogdarna! Däremot kan det i ett större regionalt samarbete vara fullt möjligt att en minoritetskultur får större möjligheter att blomma än i en kanske hård konfrontation med en ensam nationalstat. Jag har för min del debatterat med svenska samer och är ganska övertygad om att för det fall att hela Sapmi vore en del av EU, skulle samernas ställning sannolikt vara ännu starkare.

Anf. 50 MATS ODELL (kds) replik

Fru talman! Det måste föreligga ett misstag här i dag. På talarlistan finns fyra rubriker: allmän utrikespolitik, EU, bistånd och övriga utrikespolitiska frågor. Jag uppskattade mycket utrikeshandelsministerns exposé över världshandelns struktur och den klara principdeklarationen om hur utvidgningen österut skall gå till, men Sverige var faktiskt en del av den senaste utvidgningen, och det var principerna för den som jag trodde att vi skulle diskutera i dag.

När jag då ställer ett antal frågor till Mats Hellström säger denne att länderna bör ange sina positioner sent och att vi först skall ha en förankringsprocess. Sedan hänvisar han i sitt svar till Kenneth Kvist till utrikesdeklarationen, där EU-frågan upptar drygt en halv A 4-sida.

Jag kan urskilja fyra distinkta principer, och Mats Hellström säger att det där finns tydligt uttryckta värderingar. Den första är att allmänhetens insyn i EU:s arbete måste öka. Den andra är att förväntningarna om EU-medlemskap har en stabiliserande verkan men att effekten naturligtvis är beroende av att samarbetet leder framåt. Den tredje är att regeringen anser det väsentligt att det svenska ställningstagandet kan grunda sig på en bred och offentlig debatt. Den fjärde är att medlemsländerna tillsammans effektivare måste ta sig an frågor som arbetslöshet, miljökris, ojämlikhet etc.

Jag menar att det är väsentligt att veta om Sveriges EU-ambassadör har fått några principiella riktlinjer utöver detta. Är det detta som han har fått i handen, är Sverige verkligen sent ute i processen. Det måste väl ha tagits fram några förankrade principer.

Slutligen, fru talman, måste vi när gränser och tullmurar rivs ned, med kraft bekämpa internationell kriminalitet och narkotikahandel. Det är då ganska uppseendeväckande att regeringen föreslår att vi skall spara 400 miljoner kronor på polisväsende, rättsväsende och tullväsende. Är detta verkligen förenligt med en process som skall läka ihop svenska folket inför framtiden i Europafrågan?

Anf. 51 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag tycker att det här är en onödig debatt om debatten. Låt oss i stället tala om vad vi vill. Vad gäller debattens utformning är det faktiskt riksdagen som beslutar hur sådana här debatter skall föras. Vi har haft en diskussion med talmannen om att också ha en separat EU-debatt, vilket jag tycker vore bra. Den debatt som nu förs är såvitt jag förstår den traditionella utrikes- och handelspolitiska debatt som hålls med utgångspunkt i en utrikes- och handelspolitisk deklaration. Jag har anmält mig för att tala om handelspolitik i denna debatt, och jag diskuterar gärna också "andra EU-frågor" – vår handelspolitik är ju, som Kenneth Kvist påpekade, numera även en del av EU-politiken. På samma sätt är utvidgningsfrågan, där jag tog upp Östeuropautvidgningen, som jag betraktar som ett av de viktigaste EU-spörsmålen, både en handelspolitisk fråga och förvisso också en EU-fråga.

Diskussionen om biktprocessen förs i riksdagens EU-nämnd, och man har där också såvitt jag förstår kommit överens om hur den skall föras. Jag vill till Mats Odell ställa frågan om han inte tycker att det är en bra form. Det är också viktigt att vi är överens om formerna. Är det eller är det inte bra att vi i Sverige skall ha en öppen diskussion, med opinionsgrupper och intresseorganisationer, en diskussion där vi har bett samtliga politiska partier att delta, innan vi bestämmer våra positioner? Eller skall vi ha en dubbelhet, innebärande att positioner hastigt läggs fast, varefter debatten skall komma? Jag vill veta vilken inställning kds har på den punkten, eftersom det har litet att göra med på vilket sätt som vi från regeringens sida kommer att föra en diskussion med partierna. Är ni inte intresserade av den diskussionen?

Anf. 52 MATS ODELL (kds) replik

Fru talman! Självklart tycker vi att detta är en bra process. Vi kritiserar inte processen utan den tidpunkt när den har startat. Vi vet att många länder redan ligger långt framme, och jag har inget att invända mot processen som sådan, utan min fråga är bara: Vilka principer och prioriteringar skall vår EU-ambassadör hävda nu när denna biktprocess är i gång? Dessa har vi ännu inte diskuterat i EU-nämnden. Vi har diskuterat processen men inte vilka principer och prioriteringar som Sverige där skall göra. Det var det som min fråga handlade om.

Jag menar inte att detta skall redovisas i dag. Jag frågar bara: Hur har dessa principer och prioriteringar tagits fram och förankrats? Sedan skall vi ha en öppen debatt, och efter den skall Sverige självklart lägga fast sina positioner. Jag tror dock att regeringen är mycket sent ute när det gäller att ta fram dessa mycket viktiga prioriteringar. När tåget börjar rulla vill det till att man vet vad man vill och vart man skall.

Anf. 53 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag konstaterar att jag egentligen inte får något svar på min fråga och att Mats Odell både äter kakan och har den kvar. Var den kakan till slut hamnar får vi väl se.

Jag tror att Mats Odell har missförstått vad biktprocessen handlar om. Den innefattar att fråga länderna om deras erfarenheter av Ma-

astrichtprocessen. I Sverige förankras den processen – som vi givetvis har mycket begränsade erfarenheter av, eftersom vi har varit medlemmar under kort tid – med riksdagens EU-nämnd, och man har där kommit överens om hur det skall gå till.

Anf. 54 SVEN BERGSTRÖM (c)

Fru talman! Den 1 januari i år blev Sverige, som ett resultat av folkomröstningen den 13 november 1994, medlem av EU. Mer än tre månader efter omröstningen och med snart två månaders erfarenhet av medlemskapet kan vi konstatera att det kanske inte blev riktigt så mycket guld och gröna skogar för Sverige som utlovades från ja-sidan.

Det mest allvarliga är dock den debatt som vi nu redan har fått i högt tonläge om vad EU-medlemskapet betyder för säkerhetspolitiken, neutraliteten, försvaret, etc. Jag skulle vilja fråga statsrådet Mats Hellström jag också, om det inte är ganska pinsamt ändå att Maj-Lis Lööw i EU-parlamentet nu talar om att det här med vetot kanske inte är så viktigt. Är det inte bättre samordning inom regeringspartiet Socialdemokraterna om vad man skall redovisa i EU-parlamentet i sådana här centrala frågor?

Att förra utrikesministern Margaretha af Ugglas talade på det sättet är kanske mindre överraskande. Att en ledande socialdemokrat, ett tidigare statsråd, uttrycker sig så är ju väldigt anmärkningsvärt.

Skulle det här vara riktigt, kan inte regeringens allmänna deklarationer om alliansfrihet och neutralitet ha så särskilt stor betydelse.

Ännu mer illavarslande tycker jag att det är när Maj Britt Theorin i går i EU-parlamentets utrikesutskott kräver respekt för den svenska neutralitetspolitiken. Då kallas detta av den franske ordföranden för ett bisarrt förslag, och de svenska ledamöterna Hadar Cars och Margaretha af Ugglas röstar t.o.m. emot förslaget.

Jag vill gärna ha besked av Mats Hellström, om han är beredd att här tydligt deklarera den svenska ståndpunkten i denna fråga i alla fall. I övrigt tycker jag att det är respektabelt att det förs en bred och allmän debatt om den svenska hållningen i olika frågor inför regeringskonferensen 1996, men det är illavarslande när man på ledande håll inom EU-länderna raljerar med en central svensk ståndpunkt.

Fru talman! Jag tror att de flesta både i den här kammaren och i samhället i övrigt kan vara överens om att det är väldigt angeläget det som har berörts tidigare i debatten, med just en bred öppen allsidig debatt, där många olika åsikter kommer till tals om vilken linje Sverige skall välja inför olika ställningstaganden i EU. Inför de löpande ställningstaganden som Sveriges regeringsföreträdare gör i ministerrådet, inför det allmänna valet till EU-parlamentet i höst men i synnerhet inför EU:s regeringskonferens 1996 är denna debatt särskilt viktig.

Jag tycker att det är bra och välkomnar att statsrådet Mats Hellström i tidningsintervjuer och nu senast i radioprogrammet Klarspråk i morse understrukit att det är angeläget att det blir denna breda allmänna debatt inför de svenska ställningstagandena och då särskilt med sikte på hur den svenska hållningen skall formas inför EU:s regeringskonferens 1996.

Det låter utomordentligt bra, om det finns en substans i det här talet, om Mats Hellström och regeringen är beredda att medverka till att möjliggöra en sådan här debatt. I det sammanhanget tycker jag nog att spåren är litet förskräckande från höstens EU-omröstning. I den debatt och det kampanjarbete som föregick folkomröstningen kunde ja-sidan enligt flera undersökningar, både före och efter omröstningen, mobilisera åtminstone tio gånger så stora resurser för sin debatt och opinionsbildning, jämfört med nej-sidan, trots att staten vid det tillfället gick in med hyggligt med pengar för att inte obalansen skulle bli ännu värre.

När nu regeringens företrädare talar om vikten av en allsidig, bred och öppen debatt, inställer sig naturligtvis omedelbart frågan: Avser då Mats Hellström att ge förutsättningar för en sådan debatt genom att se till att den halva av svenska folket som faktiskt röstade nej kan komma till tals på rimliga villkor? En viktig förutsättning för detta är i så fall att medverka också till att alla parter får delta i debatten, inklusive den EU-kritiska opinion som finns i det här landet och som inte förefaller att ha blivit mindre sedan folkomröstningen.

I budgetpropositionen bilaga 2, s. 4, säger regeringen att Sveriges medlemskap i EU får vittgående konsekvenser för arbetet i hela den svenska statsförvaltningen, framför allt i regeringskansliet, och det kan jag förstå. Häromdagen hörde jag att bara till Kommunikationsdepartementet kommer det in ca 50 dokument varje dag i EU-frågor. Då kan man förstå att det kräver resurser.

Nya kunskaper och stora resurser behövs för att kunna nära följa verksamheten i EU och ta ställning löpande. Enligt vad jag förstått, kommer kompletteringspropositionen att föreslå anslag till den här verksamheten. Jag menar att det är en plikt för regeringen att också lämna förslag till pengar som möjliggör för organisationer som är EU-kritiska eller motståndare till EU-medlemskap att bedriva aktivt opinionsarbete, så att EU-debatten kan bli så bred och allsidig som möjligt. Det är ett anständighetskrav, om man menar något med det man säger om en allsidig debatt i EU-frågorna.

Jag skulle önska att Mats Hellström kunde redogöra något för hur han har tänkt sig att säkra just denna allsidiga breda debatt, där också EU-kritiker kan komma till tals på rimliga villkor, att han här i kammaren i dag kunde åtminstone ge en antydan om vad han är beredd att föreslå.

Anf. 55 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Det ställdes två konkreta frågor.

När jag offentliggjorde regeringens parlamentariska kommitté tog jag upp just det som Sven Bergström efterlyser, nämligen att det är viktigt att den opinion som har varit kritisk mot medlemskap i EU och den opinion som i dag vill delta i EU:s förändring, vare sig det är från kritiska eller positiva grunder, skall kunna göra det och att vi skall aktivt uppmuntra till en debatt där kritiker verkligen deltar.

Jag har också talat om formerna för detta, om de instruktioner som den parlamentariska kommittén kommer att få och hur den skall arbeta så att den ger möjlighet för publicerande av skrifter, för hearings och

för inlägg från opinionsgrupper, fria debattörer, partier och andra som vill framföra sina uppfattningar, att de kommer på bredden. Det är vår definitiva avsikt med den parlamentariska kommitténs arbete.

Låt mig konstatera en sak som inte är så konstig. Det är väl inte alls märkligt att vi efter bara drygt en månads medlemskap fortfarande inte riktigt orienterar oss i den här nya EU-världen. Det är kanske naturligt att man får den typ av frågor som just ställdes. Så har Maj Britt Theorin sagt och så har Maj-Lis Lööw sagt i EU-parlamentet och så har fransmännen sagt – hur skall vi ställa oss när länder har olika uppfattningar?

Ja, vi är nu med i ett system som för oss kanske är litet främmande, där det finns olika kraftfält. Sverige är ett kraftfält, vi som representerar Sveriges regering och Sveriges riksdag. Ett annat kraftfält är kommissionen. Ett tredje kraftfält är Europaparlamentet. Vi kommer inte – i varje fall inte i vårt parti och jag tror inte heller i Centerpartiet – att vara monolitiska.

Jag tror inte alls att vi kommer att få lyssna till och uppleva att Centerpartiets företrädare i Europaparlamentet talar med exakt samma tunga som Sven Bergström. Det skulle förvåna mig väldigt mycket om så skedde, för så är det inte för något av de andra medlemsländerna, och det är litet ovant för oss.

Europaparlamentet kommer att ha sina mycket bestämda uppfattningar, som säkert kommer att drivas av företrädare för olika partigrupper och som säkert kommer att skära mot en del av vad vi här i Sveriges riksdag tycker. Det är ju det som EU är uppbyggt på, olika kraftfält där det skall finnas en balans.

Jag är övertygad om att kommissionen kommer att föra fram uppfattningar som gör att det här i Sverige kommer att hävdas att man har låst sig si eller så, medan det i själva verket är en grupp inom EU som vill verka för nya befogenheter på det ena eller andra området.

Jag vill inte säga detta ironiskt, inte på något sätt, men det här är någonting som är nytt för oss. Det är naturligt och något som vi kommer att få leva med.

Anf. 56 SVEN BERGSTRÖM (c) replik

Fru talman! Det lät bra en hel del av det Mats Hellström sade inledningsvis om att säkra en allsidig debatt. Men han undvek att ge några konkreta besked, om han också är beredd att anslå några pengar eller om han avser att låta det gå som i höstas, att de stora starka organisationerna som vill ha mera union, som vill ha mera federalism, som kanske vill ha försvarssamarbete, gemensamt försvar och sådana saker, skall få dominera debatten totalt.

Är Mats Hellström beredd att föreslå att pengar avsätts också till de mera fattiga folkrörelsebaserade organisationer, föreningar och studieförbund som vill ta del i debatten? Jag hoppas att man kan tolka Mats Hellström så att det betyder också pengar, inte bara vackra ord.

Som svar på den andra frågan, om att Maj-Lis Lööw är ute och surrar om att vetot kan avskaffas, raljerar Mats Hellström och säger att vi inte skall vara så monolitiska. Men det här är ju en ytterligt central fråga.

Många människor röstade säkert ja i EU-omröstningen i höstas, därför att man hade fått försäkringar om att vetot gäller – vi kan alltid blockera det ena och det andra. Nu går ett f.d. statsråd ut i EU-parlamentet och talar om att vetot inte var så viktigt! I Svenska Dagbladet i dag kan vi också läsa att Tyskland nu vill avskaffa vetot, och andra har sagt samma sak tidigare.

Det är ändå uppseendeväckande att Socialdemokratiska partiet har representanter i EU-parlamentet som i centrala frågor, bara någon månad efter att Sverige har blivit medlem, avviker så fundamentalt från en viktig linje.

Anf. 57 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Rubriken för debatten är EU. Jag måste säga som Mats Odell sade tidigare, att det är mycket beklagligt att Mats Hellström försöker smita ifrån dagens viktiga EU-debatt genom att börja prata om WTO helt oanmält. Jag tar gärna en diskussion om WTO senare, men dagens debatt har rubriken EU.

Bortom all retorik och välvilja ser jag två tydliga tendenser som markerar vägen för Sverige i den europeiska unionen. Den ena är att Sverige krymper. Sverige isolerar sig, kryper ihop i vårt nordliga hörn och blir allt mindre. Den andra är att demokrati inte längre är lika viktigt. Vi har numera inte riktigt tid och ork med demokratiska beslutsprocesser.

Sverige krymper. För något år sedan lades 10 ambassader och konsulat ned. I årets socialdemokratiska budget planeras för nedläggning av ytterligare 15. I EU:s varma famn behöver vi tydligen inte några beskickningar i Amman, Jeddah, Kinshasa, Lima, Los Angeles, Pyongyang, Sydney, Tripoli, Wellington m.fl.

Vad rör oss konflikterna i Mellanöstern eller Korea eller fattigdomen i mellersta Afrika och Latinamerika? Vi har ju våra budgetproblem att tänka på. Som ett obetydligt län i utkanten av en stormakt kan vi ju passa på att spara. EU planerar ju ändå att bygga upp en egen utrikesförvaltning. Är det så man tänker på Finansdepartementet och på Rosenbad?

Svenska utlandsbeskickningar är inte bara en förutsättning för att vi skall kunna bedriva en självständig utrikespolitik. Många är de människor som har svenska diplomater att tacka för sina liv. Jag skall bara nämna ett namn, Harald Edelstam, som gjorde en ovärderlig insats under kuppen i Chile 1973.

U-landsbiståndet minskar, stödet till Östeuropa skärs ned, flyktingpolitiken hårdnar. Vi har ju egna problem att tänka på. Mats Hellström och Lena Hjelm-Wallén – är det så man resonerar i regeringen?

Sverige krymper. Jag tycker att allting pekar på att vi redan nu förbereder oss för att EU helt skall ta över utrikespolitiken. För mindre än ett halvår sedan skröt Pierre Schori om dubbla veton i utrikes- och säkerhetspolitiken i EU. Nu tycks socialdemokraterna vara villiga att släppa ifrån sig det enda halmstrå till vetorätt som man har. Alltid ger det någon besparing i statskassan.

För moderaterna går allt detta bara alltför sakta. I den Bildtska retoriken i dag här i kammaren står valet mellan EU och nationalism. Den självständiga svenska säkerhetspolitiken under detta århundrade kan också följaktligen enligt honom betecknas som nationalism. Att fortsätta en självständig utrikes- och säkerhetspolitik är för Bildt att välja krig framför fred. Denna inskränkta och antiintellektuella hållning borde inte förtjäna någon reflexion om det inte var så att den kom från landets största oppositionsparti. Carl Bildt, var du än är, Sverige är inte bara en del av EU. EU är bara en liten del av världen. Det är inte längre till Moskva än vad det är till Bryssel. När avstånden krymper i världen är det inget skäl för att också Sverige skall krympa och isolera sig i ett alltmer marginaliserat Västeuropa.

Sveriges riksdag är helt överspelad i den nya sköna unionen. Vi får i bästa fall lyssna på ministrarna innan de far ner till ministerrådsmöte. Demokrati är inte längre lika viktigt. Än så länge har inte den nya EU-nämnden ens varit kapabel att avge ett enda råd eller en gemensam ståndpunkt. Majoriteten i EU-nämnden – majoriteten i riksdagen – vill inte ha makt, vill inte ha inflytande över de lagar som svenska folket skall lyda i framtiden. Att få till stånd en ändring i detta är en absolut förutsättning för att vi skall kunna se besluten som demokratiskt acceptabla och godtagbara.

Det här är två tydliga men tråkiga tendenser som kantar den väg vi vandrar in i den europeiska unionen. Säkert finns det de som tycker att Sverige äntligen har börjat inta sin rätta position som ett kallt, inåtvänt och blåsigt hörn i norra Europa. Men många andra, Mats Hellström, sörjer inombords. Jag är en av dem.

Jag vill avsluta med att säga att jag anser att en självklar utgångspunkt inför regeringskonferensen i EU för den som inte genast vill köra över folkomröstningen är att Sverige skall hävda vetorätten inom utrikespolitiken och motverka ytterligare överstatlighet på detta område. Jag hoppas att även regeringen inser detta och slutar att överlåta åt andra länder i EU att formulera hur framtiden skall se ut.

Bistånd

Bistånd

Anf. 58 BERTIL PERSSON (m)

Fru talman! Det finns anledning till en betydande optimism när det gäller biståndspolitiken framöver. Det har skett stora förändringar i u-världen. Vi har haft någonting som närmast kan betraktas som en revolution vad gäller demokrati och marknadsekonomi och också vad gäller tillväxten i många av de fattiga länderna. Det framgår delvis av den biståndsbok som var färdig att tryckas före regeringsskiftet men som har släppts först efter motionstiden.

Låt oss se på situationen i världen. I Stillahavsasien bor 40 % av u-världens befolkning. De får 5 dollar per invånare i bistånd. Det sker en mycket stark ekonomisk utveckling och något som närmast kan betraktas som en marknadsekonomisk revolution.

Går vi vidare till Sydasien finner vi där 30 % av u-landsbefolkningen. De får 5 dollar per invånare i bistånd. Där sker en svag men ändå begynnande stabil tillväxt, där vi dock kan ifrågasätta uthålligheten. Dessa länder har varit hämmade av en feodalism och en demokratisk socialism som har lett till vad många kallar the Hindi rate of growth.

I Mellanöstern och Nordafrika bor 6 % av u-världens befolkning. De har det högsta biståndet per capita i världen, 40 dollar per invånare. I många av länderna finns stora resurser, framför allt intäkter från oljeexport. Utvecklingen är svag. Inte minst i Egypten har den arabiska socialismen och den muslimska utvecklingsfientligheten lett till att det inte sker någon minskning av antalet fattiga i regionen.

I Afrika söder om Sahara bor 14 % av u-världens befolkning. Biståndet är 35 dollar per invånare. Där sker en stor ökning av antalet fattiga. Dessa länder har ett tungt kolonialt arv. De har en fixering vid statsstyrning. De har varit offer för en afrikansk socialism. Ett dilemma i sammanhanget är att Sydafrika, som ekonomiskt har varit den dominerande kraften, har hämmats av rasförtrycket och att majoriteten av invånarna inte har kunnat bidra till utvecklingen av sitt land och av regionen.

Om vi går vidare till Latinamerika, där Pierre Schori har valt att vara i dag i stället för här – han är i Costa Rica, sägs det – kan man konstatera att 10 % av u-världens befolkning bor där. Biståndet är 11 dollar per invånare. Det handlar i många fall om tidigare mycket rika länder som under mellankrigstiden tillhörde världens rikaste länder, men där en statsfixering och ett försök att skydda ekonomin med höga tullmurar har gjort att man har fått en fattigdomsutveckling som har varit mycket uttalad. Här har man i väldigt mycket kopierat utvecklingen i Stillahavsasien, och det har gjort att det som en gång i tiden betraktades som en skuldbomb för egentligen hela världsekonomin nu i många fall har blivit en magnet för det internationella kapitalet.

Man kan alltså konstatera att åtskilliga länder vid det här laget har visat att man på en generation kan gå från absolut fattigdom till relativt välstånd. Det går på 20–30 år. Det gäller att i biståndsarbetet försöka ta upp mycket av det arbete man har gjort i de länder som har lyckats.

Man kan konstatera att 68 % av u-landsbefolkningen nu bor i länder som har en snabbt växande ekonomisk utveckling. Man kan också konstatera att det pågår ganska stora kapitaltillflöden till många av länderna i u-världen. Kapitaltillflödena svarar mot 5 % av deras samlade ekonomi. En fjärdedel av detta är bistånd.

Vad kan vi göra för att hjälpa utvecklingen i u-världen? Det viktigaste är naturligtvis att vi öppnar våra marknader för fri handel. Deras handel är tio gånger större än deras bistånd – mer än så, t.o.m. Att skapa frihandel är alltså den allra viktigaste insats vi kan göra för u-världen.

Det är också oerhört viktigt att bygga upp och hjälpa till att stödja den framväxande demokratin, rättssamhället och respekten för mänskliga rättigheter och att hjälpa till att bygga upp marknadsekonomin, vilket är oerhört viktigt för småföretagen. De skall i många fall suga

upp de växande befolkningarna när jordbruket inte kan klara försörjningen för den ökande befolkningsmängden. Det är viktigt för oss att hjälpa till att bygga upp institutionerna för rättssamhället, marknadsekonomin och demokratin.

Det är också viktigt att ge ett humanitärt bistånd. Med det menar vi ett bistånd som inte går via regeringarna utan når direkt ut till invånarna. Det handlar inte minst om katastrofbistånd. Det är viktigt att katastrofbiståndet ersätter *en* skörd och utsädet, men inte konsekvent därefter slår ut det egna jordbruket.

Det gäller att bygga upp en basal utbildning inte minst för kvinnor. Det är också ett sätt att hjälpa till vad gäller befolkningsfrågan.

Det gäller att stödja infrastruktur, och då alldeles speciellt den del av infrastrukturen som inte är ekonomiskt lönsam.

Det gäller vidare att hjälpa till med basal sjukvård, men däremot inte i första hand med den mer kvalificerade sjukvården.

Det gäller också att i detta bistånd bevaka jämställdheten och att se till att utvecklingen blir hållbar.

När det gäller skuldproblematiken, som ofta diskuteras, kan man konstatera att mer än hälften av de länder som anses vara mest skuldsatta – det handlar om 21 medelinkomstländer – är mycket råvarurika. De har utnyttjat kreditvärdigheten från bl.a. oljeexporten till att bygga upp betydande skulder. Jag tror att det vid skuldsanering är viktigt att ställa upp vid systemskiften, så att en ny regim inte behöver ta över en tung skuldsättning från en tidigare regim. Men det gäller att inte skydda utvecklingshämmande regimer i skuldsaneringssammanhang.

Jag tror att det är viktigt att hitta rätt effektivitetsmål när vi diskuterar biståndet. Det gäller att mäta rätt saker. Måluppfyllelse skall inte i första hand innebära att man har förbrukat en viss summa pengar, utan att man har nått ett visst resultat och fått effektivitet i vad man sysslar med.

Vi säger nej till Super-SIDA och menar att det finns en fara för att man bygger upp en fast egenregiverksamhet och får en dålig flexibilitet, när nu behoven förändras så snabbt. Vi menar att biståndet skall kanaliseras via UD med ambassaderna som fältorganisation, och att man alltmer skall gå över till att handla upp biståndet från frivilligorganisationer, NGO:s, kyrkor, konsulter och andra och driva allt mindre egenregiverksamhet.

Däremot tror vi att det är viktigt med ett oberoende utvärderingsinstitut som följer upp verksamheten åt UD och ambassaderna.

När det gäller det multinationella biståndet menar vi att Världsbanken och IMF på senare tid, när de värsta kantigheterna har slipats bort, genom sina krav har lett till att man har fått ett betydande resultat av de insatser som har gjorts. Vi menar att multinationellt bistånd framför allt skall kanaliseras via Bretton-Woods-institutionerna.

Vi tycker också att det är angeläget att vi är beredda att ompröva biståndet till de länder där man inte får en stabil utveckling mot demokrati, och att man också kan ompröva biståndet när man upptäcker flagrant korruption i biståndsländerna.

Sammanfattningsvis är vår uppfattning att bistånd skall vara oljan i motorn och inte bensinen i tanken.

Anf. 59 INGBRITT IRHAMMAR (c)

Fru talman! Biståndet till internationellt utvecklingssamarbete är en av de viktigaste och mest konkreta delarna i den svenska utrikespolitiken. Motivet är självfallet solidaritet med människor som lever under mycket sämre förhållande än vi, men det handlar också om nödvändigheten av att bidra till att lösa centrala internationella grundproblem vad gäller denna jords överlevnad.

Världsfattigdomen är ett sådant internationellt grundproblem. Stora delar av världens befolkning ges i dag inte möjlighet att göra en produktiv arbetsinsats på grund av världsekonomins utformning. Detta är ett oerhört slöseri med mänskliga resurser.

Utan en någorlunda rättvis värld kommer vi aldrig att få fred på jorden. Fattigdom och orättvisor leder till motsättningar och konflikter. De leder till flyktingströmmar, terrorism, etniska och sociala konflikter och, som sagt, i värsta fall krig. Fattigdom och orättvisor är därför grunden till den andra internationella uppgift som måste lösas: freden.

Det tredje grundproblemet är förstörelsen av vår miljö och slöseriet med naturresurser. Vi ser det i skogsskövling, ökenutbredning, jordförstörelse, övergödning, vattenföroreningar, avfallsberg m.m. Orsaken till detta är både västvärldens överkonsumtion och den utbredda misären i tredje världen.

Biståndsbehoven är oerhört stora i världen – mycket större än vad som kan tillgodoses över den svenska statsbudgeten. Det är därför helt orealistiskt med en behovsanpassad dimensionering av biståndsanslaget. Vi tvingas i stället att politiskt sätta upp ett mål för biståndsanslagen, och vi har i princip fastställt ambitionsnivån till 1 % av BNI. Denna enprocentsnivå övergavs vid krisuppgörelsen med Socialdemokraterna 1993, även om det slogs fast att enprocentsmålet skulle återupprättas så snart som det var ekonomiskt möjligt. Nu fortsätter Socialdemokraterna att minska biståndsanslagen mer än vad vi inom Centern kan ställa oss bakom. Dessutom anser vi att det är fel att belasta biståndsanslagen med asylkostnader i Sverige.

Fru talman! Centern har länge kritiserat den dominerande roll som landprogrammen haft inom biståndet. Enligt vår uppgift bör tonvikten i biståndsprioriteringarna ligga vid vilka problem vi vill försöka lösa. Landvalen får sedan bli beroende av var problemen uppträder och var vi har de bästa förutsättningarna att göra en insats.

Vi vill stärka FN-systemets roll i utvecklingsarbetet och ge ytterligare medel till FN:s utvecklingsprogram, UNDP, UNICEF, Världslivsmedelsprogrammet, Flyktingkommissarien och FN:s narkotikabekämpning för att nämna några.

Arbetet för att främja demokrati, mänskliga rättigheter och konfliktlösning är i dag viktigare än någonsin. Det är därför inte rimligt, tycker vi, att den svenska ambitionsnivån sänks på dessa områden. Det är absolut nödvändigt att kunna stödja de mänskliga rättighetsorganisatio-

ner som arbetar i länder där förtrycket är stort. Jag tänker särskilt på organisationer i t.ex. Turkiet, Indonesien och Östtimor.

Miljön är ett annat område där behovet av insatser blir alltmer påträngande. Därför är regeringens föreslagna nedskärning av anslaget till miljöinsatser för oss helt oacceptabelt.

Forskningssamarbete är också betydelsefullt för att underlätta för fattiga länder att ta del av den tekniska och vetenskapliga utvecklingen, särskilt miljöteknik. Detta är i sin tur avgörande för en utveckling på mer lika villkor med rikare länder. U-länderna måste också få möjlighet att ta fram utvecklingsmodeller utifrån sina egna förutsättningar.

Bertil Persson var inne på anslag till enskilda organisationer. Jag håller med om att de ofta har bättre förutsättningar än statliga organ att nå ut med lokalt inriktat bistånd. Genom att samarbeta med organisationer i mottagarländerna främjar den här typen av verksamhet också pluralistisk utveckling.

Insamlings- och informationsverksamheten i Sverige bidrar mycket till att öka kunskapen och medvetenheten om internationella utvecklingsproblem. Vi tycker att det är oerhört viktigt att i stor utsträckning utnyttja enskilda organisationers möjlighet och vilja till insatser.

Ett annat känt stort hinder för utveckling i u-länderna är deras skuldkris. Många länder betalar i dag mer i räntor och amorteringar än de får i nya lån från i-världen. Världsbanken hjälper, men stöd och omskrivning av skulderna ges endast om landet går in i Internationella valutafondens strukturanpassningsprogram. Länderna tvingas då ofta satsa på en ensidig produktion för att få största möjliga exportinkomster. Detta är många gånger dåligt för landets långsiktiga utveckling.

Vi menar att svenskt bistånd alltför mycket är knutet till Världsbanken och Internationella valutafonden. Det är också därför vi vill stärka UNDP:s och enskilda organisationers betydelse som biståndsorgan och kanaler för biståndet gentemot Världsbanken, som jag tidigare nämnde.

Centern föreslog redan för ett år sedan att regeringen varje år till riksdagen skulle överlämna en värderingsrapport över Världsbankens och Internationella valutafondens verksamhet. Den skulle baseras på bankens egna bedömningar och dessutom kompletteras med kritiska rapporter från de länder som mottagit pengar. Det skulle vara från oberoende forskare och organisationer. På så sätt skulle riksdagen kunna bedöma om och hur t.ex. sociala och miljömässiga hänsyn i tillräcklig utsträckning tagits i bankens och fondens verksamhet. Detta med hänsyn till Världsbankens inflytande på det svenska biståndet.

Utrikesutskottet sade när motionen behandlades att kravet borde kunna tillgodoses inom ramen för budgetpropositionen. Men i Centern anser vi att rapporteringen från Världsbanken i årets budgetproposition inte ens är i närheten av de krav som ställdes. Tvärtom är rapporteringen fortfarande mycket summarisk och klart otillfredsställande. Nu vet jag att det pågår arbete för att få en förbättrad redovisning. Det är bra, för det behövs.

Fru talman! Ungefär tre fjärdedelar av världens befolkning bor på landsbygden. I världens fattiga länder är andelen ännu större. Tyvärr är det också på landsbygden som många av de grundläggande problemen

finns. De har allt sämre möjligheter att försörja sig. Bristen på utbildning, dålig infrastruktur och sjukvård gör att inflyttningen till storstäderna är explosionsartad.

Samtidigt har inte städerna möjlighet att ta emot människorna i den takt som inflyttning sker. Då blir resultatet massarbetslöshet, allt större sociala problem, växande slumområden. Det är klart att koncentrationen av människor också tär hårt på miljön.

För att bryta denna ohållbara koncentration till storstäderna krävs det ökade satsningar på landsbygdens utveckling. I många av de här länderna är just landsbygdens produktion också avgörande för landets inkomster. Regeringen säger visserligen i budgetpropositionen att jordbruket måste fortsätta att utvecklas för att många länders hungerproblem skall lösas. Det är sant. Men det visar samtidigt på ett alltför begränsat synsätt på behovet av landsbygdssatsningar. Det gäller faktiskt inte bara hungerproblem.

En fungerande landsbygd är helt avgörande för den totala situationen i landet, inte bara för jordbrukets utveckling. Därför måste villkoren på landsbygden vara så bra att många flera har möjlighet att bo kvar där. Eftersom jordbruket kräver allt mindre arbetsinsatser även i u-länderna är det mycket viktigt att finna fler möjligheter till jobb på landsbygden.

Småindustrier som förädlar lokala råvaror och på olika sätt tillgodoser behoven på orten är viktiga. Vi vet att de oftast utgör grunden för ökad industrialisering i u-länderna. Även ökade satsningar på enkel vardagsnära teknik är viktiga förutsättningar för att u-länderna skall kunna utvecklas. De har också en positiv effekt vad gäller småindustriverksamheten i storstädernas fattigområden.

Till slut vill jag bara uppmärksamma att vi från Centerns sida tycker att kvinnornas situation och roll i utvecklingen måste uppmärksammas än mer i det svenska biståndet. I många u-landskulturer har de en helt avgörande roll. De sköter jordbruk, handel, hantverk och är många gånger ansvariga för familjens ekonomi. Därför vill jag säga att jag tycker att det är bra att en utredning nu kommer till stånd för att se över kvinnobiståndet och ta ställning till om det skall bli ett sjätte biståndsområde.

Anf. 60 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Fru talman! Biståndet är i dag satt under debatt och hård press, och från flera håll ifrågasätts det om biståndet över huvud taget spelar någon som helst roll för utvecklingen av världens fattiga länder.

Den senaste attacken mot biståndet återfinns i Timbros rapport nr 2 för 1995 som heter Att hjälpa eller stjälpa?. Den kom ut för några veckor sedan. Det är biståndskonsulent Olof Murelius som håller i pennan.

Där står bl.a. följande att läsa:

" – – – under det senaste årtiondet har det i ökande grad blivit klart att biståndet har skapat fler problem än det har löst."

Ja, det står faktiskt så.

Vidare står det att "biståndet har blivit kontraproduktivt. Biståndet lider i dag av elefantiasis och är i ökande grad osunt, eftersom det drivs av motstridiga och ömsesidigt besmittande krafter baserade på politisk pragmatism som gränsar till cynism och filantropi som gränsar till romantik."

Murelius slår fast att: "Det första som bör noteras är att volymen är boven i dramat."

Han framhåller att det kvantitativa tänkandet lätt leder till förvrängningar, hybris och korruption samt att de för bort uppmärksamheten från de verkliga problemen, vilka är kulturella, moraliska, institutionella och ekologiska och inte bara, eller främst, ekonomiska.

Murelius gör vidare en hisnande jämförelse mellan Vietnamkriget och biståndet. Han skriver:

"Liksom kriget i Vietnam inte kunde avgöras genom omfattningen av militär utrustning och trupper har erfarenheten visat att hur lovvärda intentionerna än är, kan segern över okunnighet, fattigdom och sjukdom inte vinnas genom kvantiteten av utländsk valuta och utländsk expertis."

Att över huvud taget komma på idén att jämföra amerikanarnas misslyckade försök att besegra det vietnamesiska folket genom kostsamma och omfattande militära insatser med vissa av i-världens tillkortakommanden vad gäller bistånd till tredje världen är horribelt, menar jag.

Murelius är i dag förvisso inte ensam om att attackera biståndsvolymen. Biståndsattackerna kommer från flera håll. Men att det multilaterala biståndet genom olika FN-organ eller det bilaterala biståndet i dag dignar under överfulla kassakistor, där bekymren hopar sig därför att man inte kan leta upp vettiga investeringar eller biståndsprojekt, faller på sin egen orimlighet. Skulle så vara fallet, skulle det finnas för mycket pengar i biståndet, vore jag den förste att föreslå nedskärningar.

Men det förhåller sig ju inte på det viset. Det är precis tvärtom. Det saknas i dag pengar i biståndsarbetet. Den som inte kan se det måste vara blind eller förstockad.

Nej, problemet ligger inte i att den rika världen har för litet pengar och den fattiga för mycket. Det är precis tvärtom. Skall vi någonsin komma till rätta med de globala orättvisorna måste i-världen ikläda sig sitt ansvar för en rättvisare fördelning av våra gemensamma resurser.

Det är precis som Murelius skriver i slutet av sin rapport:"Världen måste bli en enhet, ett globalt samhälle". Där visar han klarsyn men drar enligt min mening fel slutsatser, nämligen att den rika världen inte skulle ha råd med bistånd. Det är precis tvärtom. Vi har inte råd med att snåla på biståndet. Vi har inte råd att skära i biståndsbudgeten.

Om det vore så att Timbros Olof Murelius vore en engångsföreteelse, en ropandes röst i öknen, skulle jag inte ägna så mycket tid åt honom. Men problemet är att vi i dag ser att allt fler resonerar som han, och det skrämmer mig.

Även den socialdemokratiska regeringen är inne på samma linje genom sin föreslagna biståndspolitik, som leder till allt lägre bistånd år efter år genom frysning av biståndet. Det är med beklagande jag kan

konstarera att den socialdemokratiska regeringen har fallit in i mönstret att skära, och skära kraftigt, i biståndet.

Den frysning av biståndet under kommande år som regeringen nu genomför med Moderaternas hjälp är minst sagt illavarslande och innebär att vi fjärmar oss alltmer från det en gång fastlagda enprocentsmålet.

Det är inte nog med att enprocentsmålet på detta sätt överges. Det är dessutom stor risk att Sverige inte ens kommer att leva upp till FN:s rekommenderade 0,7-procentsmål inom några år om Socialdemokraterna och Moderaterna i denna oheliga allians flyttar biståndsfrågorna allt längre ner på dagordningen.

Jag frågar: Hur kan Socialdemokraterna med sitt sedan tidigare väl dokumenterade och kända internationella engagemang på biståndsområdet tillsammans med Moderaterna medverka till denna radikala förändring av den svenska biståndspolitiken vad gäller enprocentsmålet?

Regeringens förklaring till nedskärningarna i biståndet är att Sverige brottas med obalanser i vår ekonomi, och så är det förvisso. Men poängen med enprocentsmålet var ju att biståndet skulle vara en fredad sektor även i ekonomiskt bekymmersamma tider.

Tanken bakom enprocentsmålet är att den rika delen av världen gör ett långsiktigt stabilt åtagande gentemot världens fattiga. Vi kan nu konstatera att Sverige inte stått pall. Nu slår Socialdemokraterna följe med Moderaterna i detta partis väl dokumenterade politik inom biståndsområdet, och det är illavarslande.

När Boutros Boutros-Ghali var här i kammaren sade han följande från denna talarstol: "Vi inser nu att internationellt bistånd till utvecklingsländerna är en mycket viktig utgift för att åstadkomma global stabilitet. Det är en vital framtidsinvestering."– han använder det ordet – "Sverige har gått i bräschen när det gäller att erkänna hur viktig utvecklingen är. Sverige är känt som en av de mest generösa gynnarna av utvecklingsländerna." Så har det förvisso varit. Men ett skifte har ägt rum.

I Expressen i går skrev representanter för Diakonia, Lutherhjälpen, Rädda barnen och Röda korset under rubriken Regeringen sviker de fattiga: Nu måste dessa organisationer sätta sig ner och omförhandla och få kraftiga nedskärningar i sina program. Det är konsekvensen av den förda politiken.

Vad är Socialdemokraternas svar till alla de enskilda organisationer som nu får kraftiga nedskärningar i sin verksamhet på grund av dessa nedskärningar i biståndet?

Biståndets demokratimål utgjorde länge snarast en dekoration utan substansiellt innehåll. Dess långsiktiga karaktär betonades så till den grad att några krav på praktiska resultat i form av ökad pluralism knappast ställdes. Enpartisystemet ursäktades. Det antyddes att politisk frihet inte hade någon vidare relevans för fattiga länder.

Regleringar och centralstyrning ansågs näst intill nödvändiga för den resursmobilisering som skulle lyfta u-länderna ur deras armod. S.k. afrikansk socialism betraktades som en tredje världens tredje väg.

U-landsverkligheten är komplicerad och turbulent. Det finns få väl fungerande demokratier i det vi förr kallade tredje världen. Skälet är enkelt. Demokratin är aldrig given från början. Att bygga upp den är en del av utvecklingsprocessen.

År ut och år in har Folkpartiet framhållit vikten av demokratins roll i utvecklingsarbetet. I en motion från 1990 skrev Maria Leissner följande: "Det finns ännu inga normer för hur ett val ska genomföras, även om diskussioner påbörjas inom FN om 'genuine and honest elections'. Behovet av ett regelsystem som ger skydd mot valfusk är stort, framförallt om vi ska tro på att demokratin kommer att segra i allt fler stater. Därför bör det nu inom FN:s ram påbörjas ett arbete för att utveckla ett sådant internationellt normsystem – – –".

Motionen avslutades med ett förslag om att ett institut för valövervakning skulle skapas i Sverige. Det var alltså för fem år sedan. Det första steget menade Maria Leissner vore att en studie gjordes om hur ett sådant institut skulle kunna etableras, om hur dess mandat skulle kunna formuleras samt om vilka resurser som skulle krävas. En uppläggning påminnande om den som använts vad gäller SIPRI var en intressant modell vad gäller organisation av institutet.

Nu etableras fem år senare ett sådant oberoende valinstitut här i Sverige i nästa vecka. Låt mig än en gång citera vad Boutros-Ghali sade här i kammaren i januari: "Så skulle jag vilja uttrycka min uppskattning av Sveriges stöd till demokratin inom andra stater. Sverige leder nu en grupp länder som försöker upprätta ett internationellt institut för demokrati och bistånd vid val. Detta institut kommer att bli en oerhört värdefull tillgång under kommande år".

Fru talman! Det är glädjande att nu få uppleva hur Maria Leissners initiativ inom detta demokratibyggande område förverkligas.

Anf. 61 HANS ANDERSSON (v)

Fru talman! Förra årets val kallade vi i Vänsterpartiet för solidaritetsvalet. Vi syftade då på fattiga människor i u-länder, på flyktingar som flyr från krig och förtryck och på barn och handikappade människor.

Bistånd handlar till stor del om solidaritet. Det innebär fattigdomsbekämpning. Var och en som inte bara har läst om bistånd utan varit i länder som får bistånd vet hur det ser ut där människor saknar mat och vatten, där sjukvård saknas, där det inte finns några bostäder att tala om och där sjukvård är en lyxvara.

Miljön kan vara förödd av industriell exploatering. Jobb saknas. Kanske 60–80 % av befolkningen är arbetslös, men barnen har ändå arbete. De exploateras i produktionen eller i prostitutionen. Så är det på många håll i de länder som får bistånd.

U-hjälp och bistånd kan aldrig lösa världens problem och fattigdomsproblemet. Det handlar till stor del om andra ekonomiska relationer. Men biståndsarbete kan hjälpa till och vara ett konkret uttryck för en känsla av solidaritet som hänger ihop med människors människovärde, jämlikhet, begrepp som broderskap och kanske särskilt systerskap, vilket är något som behövs och också finns i u-länderna.

Bistånd handlar också om säkerhet, och även vår säkerhet. De konflikter som finns bygger på förtryck och klyftor mellan etniska grupper, klassklyftor, effekter av gammal kolonialism, migration, flyktingskap, beroendet som vi har av varandra när vi lever i samma värld miljömässigt och beroendet när det gäller flyktingfrågan.

Det handlar om solidaritet och säkerhet. Men naturligtvis är biståndet viktigt att diskutera även från effektivitetssynpunkt. Då kan man emellertid inte bara, som Bertil Persson gör, prata om genomsnittlig tillväxt. Var och en som satt sin fot i Latinamerika t.ex. – det landet åberopades ju – vet att genomsnittsvärdena döljer en extrem fattigdom hos stora människogrupper, inte minst i t.ex. Bolivia, Peru och Guatemala. Det gäller då indianer i fattigdom.

Därför var det som hände i Chiapas kanske inte någon stor överraskning för oss som har någon konkret kunskap – Chiapas i Mexico, ett populärt tillväxtsamhälle bland många investerare.

Nydemokraterna försökte driva en rejäl och hårdför antibiståndspolitik. Moderaterna står egentligen inte så långt därifrån. Det ser jag när jag läser motionerna.

Jag tror att det är viktigt att vi diskuterar effektiviteten. Vidare är det viktigt att vi har ett underifrånperspektiv, så att vi inte göder korruption och lyxbistånd. Däremot skall vi stödja ett bistånd som gagnar de fattigas sak. Det är vänsterns huvudinriktning.

Fattigdomsinriktningen: Ja, det är stor variation i de s.k. u-länderna. En skuldsanering är nödvändig. Men den måste vara selektiv så att vi prickar in just de länder som sedan köper vapen för de tillgångar som frigörs när skulderna saneras.

Det är dessutom viktigt att inte vara så anpasslig till Världsbankens och IMF:s strukturanpassningsprogram som jag tycker att regeringen är i sin budgetproposition.

Det finns en mängd vittnesbörd om hur det ser ut t.ex. i Bolivia, Nicaragua och många afrikanska länder där man tillämpat en hårdför strukturanpassningspolitik. Fattigdomen har ökat hos de breda lagren, med alla de sociala problem som därtill hör.

Biståndsvolymen och budgeten för biståndet: I världsskala har man från de rika OECD-länderna gått ned från 0,33 % i genomsnitt av BNI till 0,27 % från år 1992 till år 1993. Det är den lägsta siffra som vi har sett sedan 50-talet. FN:s mål är hycklande nog 0,7 %, men biståndet sjunker i omfattning.

Sverige, som i och med devalveringen 1992 blev fattigare, har gått ned från knappt 2,5 miljarder USA-dollar till 1,7 miljarder USA-dollar – en våldsam devalvering av vad vi hade råd att ge de fattiga i världen. Ändå fortsätter man att gräva i och knapra på budgetsiffrorna. 1,5 miljarder kronor försvann i krispaketet det skändliga året 1992.

Nu fryser man biståndsnivån. Det innebär att vi successivt överger biståndsmålet om 1 %. Vi låg 1992 på 1,02 % men gick 1993 ned till 0,92 %. Vi hamnar på 0,87 % i år – på 0,84 %, säger regeringen. En del bedömare säger att det blir 0,75 %. Det beror på hur väl vi lyckas i vår ekonomiska politik. Ju större tillväxt och ju bättre det går för Sverige, desto sämre blir solidariteten uttryckt i biståndsandel av BNI. Jag

tycker att det är ynkligt, cyniskt och dessutom ovärdigt det socialdemokratiska partiet, som tidigare har delat våra värderingar och drivit opinion för en solidarisk biståndspolitik.

I den befintliga budgeten låter man dessutom allt fler främmande komponenter komma in. Vi har mycket av FN-aktionerna för fred och återuppbyggnad – det borde drabba säkerhetsanslaget på försvarssidan. Vi har asylkostnaderna – som inte borde drabba möjligheten att ge bistånd till de fattigaste i världen.

Vänsterpartiet satsar väsentligt mer pengar – över 1 miljard kronor. Nu säger Moderaterna: Det är inte så viktigt med de ekonomiska målsättningarna. Jo, det är viktigt i sak vilka tillgångar vi har att utnyttja, men också symboliskt i förhållande till en omvärld som alltmer sviker solidariteten.

Det svenska biståndet har i och för sig en mängd problem. Jag har pekat på en osjälvständighet och undfallenhet när det gäller nämnda strukturanpassningsprogram. Men vi kan ta upp den saken i en diskussion senare.

EU-anpassningen kommer att innebära problem för att undvika den byråkrati och delvis den inriktning som EU-biståndet har.

Miljökonsekvenserna: Ja, ni ser vad som händer i vattenkraftsdammarna. Jag tänker på Pangedammen i Chile och på Urrahprojektet i Colombia.

Ursprungsbefolkning och miljö: Oj, säger den svenska opinionen. Vad är det som händer? Är de inte tacksamma? Skanska och andra företag går hårt fram för att tillgodose sina kommersiella intressen. Vidare har det varit alldeles otillräckligt med miljökonsekvensbeskrivningar och med hänsynstagande till ursprungsbefolkningen, trots att 1993 var ett särskilt hyllningsår för ursprungsbefolkningen.

Det är nödvändigt med ökade insatser i områden som varit drabbade av krig: Angola, Eritrea, Moçambique, Namibia och Zimbabwe. Än mer gäller det Sydafrika.

Det handlar inte bara om att utveckla länderna utan också om att det finns grundläggande förutsättningar för att människor skall ha möjlighet att arbeta upp en samhällsutveckling efter oerhört grymma och blodiga krig, som emanerar ur kolonialt förtryck och där Europa varit bödeln.

Vi anser att u-krediterna tillhör handelspolitiken och att de därför inte skall drabba den pott som avsatts för solidariska insatser för fattiga människor.

Vi är oroade över de neddragningar för enskilda organisationer som kommer. Vart vill vi komma? Hur skall det gå med de svenska volontärerna? Vi kanske inte ens har råd med det här, trots det mycket goda arbete och de mycket goda erfarenheter som så att säga dras hem till Sverige på jämlik grund, med en låg materiell standard från många svenskars sida som arbetar där nere.

Så till det här med partistöd. Efter att inte minst i Latinamerika ha sett de europeiska partiernas filialer – kristdemokraternas, de gamla kommunistpartiernas och Socialistinternationalens filialer – undrar jag: Behöver verkligen människor i de länderna de svenska partierna?

Ibland frågar jag mig om svenska folket behöver partierna? Jag blir dock ännu mer tveksam när jag ser hur det ser ut på nämnda kontinenter.

En starkare inriktning på handikappade, på barn, kvinnor och ungdomar samt på delaktighet i biståndet behövs. Jag återgår till detta med känslan av solidaritet – känslan av att dela något i vår värld, känslan av att vara jämlik i ordets verkliga betydelse. Det handlar alltså om att människor skall ha samma människovärde. Det är grunden för en sund biståndspolitik, och den skall kläs i effektiva former.

Här har ni Vänsterpartiets programförklaring på området!

Anf. 62 BERTIL PERSSON (m) replik

Herr talman! Hans Anderssons partis idéer har dominerat i stora delar av u-världen under en mycket lång tid. I alla länder har det resulterat i elände, fattigdom och förtryck.

U-ländernas viktigaste landvinning är just avvecklingen av kommunismen och socialismen.

När Latinamerika var socialistiskt var alla extremt fattiga, men med demokratin och marknadsekonomin ser vi nu en positiv utveckling i många länder. Mexico var i 70 års tid en enpartistat. Det är nu man har möjlighet till utveckling.

Det har aldrig förekommit så stora kapitalflöden till u-länder som i dag är fallet genom handeln och genom direktinvesteringar.

Anf. 63 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Nej, det är riktigt, Bertil Persson! Det har aldrig tidigare funnits så stora kapitalflöden på den kommersiella sidan – upp till drygt 160 miljarder USA-dollar.

Men när jag läser vad Moderaterna skriver t.ex. om Centralamerika finner jag att man över huvud taget inte förstår hur verkligheten ser ut. Det har varit stora problem i Nicaragua samt ohyggliga problem i El Salvador och Guatemala.

Men vems var problemen? Den som kan något av sin historia och något om den process av förtryck och utsugning av jorden, skogen och vad som fanns i vattnet, om människornas avsaknad av äganderätt – något som man ju i de moderata leden brukar betona – om hur USA vräkte in pengar för att korrupta regimer med polis- och militärmakt skulle slå ner människor och i många fall t.o.m. slakta människor och om hur man sedan förbjudit människor att organisera sig i kooperativ, lantarbetarfackföreningar etc. vet att det är fråga om en situation av yttersta förtryck och utsugning som det tar mycket lång tid att ta sig ur.

Särskilt illa är det för de etniska minoriteterna, t.ex. indiankulturen i Guatemala.

Förstår man inte att det krävs kraftfulla insatser från vår sida för att minska fattigdomen och främja utvecklingen när det gäller barns och kvinnors rättigheter, ja, då har man inte förstått mycket vare sig av kristen humanism eller av verkligheten sådan denna ter sig i just det fallet.

Anf. 64 BERTIL PERSSON (m) replik

Herr talman! Man har nog inte förstått mycket av utvecklingen i världen om man inte kan förstå vad som hänt när socialismen i land efter land ersätts av marknadsekonomi och demokrati och man ser hur nu 68 % av u-ländernas befolkning lever i länder där det råder snabb ekonomisk tillväxt sedan man väl blivit av med kommunist- eller socialistregimen. Det är alldeles uppenbart att framtidstron ser ut på det sättet.

När vi talar om Sydamerika vill jag framhålla att det fortfarande finns länder med bekymmer. Alldeles speciellt gäller det Kuba, där man *inte* har blivit av med kommunistregimen. Men det finns också andra exempel.

Den bild som Hans Andersson här tecknar stämmer inte på Chile och Argentina och bara i ganska liten utsträckning på Brasilien – för att nämna några av de stora och viktiga länderna.

Anf. 65 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! I Kuba finns det många fel och brister. Ett av problemen är att man sedan 30 år är utsatt för blockad. Försök att tänka att Sverige var utsatt för blockad av vår naturliga marknad. Då skulle vi nog känna vad det kan betyda.

Argentina, Uruguay och Chile är starkt europeiserade länder – troligen har Bertil Persson varit där. Det är en helt annan kultur. Brasilien är ett fullständigt kluvet land med oerhörd fattigdom. Det är ingen tillfällighet att man där mördar barn för att hålla fritt framför stormarknaderna. I Bolivia är fattigdomen extrem. I La Paz är det horder med indianer som tagit sig dit för att sälja Coca-Cola-kapsyler för att inte svälta ihjäl. Peru har oerhörda klyftor. Var Chiapas i Centalamerika en överraskning? Vi kan också se på Afrika. Bagatellisera inte problemen. Det är djupt omänskligt och visar mycket liten förståelse för utvecklingens drivkraft.

Anf. 66 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Herr talman! Internationell solidaritet och hållbart bistånd till de fattiga är rubriken på Miljöpartiets biståndsmotion. Utgångspunkten är denna: På en enda jord med begränsade resurser är vi alla beroende av varandra. Ansvaret för tillståndet i världen är gemensamt.

Det största hotet mot mänsklig överlevnad är inte längre av militärt slag. Det är i stället ett hot som har med fattigdom att göra, med resursutarmning och miljöförstöring som accelererar i en allt snabbare takt. Det är problem som fordrar en långsiktig strategi och kräver att vi tänker litet mindre på vår egen välfärd och desto mer på morgondagens välfärd för kommande generationer, för den är hotad.

Sveriges hårt ansträngda ekonomi gör att regeringen i årets budget inte avsätter 1 % av bruttonationalinkomsten till bistånd. Man talar om att beloppet motsvarar 0,7 %. Om man från den procentsatsen räknar pengarna till EU:s gemensamma bistånd och tar hänsyn till avräkningen för asylkostnaden, blir summan än mindre. Biståndet till de fattigaste utvecklingsländerna minskar för andra gången i rad.

Vi vill öka biståndsanslaget med 1 miljard kronor som skall avsättas till en fond för miljöinsatser i u-länderna. Med tanke på hur nedskärningarna drabbat biståndsarbetet på många områden skall stödet också kunna utdelas till andra angelägna projekt med miljöanknytning, som ekologiskt jordbruk, småskaliga projekt med resurssnål teknik, utbildning, skolor för kvinnor och barn. Stödet skall vara flexibelt och också kunna ges till pågående verksamheter i kris, s.k. additionellt stöd. Om man har ansett att det största hotet mot freden inte är militärt utan har med fattigdom, demokratiskt underskott och resursförstöring att göra är det logiskt att minska anslaget till försvaret och använda pengarna till bistånd och utvecklingssamarbete och höja levnadsstandarden i de fattigaste länderna. Där är det inte tal om att få en högre levnadsstandard, utan ofta om att slippa den dagliga hungern och få sitt dagliga bröd i stället.

Historien visar att krig och konflikter ofta har ekonomisk grundorsak i både i-länder och u-länder. Ett ekonomiskt bistånd kan bidra till fred och säkerhet och utgöra ett stöd till landets demokratiska process. Men när man måste spara, och det måste vi, då måste man också prioritera. Har man t.ex. sett de tibetanska flyktingbosättningarna i norra Indien på gränsen till Tibet, tycker man förmodligen att det är där bistånd behövs akut. Den som har varit i Rwanda är lika övertygad om att just där behövs det.

Vi har i vårt biståndsförslag valt att prioritera verksamheter som griper in och påverkar många olika delar av samhället. Vi menar att stöd och bistånd till kvinnor i utvecklingsländer bör prioriteras. Kvinnor har inte haft samma utbildningsmöjligheter som män. En satsning på skolor och utbildning kommer såväl kvinnor som barn till godo, likaså hälso- och sjukvård. I många länder är kvinnan socialt beroende av mannen. Hon har ensam ansvaret för hem och barn och är på landsbygden den som driver familjens jordbruk. Ofta driver hon en liten affärsverksamhet också. Därför är kvinnor öppna för nya idéer när det gäller jordbruk, utbildning, hälsovård, familjeplanering. De nya idéerna och metoderna har tydligt samband med familjens försörjningsmöjligheter.

Vi vill prioritera stöd till ekologiskt jordbruk. En satsning på småskaligt jordbruk på landsbygden tryggar livsmedelsförsörjningen, ger arbetstillfällen och ökar inkomster samt kan bidra till en regions naturliga näringslivsutveckling, som så väl behövs.

En hållbar vattenförsörjning bör prioriteras. Vatten är förutsättning för all inhemsk livsmedelsförsörjning, för jordbruk och kreatursskötsel. Samtidigt vet vi att vattenförsörjningen i världen försämras kontinuerligt. Vattenreservoarerna krymper. Förorening av vatten är på många håll ett stort problem, och brist på vatten driver människor på flykt.

Projekt med småskalig och resurssnål teknik tillsammans med samtidig utbildning för just den tekniken bör också prioriteras, en teknik som gör det lätt att reparera och underhålla och som kan skapa ett effektivare jordbruk och en effektivare vattenförsörjning. Ett bistånd får inte skapa ett biståndsberoende i mottagarlandet. Det skall skapa

självtillit och tro på egen förmåga och skapa möjligheter till självförsörjning.

Småskaliga bistånd har fördelar. Den småskaliga formen kommer många till del på gräsrotsnivå och gör den enskilde mer delaktig i de processer som startas och framför allt i de förändringar som är en nödvändig följd av dem. Det upplevs som en lång och säker utveckling, och man har tillsammans skapat en stabil grund för biståndssamarbetets förutsättningar att lyckas – ett hållbart bistånd, en hållbar utveckling.

Det finns avtal om hållbar utveckling och nya idéer som prövats i Holland om samarbete mellan ett i-land och ett u-land. Ordet bistånd finns inte med i sammanhanget. Det handlar om samarbetsavtal om hållbar ekologisk, social och ekonomisk utveckling. Tanken är att man genom de ömsesidiga avtalen startar ett nära samarbete med just målsättningen att skapa en hållbar utveckling och en hållbar miljö i båda länderna samtidigt. Avtalen är på minst tio år. Här kommer man att tänka på Agenda 21 där det framhålls att det gäller att ta fram handlingsprogram med lång framförhållning.

Det holländska agendaarbetet ligger också till grund för samarbetet avtalsländerna emellan. Här kommer man in på ett område som inte är så vanligt i biståndssammanhang, nämligen stadsmiljön. En lokal agenda omfattar mycket: markplanering, vattenförsörjning, energianvändning, transporter, byggnadsverksamhet, avfalls- och avloppshantering. I dessa holländska avtal har man begränsat sig till energi, transporter, jordbruk, biologisk mångfald och avfallsfrågor. Det är meningen att representanter för avtalsländerna skall följa arbetet i Holland, liksom holländska representanter skall finnas i avtalslandet. En fördel är att man har insyn i varandras arbete. Man har också en naturlig insyn i varandras ekonomiska planering och hantering av pengarna. Vi har i vår biståndsmotion ett yrkande där vi säger att den holländska modellen skall prövas också i svenskt biståndsarbete. Här kan man tänka sig att också ta till vara en kommuns kompetens. Om en kommun har byggt ett avloppsreningsverk har man i kommunen aktuell kunskap som kan överföras till stad eller kommun av motsvarande storlek. Varför inte ta till vara svenska företags miljötekniska kunnande? De har ofta många års erfarenhet av att tackla och åtgärda miljöproblem. Det borde också kunna utnyttjas. Företagsuppbyggande och företagsutveckling, skapande av bra industriella miljöer är också ett område där insatser kan göras.

UD har knutit såväl militär expertis som näringslivsexpertis till FN för att bistå den svenska FN-delegationen i arbetet. Vi föreslår att man kompletterar med ekologisk kompetens. Vi har miljöansvar inte bara inom vårt eget lands område. Det är viktigt att både miljökonsekvensutredningar och socialkonsekvensbedömningar finns med inte bara i vårt eget biståndsarbete utan också i de internationella projekt där Sverige deltar. Jag tänker nu på de storskaliga projekt som redan nämnts här i dag, i Kashmir och Chile t.ex. Tvångsförflyttningar av människor, byar som utplånats har orsakat stora problem i närområdet. Skadorna på miljön är bestående. Det har inte funnits de sekellånga perspektiv och den framförhållning där som det i Agenda 21 talas om.

Hundra år är en kort tid i det ekologiska perspektivet, men det är fullt tänkbart för en mänsklig planering. Det är våra barnbarnsbarnbarns värld vi talar om oavsett var på jorden vi lever. På en jord med begränsade resurser är vi alla beroende av varandra. Ansvaret för tillståndet i världen är gemensamt.

Anf. 67 INGRID NÄSLUND (kds)

Herr talman! Bilden av verkligheten kan målas på många olika sätt. Den påverkar inte bara vårt sätt att se och tänka utan också vårt handlingssätt och vår handlingsförmåga.

Verkligheten kan tecknas så mörk att vi grips av misströstan och blir handlingsförlamade. Till den mörka bilden hör att en miljard människor lever i djupaste fattigdom och ofta inte ens har mat för dagen. Lika många är analfabeter. Krig och konflikter pågår i mer än 50 länder, och 35 miljoner människor befinner sig på flykt.

I stället för att slå ned vårt mod borde dessa fakta ses som en oerhörd utmaning, i synnerhet som det också finns en ljusare motbild. Stora framsteg har gjorts under de senaste 30 åren. Livslängden i utvecklingsländerna har ökat med en tredjedel. Mer än 70 % av befolkningen har nu tillgång till hälsovård. I många länder har demokratiseringsprocessen nu tagit fart. Utbildning på bred basis, tillgång till hälso- och sjukvård tillsammans med politiska och ekonomiska reformer banar väg för en hållbar utveckling.

I denna utveckling har Sverige av gammal tradition tagit aktiv del. Den svenska missionshistorien går tillbaka till 1860-talet. Kyrkorna har hela tiden bedrivit aktivt biståndsarbete vid sidan av sin övriga verksamhet. Inte minst viktigt är det personliga intresset och den vilja till engagemang i tredje världen som har utvecklats hos många människor i vårt land genom kyrkornas långvariga och uthålliga insatser. Under senare år har också många andra typer av ideella och frivilliga organisationer tagit del i detta arbete.

Vi kristdemokrater har den människosyn som vi också tror har utvecklats i de sammanhang som jag nyss har talat om. Den ligger till grund för vårt biståndsarbete.

Vi bygger på synen att alla människor har lika värde, att vi har ansvar för omvärlden och för våra relationer till den miljard människor i u-länderna som i dag tvingas att leva i absolut fattigdom. Denna syn på människans värde är en grund för broderskap, solidaritet och respekt för mänskliga rättigheter. Den ställer den enskilda människan i centrum och värderar varje individ lika högt, oavsett ras, kön, ålder, social ställning eller andra åtskiljande faktorer. Men den innebär också en stark tro på den enskilda människans förmåga och möjligheter att bygga upp goda levnadsförhållanden, om diskriminerande hinder undanröjs.

Vi vill i vårt biståndsarbete satsa på en utveckling mot ett bistånd som alltmer stöder kvinnorna och därmed också barnen. Vi tror att en hållbar utveckling är nödvändig – en utveckling där människan står i centrum men där också omtanken om miljön spelar en stor roll. Men detta skall prägla vårt miljötänkande lika väl i i-länderna som i u-

länderna. Vi kan inte tro att det mesta skall ske i u-länderna utan måste också själva vara villiga till förändringar.

Vi tror att utvecklingen av handelsförbindelser, där u-länderna mer och mer dras in i våra olika handelssfärer har mycket stor betydelse. Vi tror också att saneringen av skulderna är av stor betydelse.

Dessa saker verkar många av oss vara överens om. Vi är också överens om de mål som har uppställts för biståndsarbetet och även de jämställdhetsmål som man nu vill foga till de mål som vi tidigare har varit överens om.

Jag vågar påstå att det finns en mycket starkt utbredd biståndsvilja hos stora delar av svenska folket. Undersökningar visar att 60 % av svenskarna vill ha bistånd som ligger minst på den nivå som vi har haft tills i dag. Regeringen har faktiskt inte fått svenska folkets mandat att sänka biståndet.

När Socialdemokraterna gick till val förra året var deras kritik stark mot den förra regeringen för att den under en kort tid ansåg sig nödsakad att gå med på någon promilles sänkning. Sanningen är ju att biståndsnivån under 1992 nådde 1,02 % av BNI och 1993 var den 0,97 %. Sedan slog krisuppgörelsen igenom, där också socialdemokraterna deltog. Biståndsnivån stannade på 0,93 % – en nivå som vi inte har kunnat förklara oss nöjda med.

Den kraftiga nedskärningen i den nuvarande regeringens proposition rimmar mycket illa med den uttalade ambitionen att enprocentsmålet skall stå fast. Riksdagen fattade beslut om enprocentsmålet redan 1968. På 1980-talet ändrades det till att gälla 1 % av BNI i stället för av BNP.

Vi kristdemokrater anser att en biståndsnivå på 1 % är rimlig även under ekonomiskt svåra förhållanden. Vår ekonomiska situation måste sättas i relation till det utomordentligt svåra läge som några av våra biståndsländer befinner sig i. Vi bör också ta hänsyn till det faktum att omkring 40 % av biståndet faktiskt går tillbaka till Sverige i form av beställningar av varor och tjänster. Den verkliga kostnaden för biståndet är alltså betydligt lägre för landet än vad budgetsiffrorna utvisar.

Det är mycket illavarslande att regeringen i sin proposition i realiteten sänker biståndet. Detta sker genom att man nöjer sig med att behålla det nominella värdet på 13 360 miljoner kronor för år 1994/95. Vi kristdemokrater vill redan för år 1994/95 ge 300 miljoner mer till biståndsinsatser än vad regeringen föreslår i sin budgetproposition.

Dessutom avvisar vi avräkningen för asylkostnader som man nu vill höja med ytterligare 300 miljoner. Detta gör att vi, enligt våra beräkningar, kommer att ligga kvar på nuvarande nivå, dvs. 0,93 % av BNI. Detta är åtminstone en god utgångspunkt för att så småningom under valperioden kunna öka biståndet ytterligare, så att vi med tiden når upp till enprocentsnivån.

Regeringen gröper ytterligare ur biståndet genom att låta asylkostnader belasta biståndet i en större omfattning än någonsin. Denna avräkning kommer nu att uppgå till 965 miljoner per år mot tidigare 665 miljoner. Det finns ingen reell bakgrund till denna ökning. Det är inte så att vi i dagens läge har en ökad tillströmning av flyktingar. Även om

det inte vore ett försvar, skulle det åtminstone ha kunnat utgöra en förklaring till denna ökade avräkning.

I stället är det så, att den socialdemokratiska regeringen nu har bestämt sig för att skicka tillbaka 5 000 bosnienkroater till Kroatien. Detta är ett beslut som vi är starkt kritiska till, framför allt med anledning av det ökande krigshotet i Kroatien. Republiken har ju krävt att FN senast den 31 mars skall dra tillbaka sina skyddsstyrkor, Unprofor, som nu står mellan de kroatiska styrkorna och de kroatiska serberna.

Vi är också kritiska därför att risken för att dessa återvändande bosnienkroater kommer att diskrimineras i Kroatien är mycket stor. Svenska kyrkan och den katolska hjälporganisationen Caritas har nyligen gjort en studieresa i Kroatien. De konstaterar att bosnienkroaterna enbart har rätt till grundskola för sina barn, de har endast rätt till akutsjukvård och de måste ha ett arbete för att kunna teckna hyresavtal. Trots att regeringen nu skickar ut 5 000 bosnienkroater anser den sig behöva 300 miljoner kronor mer för att täcka asylkostnaden. Vi avvisar bestämt att påslaget på 300 miljoner skall tas av biståndet.

Det är oroande att biståndets reella värde sänks betydligt redan nästa budgetår. Kanske sänks det till 0,85 % eller möjligen till 0,87 %. Hur stor procentsatsen blir beror på hur bra det går för Sverige. Ju bättre det går, desto sämre blir procentsatsen. Vi vill ju naturligtvis alla att det skall gå bra för Sverige.

Men det är ännu mer oroande, om man blickar framåt, med tanke på att det nominella värdet har frusits till 13 360 miljoner kronor under hela fyraårsperioden. Ändå säger regeringen att man håller fast vid enprocentsmålet. Kan det längre betraktas som en realistisk målsättning med denna frysning till samma summa i hela fyra år? Hur har ni socialdemokrater tänkt er att komma tillbaka till eller ens i närheten av enprocentsmålet? Det kommer ju att gå i helt motsatt riktning, om inte en radikal förändring sker under valperioden. Enligt kristdemokraternas mening måste vi gå i rätt riktning redan nu. Det är därför som vi satsar 300 miljoner mer.

Anf. 68 TREDJE VICE TALMANNEN
Nu har det gått tio minuter och drygt det.

Anf. 69 KRISTINA SVENSSON (s)

Herr talman! "Att bekämpa fattigdomen och att medverka till att höja de fattiga folkens levnadsnivå är huvudmålet för det svenska biståndet. Afrika förblir den viktigaste kontinenten i det svenska utvecklingssamarbetet."

Jag började mitt anförande med att citera regeringsdeklarationen, som i morse inledde dagens debatt här i kammaren. Citatet anger en klar och tydlig målformulering. I detta ligger också att biståndet måste vara långsiktigt och leda till en hållbar utveckling.

I tider av krympande ekonomiska resurser ställs kraven på effektivitet och kvalitet med nödvändighet högre. Varje satsad krona måste användas på bästa sätt. Med mindre ekonomiska resurser skall vi möta

omätbara behov för att undanröja fattigdom, analfabetism, ohälsa och arbetslöshet.

Som tidigare har nämnts vet vi att 1 miljard lever i yttersta fattigdom, varav de flesta i Afrika.

Hur blir de samlade biståndsinsatserna mer effektiva samtidigt som överföringarna till de fattiga länderna krymper? Det är den fråga som vi alla, biståndsgivare och mottagare, måste ställa oss. Det är den fråga som måste ställas i Världsbanken, i FN-systemet och i EU. Det är den fråga som måste diskuteras inom enskilda organisationer och naturligtvis av de bilaterala givarna.

Det är den stora utmaningen för oss alla. Hur når biståndet de fattiga människorna i de fattigaste länderna? Om vi inte klarar den utmaningen ökar klyftorna i världen och därmed också instabiliteten.

Utvärdering av enskilda projekt från biståndsorganisationer har givit oss en hel del kunskap om hur biståndet kan förbättras för att bli mer effektivt.

I Världsbanken finns numera en kontinuerlig utvärdering av bankens verksamhet. Här i Sverige har Sekretariatet för utvärdering och analys av biståndet lämnat ifrån sig mycket läsvärda rapporter om svenskt bistånd till Nicaragua, Zambia, Guinea-Bissau, Moçambique, Tanzania och flera andra länder och områden. Vi har fått värdefulla kunskaper om både goda och mindre goda biståndsinsatser.

Det centrala med utvärderingarna är att vi skall lära oss hur vi skall kunna bli bättre. Det gäller såväl måluppfyllelse som kostnadseffektivitet.

Redan det sunda förnuftet säger oss att vi når större effektivitet med koncentrerade insatser. Det kan innebära en begränsning av antalet mottagarländer. Det kan innebära att vi i stället för att splittra våra insatser på många olika sektorer bör begränsa oss till de områden där vi arbetat upp kunnande och där vi har erfarenheter. Vi skall koncentrera oss på det som vi är bra på, och vi skall framför allt inte duplicera våra biståndsinsatser.

Jag syftar naturligtvis på att våra svenska biståndsorgan till viss del har överlappat varandra. Gränsdragningen har inte alltid varit tydlig, vare sig här hemma eller för våra mottagare. En samordning av de svenska biståndsmyndigheterna kommer att innebära en ökad effektivitet. Det innebär också en minskad administration, och det ger mer bistånd för pengarna.

De krav på koncentration och samordning som vi ställer på det svenska biståndet måste vi naturligtvis också ställa på de multilaterala givarna.

Världsbanken är i dag den absolut största biståndsgivaren och har tagit över insatser som utförts och som utförs av t.ex. FN-organen. Gränsdragningen är diffus och rollfördelningen ibland oklar. Det är absolut nödvändigt att arbetsfördelning och roller är klara och tydliga. Sverige bör ta initiativ till att samordning och rollfördelning preciseras. Den balansförskjutning som ägt rum från FN-organen till Världsbanken är inte alltid av godo.

Herr talman! Afrika förblir den viktigaste kontinenten i det svenska utvecklingssamarbetet. Det var i Afrika det började med de första svenska biståndsinsatserna som går mer än hundra år tillbaka i tiden.

Under 60-talets befrielsekamp och avkolonialisering var det självklart att vi solidariskt stödde de folk som blev självständiga. Då var optimismen och framtidstron stor. Då formulerade de afrikanska ledarna sina politiska visioner. Men 30 år senare såg bilden så mycket mörkare ut. Visionerna hade stelnat. De optimistiska byskollärarna hade ersatts av maktfullkomliga ledare. Korruption bredde ut sig, försvarsbudgetarna växte, liksom skuldbördan. Reglerade marknader och reglerade ekonomier frätte sönder själva samhällskroppen, statskroppen. Låga råvarupriser gav inga inkomster, och biståndsberoendet blev allt starkare. Afropessimismen färgade stora delar av den afrikanska kontinenten.

Men nu tycker jag att jag uppfattar andra signaler. För några veckor sedan samlades afrikanska ledare till ett möte i Paris. Det var arrangerat av Unesco. Det var ett förmöte inför det sociala toppmötet i Köpenhamn i mars. Afrikanerna skulle samlas för att enas kring en position.

Vi fanns där också, representanter från de rika länderna. Men det var afrikanerna som talade. Dessa röster talade med stark självkänsla. De sade: "Det är från Afrika den nya vinden blåser. Om ni hjälper Afrika hjälper ni er själva. Prioritera inte Afrika utan ta tag i de prioriteringar som Afrika gör."

Någon sade: "Ingen stabilitet i världen utan stabilitet i Afrika. Vi måste återskapa vår kontinents vision."

En minister från Elfenbenskusten sade: "Vi afrikaner kan inte sopa bort vårt förflutna. Afrika måste se tillbaka till sina rötter."

Den mest intressanta diskussionen rörde demokrati. Vad för slags demokrati vill vi ha? Skall vi kopiera den konstitution som man har i USA, Storbritannien eller Frankrike, eller skall vi skapa en egen modell?

De gamla afrikanska samhällena var pluralistiska. Går det att förena en traditionell maktstruktur med den västerländska? Gamla instrument kan bli nya, som någon uttryckte det.

Om förhållandet till givarna sade man: "Vi vill ha ett partnerskap mellan er och oss."

På det här mötet fanns det verkligen ingen mörk afropessimism. Det fanns naturligtvis vrede över de hårda strukturprogram som gått ut över utbildning och hälsoinsatser. Men det fanns framför allt en tillförsikt om att nu har afrikanerna kommit till en punkt där de själva måste bygga sitt Afrika. Den viljan manifesterades under Parismötet.

Det här är nya röster. Det är mer hoppfulla röster och mer insiktsfulla röster om de egna problemen och om ansvaret att själva lösa dessa problem. I det läget vore det ett stort svek att inte helhjärtat ställa upp med stöd och bistånd. Därför känns det helt rätt att det är Afrika som prioriteras för svenskt bistånd.

Svenskt bistånd måste vara flexibelt. Det finns goda exempel under de senaste åren som visar på förmåga att snabbt och med okonventionella metoder arbeta med t.ex. konfliktförebyggande åtgärder. Ofta

kostar denna form av bistånd inte så mycket, men den kan vara avgörande för att undanröja att konflikter blossar upp.

Demokratiseringsprocesserna i Afrika har varit lyckosamma i t.ex. Namibia, Sydafrika och förhoppningsvis i Moçambique. Däremot var demokratin för skör för att segra över de etniska motsättningarna i Rwanda och Burundi. Dessa motsättningar underblåstes av extremister från båda befolkningsgrupperna. De förebyggande insatser som Sverige bidragit med i försoningsprocessen i Burundi har bidragit till att avvärja ett nytt blodbad.

Herr talman! Jag har i mitt anförande valt att lyfta fram nyckelord som fattigdomsbekämpning, långsiktighet, koncentration, effektivitet, flexibilitet och Afrika. Jag har inte gått in på förslag vare sig från budgetpropositionen eller de motioner som har lagts fram under den allmänna motionstiden eftersom de just nu behandlas i utrikesutskottet. Jag menar att det vore att föregripa utskottsbehandlingen. Men jag vill naturligtvis svara på några av de frågor som har ställts här.

Jag vill ställa en fråga till Bertil Persson. Han säger att mer bistånd skall kanaliseras genom Bretton Woods-institutionerna. Då måste jag fråga vilken del av Världsbanken det är som Bertil Persson avser här. Jag tycker att det skulle vara intressant att få veta det.

Kravet på öppenhet i Världsbanken har också tagits upp. Det är något som jag verkligen kan instämma i. I fredags hade vi en interpellationsdebatt som tog upp den här frågan. Interpellationen ställdes till Göran Persson. Han svarade då att han såg t.ex. folkrörelserna som mycket viktiga när det gällde bankens arbete och insyn i bankens arbete.

Det är många som har tagit upp kvinnornas roll i biståndet. Vi har ju inte olika uppfattning i den frågan. Jag är mycket glad över att det står i budgetpropositionen att man skall utreda om det inte är dags för ytterligare ett biståndsmål eller för att komplettera de biståndsmål där man tar upp jämställdhetsfrågorna. Detta kommer att utredas, som vi vet.

Låt mig sedan ta upp volymfrågan. Det är naturligtvis inte med glädje som vi fryser biståndet. Det är ett mycket smärtsamt beslut som vi tvingas att fatta. Vi måste ha klart för oss varför vi måste göra detta. Då måste vi se sambandet och relationen till vår inhemska ekonomiska situation. Om vi stabiliserar vår egen ekonomi har vi möjlighet att öka biståndet igen. Vår avsikt är ju, som det uttrycks i propositionen, att återföra enprocentsmålet när ekonomin så tillåter.

Det är några som har tagit upp valinstitutet. Det kommer att instiftas på måndag här i Stockholm. Alla som har varit aktiva i den debatten delar glädjen över detta. Genom det skall vi ytterligare kunna stödja arbetet för demokrati. Vi är flera som har varit ute som valövervakare. Vi vet att demokrati inte bara är själva valproceduren utan en lång process.

Anf. 70 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Jag har två frågor. Den ena gäller det här med volymen. Utrikesutskottet uttalade sig tidigare för att enprocentsmålet

skulle prioriteras. Det skulle ske successivt i takt med att ekonomin förstärktes. Vi hade velat gå snabbare fram, och Socialdemokraterna sade inför valet att de också ville försöka göra det. Nu går man precis andra vägen – man fryser beloppet och hoppas, liksom jag, på tillväxten, och man kommer 1998 att ligga i närheten av FN-målet, dvs. 0,7 %, och inte i närheten av 1 %.

Jag skulle vilja fråga Kristina Svensson hur man kan försvara det inte bara reellt utan även med tanke på den symboliska betydelse detta har för många andra länder som – såsom jag påpekade i mitt anförande – håller på att släppa taget. OECD-länderna är nere i 0,27 % av BNI.

Min andra fråga gäller Världsbanken och strukturanpasssningsprogrammen. Regeringen skriver i bilagan på s. 53: "Regeringen anser att stöd till ekonomiska reformprogram är av central betydelse i samarbete med de länder där mottagarlandets regering tar reellt ansvar för att genomföra programmet." Det låter ju bra, men jag tror att Kristina Svensson vet lika väl som jag hur de där programmen i realiteten ofta ser ut och hur illa de slår i låginkomstländer. Men då säger man i Världsbanken: I dag tar vi större hänsyn till hur förhållandena är i låginkomstländerna, t.ex. Nicaragua. Jag vet hur det ser ut i Nicaragua. Det här slår rakt ner på den sociala strukturen – på skola och på sjukvård – och det medför ytterligare klyftor och ytterligare fattigdom. Dessutom ger det inte alls ofta upphov till någon bättre tillväxt, bättre export eller bättre nyckeltal för ekonomin i stort.

Anf. 71 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Precis som jag sade hade vi naturligtvis helst sett att vi hade kunnat behålla enprocentsmålet intakt. Nu kan vi inte göra det. Detta är en tillfällig frysning, och det är vår avsikt att komma tillbaka till enprocentsmålet när vi åter har fått en stabil ekonomi. Ni måste tro oss på vårt ord när vi säger det.

Jag ser under den här tiden en utmaning. Jag försökte säga i mitt anförande att när vi nu har mindre pengar till vårt förfogande så måste vi se till att vi får ut det mesta möjliga av dessa kronor. Jag tänker på kvalitetsbegreppet. Det finns i budgetpropositionen förslag bl.a. om hur vi skall kunna minska administrationskostnaderna.

I fråga om Världsbanken tror jag personligen att de ekonomiska strukturprogrammen är nödvändiga. Man måste se till att åstadkomma balans i ekonomierna och vidta de makroekonomiska åtgärder som krävs för att genomföra strukturprogrammen. Men – och detta är jätteviktigt – man måste komplettera programmen, så att man fredar sociala sektorer, utbildning osv. Det är nödvändigt.

Anf. 72 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Nej, vi har inte någon bra ekonomi i Sverige. Men det är en förpliktelse att vi avstår från en hundradel. "Tiondet" talas det om i andra traditioner. Man siktar då inte exakt på dagsekonomin eller dagsformen. Det har varit mycket tydliga besked från vår sida – och även från er sida – att man snabbt skulle komma tillbaka till enprocentsmålet. Nu går vi allt längre bort från målet. Det kan inte försvaras.

Det kan ännu mindre försvaras med tanke på att det om ett par timmar skall slängas ett antal miljarder i sjön genom ett fullkomligt uselt arbetsmarknadspolitiskt beslut.

I fråga om Världsbanken säger Kristina Svensson att det behövs en komplettering. Det är jättebra att hon sade det. Men ännu har det i många länder inte skett någon komplettering. Därför har jag sett dessa katastrofala konsekvenser, både i Afrika och i flera latinamerikanska länder.

Det sägs vidare att regeringen i mottagarlandet måste ta ansvar. Det ligger ett slags absurditet i detta. Vad skall man ta ansvar för när politiken bestäms av Världsbanken och Internationella Valutafonden, och det dessutom kopplas på en serie bilaterala avtal med länder som har makt och inflytande i Världsbanken och Valutafonden? Det gör att det blir en ren utpressningspolitik mot många av de länder vars fattigdom vi faktiskt skulle bekämpa.

Jag inser att det här finns stora problem, men jag tycker att regeringens proposition visar alldeles för mycket undfallenhet och osjälvständighet i förhållande till dem som har makten inom de internationella organen. Jag hoppas på en något mer offensiv inriktning från regeringspartiets sida.

Anf. 73 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Jag tror inte att vi kommer så långt genom att fortsätta att diskutera volymfrågan. Låt mig bara säga att Sverige fortfarande är ett föredöme som givarland – det försvinner litet i debatten. Vi talar fortfarande med en stark och tydlig röst i de här frågorna.

Hans Andersson säger att de ekonomiska programmen tillsammans med bilaterala avtal innebär en utpressning. Jag har också sett exempel på det, men jag tycker att jag har lagt märke till en kursändring och en större medvetenhet t.ex. om att man inte kan genomföra sådana här program under en kort tidsperiod. Det är fruktansvärt skadligt och smärtsamt för ett land och dess invånare. Man måste ta hänsyn till tidsfaktorn, och det tycker jag att man gör nu. Vår medverkan består i att vi kompletterar på ett positivt sätt just inom de sociala sektorerna.

Anf. 74 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik

Herr talman! Jag lade märke till att när Kristina Svensson talade om nyckelord i biståndet, nämnde hon inte med ett enda ord vikten av att satsa på en landsbygdsutveckling. Inte heller i huvudanförandet fanns detta viktiga område med.

När tre fjärdedelar av världens befolkning lever på landsbygden – andelen är ännu högre i fattiga länder – är satsningar just på landsbygden och på landsbygdsutveckling mycket mer än en fråga om ett hungerproblem i världen. Jag skulle gärna se att Kristna Svensson litet mer utvecklade sina synpunkter på Centerns absoluta krav på ökade satsningar på en landsbygdsutveckling, som gäller såväl småindustriell verksamhet som miljösatsningar och annat som gör att befolkningen kan stanna kvar på landsbygden och inte tvingas flytta till städerna, något som skulle innebära miljöförstöringar.

Så några ord om Centerns syn i volymfrågan. Vi har noterat att Moderaterna naturligtvis är det parti vid sidan av Socialdemokraterna som vill spara mest på biståndsvolym. Att Moderaterna vill spara på biståndsvolymen förvånar inte.

Anf. 75 TREDJE VICE TALMANNEN
Repliken gäller Kristina Svenssons inlägg.

Anf. 76 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik
Herr talman! Däremot förvånar det mig att Socialdemokraterna, som har haft "solidaritet" som ett av sina honnörs- och nyckelord så länge jag hört talas om socialdemokratisk politik, slår sig samman med Moderaterna i en fråga som gäller solidariteten med de fattigaste i världen.

Anf. 77 KRISTINA SVENSSON (s) replik
Herr talman! Det var ju mycket som jag inte sade i mitt anförande. Landsbygdsutvecklingen är naturligtvis en stor fråga. Jag tycker att man kan se den kopplad till den situation som kvinnorna i u-länderna har. Insatser för att förbättra villkoren och förhållandena på landsbygden innebär att man också förbättrar villkoren och förhållandena för kvinnor. I Afrika är det kvinnorna som är odlarna osv.

Sedan är det naturligtvis väldigt viktigt att man utvecklar och vidareförädlar det man producerar. Det är väl någonting som så småningom kommer, och vi skall vara beredda att stödja en sådan utveckling. Det är alldeles självklart.

När det gäller volymfrågan anser jag mig ha sagt vad jag har att säga om den.

Anf. 78 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik
Herr talman! Visst var det mycket som Kristina Svensson inte sade i sitt anförande. Jag är nu litet mer tillfredsställd, eftersom jag åtminstone har fått det löftet, att Socialdemokraterna vill satsa på industriell verksamhet för att göra det möjligt att utveckla landsbygden. Detta skulle naturligtvis också gynna kvinnorna.

Att jag tog upp denna fråga beror på att tre fjärdedelar av befolkningen bor på landsbygden. För att hjälpa människorna bort från fattigdomen måste vi göra satsningarna där den största delen av befolkningen bor och där det är som allra fattigast.

Anf. 79 KRISTINA SVENSSON (s) replik
Herr talman! Jag vill bara klargöra följande. Om Ingbritt Irhammar syftade på specifika motionskrav, kan jag naturligtvis inte här i kammaren stå och yrka bifall till dem. Det pågår en utskottsbehandling just nu. Var den landar får vi se.

Anf. 80 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik
Herr talman! Kristina Svensson sade att hon har sagt vad hon har att säga i volymfrågan. Jag kan tänka mig att Kristina Svensson upplever

det som tjatigt när jag kommer tillbaka till den frågan. Jag gör det i alla fall.

Jag tog upp två områden i mitt anförande. Det var volymfrågan, som jag utvecklade ganska utförligt. Det var vidare demokratifrågan.

Att jag, trots allt, tar upp detta en gång till beror på att det upplägg Kristina Svensson hade i sitt anförande andades det vi har hört tidigare i kammaren, nämligen att nu när biståndet blir lägre måste vi bli effektivare.

Detta är litet försåtligt. Det ger dem som inte är så intresserade av att vi skall upprätthålla enprocentsmålet argumentet ju lägre bistånd, desto effektivare. Det är fel argument.

Biståndet skall vara effektivt och av bättre kvalitet oberoende av om målet är 0,97 %, 1,0 %, eller 1,3%. Vi skall alltid jaga effektivitet och kvalitet i biståndet.

Kristina Svensson sade att Sverige fortfarande är ett föredöme. Jag är rädd att de signaler som nu sänds ut från Sverige i samband med de beslut som kommer att fattas i denna kammare om någon månad eller så kommer att vara felaktiga. Sverige blir inte längre ett föredöme. Sverige tappar i trovärdighet.

Delar Kristina Svensson min uppfattning att enprocentsmålet var en moraliskt bindande målsättning och ett åtagande som skulle verka oberoende av om svensk ekonomi gick upp eller ned? Jag har alltid uppfattat enprocentsmålet som just en garanti även i svåra tider.

Anf. 81 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Först vill jag göra ett klargörande. När jag talade om minskande överföringar och resurser i mitt anförande, talade jag om det totala biståndsflödet. Det var inte från Sverige utan i det större perspektivet.

Man skall alltid ha kravet på sig att vara effektiv. Det är väl alldeles självklart. Men jag tycker att utmaningen är desto större när vi befinner oss i läget att frysa biståndet på den nominella nivån.

K-G Biörsmark frågade om det var ett moraliskt åtagande eller ej. Det är väl ingen hemlighet att många av oss tycker att det är svårt att det hela ligger stilla. Det är de facto så att den positiva ekonomiska utveckling vi förväntar oss i Sverige, med ekonomiska program framlagda från socialdemokratiskt håll, skall ge positiv tillväxt. Det betyder de facto att biståndet relativt sett sjunker.

Men då måste man se denna fråga i ett något större och längre perspektiv. Vi måste komma igenom detta för att bli så stabila i vår ekonomi att vi kan återgå till det tidigare åtagandet om 1 %.

Jag hade för avsikt att inte här i kammaren diskutera orsakerna till varför svensk ekonomi har fått en sådan negativ utveckling. Ytterst är detta ändå vad det hela handlar om. Vem som bär eller inte bär ansvaret tänker jag inte diskutera här.

Anf. 82 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Herr talman! Jag förstår inte riktigt det sista som sades. Jag har inte tagit upp frågan om vem som har ansvaret. Jag förstod inte riktigt den kommentaren.

Jag återkommer till det resonemang som jag tycker kan vara litet försåtligt och som ger fel signaler till dem som attackerar biståndet, nämligen att utmaningen blir desto större om vi har mindre resurser. Utmaningen blir lika stor vare sig vi har 1 % som mål eller inte. Jag tycker att Kristina Svensson skall lämna den typen av resonemang därhän. Det ger fel signal och något slags ammunition för dem som attackerar biståndet.

Precis som Kristina Svensson säger sjunker andelen automatiskt om det skulle bli en bra ekonomisk utveckling, eftersom vi bestämmer oss för att frysa biståndet ett antal år framöver.

Äventyrar ett åtagande om 1 % svensk ekonomi? Jag tror inte det. Det är inte så att svensk ekonomi står och faller på om vi ger 1 % av bruttonationalinkomsten till de fattiga länderna. Det är också fel resonemang. Det är inte så att detta enskilda åtagande skulle äventyra utvecklingen av svensk ekonomi. Vi har en gång lagt fast enprocentsmålet, och det är ett svek att inte upprätthålla det även när ekonomin i Sverige befinner sig i ett bekymmersamt läge.

Anf. 83 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Vi för angående samtliga samhällssektorer effektivitetsresonemang. Jag tycker att det är ganska naturligt att jag tar upp den frågan även i det här sammanhanget.

Egentligen tycker jag inte att kds, Folkpartiet och Centern är riktigt trovärdiga. Varför gjorde ni inte någonting själva under den förra mandatperioden? Varför höjde ni inte upp till den volym ni talar om?

Anf. 84 BERTIL PERSSON (m) replik

Herr talman! Jag har uppfattat att målet för biståndet är att biståndet skall vara oljan i motorn för att avskaffa fattigdomen. Vi har också sett att det går att göra detta på en ganska kort tid, 20–30 år, i en rad länder som tillhör u-världen, framför allt i Stillahavsasien. Det har gått via frihandel, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter, marknadsekonomi och ett stabilt rättssamhälle som skapar grunden för en näringslivsexpansion. Det tycker jag är positivt. näringsliv

Jag tycker att det är bra när Kristina Svensson säger att vi skall koncentrera oss på Afrika. Det är där problemen finns. Det är det som gör att jag bl.a. vill slå vakt om NGO:s kyrkor, som faktiskt har visat sig kunna nå ut till de fattigaste människorna i de fattiga länderna. Det har skett på ett sätt som jag tror ett aldrig så stort super-SIDA med en fast egenregiverksamhet som expanderar någonsin kan göra.

Vidare har vi Världsbanken. Där vill jag särskilt understryka, med anledning av Kristina Svenssons fråga, betydelsen av IFC. Man behöver där hjälp att lämna en socialistisk planekonomi och komma över till privata verksamheter och marknadsekonomi. Det är naturligtvis också

viktigt med IDA:s verksamhet när det gäller fattigdomsbekämpning, tillväxtstimulanser och hållbar utveckling.

Anf. 85 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Det var framför allt det sista som jag var intresserad av att få veta, t.ex. var ni står i fråga om påfyllning av IDA och andra länder. Vi vet att det finns komplikationer. Om vi tycker att det hela är bra handlar det verkligen om att utöva påtryckningar för att nå ett gott resultat. Det kan vi som politiker göra på många sätt.

Jag har inte hört talas om något super-SIDA. Tvärtom. När de olika myndigheterna sammanförs kommer vi att göra vinster på många sätt. Jag nämnde i mitt anförande administrativa vinster. Vi kommer att frigöras från de överlappningar som har skett tidigare.

Jag vill också säga att jag har den allra största respekt för det arbete som enskilda organisationer gör och det som volontärerna gör; jag är mycket imponerad av det arbetet. Jag har också sett många goda exempel på att detta är ett biståndsarbete som når fram och leder just till förändringar av människors villkor. Men sedan måste vi ha många olika sorters bistånd, på olika nivåer. Man kan inte renodlat säga att vi bara skall ha bistånd t.ex. genom enskilda organisationer, utan det krävs så många olika insatser.

Anf. 86 BERTIL PERSSON (m) replik

Herr talman! Det är just det som Kristina Svensson sade sist som gör att jag tycker att det är så oerhört viktigt att man inte överlämnar ansvaret för det svenska biståndet till en jättelik organisation med egenregiverksamhet – kalla det super-SIDA, Fenix eller vad som helst. Man bör i stället behålla ansvaret inom den politiska sfären, dvs. inom regeringen och UD, så att man därifrån får den flexibilitet som en successiv övergång till en upphandling av projekt direkt från UD ger.

Jag vill ställa en direkt fråga. När vi nu är överens om att insatserna skall göras, framför allt i Afrika, har vi fört fram önskemålet att riksdagen skall få en årlig rapportering från UD om MR-läget – som vi alla tycker är viktigt, speciellt i många afrikanska länder – som är mer utförlig än vad som förekommer i biståndsboken. Det är naturligtvis angeläget för samtliga länder, men alldeles speciellt för de länder där vi är involverade. Jag vill gärna veta om Kristina Svensson är villig att medverka till en sådan utökad rapportering om MR-läget i våra biståndsländer.

Anf. 87 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! När det gäller det som Bertil Persson tog upp först, tycker jag att det är väldigt viktigt att man skall ha klara roller, som jag nämnde, mellan ämbetsverk och departement. Jag är rädd för att det kan bli litet diffust med det förslag som Bertil Persson presenterade.

När det gäller förslaget om en redovisning av MR-läget har jag inte helt klart för mig vad som står i moderaternas motion. Men det är väl självklart att det är bra om vi får rapporter om sådana saker, precis som

vi får rapporter om hur man arbetar i Världsbanken, som andra har tagit upp i sina motioner. Jag tycker personligen att det är alldeles utmärkt.

Anf. 88 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Kristina Svensson får det nästan att låta som om det mesta av det svenska biståndet gick via de ideella och frivilliga organisationerna. Men det är så att det har rört sig om 1 miljard av drygt 13 miljarder kronor. Nu vill regeringen skära ner detta med 150 miljoner, vilket vi kraftigt avvisar. Jag vill fråga vad det kommer sig att man vill göra den nedskärningen. Det har ju visat sig att de enskilda organisationerna, genom väldokumenterad kompetens och erfarenhet och just därför att de är så nära människorna, utför det bistånd vi alla är överens om är det mest aktuella. Dessutom kan vi inte negligera de här organisationernas starka förankring i Sverige, där de på ett mycket utsökt sätt påverkar biståndsviljan.

Sedan vill jag också fråga vad det kommer sig att man ökar avräkningen när det gäller flyktingbiståndet. Andelen flyktingar från biståndsländer är nu bara 7 %. Man klagade väldigt mycket under den förra regeringsperioden och sade att det bara var motiverat med en avräkning på 140-200 miljoner kronor. Som jag sade tidigare, vill man nu utvisa tusentals flyktingar från Sverige. Hur kan det då komma sig att man anser att det nu behövs flyktingbistånd på 965 miljoner?

Anf. 89 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Storleken på de olika anslag som regeringen har föreslagit i budgetpropositionen är naturligtvis relaterad till den totala summan.

Vår syn på enskilda organisationer skiljer sig inte från vare sig Karl-Göran Biörsmarks, Ingrid Näslunds, Ingbritt Irhammars eller Bertil Perssons syn. Jag tror att de flesta av oss som sitter i utskottet har sett ute på fältet hur enskilda organisationer arbetar, och vi är fulla av beundran för deras arbete och för vad de uträttar. Men vi har inte mer pengar än så här, och vi fördelar dem. Det är många olika anslag, och vi kan inte lägga – nu överdriver jag naturligtvis – hela potten på enskilda organisationer. Jag tror inte heller att Ingrid Näslund föreslår det.

Frågan om avräkningen för asylkostnaderna kan vi ta upp och fortsätta att diskutera vid utskottsbehandlingen.

Anf. 90 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Det låter lovande att vi skall återkomma till frågan om avräkningen av asylkostnaderna i utskottet. Jag hoppas att vi då skall komma fram till en rimligare summa.

Jag vill upprepa att det är en minimal andel av biståndet som går via de frivilliga organisationerna och att vi tycker att andelen 1 miljard borde ha varit kvar.

Jag kan inte låta bli att fråga vad Kristina Svensson menar med att säga att biståndsnivån ligger kvar. Det gör den ju inte, om man ser över den här valperioden. Vi måste ändå se vart vi är på väg. Redan nu går

nivån alltså ned till 0,87 % eller 0,85 %, beroende på utvecklingen under det här året. Vid valperiodens slut kommer den förmodligen att hamna på 0,75 %, eller t.o.m. under 0,7 % – om det går så pass bra som vi alla önskar. Då kan man väl inte säga att den nuvarande nivån ligger kvar.

När vi gjorde vissa små sänkningar var det inom rimlighetens gräns, så att vi skulle kunna komma uppåt igen. Vi ligger verkligen kvar på samma nivå under det här året och även nästkommande år. Därifrån hoppas vi kunna lyfta. Men när man skall försöka lyfta från en nivå under 0,7 %, som det kanske blir fråga om i slutet av valperioden, kan man verkligen ifrågasätta trovärdigheten. Jag skulle ha velat se mer opposition från dem som opponerade mycket kraftigt under den förra regeringsperioden.

Anf. 91 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Ingrid Näslund laborerar med mycket hypotetiska antaganden. Jag har mycket svårt att föreställa mig att vi socialdemokrater skulle acceptera att svenskt bistånd ligger under 0,7 %. Jag kan stå här i kammaren och säga att det inte är tal om det. Om vi får en positiv utveckling av den svenska ekonomin kommer vi – det står i budgetpropositionen – naturligtvis att ta upp en ny diskussion om vilka möjligheter vi har att reglera det här.

Övriga utrikespolitiska frågor

Övriga utrikespolitiska frågor

Anf. 92 INGER KOCH (m)

Herr talman! Dagens politiska världsordning inger stora förhoppningar. Efter Berlinmurens fall har en våg av demokratisering gått över världen, och fler av världens länder styrs i dag av regeringar som utsetts av folken i fria val.

Den stora omvälvning som kommunistdiktaturernas fall i Östeuropa innebar har lett till att flertalet av dessa länder i dag är demokratiska eller visar tydliga tecken på en framväxande demokrati.

Samtidigt måste vi med stor oro konstatera att kriget i det forna Jugoslavien fortsätter. Vi har även under det senaste året mycket påtagligt genom TV:s försorg upplevt en rad nya övergrepp på den försvarslösa civilbefolkningen.

Även kriget i Tjetjenien och de ryska truppernas svåra övergrepp på civilbefolkningen som detta förde med sig har upprört det övriga Europa.

De konflikter som vi i dag ser i flera av de nya, självständiga stater som bildats efter Sovjetunionens och Jugoslaviens upplösning visar på nödvändigheten och behovet av hjälp från det övriga Europa och från världssamfundet med att bygga upp fungerande demokratier, där respekten för mänskliga rättigheter blir en självklarhet.

Lika viktigt är det att vi tidigt och med kraft reagerar på alla former av övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter. Det har vi moderater alltid hävdat.

Dagens konflikter eller hot om konflikter orsakas i flera fall av att regeringarna inte accepterar sina minoritetsbefolkningar. Minoritetsfrågorna kommer att spela en viktig roll i europeisk politik under lång tid framöver. Det är därför nödvändigt för en framtida stabil utveckling i dessa nya länder att de i sina konstitutioner har tillfredsställande skydd för mänskliga rättigheter och för minoritetsrättigheter. Sverige har nu genom sitt medlemskap i EU stora möjligheter att medverka till att så sker.

Men, herr talman, stora och dramatiska förändringar sker också i Afrika. Det gäller inte minst länderna på Afrikas Horn. År efter år har här brutala inbördeskrig rasat, med förfärliga dödssiffror.

I Somalia kunde svälten bringas under kontroll tack vare FN:s stora insatser. FN:s närvaro i landet förbättrade också till en början det politiska läget och avhjälpte delvis den totala laglöshet och upplösning som rådde där efter diktatorn Siad Barres fall och de rivaliserande krigsherrarnas strider om makten.

Men förhandlingarna som syftar till att främja en politisk försoning går nu alltmer trögt, och den nationella försoningskonferens som skulle leda till att en interimsregering bildades har uppskjutits på obestämd tid. Säkerhetsläget har också försämrats, framför allt i huvudstaden, och risken för ett uppflammande inbördeskrig är överhängande när FN-trupperna lämnar landet. En beredskap för snabba katastrofinsatser är nödvändig.

I Etiopien kan vi däremot efter det grymma och förödande inbördeskrigets slut för fyra år sedan nu se hur övergångsregeringen trots en del svårigheter söker leda landet mot demokrati. I juni förra året hölls val till den konstituerande församling som skall anta den nya konstitutionen, och allmänna val till ett nytt parlament planeras att hållas under detta år.

Det finns dock fortfarande motsättningar mellan etniska och politiska grupperingar, och det är viktigt med Sveriges stöd till den fortsatta demokratiska processen.

Eritrea är nu efter folkomröstningen för två år sedan ett självständigt land. En ny konstitution håller på att utarbetas, och allmänna val planeras att hållas inom fyra år. Även här har Sverige ett ansvar att bidra till att den demokratiska processen kan gå vidare.

Allt fler länder i Afrika inför nu flerpartisystem och håller eller planerar fria val. Särskilt glädjande är den positiva utvecklingen i Sydafrika efter parlamentsvalet förra året. Trots ekonomiska svårigheter och en utbredd laglöshet finns hos regeringen och hos folket en stor optimism inför framtiden och beslutsamhet att övervinna problemen.

Också i Moçambique genomfördes i oktober förra året efter mer än tio års häftiga inbördesstrider de första fria parlaments- och presidentvalen, men situationen i landet är bräcklig, och omvärldens stöd är nödvändigt.

Att vägen mot demokrati kan vara både lång och smärtsam visar utvecklingen i Angola. Efter de allmänna valen 1992, som gav det regerande MPLA-partiet en majoritet i nationalförsamlingen, tog oppositionspartiet UNITA åter till vapen och svåra strider utbröt som ledde

till flera hundratusen människors död och mer än två miljoner människor på flykt.

En ny vapenvila framförhandlades under slutet av förra året, och FN planerar nu att sända en ny fredsstyrka till Angola för att övervaka freden och demobiliseringen. Det är viktigt att denna plan får medlemsländernas fulla stöd.

Även de svåra konflikterna i Burundi och Rwanda med fruktansvärda brott mot mänskliga rättigheter som följd behöver FN:s hjälp för att långsiktigt kunna lösas. Och, herr talman, FN har genom det nya politiska läget i världen nu en möjlighet att ingripa vid hot mot internationell fred och säkerhet runt om i världen. FN kan nu också ingripa vid interna kriser där massiva övergrepp mot mänskliga rättigheter sker.

Dagens situation visar också att FN är inblandat i en rad länder som övervakare och medlare vid pågående fredsprocesser och demokratiseringssträvanden i tidigare diktaturer runt om i världen. Samtidigt ställs allt fler krav på organisationen från nationer och olika folkgrupper i världen att FN skall engagera sig för att åstadkomma hållbara lösningar när nya hot och konflikter uppstår.

För att så skall ske behöver FN reformeras. I dag finns inte den kraft och auktoritet som världen behöver. Sverige och de övriga nordiska länderna har tidigare tagit fram förslag som kan bidra till att stärka FN:s roll som konfliktlösare och fredsbevarare. Men även förslag som bidrar till prioriteringar av verksamheten, hårdare kontroll av sekretariatet och förbättrad budgetdisciplin har tagits fram. En nordisk resolution om reformer på det fredsbevarande området har också antagits av generalförsamlingen.

Anf. 93 JAN JENNEHAG (v)

Herr talman! Utrikesministern berörde FN och Bosnien-Hercegovina i sitt tal under förmiddagen. Det tänker jag också göra.

Bosnien-Hercegovina måste garanteras rätt att bestå som stat, sade utrikesministern. Frågan är om det är samma stat som 1992 som utrikesministern avser, eller om vi skall få se flera förslag till styckningar. Om något sådant skulle bli verklighet skulle det med nödvändighet leda till nya konflikter.

70 % av Bosnien-Hercegovinas yta ockuperas av styrkor som inte accepteras av befolkningen, eller åtminstone inte av en alldeles övervägande majoritet av befolkningen, om vi skall vara överdrivet försiktiga. Det är Serbiens president Milosevic som måste anses vara skaparen av detta läge.

Bosnien-Hercegovina är en stat som är medlem av FN. Formellt kan detta tyckas innebära en solklar situation. Folkrätten, som vi alla värnar om – den nämnde även utrikesministern i förmiddags – innebär bl.a. följande:

1. att varje lands territoriella suveränitet respekteras,
2. att gränser inte får flyttas genom väpnad aggression,
3. att FN ges möjlighet att ingripa när en medlemsstat utsätts för aggression.

4. att varje medlemsstat har rätt till självförsvar vid ett väpnat angrepp.

Vi kan se att FN:s närvaro inte har förhindrat fortsatt våld. Krigsherrarna accepterar inte FN:s närvaro. Grunden för fredsbevarande operationer är naturligtvis att det finns en fred att bevara och att FN:s närvaro är accepterad av de parter som befinner sig i konflikt.

Vapenembargot har omintetgjort Bosnien-Hercegovinas möjlighet att försvara sig. Komplikationerna ökar. En förhandlingslösning förefaller avlägsen, för att uttrycka det litet rått.

Som representant för Vänsterpartiet har jag inga förslag som löser detta inom en nära tid. Men det finns ändå vissa saker som vi borde kunna vara överens om, t.ex. att stödja oberoende medier i Bosnien-Hercegovina. De summor som behövs för ett sådant stöd torde inte vara särskilt stora om vi jämför med många andra utgifter i vår budget.

Vi borde också på ett mer kraftfullt sätt än hittills öka det humanitära stödet till Bosnien-Hercegovina. Ett sådant ökat stöd skulle inte behöva stupa på att det kostar för mycket.

Vidare borde Sverige ta initiativ till att utforma en internationell återuppbyggnadsplan för det forna Jugoslavien.

Det här är åtgärder som kan ligga nära i tiden. Det borde finnas möjligheter att vidta dem utan att några har skiljaktiga meningar.

Herr talman! Kommissionen för globalt samarbete och ledarskap, där Ingvar Carlsson hade en ledande roll, har kommit med sin rapport. Låt oss hoppas att den svenska versionen av den här rapporten kommer att stimulera svensk debatt om FN:s framtid.

FN har i dag 185 medlemsstater. Diskussionen om bl.a. säkerhetsrådets roll förs alltmer intensivt. Vi väntar alla på att Indien, som världens mest folkrika nation, kommer att kräva en plats i säkerhetsrådet. Vi väntar därmed med viss bävan på Pakistans reaktion. Vi har självfallet ett ansvar att se till att även Latinamerika får en plats i säkerhetsrådet. Vad betyder det för relationerna mellan Brasilien och Argentina?

Liksom i tidigare diskussioner kvarstår sådana här komplicerande faktorer som inte kommer att göra reformeringen av säkerhetsrådet särskilt lätt.

FN som ett organ för stormakterna kommer vi att få se mer av. Det är jag helt övertygad om. Så länge USA bidrar med 25 % av den reguljära budgeten och över 30 % till budgeten för fredsbevarande operationer kommer naturligtvis en sällsynt och, jag vill säga, förfärande FN-negativ kongress i USA antingen att se till att stöden dras in eller att man får valuta för sina pengar. Detta är återigen en situation som vi behöver belysa både i svensk debatt och internationellt. Här har Sveriges regering en roll att spela.

Anf. 94 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag tänker ta upp frågan om FN:s ställning och det förtroende eller kanske rättare sagt den brist på förtroende som organisationen har bland allmänheten, även hos svenska folket.

För inte så länge sedan besöktes Sveriges riksdag av FN:s generalsekreterare. Det var ett ganska stort jippo. Alla verkade nöjda med i stort sett allt. Men hur ser det ut i verkligheten?

I slutet av andra världskriget var alla överens om att FN behövdes. Alla hoppades också att FN skulle lyckas med sina gärningar. Men, herr talman, hur blev det egentligen?

Jag tror att jag kan göra mig till talesman för ganska många om jag hävdar att FN i praktiken på flera områden har förvandlats till en byråkratisk och tandlös tiger. Det är förvisso bra att FN finns som en debattorganisation så att olika nationer kan prata med varandra. Men de konkreta lösningarna lyser tyvärr alltför ofta med sin frånvaro.

FN klarade Irakkrisen på ett bra sätt tack vare USA:s, Storbritanniens, Frankrikes och Saudiarabiens stöd. En förutsättning var också att det fanns en samlad, klar och konkret motståndare.

En av mina partikolleger sade nyligen att det hade varit nästan bra i Somalia. I TV visade man landstigningen i Somalia. När man studerar situationen i efterhand finner man att den knappast har förändrats – åtminstone inte till det bättre.

Även i Rwanda deltog FN. Det var ingen lyckad operation. Det största misslyckandet kan vi i dag uppleva när det gäller konflikten i det forna Jugoslavien.

Herr talman! Man skall tala klartext, och det tänker jag göra. Det är min bestämda uppfattning att verksamheten och hanteringen av FN-styrkorna i det forna Jugoslavien uppenbarligen innebär att man driver med FN. Förra hösten kunde vi vid flera tillfällen läsa genanta uppgifter i tidningarna om att banditgäng nere i det forna Jugoslavien tillät sig att stoppa FN-konvojer, undersöka förarhytterna i bilarna och kontrollera om man t.ex. hade kameror med sig för sitt personliga bruk. Om detta hade varit en engångsföreteelse och om de kunde vinna något på det hade det varit okej. Dess värre har detta fortsatt. Respekten för FN där FN behöver ha respekt, nämligen i det forna Jugoslavien, är faktiskt ytterst ringa.

Herr talman! Vi vet också att FN kostar mycket pengar. FN är en dyr organisation. Den föregående talaren pratade om att något land vill ha valuta för sina resurser. Jag är inte helt främmande för den tanken. Det finns många nationer som pratar mycket i FN men som inte betalar. De begär att andra skall betala för verksamheten trots att man till vissa delar genomför aktiviteter som inte främjar FN:s mål, verksamhet och medel.

Jag tror tyvärr också att den allmänna uppfattningen är att FN har en alltför stor byråkrati. Litet hårt kan det kanske sägas att FN ibland kan tänkas vara en födkrok för vissa karriärister.

Herr talman! Jag är född optimist och hoppas innerligt att FN åter kommer att få spela den roll som det initialt var tänkt när man beslutade att bilda organisationen. FN behövs. Låt då FN omvandlas till något annat än den organisation som tyvärr alltför många i dag uppfattar som en tandlös tiger.

Anf. 95 JAN JENNEHAG (v) replik

Herr talman! Sten Andersson nämnde FN:s finansiella situation – den ständiga bristen på pengar och FN:s oförmåga att bygga upp fungerande fonder för sin egen verksamhet. Det har varit en följetong genom decennierna.

Sten Andersson sade att vissa länder inte betalar. Det gäller i hög grad stormakterna. De använder försenade betalningar som påtryckning på och utpressning mot de övriga medlemmarna i FN.

Jag menar att vi måste få till stånd en situation där FN:s ekonomi inte är beroende av ett fåtal stormakter. Hur det skall gå till har jag inte omedelbart något förslag på. Men jag hoppas att den rapport som jag nämnde i mitt anförande skall stimulera debatten och göra det möjligt med ett annat system för att säkra FN:s ekonomi.

När det sedan gäller situationen i Bosnien-Hercegovina nämnde Sten Andersson att FN utsätts för en otillbörlig behandling, och det är väl det minsta man kan säga. Vad är alternativet? Vi har en situation där stormakterna inte har ansett sig ha ett egenintresse av att FN agerar kraftfullt på samma sätt som i andra lägen. Man har hoppats att de stridande parterna så småningom av ren utmattning skall avstå från vidare konflikter. Jag tror inte att vi kommer att få se det i en nära framtid. Historien visar alltför många exempel på motsatsen.

Anf. 96 STEN ANDERSSON (m) replik

Herr talman! Jag håller till alla delar med Jan Jennehag om att det är ett problem med finansieringen. Jag har lika få förslag som han har om hur man skall få det här problemet att försvinna i framtiden.

Vi verkar också vara överens när det gäller Jugoslavien. Jag är överens med Jan Jennehag om att detta är ett problem. Hur skall man göra? Var skall man dra gränsen någonstans? Men den behandling som FN ibland utsätts för i Jugoslavien tycker jag inte att FN skall behöva utsättas för.

Till sist, herr talman, skall jag ta upp något som kanske inte har med FN att göra. Det gäller hur vi behandlar människor beroende på vilka positioner de har. "Arkan" heter en potentat i Jugoslavien som är efterlyst för bankrån i Sverige. Vi såg nyligen hur han gifte sig under stor show nere i Jugoslavien. Det vore pinsamt om han skulle tillhöra segerherrarna och komma till Sverige på statsbesök. Jag vet inte hur Sverige skulle reagera. Jag menar att man väl i alla fall skall kalla en katt för en katt.

Anf. 97 LENNART ROHDIN (fp)

Herr talman! Låt mig först få uttrycka min uppriktiga uppskattning över utrikesministerns närvaro här i kammaren. Vi som har ansträngt oss för att diskutera Bosnien under den gångna mandatperioden har inte varit vana vid den respekten för riksdagen. Det är med stor uppskattning som jag noterar det här.

För 50 år sedan grundades FN på ruinerna av ett världskrig. Man såg ett folkmord på Europas jord. En östjudisk kultur som på avgöran-

de sätt hade varit medskapande i Öst- och Centraleuropas gestaltning under århundraden utplånades från Europas framtida karta.

I 50 år har vi levt på myten att förintelsen ägde rum utan att omvärlden visste något förrän de allierade nådde fram till utrotningslägrens portar. Det var aldrig sant. Det var bara en myt. De allierade visste – det finns väl dokumenterat genom rapporter och flygfotografering – utan att ingripa. Kampen för gettot i Warszawa fick dess invånare föra ensamma tills de hade utraderats.

Den 1 januari högtidlighöll människor runt om i Europa den tusende dagen av Sarajevos belägring. Sarajevos serber, kroater och bosnier har fått försvara staden nästan lika ensamma som invånarna i Warszawagettot. Om några veckor har folkmordet i Bosnien pågått i tre år. Det är ett folkmord på Europas jord som FN på grund av sin förlamning inte har kunnat förhindra.

Mer än två miljoner människor har mördats i en systematisk etnisk rensning, planerad, initierad och inspirerad redan i slutet av 80-talet i regeringskansliet i Belgrad av Serbiens president Milosevic. Ytterligare tre miljoner människor har fördrivits från sina hem.

Man har systematiskt använt krigsförbrytelser för att genomföra en etnisk rensning i syfte att för alltid utplåna en multietnisk månghundraårig kultur som har varit Bosniens särpräglade bidrag till vårt gemensamma europeiska kulturarv.

Herr talman! Inför folkmordet i Bosnien står omvärlden tyst och i grunden oengagerad. Det är ett tystnadens förräderi. I dag har den nya regeringen avgivit sin första utrikesdeklaration. Socialdemokraternas medverkan i tystnadens förräderi, som man i opposition hjälpligt lyckades dölja under otaliga debattillfällen här i kammaren, får nu sitt obarmhärtiga avslöjande.

Deras utrikespolitiska talesmän lyste ungefär lika ofta med sin frånvaro vid debatterna om Bosnien under de gångna åren som den förra utrikesministern. I april förra året kom Pierre Schoris bok med den märkliga titeln Mellan Maastricht och Sarajevo. Den är märklig eftersom boken trots titeln och efter två års folkmord inte berörde Bosnien med ett ord. Det var lika tyst om vårt gångna halvsekels värsta katastrof i Europa som det sedan var i den nya socialdemokratiska regeringens regeringsförklaring i oktober.

I dagens utrikesdeklaration ges folkmordet i Bosnien två stycken mitt i den långa katalogen över världens elände. Det står inte ett ord om folkmordet. Det finns inte en antydan om den systematiska och väl planerade etniska rensningen i syfte att för alltid fördriva ett folk och utplåna en kultur. Det står inte ett ord om den främste krigsförbrytaren, president Milosevic i Belgrad, och inte ett ord om stormakternas ovilja att verkningsfullt sätta stopp för den serbiska aggression som har fått härja fritt i snart tre år. I stället finns det en katalog över de olika humanitära och andra FN-insatser som i allt väsentligt genomfördes av den förra regeringen i syfte att lindra nöden men utan att angripa roten.

Med utrikesdeklarationen följer regeringen de engelska och franska regeringarna, som framgångsrikt har förhindrat varje försök att tillämpa de instrument som FN-stadgan erbjuder till försvar av en av FN och

Världssamfundet erkänd stat inför en väpnad aggression. Deras strävan är att med dimridåer och kålsuparteorier få den allmänna opinionen och Världssamfundet att glömma vad folkmordet i Bosnien i grunden handlar om, nämligen folkrätten.

När den svenska regeringen i alla sammanhang sluter upp bakom kontaktgruppens s.k. fredsplaner hjälper det inte att hänvisa till allmänna uttalanden om att Bosnien måste garanteras att bestå som stat. Alla fredsplaner har byggt på att Bosnien delas enligt etniska grunder, det som var syftet med den serbiska etniska rensningen från den första dagen. Varje ny plan innebär bara en anpassning till de nya landvinningar som bosnienserberna har lyckats säkerställa sedan föregående plan. Med sin följsamhet till den av London och Paris dikterade kontaktgruppens förslag har Sveriges röst i världen, en röst för folkrätten och de små staternas rätt, tystnat. Då har vårt anspråk på en plats i FN:s säkerhetsråd förlorat sin mening.

Herr talman! Tidigare i dag uppstod ett meningsutbyte kring frågan om man kan vara neutral inför kriget i Bosnien. Utrikesministern gled rutinerat runt frågan. Olof Johansson invände däremot. Om man inte kunde vara neutral innebar det att man var tvungen att ta ställning. Några meningar senare upprördes han desto mer över att intresset för djurskydd var så begränsat inom EU.

Om socialdemokraternas tystnad inför folkmordet i Bosnien har varit anmärkningsvärd har Centerns kommit mer i skymundan. När Olof Johansson nu för Centerns räkning vägrar ta ställning mot folkmordet i Bosnien, mot krigsförbrytaren Milosevic och för att man skall återupprätta en av FN och Världssamfundet erkänd stat i strid med stormakternas delningsplaner framstår Centerns tystnad och neutralitet inför folkmordet i Bosnien som så mycket mer avslöjande.

Anf. 98 LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Det som Lennart Rohdin säger är så pass uppseendeväckande att jag vill kommentera det.

Jag har mycket stor respekt för Lennart Rohdins engagemang i Bosnienfrågan. Men det kan ändå inte vara så, att alla de fredsansträngningar som görs inom t.ex. EU, kontaktgruppen, Jugoslavienkonferensen och FN är fel och att bara Lennart Rohdin har rätt.

Bakom alla dessa fredsansträngningar ligger att folkrätten skall efterlevas. Man måste se till att hitta lösningar som är realistiska i den situation som dess värre har uppkommit i f.d. Jugoslavien.

Man kan inte bara tänka bort det som har varit. Man måste utgå från det och sedan hitta lösningar som har någon möjlighet att genomföras.

I olika sammanhang har vi varit aktiva, och vi har hela tiden fört fram att Bosnien-Hercegovina skall bestå som stat och att människor skall ha rätt att återvända till denna stat. Med det vill jag också ha sagt att vi inte accepterar en politik som innebär etnisk rensning.

Anf. 99 LENNART ROHDIN (fp) replik

Herr talman! Jag vill inte alls vara förmäten och göra anspråk på att jag skulle ha rätt gentemot alla andra. De uppfattningar som jag före-

träder och företräder även i den här debatten är i och för sig inte så unika, även om det ibland kan kännas så i den här kammaren. Det är uppfattningar som har kommit till uttryck vid ett flertal uttalanden exempelvis av Europaparlamentet.

Jag ingår själv i någonting som heter European Action Council for Peace in the Balcans, som driver samma linje. Där ingår förutom aktiva parlamentariker även personer som förra premiärministern Margaret Thatcher, förre presidenten Valéry Giscard d'Estaing och en före detta Europaparlamentstalman från Spanien. Så det är väl inte fråga om så ovanliga synpunkter, egentligen.

Vad det handlar om är att om man accepterar den typ av delningsplaner som har ingått i varje s.k. fredsplan, hjälper det inte att tala om rätten att återvända. För vem kommer att våga återvända till ett Bosnien-Hercegovina som är uppdelat i intressesfärer? Detta gäller även om man kanske folkrättsligt försöker upprätthålla fiktionen av att landets yttre gränser är sammanhållna, även om man upprätthåller fiktionen genom att för detta land ha bara en representant i FN:s generalförsamling. I de delar som kommer att vara kontrollerade av den bosnienserbiska sidan kommer den etniska rensningen nämligen att vara fullföljd när fredsplanen är genomförd. Därmed har man i praktiken kapitulerat inför de mål som långt före krigets början i april 1992 drogs upp i Belgrad och som nu omvärlden på något sätt har kapitulerat inför.

Anf. 100 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Även jag skall tala om Balkan.

Dagligen påminns jag om våldet och övergreppen i Kosova. På fax efter fax läser jag i Kosova Daily Report om hur oskyldiga blir dömda, slagna, misshandlade, våldtagna. Med dagens teknik kan informationen nå oss i Sverige, från Kosova via Genève, och ingen kan längre blunda för förtryck och brott mot mänskliga rättigheter som äger rum i denna del av Europa. Det strukturella våldet och lidandet fortsätter. Det är vardag för albanerna i Kosova.

Den serbiska regimen bär ansvar för ett förtryck av den albanska majoritetsbefolkningen som kan jämföras med det gamla apartheidsystemet i Sydafrika.

Albanerna, som utgör 90 % av befolkningen i Kosova, har upprättat ett eget parlament och egna institutioner som inte accepteras av serberna. Den albanska befolkningen leds av Dr. Ibrahim Rugova, som valts till president i egna val.

Det serbiska förtrycket och den utsatta situationen har lett till att nära 300 000 kosovoalbaner flytt från sitt hemland. I en intervju i Dagens Nyheter i november 1993 säger Dr. Ibrahim Rugova att det handlar om en långsam etnisk rensning. 1992 sökte 83 000 personer asyl i Sverige. De flesta kom från krigets Balkan, många från Kosova. Större delen av de asylsökande kosovoalbanerna har avvisats. Fram till hösten 1992 avrådde UNHCR direkt från avvisningar till Kosova, och några sådana skedde inte heller från Sverige. Men i oktober 1992 införde Sverige visumtvång gentemot Restjugoslavien och därmed också Kosova. Sedan dess kommer inga flyktingar därifrån. Endast en liten del, ungefär

3 000 kosovoalbaner, har fått uppehållstillstånd, medan nära 30 000 har avvisats.

Dr. Ibrahim Rugova har vädjat till den svenska regeringen att ge kosovoalbanerna tillfälliga uppehållstillstånd, eftersom de återvändandes säkerhet inte kan garanteras efter avvisningsbeslut. Rapporter tyder på att avvisade asylsökande utsätts för allvarliga övergrepp, rån, våldtäkt och misshandel från serbiska myndigheter.

Med anledning av detta anser vi i Miljöpartiet att ett verkställighetsstopp beträffande avvisningar av kosovoalbanska asylsökande omedelbart skall införas.

Vi anser också att det är en viktig uppgift för Sverige att i FN verka för ett fördömande av det apartheidsystem som råder i Kosova. Det är av stor vikt att situationen i Kosova övervakas. Därför anser vi att Sverige snarast skall sända en parlamentarikerdelegation till området. Sverige skall också verka för att OSSE:s utsända rapportör återvänder till Kosova.

Herr talman! Jag skall nu vända mig mot Asien. År 1995 är det 50 år sedan Indonesien blev fritt. Indonesien har under den tiden genomlevt 30 år av Suhartos diktatur. Det är nu också 20 år sedan invasionen av Östtimor.

Socialdemokraterna krävde i opposition att Sverige skulle verka för att "det timoresiska folkets säkerhet garanteras genom en permanent närvaro av FN". Det är mer aktuellt än någonsin. Indonesiska dödsskvadroner sprider skräck i Östtimor, och FN:s närvaro krävs för att skydda civilbefolkningen.

Situationen i Östtimor är i dag ytterst allvarlig. Sedan årsskiftet har terrorn mot civilbefolkningen trappats upp av såväl reguljära indonesiska styrkor som dödsskvadroner. Den senaste månadens händelser bekräftar den bedömning som gjordes av FN:s rapportör Mr. Ndiaye om "extrajudicial killings", dvs. avrättningar utanför lagen, under dennes besök i Östtimor i juli 1994. Han uttalade: "De förhållanden som tillät Santa Cruz-massakern att ske föreligger fortfarande. I synnerhet har medlemmar av säkerhetsstyrkorna undgått att ställas till svars och fortsätter i praktiken att åtnjuta straffrihet." I Santa Cruz för tre år sedan dödades över 200 människor.

Spänningarna har ökat sedan protesterna tog fart igen i november, vid tiden för det ekonomiska toppmötet, APEC-mötet, i Jakarta. 29 modiga studenter och arbetare lyckades då ställa Östtimor i världens fokus, och de fick president Clinton att öppet kritisera general Suharto. En rad demonstrationer har organiserats av den underjordiska motståndsrörelsen. Samtidigt har det förekommit våldsamma sammanstötningar mellan inflyttade indonesier och östtimoreser, i de flesta fall som ett resultat av medvetna provokationer från indonesisk sida.

Vedergällningsaktioner från de indonesiska myndigheterna har blivit alltmer allvarliga. Jag skall återge en del händelser.

Den första händelsen ägde rum på nyårsdagen, då trupper öppnade eld mot en folksamling i Baucau, ca 120 km öster om Dili. Man hade samlats för att uttrycka sin bestörtning över att en östtimores knivskurits till döds av en indonesisk affärsman. Bedömningar av antalet

dödsoffer vid denna händelse varierar från 10 till över 20. En del av offren har identifierats.

Nästa händelse: Hittills obekräftade rapporter inifrån Östtimor hävdar att nio östtimoresiska ungdomar den 9 januari sköts till döds av soldater från bataljon 744 i Taibessi i Dili. Det hände strax efter det att en kort demonstration genomförts nära universitetet i Dili för att välkomna de samtal mellan Portugals och Indonesiens utrikesministrar som inletts i Genève under FN:s överinseende. Enligt en källa gick fadern till en av ungdomarna till militärbataljonens högkvarter för att fråga efter sin son. Han sköts då av bataljonens vice befälhavare.

Den 12 januari avrättades sex civila, däribland byns ledare, kallblodigt i byn Liquica. Myndigheterna hävdade till en början att det var "gerillasoldater", men det visade sig vara grundlösa påståenden.

Vi måste från Sverige, de socialdemokratiska ministrarna måste skyndsamt agera. Vi i Miljöpartiet anser att regeringen måste agera skyndsamt så att FN etablerar denna permanenta närvaro. En begäran om FN-närvaro måste omgående riktas till generalsekreteraren.

Vi uppskattar det uttalande Sverige och Belgien gjort om ett stopp för vapenexporten till Indonesien. Nu återstår handelsbojkott, om brotten mot den civila befolkningen fortsätter som i dag. Sydafrika bojkottades, varför inte Indonesien?

Vi vet att Sverige t.ex. exporterar pellets från LKAB. Vi vet att Japan och Australien understöder ett projekt som går ut på att bygga ett kärnkraftverk på denna i dubbel mening vulkaniska ö.

Detta uppenbara hot måste stoppas, och vi i Miljöpartiet uppmanar därför de socialdemokratiska ministrarna utrikesminister Lena Hjelm-Wallén och utrikeshandelsminister Mats Hellström att agera i frågan.

Anf. 101 LENA KLEVENÅS (s)

Herr talman! 1948 antogs i FN den universella deklarationen om mänskliga rättigheter. Bakgrunden var erfarenheterna från andra världskriget, med nazismens övergrepp och koncentrationslägrens fasor. Många hade blivit övertygade om att individen, den enskilda människan, på ett långt mer effektivt sätt än tidigare borde skyddas från makthavares förtryck. Tidigare hade detta setts som en nationell angelägenhet. Nu insåg man att internationellt samarbete måste till.

Arbetet för att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna blev ett viktigt element i den nya världsordning som man försökte skapa efter krigsslutet och som bl.a. syftade till att förebygga nya internationella väpnade konflikter.

FN anförtroddes den viktiga uppgiften. Medlemsstaterna har åtagit sig att följa den universella deklarationen. Den är inte rättsligt bindande, men staterna har ett moraliskt ansvar att följa den.

Mänskliga rättigheter är ett folkrättsligt begrepp som handlar om staters åtaganden mot sina medborgare. Efter antagandet av deklarationen 1948 fortsatte arbetet med att utforma konventionstexter. Arbetet var svårt och tog lång tid. Inte förrän 1966 var man klar att anta två konventioner. Den ena handlar om medborgerliga och politiska rättigheter, som är det som vi i dagligt tal i Sverige ofta brukar kalla mänsk-

liga rättigheter, men det finns också en konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Senare har dessa två konventioner kompletterats med konventionen om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor, år 1979, tortyrkonventionen, från år 1984, och barnkonventionen, från år 1989. Det finns alltså inom FN:s ram ett helt komplex av konventioner om mänskliga rättigheter.

Jag vill påminna om en artikel i 1948 års konvention, nämligen artikel 23, som innehåller fyra punkter. I den första av dessa heter det:

"Envar har rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet."

Det är inte varje dag som vi tar upp den artikeln om de mänskliga rättigheterna när vi diskuterar arbetslösheten.

Punkt 4 i samma artikel har följande lydelse:

"Envar har rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar till skydd för sina intressen."

Jag har tyckt att det varit intressant att bli påmind om dessa skrivningar och har velat dela med mig av dem.

För att återgå till de mera grundläggande politiska och medborgerliga rättigheterna är det för mig en glädje att konstatera att Sverige är ett föregångsland på det här området. Det är viktigt att vi i alla de internationella organisationer där vi är med, som FN, OSSE och EU, driver på arbetet för mänskliga rättigheter. Vi bör kräva att alla stater ratificerar de konventioner som finns på området, och vi kommer att fortsätta att kritisera dem som framhärdar med att förtrycka sina egna medborgare.

Turkiet, Algeriet och Kina är några av de länder som på ett mycket oroväckande och upprörande sätt trakasserar, fängslar och avrättar oskyldiga medborgare. Sverige måste även fortsättningsvis vara en spjutspets i försvaret för mänskliga rättigheter.

På dödsstraffets område är vi föregångare, och kampen för dödsstraffets avskaffande måste drivas vidare med all kraft. Den tredje artikeln i 1948 års konvention om mänskliga rättigheter lyder:

"Envar har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet."

Herr talman! Just i dag kan jag inte avhålla mig från att nämna en liten pakistansk pojke, Salamat Masih. Han är nu 14 år och icke läskunnig. När han var 12 år gammal klottrade han någonting på en vägg. Det suddades ut, och beviset på vad han skrev finns inte kvar, men han är dömd till döden för hädelse.

Det är både barbariskt och avskyvärt att ett sådant här övergrepp kan ske mot ett barn. Amnesty har krävt pojkens omedelbara frigivande och skydd, och jag vill från denna talarstol helhjärtat instämma i det. Salamat Masih är bara en av många människor i vår värld som inte åtnjuter ens det mest grundläggande rättsskydd.

Det är av stor vikt för världssamfundet att de stater och de personer som utan rädsla för repressalier kan ge dessa människor en röst verkligen gör det.

Jag vill som avslutning säga att det är med stor glädje som vi tillsammans över alla partigränser här i den svenska riksdagen och på

många sätt i det svenska samhället, över organisationsgränser, trosgränser osv., arbetar tillsammans för värnandet av de mänskliga rättigheterna.

Anf. 102 EVA ERIKSSON (fp)

Herr talman! I utrikesministerns deklaration som inledde denna utrikespolitiska debatt konstaterar regeringen följande: "Under senare år har vi lyft fram respekten för mänskliga rättigheter som en förutsättning för demokrati."

För Folkpartiet har respekten för mänskliga rättigheter alltid varit och fortsätter att vara en förutsättning för demokrati. Här skiljer sig värderingarna tydligt mellan socialdemokrater och folkpartister.

Insikten om helheten, att fred ger god miljö, social rättvisa, mänskliga rättigheter, demokrati, utveckling och framtidstro, gör att kampen för mänskliga rättigheter inte är någon sidofråga för oss folkpartister utan en viktig och central utrikespolitisk fråga. Då blir också arbetet med att fördöma brott mot mänskliga rättigheter inget annat än aktivt fredsarbete.

Herr talman! Brotten mot de mänskliga rättigheterna i Tibet är väl dokumenterade och måste fördömas. Över en miljon tibetaner beräknas ha mist livet sedan den kinesiska ockupationen av det självständiga Tibet.

Amnesty International, Law Asia och Asia Watch visar i sina rapporter att övergreppen fortsätter. Förtrycket mot den tibetanska befolkningen har tagit de mest grymma uttrycksformer. Tvångsarbete, tvångsaborter, obligatoriska steriliseringar och t.o.m. mord på nyfödda spädbarn har förekommit.

Den kinesiska strategin har också riktat sig mot kultur, religion, språk och traditioner. Under en period förstördes kloster och kulturskatter beslagtogs i sådan omfattning att man inte överdriver om man beskriver det som ett försök till kulturmord. Utan hänsyn till invånarna har stora skogsområden skövlats, och kraftverksbyggen har genomförts utan hänsyn till vare sig lokalbefolkning eller ekologiska konsekvenser.

Det omfattande förtrycket mot den tibetanska befolkningen, framför allt mot de oppositionella krafterna, har till stor del skett i tysthet. På initiativ av riksdagens Tibetkommitté har en delegation från Utrikesdepartementet genomfört en resa till Kina och Tibet. Den svenska delegationens rapport, som framlades i oktober 1994, bekräftar bilden att situationen i Tibet fortfarande är mycket allvarlig.

Det är därför mycket angeläget att Sverige fortsätter att följa utvecklingen i Tibet genom besök och kontakter. I kontakter med den kinesiska regimen bör Tibetfrågan regelmässigt föras upp på dagordningen. I andra internationella sammanhang bör Tibet betraktas som en självständig stat, och representanter bör inbjudas till internationella arrangemang.

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att Sverige inte på ett mer kraftfullt sätt ifrågasatt Kinas suveränitet över Tibet. Den amerikanska kongressen deklarerade redan i oktober 1991 Tibet som ett ockuperat land. Europaparlamentet antog 1993 en resolution om att det i alla

samarbetskontrakt med Kina, först och främst de offentliga, skall införas en klausul om respekt för mänskliga rättigheter. Sveriges riksdag bör göra ett liknande uttalande.

Det är angeläget att Sverige aktivt främjar andra internationella initiativ i syfte att stödja Tibets folk. Nära i tiden har Sverige nu möjligheter att visa sin solidaritet med befolkningen i Tibet. Redan i maj 1995 kommer World Parliamentarian Convention on Tibet att äga rum i Litauen. Det är angeläget att denna konferens ges uppmärksamhet i Sverige och i andra länder. I september 1995 arrangeras FN:s kvinnokonferens i Peking. I samband med denna konferens kommer kvinnors situation och kvinnors rättigheter att vara ett tema. Sverige bör aktivt verka för att Tibet representeras på denna konferens.

Herr talman! Det är Folkpartiets förhoppning att regeringen verkar kraftfullt för att ge tibetanerna stöd i deras kamp för frihet och rättvisa. När man nu har möjligheter härtill inom en nära framtid skulle man också kunna ge ett sådant aktivt och kraftfullt stöd. Det är också viktigt att visa att insikter om att de mänskliga rättigheterna har en betydelse för fred blir till handling från regeringens sida.

Anf. 103 BERNDT EKHOLM (s)

Herr talman! I går kväll visade TV 2 ett inslag om konflikten mellan judar och palestinier. Vanligt folk, inte statsmän, intervjuades, visserligen representanter för mer extrema sidor men ändå vanliga medborgare. Reportaget beskrev i ett nötskal den oförsonlighet som frodas på båda sidor och som gör fredsprocessen så svår.

Att fredsprocessen, som fick ordentlig fart genom det s.k. Osloavtalet, nu befinner sig i en mycket allvarlig fas, en dans på slak lina, kan var och en förstå som följer den dagliga rapporteringen från området. Olika motståndsgrupper på båda sidor gör allt för att sabotera processen, att få fredståget att spåra ur.

Den aktuella utvecklingen måste bli en varningsklocka och samtidigt en utmaning för oss att göra allt för att inte lämna någon möda ospard att sprida fredens olivkvistar. Det är sannolikt i år det avgörs, om fredsansträngningarna bär eller misslyckas.

Den borgerliga regeringen vaknade till liv först när fredsprocessen tog fart under 1993. Därefter ökade insatserna. Det var bra. Den nya socialdemokratiska regeringen har nu markant trappat upp Sveriges insatser för att bidra i fredsarbetet.

S-regeringen har bildat en särskild Mellanösterngrupp på UD, där politiska frågor samordnas med biståndsinsatser. Den vikt som regeringen fäster vid Sveriges engagemang stryks också under av att förre utrikesministern Sten Andersson, som har långvarig erfarenhet av och gedigna kunskaper om Mellanösternkonflikten, fått uppdrag att företräda den svenska regeringen i samband med förhandlingar inom ramen för fredsprocessen.

Sverige måste nu utnyttja alla sina internationella kontakter för att underbygga en fortsatt fredsprocess och medverka till att påskynda processen. Till den finns inget realistiskt alternativ. Jag menar att läget är så allvarligt att en alltför utdragen fredsprocess riskerar att haverera

på grund av att de extrema grupperna inte skyr några medel för att stoppa fredsförhandlingarna. Det betyder behov av ett starkt pådrivande diplomatiskt arbete inom ramen för FN och EU m.fl. kanaler som står till buds, självfallet som ett komplement till och i samverkan med andra länder, t.ex. Norge.

Härvid spelar givetvis de fem multinationella grupperna om flyktingfrågor, miljöfrågor, vattenfrågan, rustningskontroll och gemensam säkerhet samt gruppen omkring ekonomiskt samarbete en viktig roll. Fortfarande saknar fredsprocessen en MR-grupp, vilket måste beklagas med tanke på dessa frågors uppenbara betydelse i hela regionen. Jag förutsätter att regeringen inte ger upp sina ansträngningar för att aktivt medverka i dessa frågor. MR-frågor är något som engagerar oss alla, inte bara Folkpartiet, som det kunde upplevas av föregående talare.

I det aktuella och mycket spända läget blir också insatser av ren biståndskaraktär än viktigare. Det är därför beklagligt att de stora miljardbelopp som ställts i utsikt av världssamfundet i mycket ringa grad hitintills infriats. Kraven på det palestinska mottagandet är ibland alldeles för höga. Det ställs samma krav, som vore en självständig palestinsk nation med utbyggd administration redan bildad.

Sverige har genom sin organisation valt att bygga upp en snabb och effektiv kommunikation med de palestinska myndigheterna, för att möjliggöra konkreta insatser snarast möjligt. Genom samarbetsformen bör det vara möjligt att se olika projekt omsatta redan under våren. Till detta bidrar också det avtal som regeringen i den gångna veckan ingått med den palestinska administrationen för självstyre.

I det avtalet innefattas insatser för att skapa nya jobb till befolkningen på Gazaremsan. 5 miljoner US-dollar avsätts i ett första steg, med en avtalad inriktning om att fortsätta. Och just sysselsättningstillfällena är oerhört viktiga, inte minst inom den traditionella odlingen, t.ex. av frukter. Att få i gång varuproduktionen är nödvändigt. Industriprojekt blir då mycket angelägna. Den stora arbetslösheten, siffror på 50 % nämns, är självfallet en given grogrund för missnöje med fredsprocessens tröghet.

Det är ett misstag om Mellanösternkonflikten betraktas som en konflikt som löses enbart med diplomati. Bakom konflikten ligger också religiösa motsättningar och inte minst ren social misär. Den senare måste omedelbart åtgärdas för att ge fredsprocessen trovärdighet.

Sverige har under den nya regeringen ökat sitt bistånd med 75 miljoner kronor till 285 miljoner. Det är mycket välkommet. Hälften går till UNRWA, FN:s organ för insatser bland de palestinska flyktingarna. Utöver de nämnda sysselsättningsinsatserna satsas bl.a. stora belopp till infrastrukturinsatser, institutionsbyggnad, hälso- och sjukvård, insatser för mänskliga rättigheter och enskilda organisationers olika projekt.

Just nu är sysselsättningsinsatserna strategiska för att snabbt visa resultat och börja angripa Gazas massarbetslöshet. Sverige får nu möjlighet, bl.a. genom Sten Anderssons insatser, att fungera som plog. Det är angeläget att dessa möjligheter till fullo tas till vara. Ser palestinierna

att det verkligen händer något i vardagslivet, så påverkar självfallet det uppslutningen bakom fredsprocessen.

I det här sammanhanget vill jag också understryka hur viktiga de olika enskilda organisationernas insatser är. De är en kanal för att bygga demokratiska strukturer. Det är angeläget att stödet till dessa organisationers projekt hålls på en hög nivå. Jag hoppas också få se kooperativ verksamhet utvecklad, i sig en form av demokratibygge, vars värde inte nog kan understrykas.

Tiden medger inte att jag närmare tar upp en serie andra viktiga frågor, exempelvis bosättningspolitiken och valet.

Herr talman! Jag utgår slutligen ifrån att det i den svenska riksdagen i dag finns en stark och bred uppslutning bakom det svenska engagemanget för konfliktlösning i Mellanöstern och för regeringens utformning av olika insatser för att stödja fredsprocessen i dess helhet.

Anf. 104 EVA ERIKSSON (fp) replik

Herr talman! Det är bra, om Berndt Ekholm kände sig litet provocerad av mitt inlägg, därför att kampen för mänskliga rättigheter är inte ett partis rättighet utan det är allas rättigheter och skyldigheter. Markeringen i mitt inlägg beror på att i den deklaration som gjordes i inledningen av den här utrikespolitiska debatten sade utrikesministern att regeringen under senare år har drivit fram respekten för mänskliga rättigheter. Från Folkpartiets sida har de mänskliga rättigheterna alltid stått högst på dagordningen och alltid varit en självklar fråga i den utrikespolitiska debatten.

Efter det inlägg som Berndt Ekholm gjorde nu förväntar jag mig att man aktivt skall fördöma övergrepp på de mänskliga rättigheterna världen över. Och när det gäller tibetanernas situation och deras kamp för frihet och rättvisa finns det möjligheter för regeringen att aktivt medverka genom att klart deklarera Sveriges ställning och stöd i kampen vid de två internationella möten som jag nämnde i mitt huvudanförande.

Anf. 105 BERNDT EKHOLM (s) replik

Herr talman! Att jag kommenterade Eva Erikssons inlägg berodde på att det ofta hörs från Folkpartihåll att Folkpartiet på något sätt har ensamrätt att debattera och lyfta fram frågor om mänskliga rättigheter.

Det är självklart, oavsett regering egentligen, att de mänskliga rättigheterna har lyfts fram extra mycket under senare år. Det beror ju på den utveckling som har skett i världen – i Jugoslavien, i Kina, för att ta bara två exempel.

Det som är viktigt i det här sammanhanget är att vi allesammans försöker samlas kring ett offensivt och engagerat arbete för mänskliga rättigheter. Jag vill inte fördjupa den partipolitiska polemiken utan skulle vilja avsluta med att säga så här:

Det är fantastiskt att få vara med i riksdagens MR-grupp, där alla partier finns med och verkligen kämpar och slåss för mänskliga rättigheter på ett mycket konkret sätt runt om i vår värld. Jag rekommenderar

medlemskap i den gruppen. Den är mycket produktiv och gör mycket nytta.

Anf. 106 EVA ERIKSSON (fp) replik

Herr talman! Från Folkpartiets sida vill jag ändå understryka än en gång att kampen för mänskliga rättigheter inte är någon nypåfunnen fråga. Den har varit en röd tråd i hela kampen för demokrati i alla tider, i generationer. Det är därför man nu har uppnått demokrati i många många länder runt om i vår omvärld.

Det är grunden och tanken i Folkpartiets arbete för mänskliga rättigheter att det är ingen sidofråga utan en viktig del i utrikespolitiken. Det var det jag pekade på, att jag upplevde den deklaration som gjordes så att det fanns skiljelinjer.

Anf. 107 BERNDT EKHOLM (s) replik

Herr talman! Jag kan väl bara hänvisa till det vid flera tillfällen under Lena Hjelm-Walléns anförande redovisade internationella engagemang som finns inte minst inom socialdemokratin. Vi är väl mer eller mindre kända för att ha prioriterat det internationella engagemanget oerhört högt.

Var och en som har varit ute och sett litet grand vad vi engagerat oss i har ju sett att frågor om mänskliga rättigheter har varit en självklar del av det internationella engagemanget.

Jag vill återigen säga att jag uppfattar att alla partier har ett djupt engagemang för de här frågorna. Det visar också hur MR-gruppen i riksdagen arbetar, att det finns representanter för alla partier där och att alla jobbar mycket engagerat med de här frågorna.

Anf. 108 ISA HALVARSSON (fp)

Herr talman! Vid ett diskussionsmöte med rubriken Befolkningsfrågan i nytt ljus här i riksdagshuset för ungefär ett år sedan framkom många viktiga synpunkter på kvinnlig könsstympning. Den utförs på unga flickor och strider både mot FN:s barnkonvention och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna: "Ingen må utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning "

Könsstympning är ett sätt att förslava kvinnor. Utveckling, utbildning, information, medvetande och förbättrade villkor för kvinnor är nyckeln till utrotning av könsstympning.

Sverige måste internationellt med kraft verka för att bryta denna sedvänja som förstör många barns och kvinnors liv och hälsa. Det är också en fråga vi har all anledning att driva inom ramen för EU.

Herr talman! Det är viktigt att vi inte glömmer Afrika. I Burundi pågick en intensiv demokratiseringsprocess runt 1993 med president- och parlamentsval. När den folkvalde presidenten och flera regeringsmedlemmar mördades i samband med ett misslyckat kuppförsök, ledde detta till en våg av blodiga hämndaktioner mellan de olika folkgrupperna. Presidentens död skapade en kris i landet som förvärrades då även presidentens efterträdare omkom förra året.

Utvecklingen den allra närmaste tiden är helt avgörande för om landet skall gå en långsiktigt positiv framtid till mötes eller om kaos skall bryta ut. Därför är det oerhört angeläget att omvärlden ger sitt fulla bistånd till åtgärder för försoning, demokrati och respekt för mänskliga fri- och rättigheter. För närvarande är EU största bidragsgivare till landet. Sverige bör inom ramen för EU verka för att biståndet till Burundi upprätthålls.

Till skillnad från den analys som regeringen gör i budgetpropositionen anser Folkpartiet att långsiktiga åtgärder i fråga om Burundi inte bör uteslutas. Sverige har sedan 1993 medverkat och stött demokratiseringsarbetet i Burundi. Detta bör fortsätta och anpassas efter dagens behov av bistånd, dels genom SIDA, dels genom enskilda organisationer.

I Rwanda fanns i början av 90-talet en insikt om att förhandlingar mellan gerillan och regeringen var nödvändiga för att säkerställa fredlig framtid och försoning mellan de både folkgrupperna.

Såren efter det brutala folkmordet i Rwanda förra året är obeskrivliga. Läget är mycket spänt. Nya väpnade konflikter kan inte uteslutas. Skall Rwanda kunna gå en fredlig utveckling till mötes krävs någon form av fredsbevarande FN-insats, internationell medling mellan parterna och inte minst bistånd till återvändande flyktingar. Gerillagrupper måste avväpnas och soldaterna måste få en chans att återanpassa sig i samhället.

I fråga om Rwanda är det angeläget att FN tar ett aktivt och övergripande ansvar i nuläget. De stora behoven av humanitär hjälp och katastrofbistånd måste tillgodoses. Att övervaka att de mänskliga fri- och rättigheterna respekteras av samtliga parter är också en mycket högt prioriterad uppgift.

Västsaharafrågan har varit på FN:s agenda i snart 30 år. Generalförsamlingen antog 1967 en resolution om Västsahara i vilken folkets rätt till självbestämmande slogs fast. Men fortfarande är framtiden för Västsahara oviss. FN:s generalförsamling tog 1989 beslut om att parterna skulle förhandla om eldupphör och regler för folkomröstning.

År 1991 godkände FN:s säkerhetsråd generalsekreterarens plan för att lösa konflikten om territoriet, och det inrättades en observatörsstyrka, Minurso. Den har dock inte kunnat uppfylla sin roll eftersom den på olika sätt hindrats av marockansk militär. Marocko har också kränkt fredsplanen genom att förflytta marockaner till Västsahara och kräva att de skall få delta i folkomröstningen. Amnesty International har i sina dokument rapporterat om mängder av brott mot mänskliga rättigheter.

Folkomröstningen – om Västsahara skall vara självständigt eller integreras med Marocko – som skulle ha ägt rum i januari 1992 har inte kunnat genomföras på grund av Marockos obstruering mot planen.

Det är synnerligen viktigt att Sverige aktivt verkar för att FN:s fredsplan för Västsahara fullföljs och att folkomröstningen inte förfuskas. Det finns anledning för FN att ompröva beslutet att Minursos mandat skall upphöra i maj 1995.

Utrikespolitisk debatt

Övriga utrikespolitiska frågor

Herr talman! Så länge konflikten kvarstår och innan folkomröstningen genomförts bör Sverige avstå från att ge bistånd till Marocko.

Anf. 109 URBAN AHLIN (s)

Herr talman! Under senare år har folk över delar av världen befriats från förtryck och diktaturer. Vad vi kanske mest kommer att tänka på är Sydafrika, Central- och Östeuropa. Men allt är inte lika glädjande. Jag vill i mitt anförande särskilt belysa två områden. Det är Turkiet och Östtimor.

Jag hade förmånen att för riksdagens räkning bevaka den uppmärksammade rättegången mot de turkiska parlamentsledamöterna från partiet DEP. De var anklagade för att ha brutit mot de gammalmodiga separatistlagarna. Flera av dem riskerade dödsstraff. Så illa blev nu inte utslaget, utan de flesta dömdes till 15 års fängelse – ett straff som visar att Turkiet har en mycket lång väg att vandra tills landet uppfyller alla de internationella konventioner om mänskliga rättigheter, yttrandefrihet m.m. som man har ratificerat.

Herr talman! Som ny ledamot av riksdagen kände jag en stolthet över att tillhöra ett parlament som på ett så aktivt och konkret sätt visade att man bryr sig om vad som händer i världen.

Turkiet har en mycket svår situation såväl inrikespolitiskt som utrikespolitiskt. Man har problem med en galopperande inflation och en svårartad ekonomisk tillbakagång samtidigt som de etablerade partierna fått en rad korruptionsaffärer på halsen. Allt detta har naturligtvis utnyttjats av fundamentalistiska krafter, vilket inte minst visade sig i kommunalvalen både i Istanbul och Ankara.

En stor del av problemen sammanhänger med regeringens allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Över 2 000 byar har förstörts i sydöstra Turkiet. Mer än 300 000 militärer har som enda uppgift att krossa PKK. Självklart har ett land rätt att försvara sig mot en terroristorganisation. Men ett land som anser sig vara demokratiskt har inte rätten att i skydd av detta förgripa sig mot de mänskliga rättigheterna, något som bl.a. Amnesty International har visat ett otal exempel på.

Den turkiska militärens hårda nypor är kontraproduktiva, dels för att den enorma militära insatsen raserar statsfinanserna, dels för att kurderna i sydöstra Turkiet pressas att ta ställning för eller emot PKK. På samma sätt pressas kurderna av PKK till ett ställningstagande. Hur än byborna vänder sig har de en fiende. Mottot för både militären och PKK verkar vara: Den som inte är med är emot och skall därmed likvideras.

Det är inte svårt att förstå att det kommer att ta mycket lång tid innan såren läks av de övergrepp på mänskliga rättigheter som gjorts från båda sidor. Det måste till en politisk lösning och inte en militär. Vapenvila, samtal och medling måste ersätta den terror som befolkningen utsätts för. Sverige måste i olika internationella sammanhang visa att man sätter press på Turkiet att efterleva de konventioner landet skrivit under och sagt sig vara berett att följa.

Herr talman! När det gäller Östtimor såg det i slutet av förra året litet ljusare ut än på mycket länge. Under FN:s generalsekreterare Boutros Boutros Ghalis överinseende enades Portugals och Indonesiens utrikesministrar om att östtimoreser som var för ett fritt och oberoende Östtimor skulle få vara med i samtalen om territoriets framtid. Detta sågs allmänt som ett litet men ändå glädjande steg åt rätt håll.

Fiaskot vid APEC-mötet, USA:s påtryckningar om mänskliga rättigheter, EU-parlamentets hårda resolution den 17 november samt Portugals klagan till Internationella domstolen om Indonesiens rätt att sluta avtal som gäller det annekterade territoriet tvingade, enligt den gängse uppfattningen, Indonesien att visa en mer öppen och samtalsbenägen attityd. Dessutom hade FN:s specielle rapportör Ndiaye krävt en ny och oberoende utredning om Santa-Cruz-massakern.

Men sedan januari i år har det skett en dramatisk ökning av terrorn i Östtimor. Militära husrannsakningar och militärt förtryck har dessutom kompletterats med något helt nytt för området: dödsskvadroner – s.k. Ninjas. Tyvärr är det inte maskerade leksaksköldpaddor det handlar om, utan om maskerade soldater som av militären får litet extra pengar för att under nattliga räder sätta skräck i lokalbefolkningen. Jag har svårt att tänka mig något mer lumpet. I skydd av maskerade gangstergäng bryter den indonesiska militären mot de mest elementära mänskliga rättigheterna.

Sverige bör snarast uttala att man förväntar sig ett resolut ingripande från civila myndigheter i Indonesien för att få stopp på den terror som östtimoreserna utsätts för av dessa Ninjas.

FN har aldrig godkänt Indonesiens annektering av Östtimor. FN:s generalsekreterare har sedan länge ett uppdrag att finna en lösning på Östtimorproblematiken. Sverige måste stå fast i sin övertygelse att Östtimors framtid måste få avgöras av östtimoreserna själva i en folkomröstning och i FN verka för att den specielle rapportören Ndiayes rekommendationer vad gäller Indonesien genomförs.

Anf. 110 JUAN FONSECA (s)

Herr talman! Under de senaste åren har colombianerna upplevt mer våld än människor i andra länder i världen. Under 1980-talet ökade för varje år antalet människor som dog av våldet. 1992 hade våldet i Colombia skördat över 28 000 människors liv. Detta innebär 85,5 döda på grund av våldet per 100 000 invånare. Det skall sägas att man beräknar att det i Colombia finns ca 33 miljoner invånare.

I detta sammanhang måste man förklara att våldet i Colombia utövas av många och av olika skäl. Enligt colombianska statistiker har mellan 10 och 15 % av dessa 28 000 dödats på grund av politiskt våld. Av dessa dåd är det mellan 40 och 50 % som utövas av militärer och poliser som agerar på egen hand.

1992 dödades 63 personer som var medlemmar i liberalpartiet, 39 från det konservativa partiet och 182 från vänsterpartier. Utöver dessa dödades ca 1 200 personer i direkta beväpnade konfrontationer mellan regeringsstyrkor och olika gerillagrupper. Många andra människor dödades av den undre världen och kokainkartellerna.

För att kunna förstå utvecklingen i Colombia måste man gå tillbaks till landets historia. Detta kräver mer än sex minuter. Det man kan säga är att våldet i Colombia i huvudsak är en produkt av sociala faktorer som enorma klasskillnader, fattigdom osv. Vem som helst kan förstå att det som alla colombianer mest av allt önskar sig i dag är att kunna leva i fred.

Även om situationen i Colombia är komplicerad kan man inte tala om att det pågår inbördeskrig om man studerar våldets karaktär. Det politiska våldet rör sig om konfrontationer mellan regeringstrupper och beväpnade gerillagrupper, begränsade till vissa delar av landet.

Olika colombianska regeringar och gerillagrupper har gjort upprepade försök att uppnå en politiskt framförhandlad lösning av konflikten. Det är allmänt känt att den föregående regeringen träffade en fredsöverenskommelse med grupper som M-19, PRT och den indianska rörelsen Quintin Lame.

Alla dessa deltar i dag i det civila livet och det politiska arbetet i Colombia. Dessa uppgörelser har inte nåtts helt utan problem. Några av gruppernas medlemmar har förlorat sina liv efter överenskommelsen.

Det finns fortfarande andra gerillagrupper som ännu inte har träffat politiska fredsuppgörelser med regeringen. Presidenten Ernesto Samper Pizano har deklarerat att han kommer att prioritera arbetet för att uppnå fredsuppgörelser med resterande gerillagrupper. Samper Pizano har utsett Carlos Holmes Trujillo som högste fredskommissionär, och denne har arbetat med att undersöka villkoren för en fredsprocess. Han har till regeringen lämnat en rapport där han säger att förutsättningarna för fred och samtal med gerillagrupperna är goda.

Utan att sluta att vara kritisk mot regeringen och myndigheterna i Colombia eller frångå kraven på respekt för de mänskliga rättigheterna är det viktigt att vi här hemma förstår viljan hos presidenten Samper Pizano att uppnå fred i Colombia. En del framsteg har redan gjorts, och det colombianska parlamentet har redan godkänt Genèvekonventionen av 1946 beträffande internationell humanitär rätt. Regeringen har också erbjudit, eller kommer att erbjuda, Amnesty International att upprätta ett kontor i Bogotá.

Herr talman! Vi bör från Sveriges riksdag noga följa utvecklingen i Colombia. Vi bör också aktivt uppmuntra och stödja fredsprocessen. Detta behöver inte innebära att den svenska riksdagen och regeringen inte skall framföra kritiska synpunkter om sådana skulle behöva framföras. Sveriges inställning till Colombia bör vara konstruktiv, och genom kontakter med den colombianska regeringen och andra politiska krafter bör vi söka möjligheter att stödja och hjälpa till i fredsprocessen. Vi kan erbjuda samarbete för att överkomma problem med våldet och de mänskliga rättigheterna, men också direkta biståndsprojekt som syftar till att hjälpa Colombia att utveckla sociala reformer som också har direkt eller indirekt beröring med möjligheterna att uppnå fred.

Tack för ordet!

Anf. 111 SIV HOLMA (v)

Herr talman! Från Colombia går vi till norra delen av vårt jordklot. Jag tänker prata om Barentsregionen.

Barentsregionen inrymmer både löften och hot. Sovjetunionens fall reste förhoppningar om militär nedrustning och nya möjligheter till samarbete mellan folken i denna Europas nordligaste region. Den gamla hotbilden har ännu inte helt försvunnit.

Det har funnits motsättningar långt före den bolsjevikiska revolutionen. Motsättningarna på Storkalotten har sin grund i de ekonomiska intressen som finns representerade inom denna region. Fortfarande finns problemet att Kolahalvöns strategiska betydelse ökar om de ryska möjligheterna att nå Atlanten begränsas i Östersjön.

Vissa ryska förband, som tidigare varit placerade i Centraleuropa, har flyttats till Kolahalvön, vilket får anses som uttryck för Rysslands sätt att värna sina stormaktsintressen – samma stormaktsintressen som också manifesterats i det nu pågående kriget i Tjetjenien.

För att minska hoten som finns handlar det om att utveckla folkens samarbete. Människorna är den största resursen. Barentsregionen är rik på naturtillgångar men glest befolkad, och det är långt till marknaderna i söder. Historiskt har förbindelserna mellan folken varit intensiv, och den har gått i östvästlig riktning. Dagens situation, med kommunikationerna i nordsydlig riktning, är något som kommit de senaste århundradena. I den gemensamma historien finns möjligheter att skapa ett samarbete på nordkalottbornas villkor.

För att utbyte skall kunna utvecklas måste man skapa en hållbar infrastruktur. Det handlar om inspirerande livsmiljöer för människorna. Förutom järnvägar, vägar, tele- och datakommunikationer måste man också stärka den sociala och kulturella infrastrukturen. Eftersom regionen kännetecknas av ett relativt sett mansdominerat näringsliv är det av största vikt att skapa förutsättningar för kvinnors liv, arbete och utbildning, så att denna del av Europa förblir en befolkad och vital region. Det är en utveckling som är nödvändig för att demokratin skall förstärkas.

Handelsutbytet som nu utvecklas måste karakteriseras av ömsesidighet och utvecklas till ett allsidigt näringsliv – framför allt på den ryska sidan. Det måste vara ett gemensamt ansvar. I annat fall riskerar Rysslands rika naturtillgångar att exploateras av västkapital som präglas av en kortsiktig jakt på billiga råvaror och fortsatt nonchalans mot den känsliga arktiska miljön.

Västlig politik får inte heller ta ryska finansintressens villighet att medverka som intäkt för att exploateringen sker utifrån ett allryskt intresse. Den ryska centralmakten betraktar Kolahalvön som en viktig tillgång för hela Ryssland med tanke på de isfria hamnarna och naturtillgångar som mineraler, olja, gas och fisk. Ökad osäkerhet om Rysslands kontroll över tillgångarna i Kaukasien kan öka det centralryska intresset för att säkerställa sina nationella tillgångar i Barentsregionen.

Norge var initiativtagare till Barentssamarbetet, som också kopplats till EU:s intressen. En bakgrund till detta samarbete är att Norge inte

delar Rysslands uppfattningar i vissa frågor som gäller gränsdragning, oljeutvinning och fiske.

Ryssland kommer under överskådlig tid att stå utanför EU. Det norska valet att också stå utanför EU har lett till att en lång yttre gräns för EU skär igenom Barentsregionen. Den svenska regeringen måste bevaka att Barentssamarbetet inte skadas av den nya gränssituationen. Vi måste vara medvetna om att EU:s växande intresse för Barents sker utifrån EU:s eget ekonomiska intresse för regionens råvaror tillsammans med ambitioner att bli en makt att räkna med i världspolitiken.

För Vänsterpartiet är utgångspunkten den motsatta. Vi vill bygga samarbetet i första hand utifrån den lokala befolkningens och regionens behov. Vi vill ha ett regionsamarbete mellan de deltagande nationerna. Det ger de bästa möjligheterna att utveckla ett mellanfolkligt samarbete som stärker sammanhållningen. Därmed minskas risken för framtida konflikter.

I samarbetet ingår att ta hänsyn till urbefolkningens intressen. Det är absolut nödvändigt att hörsamma samernas krav på hur detta samarbete skall bedrivas. Världen känner till många exempel på hur exploateringar av utkantsområden lett till ökad miljöförstöring, stora sociala problem bland lokal- och urbefolkning och att traditionella näringar och kulturer slagits ut.

De miljöföroreningar som sprids från Murmanskregionen drabbar givetvis i första hand den egna befolkningen, men påverkar också grannländerna. Miljöproblemen är för ryssarna ett problem bland flera. Fattigdom och maffians utbredning är lika allvarliga för deras dagliga liv som dålig miljö. Då Ryssland dessutom har flera områden som är betydligt värre nedsmutsade än Kolaområdet kan man inte räkna med att Kola kommer i första hand i Rysslands nationella miljöprogram. Här behövs därför kraftfulla internationella insatser för att reducera miljöutsläppen. Det räcker inte med att hänvisa till EU:s fonder. Det behövs ett globalt finansieringssamarbete där Sveriges regering kan ta initiativ.

Anf. 112 BIRGITTA GIDBLOM (s)

Herr talman! Jag tänker också prata om Barentsregionen och miljöproblemen på Kolahalvön. Barentsregionen består av norra Sverige, Finland, Norge och Ryssland.

För Norrbottens befolkning är Kolahalvön av stort intresse. De flesta städer och större samhällen har en vänort på Kola. Många av oss har personliga kontakter där. Därför känns det extra angeläget att ägna de nordvästra delarna av Ryssland uppmärksamhet.

Landet har många problem. Det är både ekonomiskt och politiskt instabilt, och vi vet inte vilka konsekvenser det kan få. Den ökade öppenheten mellan öst och väst blottlägger de stora skillnader som råder i levnadsstandard. Många människor söker sätt att fly från svåra levnadsförhållanden och risken finns att det uppstår en okontrollerad folkvandring västerut, som vi inte har tillräcklig beredskap för.

Det militära komplexet i Murmanskområdet, med världens största koncentration av kärnreaktorer, är också ett viktigt inslag. Det finns

150 atomdrivna militärfartyg i den norra flottan, de flesta med 2 kärnreaktorer ombord. 50 av dessa är redan utfasade, men bara på ett fåtal har det använda och mycket radioaktiva kärnbränslet tagits ur reaktorerna. Det finns 8 atomdrivna isbrytare som inte har någon lagringsmöjlighet för sitt atomavfall. Det lagras därför ombord på fartygen som ligger vid hamn mitt i stora befolkningskoncentrationer.

Herr talman! Här kommer vi in på miljön, som är ett av de största problemen. På Kolahalvön finns kärnkraftverket Polyarny Zory. Det är omodernt och instabilt. Säkerheten är dålig. Både 1993 och 1994 har det varit nära att Polyarny Zory drabbats av kärnkraftsolyckor. Vid en härdsmälta skulle det ta cirka fyra timmar innan det radioaktiva avfallet når Norrbotten.

För att åskådliggöra avståndet från Norrbotten till Kolahalvön kan vi tänka oss en cirkel med mittpunkten i Gällivare. Avståndet fågelvägen till Polyarny Zory är då ca 50 mil. Drar vi radien norrut hamnar vi strax norr om Nordkap och söderut i Härnösand. Avståndet från gränsen till Finland är ca 40 mil.

Jämförelsevis kan vi notera att det är 50 mil mellan Stockholm och Malmö och 40 mil mellan Stockholm och Göteborg.

Jag säger detta för att alla skall inse att Kolahalvön inte är en avlägsen plats. Den ligger mycket nära oss.

Ryssland har även dumpat atomavfall och hela reaktorer på flera platser i Barents hav. Under en lång period har ryssarna även dumpat atomavfall i Karahavet. Den havererade och skadade atomubåten Komsomlets ligger också på havsbotten vid Björnön.

Det är inte bara kärnkraften som hotar miljön. På Kolahalvön finns stora nickelverk, bl.a. ett i staden Nikel, nära gränsen till Norge. Dessa nickelverk släpper årligen ut 300 000 ton svavel, koppar och nickel.

Detta har lett till att ett område på ca 5 000 km^2 helt saknar vegetation. Att se de döda träden på de oändliga vidderna är beklämmande. ödelandskapet sprider sig med oroväckande hastighet.

Vi kan i dag inte förutspå alla biverkningar föroreningarna leder till, men vi vet att 90 % av barnen vid nickelverken lider av luftrörsinfektioner och andra sjukdomar samt att medellivslängden bland befolkningen inte är mer än 40 år.

Ryssland saknar ekonomiska möjligheter att bygga reningsanläggningar, och de nordiska länderna har inte själva nog med resurser för att hjälpa Ryssland. Därför är det bra att de ryska miljöproblemen nu har blivit EU:s angelägenhet. Men kostnaderna är stora. Det behövs miljardbelopp för att rena nickelverken.

I en norsk rapport beräknas också kostnaden för att hugga upp de 90 ubåtar som beräknas vara skrotfärdiga 1998 till 18 miljarder kronor.

I tillägg kommer utgifterna för att bygga anläggningar för att ta emot, behandla och lagra atomavfallet. Det behövs därför en internationell uppbackning med kunskap, teknik och kapital.

Herr talman! Barentsregionen är också viktig ur andra synpunkter. Barentshavet är Europas fiskrikaste hav. I regionen finns stora gas- och oljefyndigheter, mineralförekomster samt stora och rika skogsarealer.

Den ekonomiska potentialen kan visa sig vara mycket god och skulle, om den går att utveckla, medföra ett uppsving för hela regionen.

Infrastrukturen är outvecklad. Mellan Norrbotten och Kolahalvön finns för närvarande varken reguljärt flyg eller järnväg. Under mars månad kommer dock en flygförbindelse att öppnas mellan Luleå och Kolahalvön, vilket är positivt.

Järnvägen som transportsystem är också mycket viktig för Barentsregionens utveckling. Dels därför att det på den ryska sidan är det helt dominerande landtransportsystemet, dels därför att avstånden är stora och väl lämpade för järnvägstransporter.

Även i norra Sverige och Finland, med liknande typ av basindustrier, har ett väl utbyggt järnvägssystem avgörande betydelse. De tre bilvägar som finns mellan Norrbotten och Kolahalvön är alla i uselt skick, två är dessutom långa omvägar. En nödvändig förutsättning för ett forsatt bra samarbete är därför en utveckling av Barentsregionens kommunikationssystem.

Herr talman! Med detta vill jag göra riksdagen medveten om Barentsregionens problem men också dess möjligheter.

Den utrikespolitiska debatten var härmed avslutad.

2 § Utökning av antalet suppleanter i näringsutskottet

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, på begäran av Socialdemokratiska riksdagsgruppen tillstyrkt att antalet suppleanter i näringsutskottet skulle utökas från 22 till 23.

Kammaren biföll dessa utökningar.

3 § Val av extra suppleant i näringsutskottet

Företogs val av extra suppleant i näringsutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i näringsutskottet
Leo Persson (s)

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1994/95:157 till utbildningsutskottet
1994/95:158 till arbetsmarknadsutskottet
1994/95:171 till skatteutskottet

Beslut om samlad votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att samtliga ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Stöd för nyanställningar

Stöd för nyanställningar

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU8
Stöd för nyanställningar (prop.1994/95:137)

Kammaren biföll utskottets hemställan att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 113 KENT OLSSON (m)

Herr talman! Det finns i dag en person som troligen är nöjd. Det är arbetsmarknadsminister Anders Sundström, som kanske kan se ett slut på RAS-debatten. Han är nöjd med att förslaget med Miljöpartiets hjälp med stor sannolikhet går igenom.

Tyvärr är han inte närvarande i dag vid debatten, vilket han väl borde vara. Men jag kan faktiskt förstå honom. Sällan eller aldrig har väl en proposition blivit så nedsablad som denna. Man frågar sig: Vem vill egentligen ha RAS, förutom Anders Sundström?

Det kommer kritik från Byggentreprenörerna, där man säger:"Det föreslagna stödet kommer om det genomförs i bryggbranschen

– inte att leda till att antalet anställningar ökar

– inte att leda till att den övertid, som i dagsläget är helt negligerbar, minskar

– inte att sänka kostnaderna i byggbranschen och därmed motverka tendenser till inflation.

De mål med stödet som departementet anger kommer alltså inte att nås i byggbranschen. Effekterna blir i stället att seriösa, framför allt mindre företag, kommer att missgynnas i konkurrens med nyetablerade företag. Många kommer att riskera att helt slås ut genom att nya företag kommer att kunna konkurrera på helt andra villkor."

Jag går vidare till vad man säger från Målarmästarnas Riksförening och Svenska Målareförbundet. De säger:"Det kan bara skapa obalans och osund konkurrens mellan företag. Så länge efterfrågan på företagens tjänster inte ökar kommer anställningsstödet att innebära att för varje nyanställning som görs med hjälp av RAS, kommer någon i ett annat måleriföretag att mista sin anställning.

Arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder måste konstrueras på ett sådant sätt att de inte slår ut väl fungerande företag".

Jag kan fortsätta med vad man säger från Sveriges Frisörföretagare. De säger följande:"Vår bedömning är den att dylika bidrag bara ytterligare förvärrar klimatet för frisörföretagandet.

Frisörbranschen är exceptionellt arbetskraftsintensiv där lönekostnaden till mycket övervägande del påverkar prisnivån".

Från Installatörerna säger man:"Höga övertidsuttag är inte ett problem i våra branscher. Brist på efterfrågan är vårt problem. Nyanställningar i vår bransch kan inte stimuleras med sänkta arbetsgivaravgifter till vissa enskilda företag. Det kan bara skapa obalans och osund konkurrens mellan företag. Så länge efterfrågan på företagens tjänster inte ökar kommer anställningsstödet därför att innebära att för varje nyanställning som görs med hjälp av RAS, kommer någon i ett annat installationsföretag att mista sin anställning".

Rent allmänt kan konstateras att förutom de jag har nämnt är företagarna emot stödet, SAF är emot det och LO är emot det. De enda som ser något plus i detta förutom arbetsmarknadsministern är TCO.

Kooperationens Förhandlingsorganisation säger:"Den av regeringen, efter uppgörelsen med miljöpartiet, föreslagna utformningen av riktat anställningsstöd, RAS, bygger på att företag med 500 anställda eller fler skall undantas från möjligheten att erhålla stödet. Med den utformningen är förslaget inte konkurrensneutralt. Det kan även ifrågasättas om inte förslaget står i strid med EG:s principer om fri konkurrens. – – – Förslaget, i dess nuvarande utformning, kommer därför att missgynna kooperativ detaljhandel".

Låt mig ta ett sista citat. Det är från gårdagens Dagens Nyheter, där sju skribenter av olika politisk åskådning skriver följande:"Vi, akademiskt verksamma arbetsmarknadsekonomer (med varierande politisk hemvist), känner emellertid stor tveksamhet om att så är fallet med regeringens förslag om det riktade anställningsstödet (RAS). – – – Vi ser stora problem med detta förslag. En rad studier i olika länder (som just sammanfattas i en rapport av Dominique Anxo till EFA, som är arbetsmarknadsdepartementets egen expertgrupp) visar nämligen att nettoeffekterna på sysselsättningen av likartade stöd är mycket små. Huvuddelen av bidragen förefaller gå till att subventionera sådana anställningar som ändå skulle ha kommit till stånd. Detta gäller naturligtvis särskilt i en konjunkturuppgång av det slag vi nu har.

Vi menar därför att det inte kan vara försvarbart att i nuvarande statsfinansiella läge spendera kanske bortåt 5 miljarder kronor på ett anställningsstöd i denna form. – – – Problemet med regeringens förslag är att det är alltför generellt: ett stöd riktat mot dem med enbart några månaders arbetslöshetstid riskerar att placera de långtidsarbetslösa längst bak i kön av arbetssökande. – – – Vi menar därför att riksdagen bör ompröva förslaget om ett riktat anställningsstöd". Bland dessa skribenter finns även socialdemokratiska ekonomer.

Förslaget möter alltså en bedövande kritik. Regeringen väljer att ösa ut 7 miljarder, efter överenskommelse med Miljöpartiet devalvera-

Stöd för nyanställningar

de till 5 miljarder, till något som ingen vill ha, varken företagarna eller facket.

Det företagarna vill ha, och som man är säker på skapar arbetstillfällen, valde regeringen att ta bort. Provanställningen minskades från 12 till 6 månader. Möjlighet till visstidsanställning minskades från 12 till 6 månader. Fackligt veto återinfördes, samt undantag från turordningsbestämmelserna togs tillbaka, och detta skedde mot företagarnas vilja. Arbetsgivaravgifter och skatter höjdes för företagen med 36 miljarder kronor genom beslut i höstas. Allt detta missgynnade företag och skapade verkligen inga arbetstillfällen. Dessa beslut raserade för företagen i stället för att gynna dem.

Men eftersom arbetslösheten trots högkonjunktur inte minskade speciellt mycket, satsade regeringen på att ett riktat anställningsstöd skulle ge mer jobb. Återigen valde man fel väg. Först höjde man arbetsgivaravgiften för alla. Nu skall man sänka för några. Vad är vitsen med detta?

Från moderat håll håller vi med om att det är bra att sänka arbetsgivaravgiften. Men det skall vara för alla. Men varför höjer man först för alla, för att sedan sänka för några? Socialdemokraterna måste bestämma sig. Tror man att sänkta arbetsgivaravgifter ger fler jobb eller inte?

Jag har tidigare visat hur nästan alla har kritiserat detta förslag, även Vänsterpartiet. De ville av partitaktiska skäl inte skriva ihop sig med de borgerliga partierna i en gemensam reservation.

Förslaget skapar, som jag tidigare har sagt, osökt konkurrens mellan företag och är inte konkurrensneutralt. Enligt propositionen antog regeringen att stödet skulle ge 110 000 nya arbetstillfällen. AMS generaldirektör beräknar att det kan ge 5 000 nya jobb. 5 000 nya jobb för 5 miljarder kronor! Det innebär 1 miljon kronor per jobb. 1 miljon kronor av skattebetalarnas pengar per jobb!

Ingvar Carlsson hänvisade i vintras till regeringens kommande sysselsättningspaket som historiskt. I detta avseende har han helt rätt. Aldrig tidigare har så dyra jobb skapats. Aldrig tidigare har arbetstillfällen kostat 1 miljon kronor per styck. Detta är oansvarigt handlande med skattebetalarnas medel.

Dessa 5 miljarder kronor är inte heller finansierade i budgetpropositionen. Detta är mycket anmärkningsvärt och ansvarslöst och i landets ekonomiska situation helt oförsvarligt. Mot detta vanvettiga slöseri med statens pengar – som regeringen med stöd av Miljöpartiet ämnar genomdriva i dag, och som knappast ger några arbetstillfällen alls, arbetslösheten kommer fortfarande att vara mycket hög i det av Socialdemokraterna styrda Sverige – står vår politik för fler jobb. Det kan sammanfattas i sju punkter.

Vi säger att företagen måste kunna växa och fler företag etableras, bl.a. genom att avdragsrätt för riskkapital införs. Skattesystemet måste ge goda förutsättningar för arbete och företagande genom att skatterna sänks. Lönebildningen måste främja rekrytering av ny arbetskraft, men också karriär och arbetsbyte. Arbetsmarknaden måste bli en verklig marknad. Dagens arbetsmarknadslagstiftning måste reformeras och generella möjligheter öppnas för enskilda anställningsavtal mellan

företag och medarbetare. Socialförsäkringarna måste ändras så att de främjar arbete, men också för att medge ett nödvändigt skydd när rörligheten på arbetsmarknaden tilltar. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara allmän. Utbildningen måste vara av hög kvalitet och därmed kunna fortgå under hela yrkeslivet med bl.a. hjälp av personliga utbildningskonton. Slutligen måste arbetsmarknadspolitikens effektivitet höjas bl.a. genom ersättningsregler som gör att ett aktivt arbetssökande främjas.

Att Socialdemokraterna presenterar ett mycket dåligt förslag har visat sig många gånger. Men hur kan Miljöpartiet stödja förslaget? Det är en fråga som man ställer sig. Anledningen är enkel. Miljöpartiet är på väg att köpa hur dåliga förslag som helst, bara för att omslutas av att någon gång kunna hänvisa till att de har fått någonting skapat av sin politik. För att senare kunna få 2 miljarder kronor till allergisatsningar köper de ett förslag som jag är ganska övertygad om att Miljöpartiet tycker är dåligt.

Sammanfattningsvis kan följande sägas. Förslaget är ett hastverk. Det är en dålig utvidgning som ligger till grund för förslaget. Det ger få arbetstillfällen. Det kostar oerhört mycket. Det är inte konkurrensneutralt, och det är ofinansierat.

Med den här bakgrunden kan jag inte annat, herr talman, än yrka avslag på hemställan i betänkandet och bifall till reservation 1.

Anf. 114 ELVING ANDERSSON (c)

Herr talman! Det nu föreliggande förslaget om nyanställningsstöd är ett mycket märkligt aktstycke som är felaktigt från flera olika utgångspunkter. Det är ineffektivt, dyrt, ofinansierat, och det leder till en snedvriden konkurrenssituation.

Ineffektiviteten består i att pengarna i avgörande stor del går till nyanställningar som skulle ha kommit till stånd ändå, dvs. utan stödet. Det skall t.o.m. utgå retroaktivt. Nyanställningar som redan skett sedan snart två månader tillbaka skall nu i efterhand premieras. Enligt Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, som torde vara det organ som bäst kan beräkna vilket utfall ett sådant stöd kan ge, räknar man med att det i bästa fall kan ge 5 000 nya jobb.

Kostnaden för kalaset, precis som Kent Olsson tidigare sade, beräknas uppgå till 5 miljarder kronor. Det innebär minst 1 miljon kronor per nytt jobb. Det är i särklass den dyraste arbetsmarknadspolitiska åtgärden någonsin. Det skall jämföras med andra insatser, t.ex. starta-eget-bidrag, som genererar mer än ett arbetstillfälle per bidragsmottagare. Det fick vi veta i en rapport häromdagen. Det görs till en kostnad av mindre än 50 000 kr per arbetstillfälle. Det kan jämföras med de 800 miljoner kronor som satsades extra under förra året på småföretags- och landsbygdsutveckling, där kostnaden för varje nytt arbetstillfälle landade på 60 000–70 000 kr.

Förslaget är också ofinansierat. Att i nuvarande samhällsekonomiska läge, där regeringen för att spara pengar föreslår att taket för bidrag till lönebidragsanställningar skall sänkas och ungdomar under 20 år skall slängas ut ur a-kassa, lägga fram ett förslag om 5 miljarder kronor

i nya utgifter utan finansiering är oansvarigt. Men kanske kan vi i dag äntligen få ett besked från Johnny Ahlqvist hur finansieringen skall gå till. Det vore i så fall ett välkommet besked.

Att förslaget kan, om det genomförs, leda till en snedvriden konkurrenssituation beskrivs bäst i ett citat ur ett brev som jag har fått från Mats Forneheim på Harald Svenssons Måleriaffär AB i Oskarshamn. Han skriver:

"Under de 20 år jag har varit företagsledare har vi inte behövt säga upp någon medarbetare på grund av arbetsbrist. Trots stora variationer på efterfrågan mellan vinter- och sommarsäsongen har vi klarat jobben med olika insatser.

Genom detta lagförslag hamnar vårt och många andra seriösa företag inom byggbranschen i ett orimligt underläge. De företag som friställt sin personal minst fyra veckor under november och december 1994 kan nu ta tillbaks dessa och slipper då sociala kostnader. Vi som kämpat med låga priser för att hålla full sysselsättning, och i många fall lagt pengar på billiga arbeten för att personalen skall få behålla jobben, skall fortsättningsvis betala full social avgift.

Detta innebär att de som värnat om sina anställda inte har en chans att konkurrera mot dem som har sagt upp sin personal, och det består under hela året om jag har fattat förslaget rätt."

När förslaget först presenterades gjorde samtliga oppositionspartier tummen ned. Därmed fanns det ingen majoritet i kammaren för att genomföra det hela. Men Miljöpartiet lät sig lockas av möjligheten att få komma in i värmen och bli stödparti åt regeringen.

Genom uppgörelsen mellan regeringen och Miljöpartiet blev förslaget ännu sämre ur konkurrensneutralitetssynpunkt. Med motiveringen att stödet inte skulle gå till vinstgivande exportföretag, sattes en gräns på 500 anställda för att företagen skall få stödet. Det innebär t.ex. att ett starkt exportinriktat företag med 450 anställda får stöd, medan ett hemmamarknadsinriktat företag med 550 anställda inte får del av stödet. Var det detta som Miljöpartiet egentligen ville åstadkomma?

I uppgörelsen kom man också överens om att ett paket för allergisaneringar på 2 miljarder kronor skulle tas fram. Detta är ett mycket vällovligt syfte, eftersom problemet med allergier är mycket allvarligt och dessutom akut. Men konstruktionen av förslaget innebär en uppenbar risk för att det bara blir en tumme av de storstilade planerna. Bidraget skall nämligen utgå som ett 25-procentigt stöd för sådana saneringar. Det innebär att en medfinansiering på 6 miljarder kronor måste tas fram för att stödet skall kunna utnyttjas. Det är i första hand kommuner och landsting som skall svara för denna medfinansiering, och de har dess värre inte några 6 miljarder att ställa upp med.

Förslaget har under behandlingen notifierats hos EU, och det har lett till underhandskontakter som har föranlett utskottsmajoriteten att göra ändringar i reglerna för hur stödet skall hanteras. Vi kan inte heller i det här beslutet bestämma när lagen skall träda i kraft, utan detta överlämnas till regeringen. Det är naturligtvis ett klart otillfredsställande förfaringssätt.

Vi har inte inför utskottsbehandlingen kunnat få några handlingar om EU:s syn på förslaget. Vi har fått en muntlig föredragning av representanter från departementet.

Jag har fått en uppgift – som inte har redovisats för utskottet – som säger att EU har invändningar på ytterligare punkter, nämligen mot kombinationen av nyanställningsstöd och rekryteringsstöd. Om så skulle vara fallet måste regeringen i sin författning ändra nivån på det utgående rekryteringsstödet för att tillgodose EU:s synpunkter. Jag har inte kunnat få denna uppgift helt bekräftad, herr talman, men jag har fått den från vad som brukar kallas en vanligtvis välunderrättad källa. Jag skulle därför vilja ställa frågan till utskottets ordförande, om han kan bekräfta eller dementera uppgiften om att EU har invändningar mot kombinationen av nyanställningsstöd och rekryteringsstöd.

Herr talman! Förslaget om nyanställningsstöd förtjänar, enligt mitt förmenande, inget bättre öde än att kastas i papperskorgen.

Alla krafter måste i stället inriktas på att skapa riktiga jobb, framtidstro och investeringsvilja i näringslivet samt ge långsiktiga spelregler för företagen. Det behövs ett bra klimat för små- och nyföretagande.

Skatteväxling med en permanent sänkning av arbetsgivaravgifterna, särskilt riktad mot de mindre företagen, som skall finansieras med avgifter på miljöskadliga utsläpp och förbrukning av ändliga naturresurser, är en sådan åtgärd som snabbt kommer att ge nya jobb och samtidigt föra in miljöutvecklingen i rätta banor.

Vidare måste arbetsrätten anpassas till småföretagens förutsättningar. Bättre villkor för provanställningar och en allmän arbetslöshetsförsäkring som undviker ständig rundgång är andra åtgärder som måste till för att skapa nya jobb. Inte minst inom den s.k. gröna sektorn kan många nya jobb tillskapas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 till utskottets betänkande som innebär ett avslag på propositionen.

Anf. 115 ELVER JONSSON (fp)

Herr talman! Sverige befinner sig i ett känsligt skede när det gäller situationen på arbetsmarknaden. Trots konjunkturuppgången i delar av ekonomin har vi en oerhört stor arbetslöshet och ett stort och växande budgetunderskott. De höga marknadsräntorna bromsar en förbättrad konjunktur. Räntebetalningarna på statsskulden tränger ut angelägna reformer, och investeringskapitalet blir alltför dyrt. De begränsade resurserna skulle behöva läggas på åtgärder som ökar tillväxt och i förlängningen bidrar till nya, riktiga jobb.

Nervositeten i den socialdemokratiska regeringskretsen är i stigande, och det förslag som nu läggs fram för riksdagen, betitlat Stöd för nyanställningar, antyder att det är en desillusionerad regering som föreslår nästintill desperata åtgärder. Glömda är de yviga vallöftena om att ett regeringsskifte skulle lösa arbetslöshetskrisen. Borta är det preciserade talet från i somras, då man visste sig veta att man med socialdemokratisk politik detta år skulle vara under 5 % i arbetslöshet –närmare bestämt 4,9 %, som man talade om i vårmotionerna.

Stöd för nyanställningar

Men det blev inte så lätt. De djupa hjulspår som "arbetslöshetskärran" kördes ned i, i spåren av 80-talets vilda spekulationer på finans- och fastighetsmarknaden, har man ännu inte lyckats ta sig ur. Den arbetslöshet som sköt i höjden på hösten 1990, dvs. ett år före förra regeringsskiftet, ledde till att arbetslöshetssiffrorna steg till, efter svenska förhållanden, oanade höjder. Uppgången bröts inte förrän under förra vintern, då insatser mot arbetslöshet började ge resultat. Självfallet kom den begynnande konjunkturuppgången också till hjälp. Men det var framför allt den förra regeringen, med dåvarande riksdagsmajoritet, som kunde underlätta för småföretag att anställa och behålla arbetskraft.

Nu påstår vi i vår folkpartimotion att nuvarande regering genom sin politik försvårar framväxten av nya jobb och att man gör det med en rad försämringar för företag men också i grunden för de anställda. De genomförda men försiktiga reformerna i arbetsrätten raseras, och den nya statliga obligatoriska a-kassan får inte finnas kvar längre.

Folkpartiets uppfattning är att den första frontlinjen mot arbetslösheten, nu som alltid, måste gå genom lönsamma företag kombinerat med en ambitiös arbetsmarknadspolitik. Detta har varit vår linje både i regeringsställning och i opposition, där vi fört fram förslag om nya grepp i arbetsmarknadspolitiken. När det gäller arbetsmarknadsåtgärder ligger vi relativt nära regeringens förslag, dock med ett viktigt undantag, herr talman.

Vi yrkar avslag på den ofinansierade satsningen på RAS, där vi anser det vara oförsvarligt att lägga 5 eller rent av 7 miljarder på åtgärder som har ett högst begränsat värde. Fortfarande vet vi inte hur den här stora utgiften skall betalas eller om det i vanlig ordning skall ske med motsvarande ökning av statlig upplåning. Med de negativa effekter som ett ökat tryck uppåt på räntorna innebär, lär det efter detta inte bli någon positiv effekt av nyanställningarna.

Vår skepsis från det att vi lämnade motionen kvarstår. Vi har haft uppvaktningar i utskottet från flera ledande företrädare för arbetsmarknadens parter, som avråder oss från att gå in för RAS. Kooperationens förhandlingsorganisation, KFO, har skrivit till oss och varnat för resultatet av regeringspropositionen. KFO ifrågasätter om förslaget står i strid med EG:s principer om fri konkurrens. Denna fråga var obesvarad också från regeringens sida, och man har nu efteråt begärt besked från EU:s handläggande organ – ett svar som inte förväntas komma förrän långt in i mars månad.

De samverkande arbetsgivarorganisationerna – elektrikerna, plåtslagarna och VVS-entreprenörerna – varnar i sitt brev oss i arbetsmarknadsutskottet för att stödja RAS-förslaget. Man säger att anställningsstödet därför kommer att innebära, att för varje nyanställning som görs med hjälp av RAS kommer någon i ett annat installationsföretag att mista sin anställning. Man varnar också för att konkurrensen snedvrids. Även från fackligt håll, centralt och lokalt, har man avrått.

I gårdagens tidningar kunde vi läsa nya inlägg. I Dagens Nyheter skrev sju framstående arbetsmarknadsekonomer och varnade för RAS. Skribenterna säger att de ser stora problem med detta förslag. De hän-

Stöd för nyanställningar

visar till att studier i olika länder visar på att nettoeffekterna på sysselsättningen av likartat stöd är mycket små. Huvuddelen av bidragen förefaller gå till att subventionera anställningar som ändå skulle kommit till stånd. Man säger vidare att problemet "med regeringens förslag är att det är alltför generellt: ett stöd riktat mot dem med enbart några månaders arbetslöshetstid riskerar att placera de långtidsarbetslösa längst bak i kön".

I artikeln får Folkpartiet ett indirekt stöd för förslaget om att kraftigt stödja nyanställningar för de långtidsarbetslösa. Ekonomerna säger: "Det viktiga är förmodligen inte att snabbt påverka arbetslöshetens nivå utan att i första hand förändra dess sammansättning. På sikt bör det få betydande effekter också på arbetslöshetens omfattning. Vi tror att tiden är knapp. Om de långtidsarbetslösa inte snabbt får in en fot på den reguljära arbetsmarknaden under den pågående konjunkturuppgången, är risken överhängande att detta aldrig kommer att ske."

Herr talman! Det har här i kammaren klagats över att arbetsmarknadsministern är frånvarande. Men han har ett sändebud här, och han har ju också varit en flitig skribent i dagspressen de senaste dagarna. Även i dag för han i Dagens Nyheter fram argument för sin proposition. I går skrev han i tidningen Dagen att regeringen nu gör allt som står i dess makt för att vi skall undvika den permanenta massarbetslöshet som Långtidsutredningen har varnat för. Sundström säger att risken att Sverige fastnar i massarbetslöshet är uppenbar och att vi riskerar att få betala ett mycket högt pris för arbetslösheten, både socialt och statsfinansiellt.

Detta innebär att Anders Sundström har helt rätt i sin analys – hälsa honom det! Men minskningen av arbetslösheten – den började vända nedåt under den förra regeringens tid – håller nu på att komma av sig trots en kraftig konjunkturuppgång. Men självfallet har både arbetsmarknadsministern och regeringen en hög ambition att pressa ned arbetslösheten – det var ju det socialdemokraterna vann valet på.

Vad gör då regeringen? Enligt Anders Sundströms tidningsartikel i går skall arbetslösheten bekämpas med en flerstegsraket. Första raketsteget är, sade statsrådet, insatserna i ekonomisk-politiska propositionerna i november, och han gjorde en poäng av att det då fattades beslut om ungdomsintroduktion för långtidsarbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år. Men, herr talman, den introduktionen håller ju på att bli en enda stor flopp! AMS-chefen deklarerade vid sitt besök hos oss att han känner stora bekymmer för att denna satsning kommer att gå helt snett. Intressant är också att arbetsmarknadsministern inte med ett ord nämnde de båda "återställare" som haft så ödesdigra konsekvenser när det gäller att begränsa nyanställningar.

Det andra och viktigaste steget är programmet En nation i arbete, som presenterades i januari. I den boken berömmer sig regeringen av att nu satsa 42 miljarder på sysselsättning och tillväxtfrämjande åtgärder. Slår man upp boken finner man att regeringen tycker att det har ljusnat för Sverige men ändå konstaterar att arbetslösheten kvarstår. Intressant är att regeringen tar sin utgångspunkt i 1990, då arbetslösheten under socialdemokratiskt styre sköt i höjden med katapultfart.

I boken finns förvisso många självklara men viktiga påpekanden. Ett sådant är att arbetslösheten har ett mycket högt pris, ekonomiskt och mänskligt-socialt. Jag är helt ense med regeringen om att detta är viktiga skäl att pressa ned arbetslösheten.

Arbetslösheten är också den främsta orsaken till att staten har dåliga finanser. Det stora budgetunderskottet beror i hög grad på en hög arbetslöshet.

Också kommunerna drabbas hårt av att färre arbetar och flera är arbetslösa, fortsätter regeringen sin plädering i skriften. Arbetsmarknadsministern talar om att kommunerna beräknas förlora uppemot 8 miljarder i skatteintäkter i jämförelse med situationen för några år sedan, främst på grund av arbetslöshet och utbetalning av socialbidrag. Till det kommer planerna från en uppgörelse mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet, som säger sig ha kommit överens om att lägga ytterligare en tung uppgift på kommunerna. De s.k. miljöinsatserna på byggsidan sägs vara ett politiskt faktum, trots att vi ännu inte sett förslaget i någon proposition. Det förutsätts då att ytterligare 2 statliga miljarder – fortfarande ofinansierade – skall adderas med en kostnad som drabbar kommunerna med ytterligare 5–6 miljarder kronor. Tala om dubbla budskap från regeringen till kommunerna om deras ekonomi!

Regeringsskriften fortsätter med två scenarier inför år 2000. Det ena kallar man för den goda cirkeln: människor har arbete, statens finanser saneras och människor känner trygghet och förtröstan. Den andra vägen skulle vara den onda cirkeln: en destruktiv spiral när det gäller ekonomin och en permanent arbetslöshet. Detta skulle omöjliggöra en sanering av statens finanser. Vad värre är – det skulle ha ett högt socialt och mänskligt pris. Välfärdssamhället skulle vara i gungning ordentligt.

Skriften avslutas med hur man får till stånd en aktiv näringspolitik, bl.a. genom att främja små och medelstora företag. Socialdemokrater talar numera väl om småföretag – det är ju en trend i tiden. Och mycket av det man säger om vad man skulle satsa på när det gäller kompetens och utveckling av ny teknologi, förnyelse och förädling av produkter är alldeles riktigt. Men vad regeringen glömmer eller möjligen "mörkar på" är de eftergifter man har gjort då t.ex. LO tryckt på och krävt sina "återställare". Detta är hindrande kullerstenar som man rullat ut på vägen mot att nå ett näringsliv i balans och en arbetsmarknad i harmoni.

När regeringen sedan sätter sitt hopp till att nya anställningar kommer att få sin avstamp i den särskilda proposition som vi nu diskuterar uppstår det tvivel, inte bara inom huvuddelen av riksdagens opposition utan långt in i arbetsgivar- och fackföreningsled. Experter och vetenskapsmän har tagit avstånd, och – handen på hjärtat, socialdemokrater här i kammaren – jag tror inte att någon känner sig övertygad om att denna form av nyanställningsstöd skulle hjälpa oss särskilt långt på vägen. Det som regeringen hade hoppats skulle bli ett uppsving ser i stället ut att bli det som förkortningen så träffande illustrerar: ett stort RAS.

Om proposition 137 faller skulle det ge utrymme för ett omtänkande som skulle kunna resultera i ett bra förslag för oss att ta ställning till senare i vår, ett förslag som därtill rent av är finansierat!

Vi som yrkar avslag kommer förmodligen att beskyllas för att inte vilja satsa på de arbetslösa. Men allt talar för att RAS enligt proposition 137 och den röd–gröna uppgörelsen inte kommer att ge någon nyanställning av betydelse, även om man stuvat om litet i detta förslag. Vi tar därför den beskyllningen med ro.

Fördelen med ett avslag är att regeringen skulle tvingas att tänka om och återkomma, t.ex. i kompletteringspropositionen, med åtgärder som skulle kunna leda till mer framgångsrika satsningar på den svenska arbetsmarknaden. Detta är viktigt för samhällsekonomin och för de enskilda människorna.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1 i betänkande nr 8.

Anf. 116 HANS ANDERSSON (v)

Herr talman! Jag tycker att det är tragiskt att stå här i dag. Jag har fört många diskussioner om det här förslaget. Riksdagen har inte skött sig, tycker jag; vi har inte åstadkommit någon bra behandling av förslaget i utskottet. Jag fruktar att röstboskapen kommer att avgöra frågan, och beslutet fattas då inte på grundval av någon stor insikt.

Låt mig först säga till Kent Olsson att Vänsterpartiets handlande inte är utslag av någon taktik. Vi gör precis det vi motionerade om; vi föreslår ett mer begränsat anställningsstöd som vi tror möjligtvis kan bidra en smula – till gagn för de långtidsarbetslösa och för de arbetsgivare som inte har särskilt god betalningsförmåga, dvs. små företag på hemmamarknaden. Vi tycker inte att vi kan säga nej till alla tänkbara idéer, även om de är nya och man är osäker på resultatet. Men vårt förslag kostar inte mer än det ger i effekt. För varje jobb i effekt enligt vårt förslag är det fråga om verkligt goda effekter.

Låt mig anknyta till en artikel av ett antal arbetsmarknadsforskare i Dagens Nyheter i går. Vad de förordar är just ett selektivt anställningsstöd, ett förslag av samma slag som Vänsterpartiets förslag.

Elver Jonsson har helt missförstått situationen. Folkpartiet föreslår ju faktiskt att rekryteringsstödet skall gå, inte till långtidsarbetslösa utan till alla arbetslösa, medan såväl vi som regeringen vill rikta stödet särskilt till långtidsarbetslösa.

Det finns anledning att komplettera arbetsmarknadspolitiken. Regeringen har inte laddat med mycket pengar till arbetsmarknadspolitiken. Räknat på en tolvmånadersperiod ligger man 3 miljarder under jämfört med förra året.

Det finns ett oerhört hot, nämligen att massarbetslösheten består. Det hotet kan man läsa om i finansplanen. Det pratas om att ca 10 % kommer att vara öppet arbetslösa och i åtgärder 1998. Detta måste förhindras. Därför har Vänsterpartiet ett mycket starkt budgetalternativ. Det fokuserar all kraft på arbetsmarknadspolitik och ekonomisk politik som gynnar jobb. Jag vill särskilt betona åtgärder som gynnar investeringar.

Stöd för nyanställningar

Vad gör att regeringen och socialdemokraterna inte har varit intresserade av t.ex. räntestöd när det gäller små företags investeringar? Med små företag avser jag företag som har mindre än 50 anställda. Man kan förändra den marginalränta som vi betalar i förhållande till Tyskland, för den gruppen. Vi har konkreta förslag som skulle betyda oerhört mycket när det gäller att främja småföretagen och deras sysselsättning.

Vad hindrar att man kommer med ett kraftfullare investeringsprogram, som vi har begärt, när det gäller energiomställning, trafikinvesteringar på kollektivtrafikområdet och också miljö-ROT? På det området har det utlovats en del just nu.

Vad hindrar att man direkt riktar sig mot överuttaget av övertid? Vi föreslår att övertidstaket skall halveras. Därefter skall den normala dispensmöjligheten finnas, där löntagarna har inflytande. Vi föreslår att det successivt skall bli dyrare ju fler övertidstimmar som tas ut i företaget. Då skjuter man prick på det som man vill ha bort, nämligen det onödiga övertidsuttaget. Det nödvändiga uttaget är alltid lönsamt, t.ex. vid leveransförseningar, flaskhalsar och resursbrister.

Vad gör att socialdemokraterna hukar sig och i stället föreslår något som jag betraktar som fullständigt vansinnigt, nämligen att späda ut det hela och subventionera alla nyanställningar? Villkoren är att man skall vara arbetslös fyra veckor under november och december. Man kan kalla det för långtidsarbetslöshet, eftersom man naturligtvis blir arbetslös under en längre tid ju längre man kommer från november och december, om man nu inte har haft något jobb sedan dess. Det finns inget som hindrar det. Det är ju ohederligt att samtidigt föreslå en retroaktiv tillämpning.

Det finns inga garantier för att den som blir nyanställd den 3 januari har varit arbetslös mer än de veckor som stipuleras i november och december. Man åberopar precis det mått som vi åberopar, nämligen tolv månader. Varför ställer man inte det kravet om man nu vill komma åt långtidsarbetslösheten? Det är för övrigt exakt vad arbetsmarknadsforskarna skulle vilja.

Ett anställningsstöd är ganska tveksamt. De utvärderingar som är gjorda i Arbetsmarknadsdepartementets regi och som alldeles nyligen publicerades i den här EFA-rapporten visar att det har små effekter. Undersökningarna antyder "att åtgärderna har en relativt låg effektivitet och en betydande dödviktseffekt". Stöden "har gått till anställningar som ändå skulle ha kommit till stånd, vilket tyder på att sänkningen av arbetskraftskostnaden främst har omvandlats till oavsedda vinstökningar". Det gör mig litet förskräckt, eftersom arbetsmarknadsministern vid sidan av propositionen flera gånger muntligt har sagt att man kanske tog i litet för hårt när man stramade åt ekonomin i höstas ihop med Vänsterpartiet och att det är bäst att pumpa in litet miljarder i ekonomin igen. Varför, kära socialdemokrater i denna sal, pumpar ni i så fall ner de pengarna retroaktivt i fickorna på de företag som har råd att anställa? Det finns väl bättre alternativ, t.ex. att gynna köpkraften och efterfrågan och att inte komma med tidigarelagda barnbidragssänkningar. Om man menar något allvar med att vilja stimulera ekonomin skall man väl inte vidta en sådan åtgärd?

Stöd för nyanställningar

Vänsterpartiets förslag riktar sig alltså mot små företag, företag som har mindre än 50 anställda. Framför allt skall de vara verksamma på hemmamarknaden och ha en dålig betalningsförmåga. Utvärderingar och forskning visar att de är mest känsliga för att tidigarelägga nyanställningar, baserat på att lönekostnaden minskar.

Vårt förslag riktar sig till långtidsarbetslösa. Så definierar vi dem som har varit inskrivna på arbetsförmedlingen i tolv månader eller mer. Vi säger definitivt nej till en retroaktiv tillämpning. Om det här skall ha någon styrande verkan, vara ett incitament och en stimulans måste det nog finnas en lagstiftning, en regel, som säger: Det här stödet utgår. Varsågod och anställ! Vi får inte kasta pengar "bakåt i tiden". Det är faktiskt oförskämt mot riksdagen.

Det är precis som att man tycker att det här skall gälla samma sekund som arbetsmarknadsministern kommer på det i en tidningsintervju.

Kan Johnny Ahlqvist tala om varför socialdemokraterna vill favorisera privata alternativ inom utbildning, vård och omsorg? Varför skall Praktikertjänst vid nyanställning av en sjuksköterska få en rabatt på 72 000 men inte landstingsvärlden? Det måste finnas ett svar, eftersom vi har lagt fram en serie förslag till ett alternativt anställningsstöd som inte innebär dessa problem.

Vi vet att småföretag ofta korttidsanställer. Därför har vi föreslagit att en korttidsanställning som omvandlas till en tillsvidareanställning också skall kunna omfattas av denna åtgärd. Varför var ni inte beredda att diskutera det förslaget?

Jag vågar påstå att vi har fått ett förslag, en proposition, vars beredning är usel. Det SOU-betänkande som ligger till grund för propositionen innehåller ingenting. Det bara säger att detta stöd skall införas, att det ger 110 000 jobb och att GAS nog inte var så bra. Det finns inga argument, inga synpunkter, ingen utredning och inga kalkyler. Sedan kommer remissförfarandet. Alla som har något att säga säger nej. AMS, som har den bästa statistiken, visar att effekterna kommer att vara utomordentligt små. Därmed kommer kostnaderna att var oerhört stora för att eventuellt tidigarelägga nyanställningar några månader. Stödet är dessutom felriktat.

Varför utnyttjar man inte den forskning och utvärdering som är gjord i Sverige och utomlands? Vi har lagt fram hela arsenalen av argument i vår motion. Den var ett försök till ett seriöst inlägg i den här frågan. Vi ville gärna föra en diskussion och få till stånd en uppgörelse om ett effektivt förslag som dessutom inte var onödigt dyrt. Statsfinanserna svämmar ju inte över av onödiga pengar.

Jag nämnde tidigare den artikel från i går som arbetsmarknadsforskarna hade skrivit. De efterlyser ett förslag av exakt den typ som Vänsterpartiet har presterat. I dag finns det ett svar från arbetsmarknadsministern. Han säger att många långtidsarbetslösa nog får det här stödet. Ja, vi har en sådan massarbetslöshet efter den borgerliga regeringen att många som anställs och som är arbetslösa naturligtvis har varit arbetslösa under en ganska lång tid. Men det kommer att finnas

mängder av människor som anställs som inte alls har varit det. Varför skärper man inte kraven?

Anders Sundströms enda idé är att vi måste ha nya idéer. RAS är ett uttryck för ett sådant nytänkande. Det handlar om realisation. Det slår mig att jag läste en intervju med arbetsmarknadsministern strax efter nyår. Till min fasa sade han att han, när han såg hur folk handlade på realisationen efter jul, insåg att det naturligtvis är samma sak också på arbetsgivarsidan. Om lönekostnaderna bringades ner rejält skulle man handla mera. Den märkliga marknadssynen finns även när det gäller arbetsmarknaden, trots att arbetsmarknaden är någonting helt annat. Det handlar om människors försörjning. Vi skall undvika lönedumpning och social dumpning. Vill man åstadkomma det här? Vill man realisera arbetskraften och slänga tillbaka pengar i näringslivet? Vi träffar precis fel företag om det gäller att skapa utvecklingskraft och om det gäller att skapa fler jobb. Detta är inget nytänkande. Om man däremot hade begränsat övertiden, gjort övertiden dyrare, gått in för skatteväxlingsförslag och lagt fram breda investeringsprogram på det sätt som vi har föreslagit både under hand och i motionen hade det kanske varit fråga om ett nytänkande. Det är det inte nu.

Herr talman! Jag sade tidigare att det inte ligger någon partitaktik bakom att jag inte har reserverat mig tillsammans med de borgerliga partierna. Efter att ha hört Kent Olsson och i viss mån även Elver Jonsson framgår det att det inte är så konstigt att vi inte kan hamna på samma linje. De vill inte ha någon riktad åtgärd. De vill avreglera arbetsmarknaden. De vill återställa arbetsrätten, plocka ner a-kassetrygghetssystemet osv.

Vänsterpartiet är inte med på detta. Vänsterpartiet går den väg som vill sanera statsfinanserna och bekämpa massarbetslösheten på ett rättvist sätt. Därför kan vi inte vara med på den inriktning som regeringen förespråkar. Jag påstår att regeringen har gått sin väg tillsammans med Miljöpartiet, eftersom man inte orkade föra en seriös diskussion med Vänsterpartiet. Vi hade ett förslag på det här området likaväl som när det gäller investeringarna. Vi hade en finansiering av våra förslag.

Låt mig ställa en fråga som inte är alltför enkel. Det skall bli intressant att se vad Johnny Ahlqvist svarar. Är dessa fem plus två miljarder finansierade och i så fall hur?

Den förhandling som ledde fram till det här var inte rimlig. Detta vill jag kalla en hästhandel – om du får ditt så får jag mitt. Men det handlar inte om de arbetslösa. Vi har fått se den socialdemokratiska regeringen slänga ur sig att den lovar två miljarder, utan någon beredning av hur det skall medfinansieras av kommunerna och vilka åtgärder som skall räknas som miljö- och allergisanering. En annan fråga är vilka lokaler det gäller. I betänkandet står det offentliga lokaler, och i pressmeddelandet står det bostäder och offentliga lokaler. Det tycker jag är beklämmande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation nr 2 avseende mom. 2 samt till utskottets hemställan avseende mom. 3, vilket innebär att regeringen får återkomma med ett investeringsprogram när det gäller miljö-ROT.

Jag har även fogat ett särskilt yttrande till betänkandet. Där tas behovet av finansiering och av ytterligare riktlinjer upp.

Låt mig säga att för arbetarrörelsen finns det ingen viktigare fråga än att bekämpa arbetslösheten. Eftersom vi i dag har så ont om pengar och gör så mycket saker på område efter område som är obehagliga, måste vi se till att inte misshushålla med slantarna. Det gäller både de som är klart finansierade i budget och de som inte är det.

Jag kan inte annat än att yttra min besvikelse över att den socialdemokratiska riksdagsgruppen inte har haft kurage nog att hålla ihop den här frågan på ett seriöst sätt. Den har blivit ett instrument för att hävda prestige hos arbetsmarknadsministern. Det är faktiskt det som det här handlar om.

Anf. 117 ELVER JONSSON (fp) replik

Herr talman! Hade Hans Andersson haft rätt då han försökte rätta mig kunde jag ha avstått från att replikera. I sin iver att stå ensam med sitt förslag som det enda av experter godkända glömmer han bort vad han bara för några dagar sedan skrev tillsammans med utskottet när utskottet presenterade folkpartimotionen.

Utskottet sade då att det rekryteringsstöd vi föreslår är ett selektivt stöd som har sin tyngdpunkt mot långtidsarbetslösheten och är flexibelt i grad och i tid.

För Hans Andersson frestas man att travestera: Vad rätt du trodde dig tänkt, fast det var fel.

Anf. 118 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Jag har tyvärr inte med mig Folkpartiets motion. Om Elver Jonsson läser sin kommittémotion står det faktiskt där – om jag minns rätt – att rekryteringsstöd skall gå till alla arbetslösa utan något särskilt krav på långtidsarbetslöshet. Detta var vad ni föreslog.

När det gäller anställningsstöd yrkar ni avslag rakt av och har inget förslag. I övrigt har jag inget behov av att käbbla om det. Men jag har en mycket klar minnesbild av kommittémotionen. Jag hoppas att det inte är Elver Jonsson som har fel – för Elver Jonssons skull.

Anf. 119 ELVER JONSSON (fp) replik

Herr talman! Jag kräver inte att Hans Andersson skall lära sig våra motioner utantill. Det räcker om han läser vad han själv har skrivit tillsammans med oss när Folkpartiets partimotion beskrivs. Det talas då om att det är en selektiv åtgärd.

Anf. 120 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Det är klart att ett rekryteringsstöd är en selektiv åtgärd. Vad jag säger är att Folkpartiet har föreslagit ett rekryteringsstöd som inte är särskilt selektivt i förhållande till vad som nu gäller, vad regeringen står för och vad vi har föreslagit.

Stöd för nyanställningar

Anf. 121 KENT OLSSON (m) replik

Herr talman! Egentligen är det litet synd att polemisera mot Hans Andersson med tanke på att han i sin kritik är väl så hård som vi är mot socialdemokraterna vad gäller RAS-förslaget. Man kan dock inte komma ifrån att Hans Andersson har velat frigöra sig från de fyra borgerliga partierna, liksom faktiskt även jag själv. Hans Andersson talar också om jättesubventioner, att det är ofinansierat och att lönesubventioner inte tycks ha någon större betydelse för nya anställningar.

Hans Andersson säger också att moderaterna vill återställa arbetsrätten och att man därför inte kan gå med på att reservera sig ihop med dem. Det handlar nu inte om arbetsrätten. Visst skall vi återställa arbetsrätten. Men det här betänkandet handlar inte om RAS.

I Vänsterpartiets motion av Gudrun Schyman står det som punkt ett att riksdagen avslår regeringens förslag till konstruktion av stöd för nyanställningar. Det är precis det som den borgerliga reservationen är tänkt att gå ut på och som Hans Andersson av partitaktiska skäl inte ville ansluta sig till.

Den argumentation vi har hört här under kvällen har gått på precis samma linje. Vi är precis lika kritiska. Men det kanske inte passar att ansluta sig till borgerligheten för då blir det inte så lätt att göra upp med socialdemokraterna i fortsättningen. Men nog är det att beklaga att en fyrpartireservation inte blev en fempartireservation.

Anf. 122 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Jag förstod inte Kent Olssons replik. Vi har gjort precis det som jag tycker att man bör göra i det här läget när vi inte har fått gehör för våra synpunkter. Vi har följt upp vår motion. Kent Olsson läste upp en del av motionen. Vi säger nej till den konstruktion som regeringen föreslår och som nu praktiskt taget är vad utskottsmajoriteten föreslår.

Vi föreslår en annan konstruktion som efter vad jag förstår moderaterna inte alls vill vara med på. I hemställanspunkt 3 godkänner vi investeringsprogrammet för allergisanering, vilket ni reserverar er mot i reservation nr 1. Det finns väl inga sakliga möjligheter att gå ihop med er såvitt jag förstår.

Dessutom står det i reservation 1 att ni har föreslagit långsiktiga stabila spelregler och att ni har lagt fram en politik som enligt utskottets uppfattning skulle ge starka företag och en ekonomi i balans. Var det detta vi fick när ni satt i regeringsställning? Ni säger att ni har konkretiserat detta i ytterligare motioner. Det lustiga är att ni har konkretiserat det åt fyra olika håll, så det är inte seriöst.

Vänsterpartiet kan självfallet inte vara med på den ideologiska skutan. Det viktiga är att jag vill vara saklig. Det är en mycket påtaglig saklig skillnad mellan de borgerliga partierna och Vänsterpartiet. Däremot är vi lika skarpa i kritiken av beredningen och bedömningen av effekterna av det förslag som majoriteten nu har lagt fram.

Anf. 123 KENT OLSSON (m) replik

Herr talman! Jo visst, Hans Andersson, hade det funnits möjlighet till en gemensam reservation. I beredningen var vi hela tiden överens. Men vid det sista sammanträdet utkristalliserade det sig klart att Vänsterpartiet inte ville göra gemensam sak med oss av kända skäl. Man vill inte gå ihop med de borgerliga partierna, eftersom man då riskerar att man inte kan göra upp med socialdemokraterna i framtiden.

Därefter kom reservationerna att utformas. Men nog hade vi kunnat göra upp kring detta, eftersom vi gör samma kritik av anställningsstödet. Hade bara viljan funnits så hade det säkert gått. Men viljan att ligga bra till hos socialdemokraterna var tydligen större – trots den kritik som man för fram i dag, som är densamma som vår.

Anf. 124 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Viljan att ligga bra till hos socialdemokraterna är inte särskilt stor från min sida – särskilt inte så som socialdemokraterna nu beter sig här i riksdagen.

Jag förstår inte vad Kent Olsson säger. Kritiken är identisk i vissa frågor, och det framgår av min reservation. Jag har dessutom ett annat förslag som i efterhand har fått arbetsmarknadsforskarnas stöd.

Så det här är inget problem. Jag uppmanar därför Kent Olsson att ansluta sig till reservation nr 2. Då återstår kritiken av regeringen och utskottsmajoritetens förslag, och så finns det ett alldeles utmärkt förslag som alternativ. Dessutom slipper Kent Olsson då säga nej till investeringsprogram för allergibekämpning. Välkommen på skutan, Kent Olsson!

Anf. 125 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! När man slår upp tidningen i dag kan man läsa att det inte blir något beslut här i kväll vad gäller nästa ärende på föredragningslistan, det om en ny fastighetsmäklarlag – detta trots att utskottets betänkande är färdigt och finns framlagt på bänkarna här i kammaren. Orsaken till den förväntade återremissen är en artikel i Dagens Nyheter som påvisar det orimliga i just det förslaget.

Tänk om vi hade kunnat läsa motsvarande i dag i tidningen om förslaget till nyanställningsstöd! I den frågan har det sannerligen inte saknats artiklar och inlägg från en i stort sett samlad oppositionskör. Detta har också framgått mycket tydligt av de inlägg som har gjorts hittills i debatten.

Det har förts fram argument som tydligt och enkelt har malt ned det föreslagna anställningsstödet till vad det är, ett i raden av regeringens och Anders Sundströms misslyckanden med att komma till rätta med arbetslösheten.

Det har tidigare lästs ur andra artiklar, men det kan egentligen räcka med att läsa ur dagens utgåva av fackföreningsrörelsen flaggskepp, Aftonbladet. Där finns t.o.m. en bild på Anders Sundström, och under bilden står: Ingen stöder Sundström. Där står också att riksdagen i dag klubbar ett beslut som nästan alla tycker är fel. Det finns faktiskt ingen som tycker att förslaget är bra, utom just Anders Sundström.

Sedan går man i artikeln igenom alla som säger nej, från arbetsgivare till fackliga organisationer, från AMS-chefen och regeringens egen expertgrupp till Miljöpartiet, som ju ändå kommer att rösta igenom förslaget. Artikeln avslutas: "Men det är inte slut med detta. Regeringen, som berömmer sig av att enbart lägga fram förslag som är finansierade, har ännu inte hittat pengarna som ska betala rabatten. Politik är ibland det omöjligas konst."

Efter detta, herr talman, vill jag vända mig till utskottsmajoriteten och såväl till Johnny Ahlqvist som till Barbro Johansson ställa frågan: Kan ni nu inte, när tid ännu finns, ta till er alla de argument som talar mot RAS och låta politiken åter bli "det möjligas konst"? Det skulle avsevärt förbättra politikens anseende, och vi kunde sedan med gemensamma ansträngningar finna de kloka och verkningsfulla recepten för att få ned arbetslösheten såväl kortsiktigt som långsiktigt.

Ett genomdrivande av det här förslaget riskerar att blockera en konstruktiv arbetsmarknadspolitik också i morgon och kommande dagar. Varför då på detta sätt spela hasard med de arbetslösa?

Jag vill referera en annan artikel. Så här stod det i en intervju nyligen: Ingen annan arbetsmarknadsminister har uträttat så mycket som jag på så kort tid. Detta sades av Anders Sundström i en Aftonbladetintervju.

Om jag får travestera hans egna ord, fru talman, skulle jag kunna säga: Ingen annan minister har åstadkommit så mycket skada på så kort tid som just Anders Sundström. Då menar jag inte bara att han står bakom en misslyckad arbetsmarknadspolitik, utan att han också mer än någon annan symboliserar regeringens framtoning som en konfrontationsregering.

Det har handlat om en i grunden företagsfientlig politik, om en förändrad arbetsrätt, som har försämrat möjligheterna för arbetslösa att få jobb, om ett avskaffande av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som värnat alla, om ungdomsgarantier som förvandlats till målsättningar, och i och med att man nu avskaffar ungdomspraktiken kan följden komma att bli många fler arbetslösa ungdomar. Det har handlat om ett frångående från uppgjord fördelning av strukturstöd, något som arbetsmarknadsministern också har ansvar för.

Allt detta har gjorts i konfrontation med de partier som man i regeringsdeklarationen sade sig vilja samarbeta med.

Nu kommer dessutom RAS:et som kronan på verket.

Inser inte arbetsmarknadsministern och regeringen vilka insatser man spelar med, när man så tydligt, på punkt efter punkt, väljer konfrontation i stället för samarbete?

Arbetsmarknadsministerns så vitt omtalade program mot arbetslösheten har i vissa delar havererat redan på ritbordet, och för varje uppfinning som nu realiseras framstår misslyckandet allt tydligare. När skall regeringen inse att man inte med aldrig så många arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan kompensera en i grunden felaktig näringspolitik, en politik som försämrar förutsättningarna för företagande? Varför accepterar regeringen en fortsatt hög arbetslöshet, när grunden var lagd för att arbetslösheten snabbt skulle kunna pressas tillbaka?

Stöd för nyanställningar

Regeringens politik kan nu leda in i en permanent massarbetslöshet. Var det vad väljarna hade förväntat sig av en socialdemokratisk regering?

Sakargumenten mot RAS har redan berörts i tidigare inlägg. Jag vill ändå, fru talman, kort sammanfatta.

För det första: RAS leder inte till några omfattande nyanställningar. Varje jobb kan komma att kosta 1 miljon kronor. Det är, som nämnts här tidigare, säkerligen ett svårslaget rekord i världshistorien.

För det andra: RAS blir konkurrenssnedvridande.

För det tredje: RAS kan, tvärtemot intentionerna, innebära större svårigheter för långtidsarbetslösa att få anställning. Detta framgår också mycket tydligt i den artikel som fanns i Dagens Nyheter i går och som flera talare har refererat till.

För det fjärde: RAS motverkar inte tendenser till löneinflation, något som arbetsmarknadsministern har hävdat i debatten.

För det femte: RAS blev i all hast förändrat efter kontakter med EU-kommissionen, och det nya förslaget, den nya utformningen, som innebär en förändring gentemot det tidigare förslaget, har faktiskt inte analyserats.

För det sjätte: RAS är ofinansierat. Vad är det för signal att skicka ut till omvärlden i det statsfinansiella läge som vårt land befinner sig i?

De argument som arbetsmarknadsministern har använt för sitt nyanställningsstöd har fallit, och ändå är man nu beredd att genomdriva det här förslaget. Varför? Varför Johnny Ahlqvist?

I ett pressmeddelande från Arbetsmarknadsdepartementet sägs att 50 000 personer som kommer att omfattas av nyanställningsstödet har varit arbetslösa i mer än sex månader, och av dem skall 35 000 ha varit arbetslösa i mer än tolv månader. Jag tror att man i och med detta har bundit ris åt egen rygg. Vi vet ju att vi alla kommer att kunna avläsa resultatet och att det kommer att kunna jämföras med dessa siffror. Vi har resultatet inom några månader eller inom något år, och då får vi se hur det ligger till med de här siffrorna.

Varför då inte i stället, innan det definitiva beslutet fattas, erkänna att förslaget kanske inte är så lyckat utan säga att regeringen nu skall fundera och lyssna till andra partier, för att sedan återkomma med ett bättre förslag? Det är ju faktiskt flera talare före mig som har kommit med liknande uppmaningar. En sådan handling skulle avsevärt höja regeringens anseende och öka förutsättningarna för samarbete omkring den centrala frågan, hur vi effektivast skall bekämpa arbetslösheten.

Slutligen, fru talman: Hur kan regeringen och dess försvarare här i riksdagen tro att företagarna skall få förtroende för en politik som ena dagen går ut på att arbetsgivaravgifterna skall höjas och nästa dag går ut på att desamma skall sänkas för vissa? Det är den här typen av ryckighet som är så skadlig för svenskt näringsliv och svensk ekonomi.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation nr 1, vilket innebär att jag yrkar avslag på propositionen.

Stöd för nyanställningar

Anf. 126 JOHNNY AHLQVIST (s)

Fru talman! Hur sysselsättningen kommer att utvecklas är absolut en ödesfråga för det svenska välfärdssystemet. Arbetslösheten är avgjort det största hotet mot en bra regional och lokal utveckling. För stat, för län och för kommuner är detta den största frågan.

Jag skall, fru talman, börja med att ge några siffror som bakgrund till debatten.

Sysselsättningen har fallit dramatiskt i Sverige under den senaste lågkonjunkturen. En lågkonjunktur i kombination med ett antal felaktiga politiska beslut under hösten 1991 innebar en större nedgång i Sverige än i något annat europeiskt land. Det är ett fall som är så stort att det endast har sin motsvarighet under 30-talets depression.

Under de första åren av 90-talet försvann mer än 500 000 arbetstillfällen. Nedgången var kraftigast inom industrin och byggsektorn. Närmare vart fjärde industrijobb respektive byggjobb försvann mellan åren 1990 och 1993. Raset i sysselsättningen har till mycket stor del ägt rum i den privata sektorn.

Vi har alltså haft en bedrövlig utveckling men ser nu äntligen tecken på en uppgång. Industrin ökar sina investeringar, och industriproduktionen passerade under 1994 toppnoteringen år 1989, trots att antalet sysselsatta var 200 000 mindre än 1989. Uppgången har i ett historiskt perspektiv varit stark, men vi måste komma ihåg att den sker från en mycket låg nivå.

Fru talman! Sveriges arbetsmarknadspolitik kan onekligen sägas vara i sin ödestimma. Dagens höga arbetslöshet måste på några år pressas ned rejält. Vi ser nu en konjunkturuppgång som kan räcka i kanske tre, fyra år. Det är nu vi har möjligheten att pressa ned arbetslösheten ordentligt. Det är nu som vi måste klara detta, för annars kommer vi att gå in i nästa lågkonjunktur med tvåsiffriga nivåer på arbetslösheten. Då blir de sociala och samhällsekonomiska konsekvenserna ohållbara.

I budgetpropositionen i januari presenterade regeringen ett antal åtgärder för att öka sysselsättningen och få ner arbetslösheten, alla med en inriktning mot aktiva åtgärder i stället för de passiva åtgärder som den förra regeringen vidtog. Ökad flexibilitet och hög kompetens, allt för att stärka tillväxten.

En av de åtgärder som redovisades i budgetpropositionen var ett nytt tillfälligt riktat anställningsstöd, det s.k. RAS. Stödet riktar sig till registrerat arbetslösa och ger framför allt de långtidsarbetslösa goda möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Anställningsstödet kan kombineras med rekryteringsstöd och ger därmed de långtidsarbetslösa bättre möjligheter att komma in på arbetsmarknaden, helt enligt EU:s riktlinjer. Därmed har jag besvarat Elving Anderssons fråga.

Det finns några viktiga motiv för denna åtgärd. Det viktigaste – och allt överskuggande – är att öka antalet arbetstillfällen i näringslivet. Om inte detta görs nu finns risken att Sverige kan komma att drabbas av samma höga bestående arbetslöshet som i många andra europeiska länder.

Det riktade anställningsstödet har debatterats flitigt under den senaste tiden. Borgerliga politiker och företrädare har talat i nedlåtande

Stöd för nyanställningar

ordalag om förslaget. Man har sagt att förkortningen står för operation Rädda Anders Sundström eller gjort andra löjliga tolkningar. Jag tycker att detta är en debattnivå som knappast är värdig det svenska parlamentet.

Personangrepp mot Anders Sundström har gjorts från moderaterna och från kds i dagens debatt. Jag tycker att de är uttryck för en låg debattnivå. Jag vill ställa frågan: Hurdant känns det, Hans Andersson, att vara med i det gäng som gör personangrepp på en minister som inte är närvarande? Men där trivs kanske vänsterpartisterna.

Förslaget är dock inte bara Anders Sundströms. Låt mig först och främst tala om att bakom förslaget står den socialdemokratiska riksdagsgruppen, alltså inte bara arbetsmarknadsminister Anders Sundström och regeringen, och att det för närvarande är vi från arbetsmarknadsutskottet som lägger fram förslaget. Men det har kanske undgått mina ärade kolleger från borgerliga kanten i utskottet.

Vi socialdemokrater är nämligen helt övertygade om att det behövs nya idéer och nytänkande för att få ned arbetslösheten. I dag står 350 000 människor öppet arbetslösa, och det är alldeles klart att detta problem inte klaras med de gamla lösningarna. Då måste man våga pröva någonting nytt, och riktat anställningsstöd är en ny idé. Vad som förvånar mig och gör mig mer upprörd är att borgerliga företrädare beskriver RAS som slöseri med allmänna medel.

Fru talman! Vi som var med i riksdagen under den förra mandatperioden och deltog i diskussionen om arbetsmarknadspolitiken kommer ihåg det gigantiska slöseri med medel som den borgerliga regeringen ägnade sig åt inom arbetsmarknadspolitiken. Det var en regering som inte ens tog hänsyn till vad ett enigt arbetsmarknadsutskott sade om hur olika åtgärder skulle sättas in. Den nonchalerade både utskottet och riksdagen i övrigt. I stället valde man att formligen vräka ut miljarder på passiva åtgärder och lyckades med att förvandla ett överskott i Arbetsmarknadsfonden från 1992 till ett underskott på bortåt 70 miljarder 1994. Tala om slöseri!

Ni anklagar oss också för att slösa med medel när vi vill använda 5 miljarder för andra aktiva åtgärder. Det är 5 miljarder av 300 miljarder som satsas på arbetsmarknadspolitiken under den mandatperiod som vi har fått förtroendet av väljarna att föra politiken.

Nej, det är i själva verket regeringen Bildt som kommer att gå till historien som den störste slösaren, inte bara när det gäller kontantstöd utan också när det gäller den bästa resurs som ett land har, nämligen människans vilja till arbete. Då gick det bra, Kent Olsson, att slösa.

Jag vill beträffande finansieringen av det riktade anställningsstödet säga att vi skall finansiera detta med förslag till åtgärder i kompletteringspropositionen. Elver Jonsson påstår att vi går på i den vanliga trallen med upplåning för att finansiera detta. Ja, Elver Jonsson, vem var det som ökade farten på upplåningskarusellen i vårt land? Inte var det den socialdemokratiska regeringen, utan det skedde under den förra regeringens tid.

Fru talman! Vi socialdemokrater är övertygade om att en åtgärd som leder till minskad arbetslöshet också är positiv för statskassan. Det

är faktiskt inte gratis att låta människor gå arbetslösa. En arbetslös kostar i dag i genomsnitt 188 000 kr per år för statskassan, i form av skattebortfall och arbetslöshetsunderstöd. Den som vill kan lätt räkna ut hur stor besparingen blir, om RAS ger en nettoeffekt om 20 000 eller 30 000 nya arbetstillfällen. Såväl staten som företagen och inte minst de arbetslösa tjänar på att arbetslösheten minskar.

Vi som står bakom förslaget här i dag är inte heller ensamma om åsikten att det behövs ett nytänkande i sysselsättningspolitiken. Även bland dem som inte brukar stå på vår sida finns det personer som stödjer tanken på ett riktat anställningsstöd för de arbetslösa.

Jag vill nu ställa en fråga, fru talman, till föregående talare. Ett antal talare har kritiserat vårt förslag, men jag har inte hört något förslag från Kent Olsson, Elving Andersson, Elver Jonsson eller Dan Ericsson om något alternativ till RAS. Det riktas en massiv propaganda mot förslaget, men ni har inga egna förslag att redovisa. Vilka är era alternativ?

Jag kan i detta avseende ge en eloge till till Vänsterpartiet, som i en omfattande motion preciserar förslag till åtgärder, men den borgerliga församlingen har inga alternativ att anvisa.

Jag har noterat i debatten att somliga menar att RAS snedvrider konkurrensen, att företag som anställer arbetslösa gynnas på bekostnad av andra företag. Inte minst har byggnäringen gett uttryck för en sådan uppfattning. Också tidigare talare har från denna talarstol framfört denna synpunkt.

Jag tycker för det första att det är orimligt att påstå att RAS kan göra en arbetslös starkare än den som har ett arbete. Det är faktiskt vad era påståenden går ut på. RAS bidrar tvärtom till att öka jämlikheten mellan dem som har ett jobb och dem som står utanför arbetsmarknaden. En av de största klyftorna i samhället i dag går faktiskt mellan dem som har ett jobb och dem som inte har ett sådant.

För det andra är det ju sannolikt att det föreslagna miljöinvesteringsprogram som kommer i kompletteringspropositionen om att förbättra inomhusklimat i bostäder – jag vill betona bostäder – och offentliga lokaler kommer att ge en ordentlig volymökning av jobb för både målare och byggnadsarbetare. Det är mycket troligt att både de företag i branschen som nu väljer att expandera genom RAS och andra företag kommer att få en betydligt starkare position på marknaden efter dessa åtgärder.

För det tredje är det angeläget att betona att det allvarligaste för målerinäringen, byggbranschen och många andra branscher i samhället är om regeringen avstår från att göra något åt arbetslösheten. Det faktum att 350 000 människor går öppet arbetslösa innebär sociala och inte minst statsfinansiella problem som drabbar alla. Därför är också ambitionen att skapa fler varaktiga arbetstillfällen i näringslivet överordnad allt annat. Så även problemet om konkurrensen.

Det återstår att se hur långt RAS räcker i kampen mot arbetslösheten. I debatten har förts fram beräkningar på antal som får arbete. Det har haglat siffror, beräkningar och påståenden. Det är bara att konstatera att det inte finns några mallar eller andra beräkningar för att få fram en exakt siffra. Det kan varken AMS, arbetsmarknadens parter eller

några andra prognosmakare göra. Hela den här sifferexercisen med akademiska beräkningar har endast använts för pajkastning i den politiska debatten. Tanken på den arbetslöse har försvunnit. Glömd är tanken att avsikten med förslaget är att få fram nya jobb för att minska arbetslösheten. I stället har beteendet från vissa talare i dag mer liknat försmådda friares.

Det är inte första gången som vi fattar beslut om ett sysselsättningsstöd, och förmodligen inte den sista gången heller. Osäkerheten har alltid varit lika stor, oavsett om det har varit en socialdemokratisk eller en borgerlig regeringen som lagt fram förslaget. Det går inte att göra några exakta bedömningar i förväg om vad detta kommer att ge. Men den här sifferexercisen förs kanske fram av vissa talare för att dölja att man kanske inte har finansierat de egna alternativ som har lagts fram på arbetsmarknadspolitikens område.

Fru talman! Vi som står bakom förslaget är helt övertygade om att en sådan här generös rabatt på nyanställningar också gör det mer intressant för företag att tidigarelägga anställningar och expandera.

Det är mycket märkligt om de borgerliga med sin filosofi om att sänkta skatter ger fler jobb underkänner denna argumentation. Det tillfälliga anställningsstödet är ju en skattesänkning. Men vi kräver en motprestation. Bara de som fastanställer arbetslösa får denna skattesänkning.

Det främsta motivet för RAS är alltså att bidra till minskad arbetslöshet, men det finns också andra motiv som nästan helt kommit i skymundan i samhällsdebatten.

Jag tror att RAS innebär att det blir mer lönsamt att nyanställa än att köra den befintliga personalen på övertid. På så sätt kan vi medverka till att sänka dagens rekordhöga övertid.

RAS motverkar också lönekonkurrens mellan företagen. Det blir enkelt och mer lönsamt att nyanställa en arbetslös arkitekt, tekniker eller byggnadsarbetare än att konkurrera om dem som redan har ett jobb. På så sätt medverkar vi till att motverka en inflationsdrivande löneglidning.

Fru talman! Jag anser att det finns mycket starka motiv för att riksdagen nu skall fatta beslut om ett riktat anställningsstöd. Det är vår skyldighet att göra allt för att bekämpa arbetslösheten. I denna kamp är det riktade anställningsstödet ett av många viktiga instrument.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Anf. 127 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag vill först säga att jag beundrar Johnny Ahlqvists förmåga att i retoriska ordalag försöka försvara ett i grunden omöjligt förslag.

Jag kan hålla med Johnny Ahlqvist om den beskrivning han gör av problemen och nödvändigheten av att komma till rätta med den massarbetslöshet som nu råder.

Johnny Ahlqvist säger att det behövs nya idéer inom arbetsmarknadspolitiken. Jag tror också att det kan behövas. Det behövs en arsenal

av åtgärder, men jag vill understryka att bara för att en idé är ny behöver den inte vara bra. Förslaget om RAS är visserligen en ny idé, men det är definitivt inte bra.

Sedan hävdar Johnny Ahlqvist att detta inte är något slöseri med offentliga medel. Om vi sätter 5 miljarder i relation till den totala statsbudgeten är det i och för sig inte någon gigantiskt summa. Men man måste ju sätta den i relation till hur många nya jobb som det här kan tänkas skapa. Det är ju då vi ser att det är ett slöseri. Det blir ett oerhört dyrt stöd.

Det vore intressant att höra vad Johnny Ahlqvist har för uppfattning om vad resultatet blir av det här stödet. I sitt anförande säger han att det inte exakt går att förutspå vad olika typer av insatser får för effekter. Det gör det säkert inte. Men det finns ju ändå olika typer av beräkningar. Johnny Ahlqvist nämnde 20 000–30 000 jobb i ett räkneexempel som han hade. Skall jag tolka det så att det är Johnny Ahlqvists uppfattning att det här förslaget kommer att ge 20 000–30 000 nya jobb? Då skulle jag vilja fråga vad det är för skillnad i beräkningssätt som gör att Johnny Ahlqvist kan få det här att landa på 20 000–30 000 nya jobb när AMS i sin beräkning säger att det handlar om högst ca 5 000 nya jobb. Det skulle vara intressant att få det utklarat.

Sedan säger också Johnny Ahlqvist att han inte hört några som helst förslag eller synpunkter från oss som talat tidigare här om hur vi skall lösa problemen. I så fall måste jag säga att Johnny Ahlqvist har lyssnat dåligt. Det är inte i första hand primärt inom arbetsmarknadspolitikens område som vi ger förutsättningar för nya jobb. Det är inom näringspolitiken, skattepolitiken, regionalpolitiken, miljöpolitiken osv. Där har vi redovisat vilken inriktning vi vill ha för att skapa långsiktigt fasta spelreglerna för näringslivet så att det skapar framtidstro och investeringsvilja, inte minst hos de svenska småföretagen. Det är där potentialen för de många nya jobben finns framöver.

Anf. 128 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Elving Andersson började att tala om det här med slöseri med medel och hur många jobb som kan ges för dessa 5 miljarder. Jag säger uppriktigt att det inte finns någon prognosmakare som kan göra en bedömning av exaktheten i detta. Det är inte första gången, Elving Andersson, som vi fattar ett beslut här i riksdagen där vi gör precis samma beräkningar om antalet arbetstillfällen.

Förra mandatperioden genomförde vi det generella anställningsstödet på förslag av en arbetsmarknadsminister som representerade samma parti som Elving Andersson gör. Jag vet inte om det fanns några beräkningar när det förslaget kom till riksdagen. Det enda som stod i propositionen var att effekterna var okända. Där fanns inga argument varför man skulle genomföra det. Men både Vänsterpartiet och Socialdemokraterna ställde upp på det generella anställningsstödet eftersom vi gjorde den bedömningen att det kunde ge något.

Men Elving Andersson ställer inte upp på någon tanke i det här förslaget. Men jag vet, Elving Andersson, att Centern var mycket intresserade av förslaget om riktat anställningsstöd, men man förde in

Stöd för nyanställningar

ekonomiska diskussioner i de förhandlingar som ägde rum, och då sade vi nej.

Jag efterlyste förslag på arbetsmarknadspolitikens område, Elving Andersson. Det är bara att titta på föredragningslistan i dag. Vi diskuterar arbetsmarknadspolitik, inte skattepolitik eller näringspolitik, här i dag. Jag har inte hört ett enda förslag från Elving Andersson som skulle ersätta RAS. I sin egen motion skriver man i allmänna ordalag om helt andra åtgärder.

Elving Andersson gör tummen ner för allergisaneringen eftersom kommunerna inte har dessa pengar. Jag vill på det livligaste understryka att detta förslag inte bara gäller kommuner och offentliga lokaler. Det står klart och tydligt i överenskommelsen att det även gäller andra bostäder. Det kommer också att avspegla sig i den proposition som kommer.

Men det är något slags taktik från dem som varit med i debatten i dag att föra över detta till att man bara skulle ta pengarna från kommunerna. Det har aldrig sagts något om detta. Kommunerna har samma möjligheter som alla privata lägenhetsägare att använda sig av de pengar som kommer i framtiden.

Jag ställer fortfarande frågan till Elving Andersson: Vad har Centern för förslag i stället, mer än att man bara pekar på de områden som nämndes i den allmänpolitiska debatten för fjorton dagar sedan? I dag behandlar vi faktiskt i kammaren det riktade anställningsstödet och ingenting annat.

Anf. 129 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag skall börja med allergisaneringen. Jag har redan i mitt första inlägg understrukit att det i och för sig är ett viktigt ändamål. Men jag ifrågasätter starkt om den kommer att kunna genomföras. På s. 12 i utskottsbetänkandet står följande, Johnny Ahlqvist: Beträffande förslaget om investeringsprogram till förmån för bättre inomhusklimat och allergisanering av olika *offentliga* lokaler utgår utskottet från att ett sådant förslag bereds vidare i regeringskansliet osv. I utskottsbetänkandet talas det exklusivt om offentliga lokaler. Det är väl ändå utskottsbetänkandet vi diskuterar och har att behandla, och inte någon form av pressmeddelande om någon överenskommelse som har skett mellan regeringen och Miljöpartiet. Vi får väl hålla oss till det som finns dokumenterat i riksdagstrycket, i utskottets betänkande. Där står det exklusivt talat om offentliga lokaler.

När man sedan talar om slöseri tycker jag att det finns anledning att understryka att vi nu inte diskuterar vad som skedde under den tidigare regeringen osv. Vi kan ägna mycket tid åt det. Nu är det ett konkret förslag som ligger på bordet, och det är det som diskuteras.

Johnny Ahlqvist säger att det inte finns någon prognosmakare som kan säga exakt vilka effekter detta förslag ger. Nej, det finns säkert ingen som kan säga exakt. Men man måste ändå ha en viss uppfattning om storleksordningen, i vilket härad detta hamnar. Det pratades först om 110 000 nya jobb. Det har pratats om 70 000 nya jobb, sedan om 20 000–30 000 nya jobb osv. Den som jag tycker är mest auktoritativ

på detta område, som har visat vilken metodik man har använt vid beräkningarna, vilka förutsättningar man har lagt in i ekvationerna osv., är Arbetsmarknadsstyrelsen med sin generaldirektör i spetsen, när man var i utskottet. Med de förutsättningar som, såvitt jag kan bedöma, är väldigt relevanta landar man på att det kan ge på sin höjd 5 000 nya jobb. Jag har inte hört varken Johnny Ahlqvist eller någon annan argumentera emot det sätt som Göte Bernhardsson har gjort sina beräkningar på. Jag är ganska övertygad om att det är den beräkning som kommer absolut närmast sanningen. Om det då handlar om den storleksordningen – 5 000 nya jobb och 5 miljarder kronor – hävdar jag att det är ett slöseri med offentliga medel.

Johnny Ahlqvist säger att vi i dag diskuterar exklusivt de arbetsmarknadspolitiska insatserna och inte andra åtgärder som är viktiga för att skapa sysselsättning. Jag vill betona att just det är en brist. Här måste vi ha en helhetssyn. Vi löser inte problemet med de nya jobben primärt inom arbetsmarknadspolitikens område. Det krävs en helhetssyn på hela det politiska fältet för att vi skall komma ur massarbetslösheten.

Anf. 130 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Det gläder mig att Elving Andersson ändrade uppfattning i varje fall när det gäller allergisaneringen. Det tycker jag är positivt.

Jag vill återkomma till beräkningarna. Elving Andersson säger att det går att göra beräkningar enligt Göte Bernhardssons uttalande. Jag tolkade inte det som Göte Bernhardsson sade när han var i utskottet som att han låste fast sig vid att det var 5 000 arbetstillfällen som kunde komma ut av detta förslag. Liksom jag har sagt här sade han att det är mycket svårt att avgöra om det är arbetstillfällen som hade kommit ändå, utan RAS. Det är precis samma sak som när Elving Andersson stod i talarstolen och pläderade för att människor skulle starta eget. Vilka beräkningar gör ni när ni menar att det ger så många arbetstillfällen när människor startar eget? Det går inte att vidta någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd där man kan göra exakta beräkningar av hur många jobb det ger.

Jag vill hänvisa till vad vi har sagt tidigare i arbetsmarknadsutskottet. Det var ett enigt utskott som uttalade sig om GAS, generellt anställningsstöd. I den proposition som arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund skickade över stod: "För att beräkna effekten av GAS på de offentliga finanserna krävs information dels om vilka sysselsättningsökningar som skulle komma att ske även om GAS inte infördes, dels om vilken sysselsättningsökning som sker på grund av GAS. Sådan information saknas." Den propositionen var underskriven av både Per Unckel och Börje Hörnlund. Detta med beräkningarna är ingenting nytt.

Vad har Centern för förslag till åtgärder? Jag efterlyser de åtgärder som skulle ersätta detta. Jag har inte fått en enda idé från Centerpartiet, varken i dagens debatt eller när vi har diskuterat i utskottet.

Centern skriver i mer svepande ordalag att vi nu är på väg tillbaka in i en arbetsmarknadspolitik som innebär att tillväxten åter ökar och det blir överhettning i storstadsregionerna. Det står så ordagrant i er motion. Man kan verkligen fråga vilka beräkningar Centerpartiet gör när partiet säger att det finns tendenser till överhettning i storstadsregionerna. Stockholm, Göteborg och Malmö har i dag en öppen arbetslöshet på 15–16 %. Jag tror att Elving Anderssons beräkningar på vad som är överhettning är precis desamma som när han gör bedömningen om 5 000 arbetstillfällen.

Anf. 131 ELVER JONSSON (fp) replik

Fru talman! När utskottsordföranden analyserar arbetslöshetens problem och vändor kan han konstatera, då han erinrar sig debatten i utskottet, att här finns mycket av samstämmighet. Vi är eniga om att bekämpa arbetslösheten på bred front.

Johnny Ahlqvist talar om de industrijobb som har försvunnit. Det är bara att märka att den stora nedgången i industrisysselsättningen drog i gång i slutet på 80-talet. Vi kan konstatera, också det i samlad bedömning, att alla de jobben inte kommer tillbaka. Vad som fordras är nya jobb, i den enskilda sektorn, på tjänstesidan, inom service och vad det kan vara. Den offentliga sektorn kommer att minska ytterligare. Det har vi finansminister Göran Perssons ord på.

Så säger Johnny Ahlqvist, närmast i en ödesmättad vädjan till kammaren: Nu måste vi klara det. Jag kan säga att det är riktigt att ge en sådan uppmaning till Sveriges riksdag. Men frågan blir då hur. Gör vi verkligen det? Visserligen gör Johnny Ahlqvist aktningsvärda försök att här teckna förslaget om RAS i ljusa färger. Men det har ju, som många har sagt här, fått alltför många kritiska omdömen för att vi egentligen skall våga tro på det. En av huvudpunkterna i kritiken är att det är ofinansierat och att det vore rimligt att ompröva det.

Johnny Ahlqvist kommer med den berättigade frågan: Vad vill ni då göra? Utöver näringspolitiska åtgärder och att hyfsa vår budget, för att nu hålla oss till arbetsmarknadspolitiken, vill vi kraftigt öka på rekryteringsstödet. Vi vill satsa mer på de långtidsarbetslösa, handikappade och de ALU-jobb och ungdomspraktikanter vi har och har haft i hundratusental. Den socialdemokratiska regeringen krymper ihop de sistnämnda till ett intet. Vi tycker att ungdomspraktiken skulle få leva kvar ytterligare en tid.

Den ungdomsintroduktion som arbetsmarknadsministern gjorde ett stort nummer av i sin tidningsartikel är på väg att bli den flopp jag sade, nämligen ett stort misslyckande. Vi har AMS-chefens ord på att allt talar för det.

Johnny Ahlqvist sade att Arbetsmarknadsfonden blev hårt dränerad. Det är väl bara att säga att den arbetsmarknadsfond som den förra socialdemokratiska regeringen fattade beslut om byggde på en arbetslöshet som var 2 %. Ingen drömmer i dag om att vi orkar återvända dit, åtminstone inte under detta sekel. Glöm inte att det inte var längesedan Johnny Ahlqvist, Ingvar Carlsson och några till stod på trappan här utanför och sade att arbetslöshetsersättningen är alldeles för låg. Då

gällde 90 %. Nu är det en mera sansad bedömning. Men det är klart att det är flera som var med och dränerade Arbetsmarknadsfonden.

Fru talman! Jag tror att vi behöver ett nytänkande och en omprövning av det förslag som nu ligger.

Anf. 132 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag förmodar att Elver Jonsson fortfarande är lika stolt över den särlagstiftning som riksdagen åstadkom när det gäller ungdomspraktiken. Vi har sagt att vi inte ställer upp på den, vare sig från Vänsterpartiet eller Socialdemokraterna. Vi hade en avvikande mening när ni tillsammans med Ny demokrati drev igenom den lagstiftning som innebar en särlagstiftning för ungdomar och att inte gällande kollektivavtal skulle följas. Vi har sagt att vi vill satsa på ungdomsintroduktion i stället. De senaste veckorna har antalet ökat med 500 ungdomsintroduktionsplatser i veckan. Jag tror att Elver Jonsson skall vara mycket försiktig innan han skåpar ut det förslaget helt och hållet.

Jag har fått kritik för att förslaget är ofinansierat. Jag har sagt att det skall finansieras i kompletteringspropositionen. Något annat besked kan jag inte lämna Elver Jonsson, och det var väl samma besked som vi fick under förra mandatperioden när vi diskuterade finansiering av olika förslag.

Jag förstår inte varför man är så bitter över detta förslag. Det utökade rekryteringsstöd som Elver Jonsson föreslår är nästan samma sak som RAS, som vi socialdemokrater har föreslagit. Jag förmodar att det när Elver Jonsson skrev motionen fanns litet osäkerhet i Folkpartiet om i vilken ställning man skulle komma, beroende på vilken partiledare man skulle välja. Men jag tycker ändå inte att det skall inverka på sakbehandlingen av frågan. Nu vet vi hur det är i Folkpartiet, så nu kanske man kan ändra uppfattning i frågan. Jag kan inte se några större skillnader mellan RAS och ett höjt rekryteringsstöd. Man kan använda RAS i kombination med rekryteringsstöd.

Anf. 133 ELVER JONSSON (fp) replik

Fru talman! När det gäller synen på rekryteringsstöd ligger vi mycket nära varandra. Det var vad jag sade i mitt inledningsanförande. Det stora undantaget i vår bedömning är just RAS-förslaget.

Johnny Ahlqvist beskärmar sig över att vi hade en särlagstiftning när det gäller ungdomspraktiken. Den stöddes, eller åtminstone tolererades, sent omsider av den socialdemokratiska oppositionen.

Nu säger Johnny Ahlqvist att han sätter sitt hopp till ungdomsintroduktionen därför att den har ökat med 500 platser sedan förra veckan. Det var ju gott och väl, men det fanns inte mer än 1 500 platser när AMS-chefen anmälde läget. Är det nu 2 000 är det ju gott och väl, men det skall ses mot bakgrund av de kanske hundratusentals ALU-projekt som nu krymps ihop till ett minimum. Många i ungdomspraktik fick fotfäste på arbetsmarknaden och en fortsatt anställning. De kommer att behöva kompenseras med nya arbetsplatser, och det tror jag inte att ungdomsintroduktionen kan klara.

Stöd för nyanställningar

Ordföranden skall ändå hållas räkning för att han inte polemiserade mot våra förslag om en hårdare satsning på handikappområdet för dem som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Det ger åtminstone mig ett visst hopp om att vi kanske i utskottet skall kunna göra en omdisponering som blir till fördel för dem som har det allra svårast.

Till sist, fru talman, vill jag bara erinra om den frontlinje vi har i Folkpartiet. Det är inte en trestegsraket av s-modell, utan det är tre andra saker. För det första är det ett positivt näringsklimat. För det andra är det sunda statsfinanser. För det tredje – det är det vi nu talar om – är det en aktiv arbetsmarknadspolitik. På de tre sakerna ställer Folkpartiet upp, och jag tror att det finns punkter där vi också kan bli överens med den nuvarande regeringen.

Anf. 134 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Elver Jonsson begär att vi från Socialdemokraterna skall redovisa hela vår politik. Vi ställde aldrig krav på den förra regeringen att också redovisa ytterligare åtgärder när man lade fram en särproposition.

Jag kan lugna Elver Jonsson med att det säkert kommer att finnas en rad åtgärder när det gäller arbetsmarknadspolitiken i kompletteringspropositionen. Därmed har jag inte sagt att det är någon form av raket. Man begär att vi skall komma med ett totalgrepp. Vi återkommer i kompletteringspropositionen, och där kommer vi säkert att ha ytterligare åtgärder både för yngre och för äldre arbetskraft.

Vi har sagt att ALU-projekten skall minska. Jag vet inte var Elver Jonsson fått uppgiften om att de skall försvinna totalt ifrån. Vi säger att det skall finnas 10 000 ALU-platser i slutet på budgetåret. Jag uppmanar Elver Jonsson att komma ihåg att det faktiskt är ett budgetförslag som gäller i 18 månader. Ingen har sagt att ALU skall avskaffas direkt, utan det skall minskas på sikt. Det gör vi därför att både företag och jordbruk – det är ofta företag – har gjort bedömningen att projekten har en stor undanträngningseffekt. Därför vill vi minska på den delen.

Jag hoppas att Elver Jonsson ställer upp i framtiden när det gäller den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Vi har tidigare haft en samsyn i arbetsmarknadsutskottet.

Elver Jonsson säger att vi måste ha ett bra näringsklimat i landet. Jag delar helt den uppfattningen. Men det får inte ske på bekostnad av löntagarna. Förra mandatperioden gjorde man hela arbetsmarknaden osäker för löntagare, medan man stärkte motpartens positioner oerhört mycket. Den synen på näringslivet kan vi faktiskt inte ha från Socialdemokraterna. Vi tycker att även en löntagare skall ha ett skydd i samhället.

Anf. 135 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Jag skulle bara vilja upprepa frågorna, eller åtminstone antyda dem, eftersom jag inte fick några svar. Vad har Johnny Ahlqvist att säga om övertidsbegränsning i enlighet med våra förslag? Varför vill man ha en privatiseringsstimulans och diskriminera kommuner på det sätt jag anförde? Varför gick man inte på vår linje när det gällde

långtidsarbetslösa? Varför drog man inte en snävare gräns när det gällde företagen? Hur kan man stimulera nyanställningar med retroaktiva bidrag? Det är i och för sig svårt att svara på, men det skulle vara skojigt att höra ett försök.

Fru talman! Jag får också tacka Johnny Ahlqvist för lovorden om vår motion. Det är synd att de inte resulterade i en konstruktiv diskussion.

Jag skall ärligt säga att jag är bekymrad över vad Johnny Ahlqvist kallar för "sällskapet". Jag tycker också att de angrepp som sker mot arbetsmarknadsminister Anders Sundström är olustiga. Jag deltar inte i skallet när drevet går. Å andra sidan är han själv egenartad i sina massmediala utspel. Jag fick en DN-artikel där han frågade vad vi sysslade med när Folkpartiet var så bra. Jag läste Folkpartiets motioner och hittade ingen samstämmighet alls. Jag hittade alltså en svajig regeringspolitik på detta område. Man orkade inte föra seriösa förhandlingar med oss.

Finansieringsfrågan är faktiskt viktig. Johnny Ahlqvist antyder att det är klart att arbetslösheten är dyr om man går från arbetslöshet till någon form av anställningsstöd – om man är med i åtgärder eller går på kassa. Visst är det så. Men så kan vi ju inte räkna. Idén är att vi skall få bort människor från den dyra arbetslösheten. Då skall staten göra en vinst. Statsfinanserna skall saneras. Vi skall inte omedelbart slänga pengarna i sjön. Det är bara i de fall som en nyanställning har en nettoeffekt som detta stöd bidrar till att sanera statsfinanserna.

Jag ifrågasätter det i högsta grad med åberopande av AMS och annan forskning. Man kan inte bara säga att ingen vet någonting, och att vi därför slänger ut fem miljarder. Vi vet en del. Vi vet också en del om starta-eget-bidrag, och det är i själva verket ganska positivt, Johnny Ahlqvist. Det vi vet om anställningsstöd är ganska negativt – särskilt när det utformas så här.

Jag har kvar min fråga när det gäller finansieringen. Är finansieringen avklarad? Är den inskuggad på något sätt i den budget som regeringen lade fram i januari, eller är den det inte? Skiljer det sig åt i förhållande till de andra satsningarna utanför A2-anslaget, som ligger i det s.k. arbetsmarknadspaketet, eller inte? Vad är Johnny Ahlqvists uppfattning om det?

Anf. 136 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Anledningen till att det inte blev några långtgående förhandlingar med Vänsterpartiet baserade på partiets motion, Hans Andersson, är att jag inte uppfattar den som en motion utan mer som en doktorsavhandling om arbetsmarknadspolitiken. Det saknas väldigt mycket politik i det dokument man har presterat. Det var inte så oerhört lätt att börja förhandla utifrån detta från början.

Jag tror inte på den modell ni skisserar när det gäller övertidsuttaget, Hans Andersson. Ni vill ha ytterligare en avgift för högt övertidsuttag. I dag kostar det enligt de flesta avtal 70 eller 100 % mer att ha folk som går på övertid. Gör företaget bedömningen att man hellre vill beta-

Stöd för nyanställningar

la den övertiden tror jag inte att det hjälper med ytterligare avgifter. Som jag sade är det redan dyrt.

När vi började starta-eget-debatten hade varken Hans Andersson eller jag några belägg för hur många arbetstillfällen bidraget skulle ge. Det är precis samma sak med vårt förslag till RAS. Vi vet inte vilken omfattning det kommer att få i framtiden, men det har man aldrig vetat med någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Det finns en stor osäkerhetsfaktor.

Jag tycker att det är litet väl mycket begärt att vi skall kunna visa exakta siffror för just detta förslag. Det är ju det Hans Andersson kräver. Man har inte gjort andra bedömningar av alla de andra förslag som vi har varit med om att fatta beslut om här i kammaren. Man har i efterhand sett om det varit positivt eller negativt. Jag förmodar att vi måste göra så även med utformningen av detta förslag.

Anf. 137 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Övertiden har vi gjort dyrare. Vi skjuter prick med samma resonemang. Det skall alltså vara dyrare att plocka ut mycket övertid. Men jag tror inte heller att det räcker, därför har vi halverat taket.

Det skall inte vara möjligt att bryta igenom årstaket redan i april, som jag hörde av den senaste rapporten från Metallindustriarbetareförbundet att man gjorde förra året. Man körde alltså full skala januari, februari, mars och april. Då hade man tagit ut sina 200 timmar. Det är ett otyg. Det handlar inte om flaskhalsar. Det handlar om missbruk av personal som är livrädd att förlora jobbet, att inte vara anpasslig. Den linjen borde ni kunna biträda.

Man får gå på så goda beräkningar man kan, dra nytta av så goda erfarenheter man kan och fråga så tillitsfull expertis man kan. När man gör detta, vare sig det resulterar i Vänsterpartiets motioner eller i doktorsavhandlingar, hamnar man i en position där man inte tror att detta är en lyckad användning av pengar.

Det är ingen liten åtgärd. Man är beredd att drälla ut 5 miljarder kronor. Man var beredd att drälla ut 7 miljarder. Inga inskränkningar på exportföretag, inga inskränkningar på storleken av företag. Det är häpnadsväckande.

Jag tror faktiskt det ligger mycket i vad Anders Sundström själv sade, när han var i utskottet: Man kanske skulle stimulera ekonomin litet grand. Jag kan se oändligt många andra stimulanser som gör fördelningspolitisk nytta, som ökar efterfrågan och som inte bara är gratispengar till de företag som har den lyckan av konjunkturen och devalveringen att de har stora möjligheter att betala för nyanställningar.

Fortfarande skulle jag vilja ha konkreta svar på de konkreta frågor jag ställde, Johnny Ahlqvist. De är av mycket stor betydelse. Jag tycker att det ligger ett ansvar på utskottsordföranden att ha litet mer seriösa svar på den typen av konkreta frågor.

Anf. 138 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Det är intressant när Hans Andersson säger att vi slänger ut medel på detta. Men Hans Andersson har faktiskt själv skrivit under på principen att man skall ha en subventionering av anställningarna. Skillnaden mellan vårt förslag och Vänsterpartiets förslag är att Vänsterpartiets förslag är så invecklat att det enda som skulle ge några ytterligare anställningar vore den byråkrati som skulle krävas för att handlägga sifferexercisen.

Ni lägger fram ett förslag där ni delar upp året i olika perioder kopplade till olika subventionsgrader. Vem skulle kunna hålla reda på i vilken period man befann sig när man skulle ha en viss subvention? Den 1 juli–den 30 september 50 %, den 1 maj–den 30 juni 75 %, den 1 mars–den 30 april skulle man ha en annan subventioneringsgrad. Det går inte att ha arbetsmarknadspolitiska medel som utgör en sådan byråkrati, Hans Andersson. Det är därför vi inte har kunnat ställa upp på detta förslag.

Anf. 139 KENT OLSSON (m) replik

Fru talman! Jag förstår att Johnny Ahlqvist har det svårt med sin argumentation. Här har vi ett förslag som ingen vill ha. Det kan inte vara lätt att försvara det som ingen vill ha. Arbetsgivarna vill inte ha det. De säger: Det ger inga nya jobb. Facket vill inte ha det: Det ger inga nya jobb. Ingen vill ha det, mer än Anders Sundström och, som vi fått höra i dag, den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Man säger också att man inte ger sig hän åt sifferexercis. Jag har läst i propositionen. Där står det att förslaget skall ge 110 000 nya jobb. Men jag förstår att Johnny Ahlqvist inte vill ge sig hän åt någon sifferexercis. Det har nämligen visat sig att det bara ger 5 000 jobb. Det står i betänkandet, som är underskrivet av Johnny Ahlqvist. Det står: "Nettoeffekten uppskattas till ca 10 % eller drygt 5 000 personer."

Det står faktiskt i arbetsmarknadsutskottets betänkande. Därmed kan man säga att det blir väldigt dyra jobb. Det blir 5 miljarder för 5 000 nya jobb, vilket är 1 miljon per jobb. Det är en helt unik satsning att varje jobb skall kosta sex sju gånger mer än det kostar att gå arbetslös.

Sedan frågar Johnny Ahlqvist varför de borgerliga inte tycker om en sänkning av arbetsgivaravgiften. Skall jag notera det som en ny giv från socialdemokraterna att man i princip vill sänka arbetsgivaravgifterna. Det som är konstaterbart är faktiskt att man först har höjt dem förfärligt mycket, sedan sänker man dem igen. Det är det som vi är emot. Vi är mycket för en sänkning av arbetsgivaravgifter, Johnny Ahlqvist, men den skall gälla alla och inte bara vissa.

Till den politiska pajkastningen. Är det politisk pajkastning att säga att det här förslaget är dåligt, då ingår även facket i den politiska pajkastningen. För från de flesta fackliga håll har man sagt att det här förslaget är urdåligt.

Varför lyssnar ni inte på facket? Ni som så gärna annars säger att ni lyssnar på facket. När det gällde återställarna var ni snabba att lyssna på facket. Men nu lyssnar ni inte, trots att facket säger att det här inte

kommer att ge några nya jobb. Det är förvånansvärt att man så helt kan negligera detta fack som man i andra sammanhang tycker att det är så viktigt att följa.

Jag tycker faktiskt att det är nonchalant att ministern inte är här en sådan här dag. Han borde vara här när man diskuterar en sådan viktig sak. Men jag har, som jag har sagt tidigare, stor förståelse för att han inte är här. Med den kritik som det här förslaget får kanske det är lugnare att sitta hemma i Piteå.

Anf. 140 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Den här debatten blir mer och mer intressant. Helt plötsligt får man höra moderaten Kent Olsson bekymra sig för den fackliga organisationen i landet och bekymra sig för korporationen. Den inställningen mötte jag aldrig från Kent Olsson när han satt i Arbetsrättsutredningen i våras. Då var det en helt annan ton Kent Olsson hade. Men man kan kanske som en amöba byta form och färg när det passar.

Jag vill också säga en annan sak till Kent Olsson, när han läser ur ett betänkande och säger att jag har skrivit under det. Vad som står redovisat i den delen av betänkandet, Kent Olsson, är faktiskt utfrågningen. Detta står inte i betänkandetexten. Jag rekommenderar Kent Olsson varmt att försöka sätta sig in i de rutiner som finns i riksdagen innan han gör påhopp under pågående debatt.

Kent Olsson sade tidigare att etablerade företag kommer att slås ut om detta genomförs, därför att de oseriösa företagen kommer att blomstra i stället. Jag vill ställa en fråga till Kent Olsson: Var det därför Kent Olsson så häftigt drev att 38 § i medbestämmandelagen skulle tas bort, för att den hindrade seriösa företagare? Det kanske hade varit på sin plats att Kent Olsson hade satt sig in i det problemet långt tidigare i stället för att komma med lösa påståenden.

Det som är mest bekymmersamt med Kent Olsson är faktiskt att han anser att antalet arbetstillfällen i Sverige är konstant. Han säger själv att RAS inte innebär att det blir några anställningar. Blir det en anställning med RAS i det ena företaget, sägs någon upp i det andra företaget. Vad är det för forskning som ligger till grund för Kent Olssons bedömning på detta område?

Han för också fortfarande samma propaganda som i den allmänpolitiska debatten för ett antal veckor sedan, att alla kommuner skall få betala de här sex miljarderna. Jag upprepar återigen, Kent Olsson, precis som vi sade för 14 dagar sedan, att detta gäller även vanliga bostadsföretag.

Jag ställde frågan till Kent Olsson: Vad har moderaterna för förslag för att klara arbetsmarknadspolitiken? Jag har inte hört ett enda konkret förslag i de debatter vi har haft i kammaren. Kent Olsson har en replik kvar. Förklara för kammaren och för de människor som är intresserade av politik vilka alternativ moderaterna har!

Anf. 141 KENT OLSSON (m) replik

Fru talman! Jag förstår att Johnny Ahlqvist inte har hunnit läsa våra förslag. På s. 6 och s. 7 finns det en sammanfattning av dem. Ägna gärna kvällen åt att läsa dem! Men med tanke på att Johnny Ahlqvist hela tiden måste försvara RAS med konstiga argument förstår jag att han inte har hunnit läsa dem.

Vad gäller facket konstaterar jag att det unika händer att Johnny Ahlqvist går emot facket i den här saken. Vi lyssnar både till vad fack och arbetsgivare säger. De är eniga i det här fallet.

Det är faktiskt inte jag som säger att det här kommer att innebära undanträngningseffekter, det kan jag säga. Men jag citerade faktiskt vad målarfacket sade, Johnny Ahlqvist. Det kan kanske vara intressant att det var ett citat från vad facket och arbetsgivarna inom målarbranschen sade om undanträngningseffekter. Det kanske vore bra om man var med och hörde vem som sade vad. Men jag ställer upp på det de säger.

Diskussionen om de 5 000 personerna tog jag upp för att Johnny Ahlqvist pratade om att det rörde sig om 20 000–30 000 personer. Det står 110 000 personer i betänkandet.

När vi talar om en sifferexercis är det faktiskt med början från propositionen, där det står att RAS skall ge 110 000 nya jobb. Dessa 110 000 nya jobb har nu Johnny Ahlqvist med viss from förhoppning fått upp till 20 000–30 000 jobb. Vid utfrågningen sade AMS generaldirektör att man kan beräkna att det ger 5 000 nya jobb. 5 000 nya jobb för 5 miljarder kronor är oerhört dyra jobb.

Det skulle vara intressant om vi kunde få höra om Johnny Ahlqvist tycker att 1 miljon per jobb är dyrt. Är det så att man bara därför att man skall försvara en dålig proposition tycker att det är värt 1 miljon per jobb? Eller är det så att Johnny Ahlqvist kan siffror bättre än AMS generaldirektör? Det vore intressant att få höra.

Anf. 142 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag har inte velat ge mig in i några debatter om antalet arbetstillfällen. Jag sade från talarstolen, om Kent Olsson hade velat lyssna på mig, att jag inte vill göra några beräkningar. Det finns inte några precisa mallar som säger att det ger si eller så många arbetstillfällen. Det har jag aldrig sagt.

Jag tog ett exempel. Vid 20 000–30 000 arbetstillfällen ger förslaget den och den effekten för statsfinanserna. Det var så jag svarade, Kent Olsson. Försök inte att hela tiden vränga till vad jag säger.

Jag har märkt att Kent Olsson hänvisar till den moderata motionen, som skall lösa alla problem inom arbetsmarknadspolitiken. Jag förstår att man från Moderaternas sida försöker lägga en stor dimridå över hela denna diskussion, eftersom de står totalt tomhänta.

Moderaterna har ingenting konkret att komma med mer än att försämra arbetsrätten, försämra arbetslöshetsersättningen, öka löneskillnader och sänka ungdomslöner. Det är Moderaternas idé om hur man skall klara sysselsättningen i Sverige i framtiden. Moderaterna har hävdat att de tror på att sänkta skatter ger mer sysselsättning. Då förstår

jag inte varför de inte kunde gå med på detta förslag om att sänka skatterna.

Hur många arbetstillfällen gav de sänkta skatter som ni genomdrev förra mandatperioden, Kent Olsson? Ni gjorde den största omfördelningen som har skett i svenskt samhälle i modern tid när ni tog från vanliga löntagare och sänkte skatterna för kapitalägare och aktieägare.

Jag förstår att Kent Olsson har svårt att svara på frågan hur många arbetstillfällen det gav för AB Sverige. Vi tappade 400 000 arbetstillfällen under den tiden. Det var det som var resultatet av den stora omfördelning på skattesidan som ni genomförde, Kent Olsson.

Fru talman! Detta visar på en bred skiljelinje i svensk arbetsmarknadspolitik. Moderaterna har själv isolerat sig i en hörna. Jag tycker att det är bra att övriga borgerliga partier i de flesta fallen inte kan skriva gemensamma reservationer med Moderaterna. Moderaterna har inte en syn som är värdig svensk arbetsmarknadspolitik.

Anf. 143 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Det är fyra saker jag vill ta upp med anledning av Johnny Ahlqvists anförande.

Det första är den låga debattnivån. Jag citerade ur LO:s tidning, Johnny Ahlqvist. Det var en skrivning i artikeln om att Anders Sundström står helt ensam om RAS. Vidare travesterade jag Sundströms egna självberömmande ord som också stod i samma tidning, nämligen Aftonbladet.

Jag sade inte detta bara rakt ut i luften. Jag tycker nämligen att det är allvarligt att regeringen återigen söker konfrontation. Jag var en av dem som trodde på regeringen när den i regeringsdeklarationen talade om att den skulle vara en samarbetsregering. Jag tror på detta.

Men dess värre, Johnny Ahlqvist, är det inte på det sättet. Regeringen väljer att i fråga efter fråga söka konfrontation. Det tycker jag är väldigt beklagligt. Det har funnits möjligheter till samförstånd och samarbete, men de möjligheterna tunnas ut alltmer. Detta är ytterligare en spik i kistan när det gäller att försöka nå samförstånd, och det beklagar jag.

Det andra jag skall tala om är de egna förslagen från de andra partierna, som Johnny Ahlqvist efterlyste. Precis som har sagts här pekade vi ut dem i reservationen. De finns i motionsbeskrivningen i betänkandet. Vi har i den arbetsmarknadspolitiska motionen presenterat våra förslag.

Det grundläggande är vilken politik man generellt sett för gentemot företagen, vilket företagsklimat som man får i ett land. Det är det avgörande. Det är det som ni socialdemokrater fortfarande inte har förstått. Man kan inte kompensera en dålig generell politik gentemot företagen med aldrig så många arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är viktigt.

Det tredje jag ville ta upp är följande. Johnny Ahlqvist säger att tankarna bakom förslaget är att få fram fler jobb. Jag tror på det. Man har tanken att det skall leda till fler jobb. Men allt som framkommit hittills visar att detta är det mest ineffektiva sättet att använda dessa pengar som regeringen någonsin har presenterat.

Så kommer jag till det fjärde. Jag ställde i mitt anförande frågan: Kan ni nu inte ta till er den massiva kritiken som finns mot RAS? Vad skall göra att ni skall backa från ert förslag, som så totalt har gjorts ned av de inblandade parterna? Jag undrar återigen varför ni mot all denna sakkunskap som har presenterats ändå skall driva igenom detta. Varför, Johnny Ahlqvist?

Anf. 144 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! När jag läser kds motion hittar jag ett förslag till hur man skall lösa problemen på framtidens arbetsmarknad. Man skall införa ett speciell skattsedel för ungdomar.

Vi förde stora diskussioner om detta under den förra mandatperioden. Enligt det exempel man hänvisade till i debatten om ungdomsskattsedlar skulle ungdomarna få 15 kr i timmen. Jag tror inte att en skattsedel för ungdomar löser de problem som vi i dag har på arbetsmarknaden, Dan Ericsson.

Det skulle vara intressant att få reda på Dan Ericssons uppfattning. Han säger att man måste ha generell och bra sysselsättningspolitik och näringspolitik. Fördes det sådan politik under de tre år som Dan Ericsson tillhörde ett regeringsbärande parti?

Det skedde under den tiden 45 000 konkurser i det här landet. Jag vet inte om det var en så där oerhört lyckad satsning för alla de företagare som fick begära sig själv i konkurs. Ni prövade ju den nyliberala politiken med skattesänkningar. Jag tror inte att den heller gav dessa företagare något, som efter en kort tid gick i konkurs. Det enda förslag jag kan uppfatta i kds motion är ungdomsskattsedeln.

Ni pratar mycket om att man skall starta företag i den privata tjänstesektorn. Den debatten förde vi också under förra mandatperioden. Det är den s.k. pigdebatten.

Det nya ni har att tillföra när det gäller hur vi skall lösa problemen på arbetsmarknaden är att ni föreslår en ungdomsskattsedel och tycker att ungdomarna själva skall ut och förhandla till sig löner. Det rimmar därför illa när Dan Ericsson nu slår vakt om fackföreningarna och LO och säger att ni lyssnar till dem.

Vad var det ni sade under förra mandatperioden när vi diskuterade ungdomsskattsedeln? Här skall inga fackpampar eller fackbossar komma in och styra, utan ungdomarna skall ha den lönesänkning de själva kan ordna på arbetsmarknaden! Det var förra gången ert svar på frågan hur man skulle lösa problemet med ungdomsarbetslösheten, Dan Ericsson.

Anf. 145 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Som vanligt med socialdemokratiska debattörer återvänder man till den tidigare regeringsperioden. Det är onödigt att återigen referera vad som är grunden till de problem som vi haft i början på 90-talet. Det var den politik som fördes under tidigare årtionden. Låt oss inte fly undan till den nu ingen, Johnny Ahlqvist, utan låt oss ta debatten om det förslag som i dag ligger på kammarens bord, nämligen förslaget om anställningsstöd.

Johnny Ahlqvist försöker också att förlöjliga och misskreditera förslag. Han försöker beskriva förslag från kds som att de får en effekt som de definitivt inte får. Vad ni talar om, Johnny Ahlqvist, är en avdragsrätt för hemtjänster. Det är något som vi aldrig har varit för.

Varför vill ni inte läsa de förslag som finns när det gäller ungdomsskattsedeln och hur den snabbt skulle få flera ungdomar i arbete? Det handlar definitivt inte om pigjobb eller någonting åt det hållet. Men det är ett lätt sätt att försöka förlöjliga och styra debatten så att man inte kan ta en debatt i sak.

Sedan finns det faktiskt ett antal fler förslag i vår arbetsmarknadsmotion. Det finns 22 hemställanspunkter. Jag kan nämna några ytterligare saker.

Förutom att vi måste ha en tillväxtorienterad politik som skapar ett bra företagsklimat måste vi ha en arbetsrätt som underlättar anställning i småföretag. Ni har börjat komma in på den tanken. Om ni kan lägga fram ett sådant förslag så är vi överens, trots att ni tidigare har avskaffat den möjligheten.

Vi talar om bättre kapitalförsörjning. Okej, där har ni också börjat komma fram med tankar om ett riskkapitalavdrag. Det har tidigare varit ett kds-förslag. Det som kds har presenterat kanske inte är så tokigt.

Vi talar starkt för att de skattekilar som finns inom tjänstesektorn skall tas bort. Då kan det bli en stark framväxt av en ny arbetsmarknad. Vi talar om skatteväxling för att premiera miljövänlig teknik. Vi vill utveckla ungdomspraktiken med hjälp av lärlingssystem. Vi vill ha en kraftfull utbildningssatsning för kompetenshöjning för de grupper som endast har en förgymnasial utbildning. Jag tror att vi kan vara överens även på den punkten. Det är viktigt, inte minst för att möta dem som är litet äldre och som har svårigheter på arbetsmarknaden och som riskerar att bli långtidsarbetslösa.

Visst finns det en mängd förslag i kds-motionen. Problemet är, Johnny Ahlqvist, att när ni söker konfrontation minskar möjligheten till en gemensam syn på frågorna och en bra sammantagen politik för att sänka arbetslösheten.

Anf. 146 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag hoppas att detta blir mitt sista inlägg i dagens debatt.

Jag uppfattade det så att Dan Ericsson hela tiden höll på att misskreditera förslag i talarstolen. Jag tror inte att vi skiljer oss åt i retoriska hänseenden. Vi har haft debatter tidigare i denna kammare.

Jag tror inte på idén om en ungdomsskattesedel. Jag är öppen för diskussioner i utskottet när de andra motionerna skall behandlas. Det finns många punkter där kds och Socialdemokraterna har samma uppfattning. Det gäller både propositionen och motioner. Jag välkomnar ett samarbete över blockgränserna i arbetsmarknadsutskottet.

Jag har konstaterat att sedan i höstas finns det ingen vilja hos de borgerliga partierna i arbetsmarknadsutskottet att försöka kompromissa. Jag försökte kompromissa även i fråga om RAS. Men det fanns

Stöd för nyanställningar

inget gehör från något av de borgerliga partierna. Jag fick höra att det var för nära efter valet.

Men det skall bli intressant att se hur det blir under våren när frågorna skall behandlas. Elver Jonsson har bjudit upp till samarbete. Nu gör även Dan Ericsson det. Vi skall se hur verkligheten gestaltar sig. Sedan kan vi avläsa resultatet vid den sista debatten i juni månad.

Anf. 147 BARBRO JOHANSSON (mp)

Fru talman! Miljöpartiet har ju genom en överenskommelse med regeringen ordnat att det så småningom skall bli en allergisanering av bostäder och offentliga lokaler – framför allt av skolor och daghem. Att behovet är stort visas av det stora intresse från kommuner och privata företag som finns för att det nu 25-procentiga bidraget skall träda i kraft.

Ett flertal kommuner, ca 90, har avsatt medel i budgeten för en allergisanering. Både från det privata näringslivet och från kommunalt håll finns en önskan om ett ikraftträdande som ger startskottet för en allergisanering och en ekonomisk möjlighet att sätta i gång.

Den ökande mängden allergibesvär uppstår på grund av inomhusmiljön i skolor och daghem. I närheten av där jag bor ligger Marks kommun. I gymnasieskolan där har elever fått akutbehandlas på sjukhus för astma. Ögonirritationer och huvudvärk rapporteras från en mängd håll i Sverige.

I dag är var tredje människa i landet allergisk. Inom en snar framtid vet vi att vart annat barn som börjar skolan är allergiskt.

De samhällsekonomiska konsekvenserna innebär att kostnaden för allergi bara i Sverige är beräknad till storleksordningen 6 miljarder kronor. I våra nordiska grannländer är förhållandet likartat. Kan vi med hjälp av en allergisanering lindra allergierna för en stor del av svenska folket, och dessutom minska de samhällsekonomiska konsekvenserna, har vi kommit en lång bit på väg.

Fru talman! Byggarbetslösheten är hög, ca 35 %. En satsning på allergisanering kommer byggbranschen till del. Allergisaneringsprojektet på 2 miljarder kronor är tillsatt för att också snabbt minska byggarbetslösheten. Det är då inte bra att vissa arbetsgivare och fackföreningar inom byggbranschen riktar kritik mot RAS och inte ser att allergiinvesteringen ger jobb för byggbranschen och dess entreprenörer. Det är helt oförståeligt att den borgerliga opinionen tillsammans med Vänsterpartiet vill avslå att en allergisanering kommer till stånd.

Allergisaneringsprojektet kommer att sätta fart på byggmarknaden och påskynda ett förväntat uppsving inom byggbranschen. Företag inom byggbranschen har hört av sig och väntar på starten, bl.a. för att sanera flytspackel. En expertgrupp kommer att tillsättas för att utforma hur en allergisanering skall utföras och för att se hur investeringarna bäst utnyttjas, både ur sysselsättningssynpunkt och med tanke på hälsoaspekter. Här tycker jag att Vänsterpartiets särskilda yttrande faller platt till marken. Allt detta kommer att ske i denna grupp.

Många av de byggmaterial som har använts under de senaste årtiondena har visat sig hälsovådliga och orsakar allergibesvär. Byggma-

terialen emitterar gaser ut i inandningsluften och kan orsaka huvudvärk och astma. Ämnen i vägg- och golvmaterial ger kontakteksem. Härvidlag har det s.k. flytspacklet, som vi inte får benämna flytspackel mer, utgjort en stor hälsorisk.

Flytspackel är gjort av slakteriavfall. Det visade sig vara ett bra ämne i fråga om att lägga golv. Det var lättarbetat, och det gav jämna och fina golv. Men ingående ämnen i flytspackel – det var gjort av bl.a. djurhudar – visade sig innehålla krom. Det gav allergiska förändringar för golvläggarna på knän och händer. Det största problemet ligger i att flytspacklet sätter i gång en biologisk process som bildar mögel och svamp.

Flytspackel finns i de flesta offentliga lokaler som är byggda under 70- och 80-talen och i nästan samtliga daghem. Här finns ett stort behov att sanera.

Ur arbetsmiljösynpunkt är det viktigt att farliga ämnen som innebär risker i handhavandet med fara för direkta skador och allergier försvinner. Här tycker jag att man kan använda sig av substitutionsprincipen för att byta ut mot mindre skadliga material.

Fru talman! Kunskapen vad gäller allergisanering finns, men måste spridas genom information och utbildning. När ventilationen åtgärdas och andra material används, kan samtidigt en energieffektivisering genomföras genom vilken elförbrukningen kan halveras. Det är med hjälp av allergisanering som energieffektiviseringen blir som lönsammast. Detta borde ligga i linje med Centerpartiets och Vänsterpartiets önskemål. Att gå emot sådana åtgärder är inte förenligt med den politik man säger sig föra om ett hållbart samhälle.

Fru talman! En allergisanering kommer att ge arbetstillfällen inom byggbranschen, beräknat till 20 000–25 000 nya arbetstillfällen. Det ställs många frågor angående den finansiering som ingår i den s.k. TUB:en. De två miljarderna för allergisaneringen ligger i kompletteringsbudgeten, och de belastar alltså inte årets budget. De kommer med i 1995/96 års budget från den 1 juli. Det är väl så som man alltid har handlat i kammaren, dvs. att kompletteringsbudgeten har antagits från den 1 juli.

Jag skall inte rabbla upp alla 90 kommunerna. Men jag kan nämna några kommuner som har hört av sig och som säger att de har avsatt pengar till allergisanering i sina budgetar. Men det 25-procentiga bidraget skulle komma väl till pass så att de verkligen kan genomföra saneringarna. Kommunerna är bl.a. Göteborg, Malmö, Trelleborg, Södertälje, Växjö, Umeå, Luleå, Gällivare, Gotland, Östersund, Örebro, Västerås, Värnamo och Östra Göinge. Kommuner över hela landet ligger i startgroparna. Elver Jonsson säger att detta är en tung belastning för kommunerna. Jag vet inte om det riktigt stämmer, när man hör efter hur kommunerna i landet har det.

Eftersom jag har litet tid kvar, tänkte jag svara på sådant jag inte har kunnat svara på tidigare.

Kent Olsson säger att det inte blir några nya anställningar i byggbranschen med överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Det blir det. Allergisaneringen ger ca 25 000 arbeten i

Stöd för nyanställningar

byggbranschen. Det tycker jag verkligen är ett besked. Måleribranschen är naturligtvis också inkluderad, eftersom den hör till byggbranschen.

När det gäller budgeteringen tycker jag att det är konstigt att Moderaterna har kunnat lägga in miljarder i sin egen budget som inte är finansierade.

Kent Olsson undrar hur Miljöpartiet kan samarbeta när det gäller en allergisanering. Jag tycker att det är självklart att detta måste göras. Allergisaneringen gäller ett arbete för våra barn, för framtiden och för ett hållbart samhälle.

Elving Andersson säger att Miljöpartiet har kommit in i värmen. Jag tycker att det känns skönt att komma in från vinterkylan och snålblåsten här i Stockholm och bli varm.

Elving Andersson säger att allergisaneringen kommer att bli en tummetott. Det verkar inte så, när man hör vad kommunerna säger. Jag kan berätta att massor av privata företag har ringt till mig och sagt att de skall lägga in detta när de räknar på arbeten. En firma som har specialiserat sig på att ta bort flytspackel och säger sig ha all kunskap som finns frågar om bidraget kommer att införas. Många har hört av sig och väntar på detta. Det som Elving Andersson säger stämmer alltså inte.

Elving Andersson säger också att landstingen och kommunerna kommer att få det svårt. Landstingen är inte i så stort behov av allergisanering – det har vi sett ute i landet. Detta gäller främst daghem och skolor.

Elving Andersson borde inte, som centerpartist, tycka att allergisaneringen inte ger riktiga jobb. Det blir ju ett slags gröna jobb, och det är konstigt att Elving Andersson inte tycker att det är bra.

Elver Jonsson pratar bl.a. om de långtidsarbetslösa och säger att man lägger en tung börda på kommunerna. När Göte Bernhardsson var i arbetsmarknadsutskottet höll han fast vid detta, att av dem som kommer att få nya jobb är 70 % långtidsarbetslösa, varav 50 % har varit arbetslösa över ett år.

Hans Andersson säger att det inte var taktik från Vänsterpartiet att hoppa av i sista stund från reservationen med borgarna. Det måste väl vara taktik! Hans Andersson menar att vi vill både äta upp kakan och ha den kvar, och han talar om hästhandel. Jag tycker inte att detta är riktigt bra.

Anf. 148 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Barbro Johansson valde att ägna hela sitt anförande åt någonting som egentligen inte ligger på riksdagens bord för beslut i dag. I och med detta beslut gör riksdagen en beställning till regeringen om det s.k. allergisaneringspaketet, och regeringen skall återkomma senast i kompletteringspropositionen den 25 april. Vi får väl se hur förslaget ser ut rent konkret, och vi får anledning att diskutera det då.

Huvudfrågan i dag är RAS, det riktade anställningsstödet, men det berörde Barbro Johansson över huvud taget inte. Men det är det förslaget som Miljöpartiet har ställt sig bakom och som man nu säger att man är beredd att rösta igenom.

Jag vill ställa tre frågor till Barbro Johansson. För det första: Hur många nya jobb tror Barbro Johansson kommer att tillskapas genom förslaget om RAS? För det andra: Hur ser Miljöpartiets finansiering av RAS ut? För det tredje: I samband med uppgörelsen mellan Miljöpartiet och regeringen sattes en gräns vid 500 anställda för företag som skulle kunna utnyttja RAS. Varför sattes den gränsen?

Jag vill också göra ett par kommentarer kring det som Barbro Johansson uppehöll sig vid, nämligen allergisaneringen. Hon menade att det är konstigt att jag och Centern inte tycker att det är bra. Hon kanske lyssnade dåligt, därför att jag betonade att allergisanering är en angelägen och viktig åtgärd. Jag ifrågasatte vilka effekter den konstruktion får som man nu gör. Jag har aldrig sagt att insatserna är dåliga – de är tvärtom mycket värdefulla. Men jag ifrågasätter starkt vilken omfattning de kommer att få.

Barbro Johansson räknade upp en mängd kommuner som har sagt att de har sådana här saneringsprogram på gång. Det är i och för sig positivt, men det intressanta är inte bara hur många kommuner det är fråga om, utan hur mycket pengar det gäller. Om det statliga bidraget skall kunna utnyttjas fullt ut, handlar det om en medfinansiering i storleksordningen 6 miljarder kronor. Jag betvivlar mycket starkt att 6 miljarder kronor finns tillgängliga i kommunerna för att möta det här. Det står i utskottsbetänkandet att det handlar om offentliga lokaler.

Anf. 149 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 8.

Om jag läser innantill ser jag att bl.a. Elving Andersson vill avslå Miljöpartiets motion A20 om ett investeringsprogram. Vi behandlar alltså den frågan här. Det ingick faktiskt i överenskommelsen med Socialdemokraterna att vi skulle få igenom allergisaneringen.

Hur många jobb ger det här avtalet? Det är 25 000 jobb, förutom de som RAS ger – jag kan tänka mig att det är 70 000. Men vi kan inte, som Johnny Ahlqvist sade tidigare, veta hur många jobb det ger.

Hur tänker vi finansiera RAS? Finansdepartementet gav den 17 februari direktiv till finansutskottet för hur detta skall finansieras. Man sade att det låg i den s.k. TUB:en. I februari sade man alltså att 7 miljarder redan var finansierade och att resten skulle läggas in i kompletteringspropositionen, som kommer i april.

Dessa miljarder till RAS kommer under april, mars och juni eventuellt att behöva tas som ett kortfristigt lån. Men sedan kommer de alltså in i kompletteringspropositionen, som gäller från den 1 juli. Så ligger det till. De 2 miljarderna kommer också i kompletteringspropositionen.

Elving Andersson frågade också varför RAS skulle gälla företag med högst 500 anställda. Vi hade från början ett förslag om färre anställda, där vi ville ha högst 200. Men vi har nu träffat en överenskommelse, och enligt den gäller RAS företag med 500 anställda. Vi tyckte att det var bra att kunna träffa en överenskommelse. Vi är alltså mycket nöjda med allergisaneringspaketet.

Anf. 150 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag ställde frågan till Barbro Johansson hur många nya jobb hon trodde att RAS skulle ge. Jag lyssnade mycket noggrant på hennes anförande, och hon sade att hon bedömde att allergisaneringspaketet skulle ge ca 25 000 nya jobb. Men jag frågade hur många nya jobb hon trodde att RAS skulle ge. Om Barbro Johansson delar AMS-chefens bedömning, dvs. att det ger 5 000 nya jobb, tycker hon då att det är rimligt att satsa 5 miljarder kronor på det?

När det gäller finansieringen var det intressanta uppgifter som Barbro Johansson kom med, dvs. att finansutskottet skulle ha fått besked. Såvitt jag har förstått, är det just de beskeden som man inte har fått. Från oppositionens sida i finansutskottet har man ett antal gånger efterlyst besked om hur finansieringen ser ut, utan att ha fått några besked. Det är de uppgifter som jag har.

Barbro Johansson tyckte att 500 anställda var en lämplig gräns för att komma i åtnjutande av det här bidraget. Jag tolkar det så att den siffran i princip bara är tagen ur luften för att man skulle ha en gräns.

Vad är det som säger att företag med mer än 500 anställda är mer exportinriktade? Det finns ju inget sådant samband. Många företag med relativt få anställda är mycket exportinriktade och gör därför goda vinster i dag, och många företag som har mer än 500 anställda är hemmamarknadsorienterade och har en knepigare situation. Som jag sade i mitt huvudanförande för ett par timmar sedan finns det väldigt konkreta exempel på detta. Miljöpartiets engagemang i den här saken – det var det som resulterade i gränsen på 500 jobb – kan alltså medföra att exportorienterade företag med 450 anställda får del av stödet medan hemmamarknadsorienterade företag med 550 anställda inte får det. Vad är det för rim och reson i det, Barbro Johansson?

Anf. 151 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! Vår rim och reson är att vi från början ville ha en begränsning för att exportföretag som går med övervinst inte skulle få ännu större vinster.

Jag undrar om Elving Andersson vet någonting om vilka företag som har 450 respektive 550 anställda. Jag har inte kunnat få fram några sådan uppgifter. Jag vill därför att Elving Andersson svarar på hur man bär sig åt för att göra den bedömningen. Miljöpartiet har i varje fall inte så stora resurser att vi har kunnat ta reda på detta exakt.

I min förra replik hann jag inte svara på frågan, vilka effekter allergisaneringen ger. Där har vi ett mycket stort nätverk på gång, och väldigt många kommuner är inbegripna i det nätverket; vi har kontakt med folk över hela landet som sysslar med detta, så där känner vi oss på väldigt säker mark. Där vet vi alltså vilka effekterna blir.

Anf. 152 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Jag begärde replik när Barbro Johansson sade att reservanterna ville avslå förslaget att en allergisanering skall komma till stånd. Det är ju inte riktigt på det sättet, Barbro Johansson. Vad vi gör är att vi avstyrker paketuppgörelsen. Vi vänder oss mot att man som

förslaget nu ligger använder 5 miljarder. Det är inte effektivt använda pengar för att få fler i arbete.

Sedan konstaterar jag också att Barbro Johansson inte angrep kds, och jag angrep ju inte heller Miljöpartiet i mitt inlägg. Egentligen tycker vi att det är vällovligt med en satsning på allergisanering och allergibekämpning, och vi har egna förslag på det området. Vad vi vänder oss emot är denna paketuppgörelse.

Barbro Johansson sade att det kändes skönt att komma in i värmen. Det kan ju vara så att det är varmt nu, men det kan ju bli kyligare när man har gjort upp om kompromisser där utgångspunkterna har varit felaktiga. Tro mig – det kan komma surt efter!

Anf. 153 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! Jag uppskattar att Dan Ericsson inte angrep oss så mycket, och jag angrep ju inte heller kds.

Jag har uppfattat att man i reservationen avstyrker vad som sägs om motion A20 – som är Miljöpartiets motion om bl.a. en allergisanering – i moment 1 och 3 i utskottets hemställan. Men jag tror säkert att kds tycker att det är bra med allergisanering. Jag hoppas att vi skall kunna samarbeta, så att en allergisanering faktiskt kommer till stånd. Jag tror att fruktansvärt många människor ute i landet blir oerhört besvikna om en allergisanering inte kommer till stånd.

När det gäller det jag sade om värmen syftade jag på Stockholmsvädret. Jag är från Göteborg – det hörs väl när jag pratar? Här tycker jag att det är litet snålblåst.

Anf. 154 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Jag sade inte ett ord om Miljöpartiet, men jag fick tillbaka en hink vatten över huvudet.

Jag skulle vilja ha någon hyfs i debatten. Bl.a. frågade Barbro Johansson hur Vänsterpartiet kunde gå emot en allergisanering. Men jag yrkade ju bifall till hemställanspunkt nr 3. Man får väl ändå ha litet klart för sig vad man säger här i kammaren!

Barbro Johansson sade sedan att det särskilda yttrandet faller platt till marken, därför att det som sägs där redan är ordnat. Ja, inte vet jag vad som är ordnat. Det kanske kommer ett pressmeddelande om det då? Jag kan ju bara se vad som är föreslaget i propositionen, i motioner och i betänkandet. Då anmäler sig en mängd frågor med avseende på allergisanering, och därför tog jag upp det, samtidigt som Vänsterpartiet biträder förslaget om en allergisanering. Det är nämligen en av de punkter i investeringsprogrammet som vi själva talade för och diskuterade med regeringen.

När det gäller de övriga frågorna har det här blivit karusell Sundström – Miljöpartiet har egentligen inte sagt någonting. Man har inte heller sagt ett ljud i de frågorna under utskottsbehandlingen. Jag undrar fortfarande om finansieringen: Hur är det tänkt?

Exportbolagen vill ju Miljöpartiet undvika enligt vad som står i motionen. Men det gör man ju inte med den här konstruktionen med en gräns på 500 anställda.

Vidare hade man kunnat inrikta sig på de långtidsarbetslösa enligt de kriterier som vi har angivit.

Den första motionen från Miljöpartiet stämde ganska väl överens med den uppläggning vi hade, men sedan har ni återkommit med någonting helt annat.

Det som Barbro Johansson säger när det gäller finansieringen är bara rappakalja. Det är finansierat i kompletteringspropositionen, säger hon. Men det är ju samma budgetår som det här – det är inte olika budgetår. Budgetproposition och kompletteringsproposition gäller samma budgetår!

På finansutskottet sade man att det var sänkningen av arbetsgivaravgiften som var intecknad i den s.k. TUB:en, inte det här.

Jag tror tyvärr inte att Barbro Johansson har någonting klart för sig, vare sig om finansieringen eller om hur anställningsstödet i så fall skulle skilja sig från allergisaneringen. Men det jag tycker är särskilt bekymmersamt är att jag blir anklagad för att gå emot en allergisanering när jag har stött det förslaget.

Barbro Johansson sade också att jag hade lämnat "borgarna", som hon uttryckte det, när jag driver exakt den politik som har kommit till uttryck i vår motion och har sagt samma sak under hela diskussionen i utskottet – till skillnad från dem som inte har yttrat ett ord i utskottet!

Anf. 155 ANDRE VICE TALMANNEN

Jag tycker att det är trevligt med debattglädje i kammaren, men jag ber ledamöterna ta en viss hänsyn till dem som har fått ordet.

Anf. 156 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! Jag känner att Hans Andersson är väldigt besviken.

Både i utskottet och i tidigare diskussioner här i kammaren har vi faktiskt blivit ganska hårt ansatta för att vi har gjort den här överenskommelsen. Jag har känt att det har gällt allergisaneringen också. Men det vore ju väldigt skönt om Hans Andersson röstade ja till det här förslaget då och inte röstar för ett avslag. Om det är Vänsterpartiets ståndpunkt är det i så fall resultatet av den vändning som Vänsterpartiet gjorde på det sista utskottsmötet.

Jag har redan försökt att förklara för Elving Andersson hur jag ser på finansieringen. Jag har uttalandet från finansutskottet här. Det står här att det skall komma i kompletteringspropositionen, och det ligger faktiskt också i överenskommelsen att det är så. Mer kan jag inte förklara.

Anf. 157 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Jag kan ju bara ärligt säga hur verkligheten ser ut. Då säger Barbro Johansson: Det var ju konstigt att Vänsterpartiet ändrade sig på slutet. Men utskottet har ju inte diskuterat något investeringsprogram. Jag har i mitt yrkande följt utskottsmajoritetens linje, och jag har skrivit ett särskilt yttrande som inleds med att Vänsterpartiet anser att detta investeringsprogram är både önskvärt och nödvändigt, och därefter reser jag en serie frågor.

Nu säger Barbro Johansson att hon känner ditten och datten. Men man måste väl kunna kräva av en riksdagsledamot och utskottsledamot att vederbörande åtminstone förstår hur olika partier ställer sig i frågorna? Jag emotser en ursäkt i en kort sista replik från Barbro Johansson.

Anf. 158 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! Det var ord och inga visor från Hans Andersson.

Jag vidhåller att förslaget om allergisanering ingår i överenskommelsen – jag kan inte förstå att man kan särskilja det från den. Då måste man ju bifalla den ena delen men inte den andra. Det hoppas jag att Vänsterpartiet gör nu då!

Anf. 159 KENT OLSSON (m) replik

Fru talman! Långt om länge kom Barbro Johansson in på ämnet. Jag trodde ett tag att diskussionen gällde allergisanering, eftersom fyra, fem eller sex minuter av hennes anförande handlade om allergisanering. Jag skall nu inte förlänga debatten utan bara göra en kommentar.

Det här kommer inte att ge så många jobb. Jag citerade nyss vad målarfacket sade. Man sade att det här inte leder till några jobb. Det hjälper inte vad Barbro Johansson säger, eftersom de som hon hänvisar till konstaterar att det inte ger några jobb. Jag nöjer mig med detta i det här replikskiftet och låter debatten vara slut för min del.

Anf. 160 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Fru talman! Kent Olsson säger detsamma som han sade den senaste gången vi diskuterade den här frågan, nämligen att han trodde att jag bara pratade om allergisanering. Självfallet gör jag det från Miljöpartiets sida. Som jag sade även den gången är vi nöjda med den här uppgörelsen bara därför att en allergisanering kommer till stånd. Jag hoppas att riksdagen känner att vi skall genomföra en allergisanering och att två miljarder skall användas till detta förhoppningsvis i samband med RAS-åtgärder.

Anf. 161 ANNE WIBBLE (fp)

Fru talman! Jag har suttit och lyssnat på debatten, och den är förödande fantastisk. En tillfällig besökare i denna kammare, som inte visste bättre, skulle tro att Sverige har mycket starka offentliga finanser och inga problem med skulder för statens räkning. Så är ju inte fallet.

Företrädare för Socialdemokraterna i skön förening med företrädare för Miljöpartiet har i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8 föreslagit åtgärder som ökar statens upplåning med ungefär 7 miljarder kronor – 5 miljarder för RAS och 2 miljarder i något kommande investeringsprogram. Som alla kammarens ledamöter borde veta är de offentliga finanserna inte starka. Vi lånar ungefär 200 miljarder kronor det här budgetåret. Enligt förslaget i detta betänkande skall majoriteten – i detta fall bestående av socialdemokrater och miljöpartister – öka denna upplåning, inte bara nästa år utan faktiskt t.o.m. även under innevarande budgetår.

Jag har lyssnat ganska noga på alla inlägg i debatten här. Majoritetens talesmän har försökt att försvara de olika åtgärderna med den ena mer krystade förklaringen än den andra. Ingenting väsentligt har sagts om finansieringen. Jag förstår att det inte finns någon sådan finansiering.

Barbro Johansson sade att det i finansutskottet har redovisats något om finansieringen. Så är icke fallet. Det är tyvärr inte korrekt. Enligt riksdagens arbetsordning skall frågor om statens upplåning beredas och behandlas av finansutskottet. Vi håller på med detta nu. Vi är inte klara med budgetpropositionen. Vi skall justera vårt betänkande om statens upplåning, budgetreglering och diverse andra ting i morgon. Kammaren skall fatta beslut om detta den 8 mars, dvs. om nästan exakt två veckor.

Det går faktiskt inte att fatta beslut om detta förslag och detta betänkande innan det finns någon klarhet i hur budgetregleringen ser ut.

Fru talman! När budgetpropositionen med dess olika förslag presenterades höll finansministern ett ganska engagerat tal på temat Låna mindre. Nu är budskapet från majoriteten i arbetsmarknadsutskottet – i detta fall socialdemokrater och miljöpartister – uppenbarligen det motsatta, nämligen Låna mera. När man då försöker förena dessa båda budskap, vilket är vad finansutskottet har att göra, tycks det dess värre vara så att ingen vet riktigt om dessa pengar finns, ingen vet hur principerna för budgetregleringen som är föreslagna i regeringens finansplan stämmer med de regler m.m. som RAS-förslaget inkluderar. Ingen vet heller om RAS-förslaget är medräknat i budgetens riktlinjer eller inte.

Jag menar att fram till dess att klarhet kan nås om hur något slags finansiering för RAS stämmer eller inte stämmer med riktlinjerna för budgetreglering kan man faktiskt inte fatta beslut om RAS.

Fru talman! Jag yrkar därför å de fyra borgerliga partiernas vägnar återremiss av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8.

Anf. 162 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Jag tror inte att Anne Wibble behöver tala om för den här församlingen att det inte finns några starka statsfinanser i Sverige. Under sin tid som finansminister försämrade Anne Wibble naturligtvis Sveriges finanser. De flesta i det här parlamentet vet nog om att det var så.

Så till frågan om återremiss. Under utskottsbehandlingen har man från de fyra partierna själva sagt att man inte skall ägna sig åt något taktiskt tricksande i den här frågan – antingen blir det ett ja eller ett nej i kammaren. Det har vi varit överens om i utskottet. Jag tycker därför att det är märkligt att Anne Wibble inte kan acceptera ett utslag av demokratiska val i Sverige. Man kan få en majoritet i det här parlamentet bestående av miljöpartister och socialdemokrater.

Detta är ännu märkligare efter Elver Jonssons inlägg i debatten. Han sade att man kan bjuda in till förhandling i utskottet beträffande kommande propositioner och att vi nu skall försöka samarbeta. När man gör så bjuder man med armbågen, Elver Jonsson.

Stöd för nyanställningar

För att åstadkomma en återremiss behövs bara en enkel majoritet. Fru Wibble är mycket bra på att samla enkla majoriteter för att få igenom sina förslag.

Anf. 163 ANNE WIBBLE (fp) replik

Fru talman! Jag är fullt medveten om att beslut kan gå en emot, Johnny Ahlqvist. Under hela hösten fattades det ytterst många mycket egenartade beslut som tyvärr alla medverkar till att försvåra sysselsättningens expansion. Det är emellertid inte det debatten handlar om nu.

Nu handlar det faktiskt om huruvida förslagen i regeringens egen finansplan överensstämmer med någon sorts finansiering av det nu aktuella förslaget eller inte. Det förefaller inte vara någon som vet hur det är med den saken. Det måste man veta när man skall fatta beslut om förslaget!

Riksdagen bereder nu förslag om budgetreglering och upplåningsvolymer m.m. Denna fråga bereds i finansutskottet. Fram till dess att den frågan är avgjord är det enligt min mening inte möjligt att besluta om den typ av förslag som finns i dagens betänkande från arbetsmarknadsutskottet. Det är skälet till yrkandet om återremiss.

Anf. 164 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Fru talman! Det hade varit lämpligt om den som begär återremiss i ett ärende kan tala om för oss i arbetsmarknadsutskottet vad vi skall bereda ytterligare. Anne Wibble yrkar återremiss till arbetsmarknadsutskottet. Jag tycker då att det är ganska rimligt att Anne Wibble talar om vad vi skall göra med ärendet i morgon i utskottet. Eller skall det bara finnas där?

När det gäller upplåningen vill jag påminna om att Anne Wibble var finansminister när propositionen om det generella anställningsstödet skickades till riksdagen. Det fanns ingen finansiering av det generella anställningsstödet. Det är mycket märkligt att man nu använder sig av instrumentet att yrka återremiss. Vi socialdemokrater bedrev inte politik i opposition på det sättet.

Anf. 165 ANNE WIBBLE (fp) replik

Fru talman! Läget i fråga om GAS var ett helt annat. Det var en annan tidpunkt, ett annat konjunkturläge, andra belopp och över huvud taget andra regler. Om Johnny Ahlqvist nu tycker att det var ett så dåligt sätt är det ännu mer förvånande att han själv säger att man nu gör likadant. Om det var något som man inte gillade så bör man kanske inte upprepa det. Det var ett ovanligt dåligt argument.

Min uppmaning till arbetsmarknadsutskottet är faktiskt att invänta beredning och behandling i finansutskottet av riktlinjer för budgetreglering. Vi skall justera det i morgon. Det kommer upp till beslut i kammaren den 8 mars.

Stöd för nyanställningar

Anf. 166 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Det här är något pinsamt. Man blir besviken när Anne Wibble går upp i talarstolen och talar om återremiss av ett ärende som har behandlats under en ganska lång tid.

Är det här den nya oppositionspolitiken från Folkpartiet och den borgerliga oppositionen? Nu handlar det tydligen om att till varje pris sabotera. Det är en destruktiv och förgrämd borgerlighet. Jag tror inte ett dugg på att återremissen är föranledd av att man är orolig för Sveriges finanser. Det handlar om att sabotera regeringens politik och den här uppgörelsen. Det är pinsamt. Jag tror att svenska folkets dom kommer att bli hård.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas efter 12 §.)

6 § Ny fastighetsmäklarlag

Ny fastighetsmäklarlag

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU15
Ny fastighetsmäklarlag (prop. 1994/95:14)

Anf. 167 AGNE HANSSON (c)

Fru talman! I lagutskottets betänkande nr 15 behandlar utskottet regeringens proposition till ny fastighetsmäklarlag och fyra motioner som har väckts med anledning av propositionen.

Vissa delar av propositionens förslag har vållat debatt, inte minst bland mäklarna själva. Lagutskottet har därför behandlat ärendet utförligt och vid flera sammanträden, vid vilka bl.a. också företrädare för de berörda organisationerna har framfört sina ståndpunkter.

Det kan emellertid nu konstateras att en fråga som inte har varit föremål för några invändningar eller någon annan uppmärksamhet under utskottsbehandlingen, men som i förra veckan berördes i en artikel i DN, har fått en olycklig formulering. Det gäller en bestämmelse i den föreslagna lagens 14 §. Bestämmelsens utformning i denna del tillkom efter förslag av Lagrådet. Det är effekterna av den förändrade lydelsen som nu har kritiserats.

Jag skall inte här gå närmare in på vilka de praktiska konsekvenserna är. Även om det inte är fullt så dramatiskt som det har gjorts gällande är bestämmelsens nuvarande utformning helt klart inte acceptabel. Bestämmelsens utformning bör därför övervägas närmare.

Efter samråd med övriga partiföreträdare i utskottet har det framkommit att det finns behov av ytterligare beredning i lagutskottet av förslaget i den här delen. Med hänvisning till detta behov av ytterligare beredning är vi likaså överens om att debatten om ärendet i dess helhet bör anstå till dess att denna ytterligare beredning har verkställts, inte minst med tanke på kammarens alltid ansträngda arbetsschema.

Ny fastighetsmäklarlag

Därför, fru talman, ber jag att få yrka bifall till förslaget om återförvisning till lagutskottet av betänkandet nr 15 för ytterligare beredning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

7 § Reformerad löneexekution m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU6
Reformerad löneexekution m.m. (prop. 1994/95:49)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 - Europainformation

8 § Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 – Europainformation

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU31
Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 - Europainformation (prop. 1994/95:105 delvis)

Anf. 168 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Den här frågan handlar om Europainformation.

I Danmark har man anslagit en ganska stor summa pengar till ideella organisationer, studieförbund m.m. för att få i gång en bred debatt inför den stora regeringskonferensen som börjar 1996 i EU.

Konferensen börjar alltså nästa år, men i själva verket hastar detta ärende. Redan nu har man kommit långt med förberedelserna såväl i EU-parlamentet som i EU:s övriga institutioner och från franska ordförandeskapets sida.

Om Sverige över huvud taget skall hinna med en ordentlig offentlig diskussion innan positionerna är helt låsta måste resurser satsas redan i vår. Ett flertal för Sverige avgörande frågor kommer att behandlas på den här regeringskonferensen. Om de s.k. federalisternas krav går igenom kommer Sverige definitivt och slutgiltigt att inordnas som en delstat i den nya supermakten. Vi har då varken kontroll över försvaret eller valutan.

Om parlamentet skall få den utökade makt som man hoppas på kräver det i sig nya grundlagsändringar i Sverige. Även regeringen i Sverige inser att det är bråttom med den här frågan. Men det ser tyvärr ut som om man är beredd att göra samma misstag nu som den borgerliga regeringen gjorde inför folkomröstningen i höstas. Regeringen skall själv, genom Sekretariatet för Europainformation, ta hand om informationsinsatserna.

Jag menar att regeringens trovärdighet är så låg efter vad som hände inför folkomröstningen i höstas att det här är samma sak som att kasta pengarna i sjön. I stället bör en betydande pott anslås till studieförbund, partier och folkrörelser på samma sätt som har skett i Danmark.

De som menar allvar med talet om att det är viktigt att vi får i gång en brett förankrad demokratisk debatt om EU och EU:s framtid har chansen att göra något nu. Sedan är det litet för sent.

Det går inte att undgå att misstänka att regeringen inte riktigt vill ha en bred debatt om EU:s framtid före valet i Europaparlamentet i höst. Därför vill man själv kontrollera pengarna och informationen.

Jag yrkar bifall till Miljöpartiets motion om en tilläggsbudget om 35 miljoner kronor för informationsinsatser och till den reservation som jag har fogat till konstitutionsutskottets betänkande.

Anf. 169 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Det är naturligtvis riktigt att det nu skall föras en ordentlig, offentlig diskussion. Men det är klart att det nu kommer att ske i mer normala banor inom de politiska partierna i den offentliga debatten.

Vad det här handlar om är att regeringen föreslår ytterligare 5 miljoner under våren 1995 för att finansiera Sekretariatet för Europainformation. Dessutom återkommer frågan om EU-information till konstitutionsutskottet och kammaren under våren.

Regeringen har tillsatt en utredning som skall titta på dessa frågor. Vi kommer dessutom att ta ställning till förslag från förvaltningsstyrelsen om att inrätta ett sekretariat för Europainformation här i riksdagen. Det är bakgrunden till att majoriteten i utskottet har yrkat avslag på Miljöpartiets motion där man föreslår 35 miljoner kronor för EU-information utan att man har gjort någon som helst beredning eller kommit med någon riktlinje för hur verksamheten skall gå till.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

9 § Sammanställning av anslag på tilläggsbudget hösten 1994

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU8
Sammanställning av anslag på tilläggsbudget hösten 1994 (prop. 1994/95:25, 1994/95:40, 1994/95:75, 1994/95:95, 1994/95:110 och 1994/95:114)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

10 § Ändring i 19 § kommunalskattelagen

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU18
Ändring i 19 § kommunalskattelagen (prop. 1993/94:173)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

11 § Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets och Civildepartementets områden

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU8
Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets och Civildepartementets områden (prop. 1994/95:105 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

12 § Tilläggsbudget

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU7
Tilläggsbudget (prop. 1994/95:105 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

AU8 Stöd för nyanställningar
Återförvisningsyrkande (fp)
För bifall räckte att en tredjedel av de röstande anslöt sig till detta.

Votering:
122 för bifall
166 för avslag
16 avstod
45 frånvarande
Talmannen konstaterade att minst en tredjedel av de röstande hade bifallit återförvisningsyrkandet.
Kammaren hade således bifallit återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.
Partivis fördelning av rösterna:
För bifall: 71 m, 20 c, 20 fp, 11 kds
För avslag: 148 s, 1 v, 17 mp

Avstod: 15 v, 1 mp
Frånvarande: 13 s, 9 m, 7 c, 6 fp, 6 v, 4 kds

LU15 Ny fastighetsmäklarlag
Återförvisningsyrkande (c)
För bifall räckte att en tredjedel av de röstande anslöt sig till detta.
Andre vice talmannen konstaterade att minst en tredjedel hade bifallit återförvisningsyrkandet.
Kammaren hade således bifallit återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning med acklamation.

LU6 Reformerad löneexekution m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU31 Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 – Europainformation
1. utskottet
2. res. (v, mp)
Votering:
272 för utskottet
35 för res.
42 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 72 m, 22 c, 19 fp, 11 kds
För res. 17 v, 18 mp
Frånvarande: 13 s, 8 m, 5 c, 7 fp, 5 v, 4 kds

FiU8 Sammanställning av anslag på tilläggsbudget hösten 1994
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU18 Ändring i 19 § kommunalskattelagen
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU8 Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets och Civildepartementets områden
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU7 Tilläggsbudget
Kammaren biföll utskottets hemställan.

13 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 16 februari.

14 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1994/95:160 Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa

15 § Kammaren åtskildes kl. 21.03.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 1 § anf. 28 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 60 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 100 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 124 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Utrikespolitisk debatt **1**

Allmän utrikespolitik *1*
Anf. 1 TALMANNEN 1
Anf. 2 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s) 1
Anf. 3 CARL BILDT (m) 8
Anf. 4 OLOF JOHANSSON (c) 11
Anf. 5 LARS LEIJONBORG (fp) 15
Anf. 6 EVA ZETTERBERG (v) 18
Anf. 7 MARIANNE SAMUELSSON (mp) 23
Anf. 8 ALF SVENSSON (kds) 26
Anf. 9 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s) 29
Anf. 10 CARL BILDT (m) 31
Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c) 33
Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp) 34
Anf. 13 EVA ZETTERBERG (v) 36
Anf. 14 MARIANNE SAMUELSSON (mp) 37
Anf. 15 ALF SVENSSON (kds) 39
Anf. 16 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s) 40
Anf. 17 CARL BILDT (m) 42
Anf. 18 OLOF JOHANSSON (c) 43
Anf. 19 LARS LEIJONBORG (fp) 43
Anf. 20 EVA ZETTERBERG (v) 44
Anf. 21 MARIANNE SAMUELSSON (mp) 45
Anf. 22 ALF SVENSSON (kds) 46
EU *47*
Anf. 23 GÖRAN LENNMARKER (m) 47
Anf. 24 HELENA NILSSON (c) 50
Anf. 25 BO KÖNBERG (fp) 53
Anf. 26 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 56
Anf. 27 BO KÖNBERG (fp) replik 56
Anf. 28 KENNETH KVIST (v) 56
Anf. 29 GÖRAN LENNMARKER (m) replik 59
Anf. 30 KENNETH KVIST (v) replik 59
Anf. 31 GÖRAN LENNMARKER (m) replik 59
Anf. 32 KENNETH KVIST (v) replik 59
Anf. 33 RAGNHILD POHANKA (mp) 60
Anf. 34 MATS ODELL (kds) 62
Anf. 35 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 65
Anf. 36 GÖRAN LENNMARKER (m) replik 69
Anf. 37 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 70
Anf. 38 GÖRAN LENNMARKER (m) replik 70
Anf. 39 HELENA NILSSON (c) replik 71
Anf. 40 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 71
Anf. 41 HELENA NILSSON (c) replik 72
Anf. 42 KENNETH KVIST (v) replik 72
Anf. 43 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) 73

Anf. 44 KENNETH KVIST (v) replik ... 74
Anf. 45 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) ... 74
Anf. 46 RAGNHILD POHANKA (mp) replik ... 74
Anf. 47 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) ... 75
Anf. 48 RAGNHILD POHANKA (mp) replik ... 75
Anf. 49 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) ... 76
Anf. 50 MATS ODELL (kds) replik ... 76
Anf. 51 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) ... 77
Anf. 52 MATS ODELL (kds) replik ... 77
Anf. 53 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) ... 77
Anf. 54 SVEN BERGSTRÖM (c) ... 78
Anf. 55 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s) ... 79
Anf. 56 SVEN BERGSTRÖM (c) replik ... 80
Anf. 57 PETER ERIKSSON (mp) ... 81
Bistånd ... *82*
Anf. 58 BERTIL PERSSON (m) ... 82
Anf. 59 INGBRITT IRHAMMAR (c) ... 85
Anf. 60 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) ... 87
Anf. 61 HANS ANDERSSON (v) ... 90
Anf. 62 BERTIL PERSSON (m) replik ... 93
Anf. 63 HANS ANDERSSON (v) replik ... 93
Anf. 64 BERTIL PERSSON (m) replik ... 94
Anf. 65 HANS ANDERSSON (v) replik ... 94
Anf. 66 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) ... 94
Anf. 67 INGRID NÄSLUND (kds) ... 97
Anf. 68 TREDJE VICE TALMANNEN ... 99
Anf. 69 KRISTINA SVENSSON (s) ... 99
Anf. 70 HANS ANDERSSON (v) replik ... 102
Anf. 71 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 103
Anf. 72 HANS ANDERSSON (v) replik ... 103
Anf. 73 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 104
Anf. 74 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik ... 104
Anf. 75 TREDJE VICE TALMANNEN ... 105
Anf. 76 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik ... 105
Anf. 77 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 105
Anf. 78 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik ... 105
Anf. 79 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 105
Anf. 80 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik ... 105
Anf. 81 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 106
Anf. 82 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik ... 107
Anf. 83 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 107
Anf. 84 BERTIL PERSSON (m) replik ... 107
Anf. 85 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 108
Anf. 86 BERTIL PERSSON (m) replik ... 108
Anf. 87 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 108
Anf. 88 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 109
Anf. 89 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 109
Anf. 90 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 109
Anf. 91 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 110
Övriga utrikespolitiska frågor ... *110*

Anf. 92 INGER KOCH (m) ... 110
Anf. 93 JAN JENNEHAG (v) ... 112
Anf. 94 STEN ANDERSSON (m) ... 113
Anf. 95 JAN JENNEHAG (v) replik ... 115
Anf. 96 STEN ANDERSSON (m) replik ... 115
Anf. 97 LENNART ROHDIN (fp) ... 115
Anf. 98 LENA HJELM-WALLÉN (s) ... 117
Anf. 99 LENNART ROHDIN (fp) replik ... 117
Anf. 100 EVA GOËS (mp) ... 118
Anf. 101 LENA KLEVENÅS (s) ... 120
Anf. 102 EVA ERIKSSON (fp) ... 122
Anf. 103 BERNDT EKHOLM (s) ... 123
Anf. 104 EVA ERIKSSON (fp) replik ... 125
Anf. 105 BERNDT EKHOLM (s) replik ... 125
Anf. 106 EVA ERIKSSON (fp) replik ... 126
Anf. 107 BERNDT EKHOLM (s) replik ... 126
Anf. 108 ISA HALVARSSON (fp) ... 126
Anf. 109 URBAN AHLIN (s) ... 128
Anf. 110 JUAN FONSECA (s) ... 129
Anf. 111 SIV HOLMA (v) ... 131
Anf. 112 BIRGITTA GIDBLOM (s) ... 132

2 § Utökning av antalet suppleanter i näringsutskottet ... 134

3 § Val av extra suppleant i näringsutskottet ... 134

4 § Hänvisning av ärenden till utskott ... 134

Beslut om samlad votering ... 135

5 § Stöd för nyanställningar ... 135

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU8 ... 135
Anf. 113 KENT OLSSON (m) ... 135
Anf. 114 ELVING ANDERSSON (c) ... 138
Anf. 115 ELVER JONSSON (fp) ... 140
Anf. 116 HANS ANDERSSON (v) ... 144
Anf. 117 ELVER JONSSON (fp) replik ... 148
Anf. 118 HANS ANDERSSON (v) replik ... 148
Anf. 119 ELVER JONSSON (fp) replik ... 148
Anf. 120 HANS ANDERSSON (v) replik ... 148
Anf. 121 KENT OLSSON (m) replik ... 149
Anf. 122 HANS ANDERSSON (v) replik ... 149
Anf. 123 KENT OLSSON (m) replik ... 150
Anf. 124 HANS ANDERSSON (v) replik ... 150
Anf. 125 DAN ERICSSON (kds) ... 150
Anf. 126 JOHNNY AHLQVIST (s) ... 153
Anf. 127 ELVING ANDERSSON (c) replik ... 156
Anf. 128 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 157
Anf. 129 ELVING ANDERSSON (c) replik ... 158
Anf. 130 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 159

Anf. 131 ELVER JONSSON (fp) replik ... 160
Anf. 132 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 161
Anf. 133 ELVER JONSSON (fp) replik ... 161
Anf. 134 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 162
Anf. 135 HANS ANDERSSON (v) replik ... 162
Anf. 136 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 163
Anf. 137 HANS ANDERSSON (v) replik ... 164
Anf. 138 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 165
Anf. 139 KENT OLSSON (m) replik ... 165
Anf. 140 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 166
Anf. 141 KENT OLSSON (m) replik ... 167
Anf. 142 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 167
Anf. 143 DAN ERICSSON (kds) replik ... 168
Anf. 144 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 169
Anf. 145 DAN ERICSSON (kds) replik ... 169
Anf. 146 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 170
Anf. 147 BARBRO JOHANSSON (mp) ... 171
Anf. 148 ELVING ANDERSSON (c) replik ... 173
Anf. 149 BARBRO JOHANSSON (mp) replik ... 174
Anf. 150 ELVING ANDERSSON (c) replik ... 175
Anf. 151 BARBRO JOHANSSON (mp) replik ... 175
Anf. 152 DAN ERICSSON (kds) replik ... 175
Anf. 153 BARBRO JOHANSSON (mp) replik ... 176
Anf. 154 HANS ANDERSSON (v) replik ... 176
Anf. 155 ANDRE VICE TALMANNEN ... 177
Anf. 156 BARBRO JOHANSSON (mp) replik ... 177
Anf. 157 HANS ANDERSSON (v) replik ... 177
Anf. 158 BARBRO JOHANSSON (mp) replik ... 178
Anf. 159 KENT OLSSON (m) replik ... 178
Anf. 160 BARBRO JOHANSSON (mp) replik ... 178
Anf. 161 ANNE WIBBLE (fp) ... 178
Anf. 162 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 179
Anf. 163 ANNE WIBBLE (fp) replik ... 180
Anf. 164 JOHNNY AHLQVIST (s) replik ... 180
Anf. 165 ANNE WIBBLE (fp) replik ... 180
Anf. 166 PETER ERIKSSON (mp) ... 181
(Beslut fattades efter 12 §.) ... 181

6 § Ny fastighetsmäklarlag ... 181

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU15 ... 181
Anf. 167 AGNE HANSSON (c) ... 181
(Beslut fattades efter 12 §.) ... 182

7 § Reformerad löneexekution m.m. ... 182

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU6 ... 182
(Beslut fattades efter 12 §.) ... 182

8 § Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 – Europainformation ... 182

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU31 ... 182

Anf. 168 PETER ERIKSSON (mp) 182
Anf. 169 BIRGIT FRIGGEBO (fp) 183
(Beslut fattades efter 12 §.) 183

9 § Sammanställning av anslag på tilläggsbudget hösten 1994 183

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU8 183
(Beslut fattades efter 12 §.) 183

10 § Ändring i 19 § kommunalskattelagen 184

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU18 184
(Beslut fattades efter 12 §.) 184

11 § Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets och Civildepartementets områden 184

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU8 184
(Beslut fattades efter 12 §.) 184

12 § Tilläggsbudget 184

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU7 184

Beslut 184

AU8 Stöd för nyanställningar 184
LU15 Ny fastighetsmäklarlag 185
LU6 Reformerad löneexekution m.m. 185
KU31 Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 – Europainformation 185
FiU8 Sammanställning av anslag på tilläggsbudget hösten 1994 185
SkU18 Ändring i 19 § kommunalskattelagen 185
KrU8 Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets och Civildepartementets områden 185
UbU7 Tilläggsbudget 185

13 § Justering av protokoll 186

14 § Bordläggning 186

15 § Kammaren åtskildes kl. 21.03 186

gotab 48676, Stockholm 1995